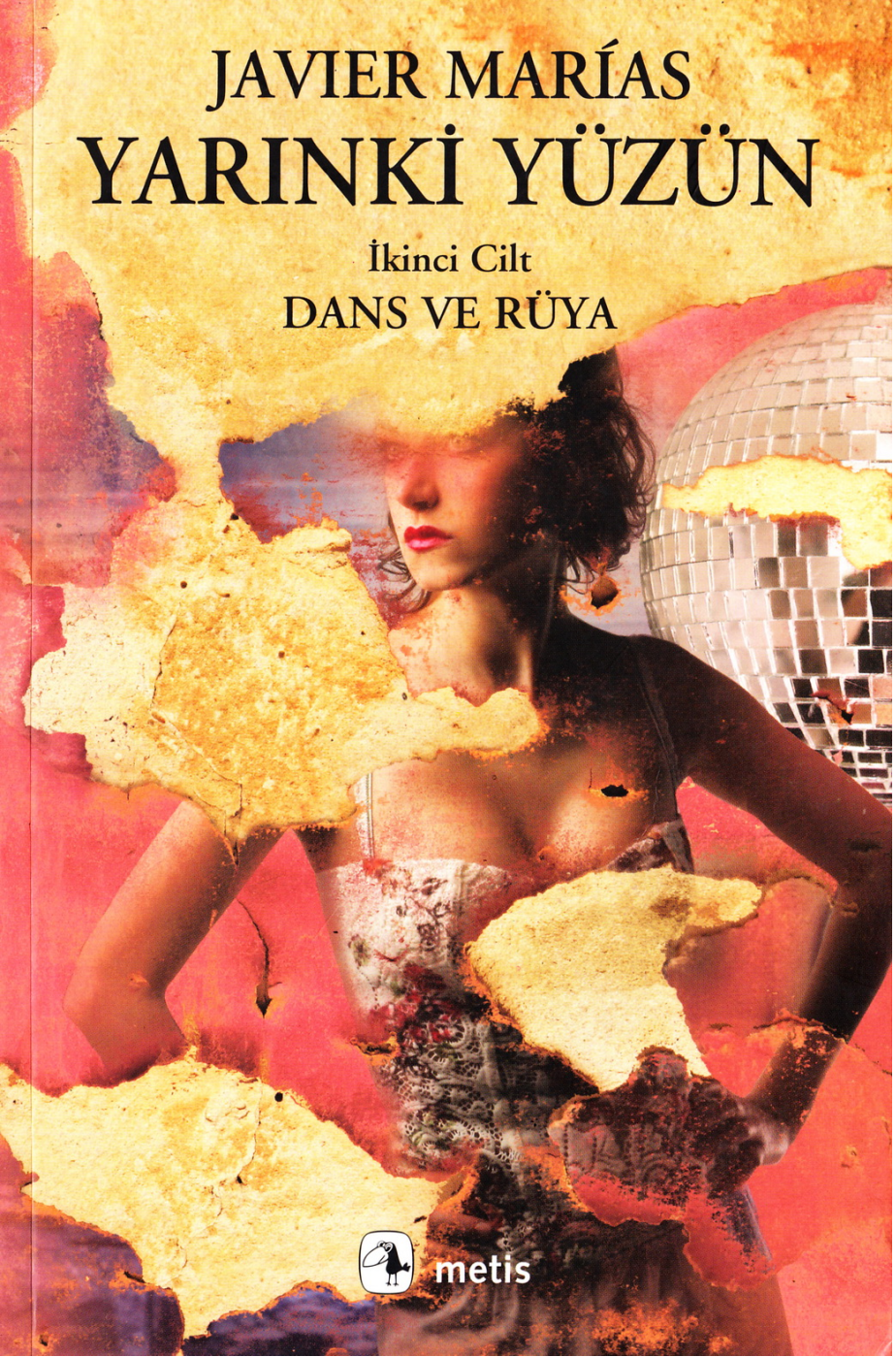
JAVIER MARÍAS

YARINKİ YÜZÜN

İkinci Cilt

DANS VE RÜYA

metis

Javier Marías

YARINKİ YÜZÜN

İkinci Cilt: Dans ve Rüya

İspanyol romancı, deneme yazarı, çevirmen. 1951'de Madrid'de doğdu. Çocukluğunun bir kısmını babası düşünür Julián Marías'ın çeşitli üniversitelerde ders verdiği ABD'de geçirdi. Yazarlık hayatına on yedi yaşında yazdığı *Los dominios del lobo* (Kurdun Toprakları) ile atılan Marías, Madrid Üniversitesi'nde İngiliz edebiyatı eğitimi gördü ve okuldan mezun olduktan sonra bir süre çevirmenliğe ağırlık verdi. Çevirdiği yazarlar arasında Hardy, Conrad, Nabokov, Faulkner, Kipling, James, Stevenson, Browne ve Shakespeare sayılabilir. 1980'ler boyunca Madrid, Oxford ve Venedik'teki çeşitli üniversitelerde, ayrıca Boston'daki Wellesley College'da ders verdi. Halen Reino de Redonda adlı küçük bir yayınevinin başında olan Marías, bunun yanı sıra *El País* gazetesinde köşe yazıları yazıyor. Eserleri otuzun üstünde dile çevrilmiş olan Marías'ın Türkçede yayımlanmış kitapları şunlar: *Beyaz Kalp* (Gendaş Kültür, 1999), *Yarın Savaşta Beni Düşün* (Sistem, 1999), *Ufkun Öte Yanı* (Everest, 2000), *Yazınsal Yaşamlar* (Can, 2008), *Duygusal Adam* (Sel, 2009).

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com

Metis Edebiyat
YARINKİ YÜZÜN
İkinci Cilt: Dans ve Rüya
Javier Marías

İspanyolca Basımı:
Tu rostro mañana 2: Baile y sueno

© Javier Marías, 2004
Türkçe Yayım Hakları © Metis Yayınları, 2009
Çeviri Eser © Roza Hakmen, 2010

Kalem Ajans ile yapılan sözleşme
temelinde yayımlanmıştır.

İlk Basım: Ekim 2011

Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Yayıma Hazırlayan:
Özde Duygu Gürkan

Kapak Tasarımı: Pınar Kazma, 2011

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003

ISBN-13: 978-975-342-824-8

JAVIER MARÍAS

YARINKİ YÜZÜN

İkinci Cilt

DANS VE RÜYA

Çeviren:

ROZA HAKMEN

metis

Carmen López M.'ye,
beni dinlemeye devam etmek
isteyeceğini umarak

ve Sir Peter Russell'a,
uzun gölgesine kitabın
ve uzun menzilli dostluğuna yazarın
minnet borcuyla

III

Dans

Keşke kimse bizden hiçbir zaman bir şey rica etmese, hatta bir şey istemese, ne bir tavsiye, ne bir lütuf, ne bir borç, hatta ne de ilgi; keşke başkaları bizden kendilerini dinlememezi istemese, ne sefil sorunlarını, ne kendimizinkilerle tıpatıp aynı olan acı çelişkilerini, ne anlaşılmaz şüphelerini, ne kolaylıkla birbirinin yerini tutabilecek, artık hepsi yazılmış hikâyelerini (anlatmaya çalışılabilecek şeylerin yelpazesi pek geniş değildir), ne de eski adıyla kasavetlerini; kimde yoktur ki, yoksa da kim arayıp bulmaz ki; "Mutsuzluk bir icattır," diye sık sık alıntı yaparım içimden, doğrudur da, meğerki dışarıdan gelen ve nesnel olarak kaçınılmaz belalar, bir felaket, bir kaza, bir ölüm, bir yıkım, bir kovulma, bir veba, bir açlık olsun ya da hiçbir şey yapmamış birine haince zulmedilsin; tarih bunlarla doludur, bizim kendi tarihimiz, yani henüz tamamlanmamış çağımız da öyle (aslında aranıp bulunan, hak edilmiş veya icat edilmiş kovulmalar, yıkımlar ve ölümler de vardır). Keşke hiç kimse yanımıza yaklaşıp "Lütfen" ya da "Bak ne diyeceğim" demese, bunlar neredeyse bütün ricalardan önce gelen ilk kelimelerdir: "Bak ne diyeceğim, haberin var mı?", "Bak ne diyeceğim, bana bilgi verebilir misin?", "Bak ne diyeceğim, sende var mı?", "Bak ne diyeceğim, senden bir şey rica edecektim: bir tavsiye, bir bilgi, bir görüş, bir yardım, para, bir aracılık ya da teselli, bir lütuf, bu sırrı saklamanı, benim hatırım için değişip farklı biri olmanı, benim hatırım için ihanet edip yalan söylemeni ya da susup beni kurtarmanı." İnsanlar akıllarına geleni isterler de isterler, her şeyi, mantıklı olanı da, saçma olanı da, haklı olanı da, en uygunsuz şeyi de, hayalleri de – ayı istemek denir hep, dünyanın her yerinde sayısız insan birilerine ayı vaat etmiştir, çünkü ay hâlâ bir hayaldir, yakınlarımız da ri-

ca eder, tanımadığımız kişiler de, zor durumda olanlar da, zorluğu yaratanlar da, muhtaçlar da, varlıklılar da, bu bakımdan aralarında fark yoktur; görünüşe bakılırsa kimse hiçbir zaman yeterince biriktirmiyor, kimse hiçbir zaman tatmin olmuyor ve kimse vazgeçmiyor, sanki hepsine, "Sen iste, ağzını açıp iste, hep iste," denmiş. Oysa aslında kimseye böyle bir şey söylenmez.

Bak ne diyeceğim dendiğinde biz de bakarız, çoğu zaman bakar, dinleriz, kâh korkarak, kâh koltuklarımız kabararak; bir şeyi lütfetmek ya da reddetmek durumunda olmak: günümüzün gidişatına göre ve tamamen keyfi biçimde, o anda işsiz güçsüz, cömert ve can sıkıntısı içinde mi, yoksa müthiş telaşlı, harcayacak zaman ve sabırdan yoksun mu olduğumuza göre, ruh halimize göre, karşımızdakini borçlu duruma sokmak mı, kararsız bir bekleyiş içinde tutmak mı, yoksa bir taahhüt altına girmek mi istediğimize bağlı olarak, "Evet", "Hayır", "Bakalım", "Belki", "Bir düşüneyim", "Yarın cevap veririm" ya da "Karşılığında şunu isterim" diyebileceğimizi bilmek, bunu düşünmek, ilk anda dünyanın en gurur okşayıcı şeyidir, ayrıca –pek çabuk açığa çıkar ki– en yapışkan ve tatsız şeyidir; çünkü lütfettiğimizde ya da reddettiğimizde –her iki durumda da, belki sırf kulak verdiğimizde bile– ricacıya bulaşmış oluruz, belki ağına düşeriz ya da düğümleniriz.

Günün birinde mahallede bir dilenciye sadaka versek, ertesi sabah onu geri çevirmemiz zorlaşır, çünkü dilenci artık sadakayı bekler (hiçbir şey değişmemiştir, o aynı derecede yoksuldur, bizse henüz daha az zengin değilizdir, dün verdiysek bugün niye vermeyelim); bir bakıma dilenciye karşı bir mecburiyet altına girmişizdir; onun bu yeni güne varmasına yardım etmişsek, günün aleyhine dönmemesi, çektiği son işkence günü, hüküm günü, ölüm günü olmaması bizim sorumluluğumuz haline gelir; o günü atlatabilsin diye destek olmamız gerekir, böylece belki sonsuza dek günler birbirini izler; kimi ilkel –belki de bizlerden daha mantıklı– kabilelerin pek de tuhaf ya da mesnetsiz sayılamayacak bir yasası vardı: Birinin hayatını kurtaran kişi, o hayatın ve o insanın daimi koruyucusu ya da sorumlusu olurdu (ancak bir gün bire bir karşılığını verirse, ödeşirlerse birbirlerinden ayrılabilirlerdi); sanki kurtarılan kişi, kurtarıcısına, "Hâlâ buradaysam, sen bunu istediğin içindir; sen adeta benim yeniden doğmamı sağladın, öyleyse beni korumak, gözetmek, bana bakmak zorundasın, çünkü sen

olmasan, ben zaten her türlü kötülüğün dışında, ulaşılamayacak bir yerde ya da tek gözü kör, istikrarsız unutuşun içinde yarı yarıya kurtulmuş olacaktım," deme imkânını elde etmiş olurdu.

Eğer aksine ilk gün dilenci komşumuza sadaka vermeyi reddedersek, ikinci gün borçluymuşuz gibi bir hisse kapılırız; bu duygu üçüncü, dördüncü ve beşinci günlerde artarak devam edebilir; eğer dilenci bu günleri bizim yardımımız olmadan atlattıysa, üstesinden geldiyse, onu takdir etmemek, bizim adımıza yaptığı tasarrufa müteşekkir olmamak mümkün müdür? Her geçen sabah –onun hayatta kalabildiği her gece– katkıda bulunmamız gerektiği, sıranın bize geldiği fikrini kafamıza daha çok sokacaktır. (Ama bu sadece hırpanilere dikkatini yoğunlaştıran insanlar için geçerlidir; oysa çoğunluk onları es geçer, bakışlarını donuklaştırır ve onları bir paçavra yığını olarak görür.)

Yani sokakta yanımıza yaklaşan dilenciye bakıp kulak verdiğimiz anda ona bulaşmış oluruz; bize adres soran bir yabancıya ya da yolunu kaybetmiş birine kulak verdiğimizde, bazen, yolumuzun üstündeyse, onu gideceği yere götürürüz, adımlarımız birleşir, birbirimizin ısrarlı paralel varlığı oluruz; buna rağmen kimse bunu şerre alamet olarak, bir rahatsızlık ya da engel olarak görmez, çünkü tanışmasak da, bu süre boyunca konuşmasak da, isteyerek birlikte yürürüz (başka bir yere, bir kapana, bir tuzağa, ıssızlığın ortasına, bir pusuya götürülebilecek olan, daima yabancı ya da yolunu kaybetmiş kişidir); kapımızı çalan, razı etmek için, satmak için, dine döndürmek için çabalayan, daima bizi ikna etmeye çalışan ve daima hızlı hızlı anlatan, tanımadığımız birine kulak verdiğimizde, daha kapıyı açtığımız anda ağına düşmüşüzdür; telefonda arkadaşımızın sıkıştıran, kendini kaybetmiş veya yaltaklanan –hayır, daha ziyade aklı başından gitmiş– yakaran, talepkâr ya da ansızın tehditkâr sesini duyduğumuz anda düğümlenmişizdir; bizimle artık neredeyse sadece böyle konuşan ya da flulaştığımızdan, uzaklaştığımızdan beri artık sadece böyle, yani bir şeyler isteyerek konuşmayı bilen karımızı ve çocuklarımızı dinleriz ve o zaman sonunda boğazımızı sıkacak olan bu bağı kesmek için bıçağı ya da usturayı çekmemiz gerekir; onların, hiçbir kötülüğün ulaşamayacağı bir yerde olmayan, hiçbir zaman da olmayacak çocukların doğmasına biz sebep olmuşuzdur, anneleri için de doğmalarına sebep olmuşuzdur ve o da artık çocuksuz hayal edilemeyeceği için çocuklar

gibidir hâlâ –bir çekirdek oluştururlar ve birbirlerini asla dışlamazlar– çocuklar hâlâ ihtiyaç duydukları anne figürü olmadan düşünülemez, o kadar ki, bizim o figürü mutlaka korumamız, gözetmemiz, ona bakmamız gerekir –kendi görevimiz olarak görmeye devam ederiz bunu– oysa Luisa bunun tam farkında ya da bilincinde değil; uzayda çok, zamanda ise her geçen gün biraz daha uzaklarda. Ya da aştığım, geçtiğim, kurtardığım, onu görmediğim her gece biraz daha bulanıklaşıyor, onu göremiyorum.

Luisa bir keresinde bir rica ve bir sadaka yüzünden ağa düşmedi, düğümlenmedi, ama bulaştı ve beni de biraz bulaştırdı onlara; ikimiz ayrılıp ben İngiltere'ye gitmeden önceydi, böylesine uzaklaşacağımızı, sırtımızı birbirimize bu kadar döneceğimizi henüz öngörmüyorduk, en azından ben öngörmüyordum; insan güvenini kaybettiğini ya da başkalarının ona olan güvenlerini kaybettiklerini daha sonra öğreniyor ancak – eğer ki öğrenilebilirse, ben esasen bilinebileceğini sanmıyorum; demek istediğim, ancak şimdiki zaman geçmişe dönüştüğünde, çok değişken, şüpheli ve dolayısıyla anlatılabilir olduğunda (bin kez anlatılıp ikisinin bile çakışmaması mümkündür) fark ederiz ki, şimdiki zaman henüz şimdiki zamanken de, reddedilmesi, bulanması, gölgelenmesi söz konusu değilken de farkına varmışızdır; aksi takdirde bir tarih saptayamazdık, oysa saptarız, hem de nasıl, sonradan her şeyin tarihini ürkütücü bir kesinlikle saptarız: "Bir gün geldi..." deriz ya da hatırlarız, romanlardaki gibi (romanlar hep belirli bir noktaya doğru ilerler; çözüm gelişimi yönlendirir, belirler, ama her romanda olayların nasıl çözüleceği baştan belli değildir), bazen tek başımıza, bazen de başkasıyla, iki kişi yüksek sesle tekrarlayarak: "Beni tetikte olmaya iten ya da senden uzaklaştırmaya başlayan, doğum gününde laf arasına sıkıştırdığın o sözler olmuştu." "Verdiğin tepki beni hayal kırıklığına uğratmıştı, seninle ilgili olarak yanılıp yanılmadığımı düşünmek zorunda kalmıştım, ama bu, çok uzun yıllar boyunca yanılmış olacağım anlamına gelirdi, dolayısıyla, belki de değişmiştin." "O sitemleri kaldıramadım, o kadar ısrarlı ve haksızdılar ki, beni kendinden soğutmak için senin uydurduğun bir bahane olduklarını düşündüm ve gerçekten de tamamen soğudum." Evet, bir şeyin ne zaman bozulduğunu, parçalandığını ya da bizi yorduğunu biliriz

genellikle. Ama her zaman –bazen adeta büyü marifetiyle, kendi kendine– düzeleceğini, tamir olacağını ya da bizi canlandıracağını, bu bilginin doğrulanmayacağını umarız; meselenin daha basit olduğunu, bizimle ilgili bir şeyin can sıktığını, hoşa gitmediğini ya da tiksindirdiğini fark edersek, bir heves değişmeye, düzelmeye karar veririz. Ne var ki bu kararlar kuramsal ve inançsızdır. Aslında beceremeyeceğimizi ya da hiçbir şeyin bizim yaptıklarımıza ya da yapmadıklarımıza bağlı olmadığını biliriz. Eskilerin dudaklarına ya da zihnine bizim zamanımızda unutulmuş, daha doğrusu reddedilmiş, ama onların tanıdığı şu deyiş geldiğinde yaşadıkları duyguyla aynıdır bu: "Kura çekildi." Deyiş neredeyse unutulduğu halde duygu hâlâ vardır ve biz onu hâlâ tanırız. "Ok yaydan çıktı" ise, benim hâlâ ara sıra kendi kendime söylediğim bir şeydir.

Luisa'nın alışveriş yaptığı bir hipermarketin ya da süpermarketin ya da marketin kapısında, bazı günler çok genç bir kadın duruyormuş, üstelik yabancı ve anneymiş, hem de çifte yabancı ve çifte anne: iki çocuğu varmış, biri eski püskü bir bebek arabasında, birkaç aylık bir bebek, öteki daha büyük, ama o da küçücük, iki-üç yaşında (Luisa öyle tahmin ediyordu, kısa pantolonunun altında hâlâ bez olduğunu fark etmişti), bebek arabasının başını asker gibi bekliyormuş, silahsız, minyatür bir muhafız; genç kadın Rumen ya da Boşnak, belki de Macar –gerçi İspanya'da çok daha az olduklarından bu düşük ihtimaldi– olmakla kalmayıp ayrıca çingeneymiş görünüşe bakılırsa. Olsa olsa yirmi yaşındaymış, orada dilendiği günler (her gün olmuyormuş ya da Luisa her defasında karşılaşmıyormuş onunla), iki bebesi hep yanındaymış, kendini daha çok acındırmak için değil de –Luisa böyle yorumluyordu– muhtemelen çocukları bırakacak kimsesi olmadığından. Çocuklar tıpkı kolları gibi onun bir parçasıymış. Onun uzantısıymışlar, genç kadın *çocukluymuş*; tıpkı Alan Marriott hayalinde kendi köpeğini öteki çingene kızla birleştirdiğinde, korkunç ikili olarak tanımladığı ikilide köpeğin *bacaksız* olduğu gibi.

Rumen kadın hipermarketin kapısında saatlerce ayakta duruyor, ara sıra girişteki basamaklara oturup büyük oğlanın başında nöbet tuttuğu, kaldırımın üstündeki bebek arabasını oturduğu yerden sallıyormuş. Luisa'nın dikkatini çekmesinin nedeni bu canlı tablo, günümüzde çocukların dilenirken kullanılması yasaklandığı halde sıkça görülen

ama yine de gayet etkili olan bu portre değildi. Luisa herkese acıyan insanlardan değildir, ben de öyle. Ya da belki acırız da, bir fakire her rastlayışımızda elimizi çantamıza (veya benim durumumda cebime) atacak kadar değil; Madrid'de bununla başa çıkamazdık, böyle hesapsız harcayacak kadar para kazanılmıyor, vicdansız ve beceriksiz yetkililerimiz dili, ülkeyi ve âdetlerini bilmeyen kaçak göçmenleri sonu gelmeyen dalgalar halinde en büyük kente yollayıp sokaklara bırakıveriyorlar – Endülüs'ten ya da Kanarya Adaları'ndan, Doğu'dan gelmişlerse Katalonya'dan, Balear Adaları'ndan ülkeye sızmış, ülkelerine göndermeye kalksalar nereye göndereceklerini bilemeyecekleri insanlar; orada izin belgeleri, paraları olmadan idare etmeye çalışıyorlar, fakirlerin sayısı giderek artıyor, fakir olmakla kalmayıp şaşkınlar, yollarını kaybetmişler, kaybolmuşlar, avareler, anlaşılmazlar ve adsızlar. Yani Luisa onları kendi içinde acınası bir grup, onca acınası gruptan biri olarak görmemiş, onları bireyselleştirmişti, genç Boşnak kadınla muhafız oğlu çekmişti dikkatini; bizzat onları görmüştü demek istiyorum, başkalarından ayırt edilemeyecek, başkalarıyla yer değiştirebilecek bir acıma nesnesi olarak görmemişti onları; durumlarının, işlevlerinin ve son derece yaygın, çok sayıda kişinin paylaştığı ihtiyaçlarının ötesindeki insanları görmüştü. Çocuklu yoksul bir kadın değil, somut olarak o anneyi ve somut olarak o çocukları, özellikle büyüğünü görmüştü.

"O minik yüzü o kadar uyanık, o kadar cıvıl cıvıl ki," demişti bana çocuktan bahsederken. "Bana en çok dokunan da, yardım etme, kardeşine bakma, bir işe yarama isteği. Yük olmak istemiyor, oysa başka çaresi yok, henüz kendi başına hiçbir şey yapamayacak yaşta. Küçücük yaşına rağmen katkıda bulunmak, işi paylaşmak istiyor, bebeğe karşı o kadar şefkatli ki, olabileceklere, olanlara öyle dikkat ediyor ki. Saatlerce orada duruyor, hiçbir eğlencesi yok, basamakları inip çıkıyor, ara sıra tırabzana tutunup sallanıyor, bebek arabasını sallamaya çalışıyor, ama gücü yetmiyor. En büyük eğlencesi bunlar. Ama bir an olsun annesinin yanından uzaklaşmıyor, maceracı bir ruhu olmadığından değil (öyle uyanık görünüyor ki), sanki uzaklaşırsa annesinin kaygılarına bir yenisini ekleyeceğinin bilincindeymiş gibi, annesinin işini elinden geldiğince kolaylaştırmaya çalıştığı belli, bildiği kadarıyla, bildiği de fazla değil. Ara sıra annesinin, kardeşinin yanaklarını

okşuyor. Etrafına, dört bir yanına bakıyor, hep tetikte, eminim o fıldır fıldır gözler yoldan geçen kimseyi kaçırmıyordur, bazılarını göre göre tanıyor olmalı, beni tanıyor herhalde. Onun bu sorumlu, gayretkeş, katılımcı tavrı, yararlı olmak için can atması içimi acıtıyor. Henüz bunu üstlenecek yaşta değil." Luisa bir ara verip sonra eklemişti: "Düşünsene, ne saçma. Var olmaya neredeyse yeni başlamış, şimdiden anlayamadığı kaygılarla dolu içi. Belki de bu yüzden kaygıları ona ağır gelmiyor, neşeli görünüyor, annesi de onu çok seviyor. Ama saçmalığı bir yana, haksızlık herhalde." Luisa birkaç saniye suskun kalmıştı, iki eliyle dizlerini ovuşturuyordu; kanepenin kenarına, benim sağıma oturmuştu, sokaktan yeni gelmişti, yağmurluğunu bile çıkarmamıştı daha, alışveriş torbaları yerdeydi, doğrudan mutfağa gitmemişti. Dizleri öteden beri hoşuma giderdi, çoraplı ya da çorapsız, şansıma, hemen her an görebiliyordum dizlerini, genelde etek giyerdi. Sonra sözüne devam etmişti: "Bana Guillermo'nun küçüklüğünü hatırlatıyor. Aynı şey onda da üzerdi beni, bunların yoksulluğu değil sadece bana dokunan. Dünyaya, daha doğrusu sorumluluklara ve görevlere dahil olmak için nasıl sabırsızlanırdı, her şeyi öğrenmek, yardım etmek isterdi, benim çabalamalarımın, katlandığım zorlukların bilincindeydi. Ayrıca seni daha az gördüğü halde, içgüdüsel olarak seninkilerin de, hatırlarsın. Belki de mantıksal olarak."

Luisa sormuyordu, hatırlatıyordu sadece ya da benim hatıramı doğruluyordu. Ben Londra'da, çocuğu görmezken bile hatırlamaya devam ediyordum ve onun adına korkmaya başlıyordum; kız kardeşine karşı çok sabırlı, koruyucuydu, çoğu zaman aşırı paylaşımcıydı, fazla taviz veriyordu; soylu ve doğru davranışın, güçlülerin zorba ve suistimale eğilimli olmayan zayıflara daima taviz vermesi olduğunu bilirmiş gibi; günümüzde bu ilkenin modası geçti, çünkü artık güçlüler vicdansız, zayıflar da despot; annesine karşı da koruyucuydu, kim bilir, belki bana karşı da, artık gurbette, yalnız ve uzakta olduğumdan, onun ölçütlerine ya da anlayışına göre öksüzdüm; kalkan görevi yapan kişiler, gözü ve kulağı hep tetikte bekçilik yapanlar hayatta çok acı çeker. Savaşırken bile, kendi hayatı veya vazgeçemeyeceği, onlar olmadan yaşayamayacağı ya da tam anlamıyla yaşayamayacağı sevdiklerinin hayatı tehlikedeyken bile dürüstlükten sapmak istemeyenler de öyle.

"Hâlâ da öyle, değişmedi," demiştim Luisa'ya. "Değişmesin isterdim, ama bazen de değişsin istiyorum. Dünyanın gidişatına bakılırsa kaybetmeye mahkûm. Okula gittiğinde, tehdit altında kaldığında kendini korumayı öğrenir diye düşünüyordum, ama yıllardır okula gidiyor, öğrenmiş gibi görünmüyor. Bazen onu eğitmediğim için kötü bir baba olduğumu düşünüyorum, gerekli şeyleri öğretmediğim için: entrika, kurnazlık, korkutma, ihtiyat, şikâyet ve daha fazla bencillik. İnsan çocuklarını hazırlamalı diye düşünüyorum. Ama bilinmesi gerekli şeyler insanın hoşuna gitmiyorsa, çocuklara aşılamak da kolay değil. O şimdilik benden daha iyi bir insan."

"Belki de bunları ona öğretmeye çalışmak nafile olurdu zaten," diye cevap vermişti Luisa. Sonra da acelesi varmış gibi kalkmıştı. "Ben onlar gitmeden aşağıya ineceğim," demişti. Yağmurluğunu çıkarmamış, torbaları boşaltmamış olması sebepsiz değilmiş, henüz eve dönmediğinin bilincindeymiş meğer. "Genellikle markete girerken kıza biraz bozuk para atıyorum, bir kutusu var, bugün de attım. Ama çıkarken benden bir şey istedi, ilk kez bir şey istiyor, yani lafla demek istiyorum; İspanyolcası kıt ve tuhaf, çıkaramadığım bir aksanı var, araya birkaç İtalyanca deyim de sıkıştırdı. Bebek için ıslak mendil almamı istedi, hani kutudan çekiliyor ya, çocukları temizlerken çok işe yarıyor. Alamam dedim, daha önce para verdiğimi, kendisinin almasını söyledim. Cevaben, 'Hayır, para hayır, para hayır' dedi. Düşünüp durdum, galiba anladım sonunda. Herhalde parayı kocası için topluyor ya da kardeşleri, babası için, bilemiyorum, ailenin erkekleri için. Onların izni olmadan paraya dokunmaya cesaret edemiyordur; kendi hesabına hiçbir masraf yapamıyordur; herhalde parayı olduğu gibi onlara veriyor, onlar da kendi bildikleri gibi ihtiyaçlarını karşılıyorlar, belki önce kendi ihtiyaçlarını karşılıyorlar. Islak mendili lüzumsuz masraf, lüks gibi görüyorlardır, onun için para vermiyorlardır, ne yaparsa yapsın diyorlardır. Ama ben lüks olmadığını çok iyi biliyorum, o çocuklar saatler boyunca orada duruyor, gerektiğinde temizleyemezse ciltleri feci tahriş olur. Yani almaya karar verdim. Daha önce anlayamamıştım, kız kazandığı parayı kendi kullanamıyor, dokunamıyor paraya, bu yüzden ihtiyacını doğrudan söyledi, para işine yaramıyor. Hemen dönerim."

Bir süre sonra döndüğünde yağmurluğunu çıkarmıştı. Ben bu arada torbaları boşaltmıştım, her şey yerli yerindeydi.

"Yetiştin mi?" diye sormuştum. Benim de epey merakımı uyandırmıştı.

"Evet, market kapanıncaya kadar kalıyorlar herhalde. İçeri girdim, bir kutu ıslak mendil alıp verdim. Yüzündeki sevinci, minneti görmeliydin. Para verdiğimde de hep teşekkür eder, gülümser. Ama bu seferki farklıydı, bu kendisi için bir şeydi, kendisi ve çocuklar için, ortak kasanın bir parçası değildi; paraların hepsi birbirinin aynıdır, karışır, ayırt edilmez. Oğlancık da annesinin sevindiğini görünce pek sevindi. Yüzünde bir... şenlik, sebebini anlayamadığı halde. Öyle sevimli ki, cıvıl cıvıl, her şeyin farkında. Başına çok kötü şeyler gelmezse müthiş iyimser biri olacak. Umarım şansı açık olur."

Luisa'nın gecikerek, dolayısıyla düşünüp taşındıktan sonra yerine getirdiği o ricayla bulaşmış olduğunu biliyordum. Ağa düşmemiş, düğümlenmemişti, ama bulaşmıştı. Süpermarkete gittiği zaman genç Macar kadınla minik iyimseri her gördüğünde mendillerin bitmiş olacağını, bu arada çocukların pisliğinin bitmediğini –daha çok vardı ona– düşünecekti. Onlara rastlamadığı takdirde de kadını, çocukları merak edecekti, ama endişelenecek, hele hele soruşturmaya girişecek kadar da değil (Luisa kendine karşı bile teşhirci değildir, başkalarının hayatına da karışmaz). Ama bulaştığını biliyordum, çünkü o günden itibaren, hiç görmediğim halde ben de bazen merak ediyordum onları, karımın o konuda anlatacak bir şeyi varsa anlatmasını bekliyordum.

Birkaç hafta sonra, insanlar çok yaklaşmış olan Noel için açgözlülükle alışveriş yaparlarken, Rumen annenin yine lafla bir şey istediğini anlatmıştı Luisa. "Merhaba, *carina*," diye selamlamıştı Luisa'yı; bundan, İspanya'ya gelmeden önce İtalya'da bulunduğu sonucunu çıkarmıştık; belki bizim sahte Madridli, küçümseyici yetkililerden de ahmak ve kaba olan oranın sahte Lombardiyalı, yabancı düşmanı, hoyrat yetkilileri gözlerinin yaşına bakmadan kovmuşlardı onları. "İstemiyorsan hayır de, ama ben senden bir şey istiyorum," diye kibarca giriş yapmıştı; nezaket, belli olan şeyin söze dökülmesidir kısmen, zaten belli olan şey, nezaket için kullanıldığında fuzuli değildir. "Çocuk pasta istiyor. Ben alamam. Sen alabilir misin? İstiyorsan. Şurada, *detralángolo**," diyerek bir köşeyi işaret etmiş; Luisa kendisinin de

* İspanyolca, İtalyanca karışık: köşenin arkasında. *–ç.n.*

alışveriş yaptığı güzel, pahalı pastaneyi kastettiğini hemen anlamıştı. "İstemiyorsan alma," diye ısrar etmişti genç kadın, isteğinin bir kapris olduğunu gayet iyi bilircesine. Buna rağmen rica ediyordu, çünkü çocuğun kaprisiydi.

"Bu kez çocuk her şeyi anlıyordu," diye anlatmıştı Luisa. "Onun bir arzusu aktarılıyordu, bunu anlıyordu. Doğrusu beklenti içindeki yüzü şüpheye hiç yer bırakmıyordu; zavallıcık, gözlerini iri iri açmış, benim Evet'imi ya da Hayır'ımı nefesini tutarak bekliyordu." ("Tıpkı hükmünü bekleyen bir sanık gibi," diye düşünmüştüm, Luisa'nın sözünü kesmeden, "gerçi evet, iyimser bir sanık.") "Onun 'pasta' dediği şeyin tam olarak ne olduğunu kestiremediğim için, ayrıca görünüşe bakılırsa herhangi bir pasta değil, belirli, yeri de belli bir pasta istediklerinden, mecburen göstersinler diye dördümüz birlikte pastaneye gittik. Dükkândakiler hep birlikte olduğumuzu görsünler diye ben önden girdim, buna rağmen birçok müşteri içgüdüyle, tiksintiyle kenara çekildi, sanki hastalık bulaşmasından korkar gibi bize yol açtılar; sanıyorum o farkına varmadı, belki de alışık olduğundan etkilenmiyor, ama ben etkilendim. Camekânın arkasındaki pastayı bana çocuk gösterdi, heyecan içinde, kremalı bir doğum günü pastası, pek büyük değildi, annesi de onayladı. Bunun üzerine çocuklarla birlikte basamaklara dönmesini söyledim ona; içerisi kalabalıktı, biz de bebek arabasıyla filan, yer kaplıyorduk, daha sıraya girecek, sonra da paketlemelerini bekleyecek, parasını ödeyecektim. Alıp getireceğimi söyledim. Şu, bu derken, on beş dakika falan sürdü dışarı çıkmam; elimde paketle köşeyi döndüğümde gülmeye başladım; çocukcağız inanılmaz bir beklenti ifadesiyle gözlerini köşeye dikmiş bakıyordu; eminim yerlerine döndüklerinden itibaren gözlerini bir saniye bile köşeden ayırmamış, benim elimde hazineyle görünmemi bekliyordu; sanki sabırsızlıktan, heyecandan, o süreyi zihninde koşarak geçirmiş gibi. İlk kez annesinin yanından ayrılıp bana doğru koşmaya başladı, annesi, 'Hayır, Emil, hayır! Emil, gel!' diye bağırdığı halde. Köpek yavrusu gibi etrafımda dönüp duruyordu." Luisa dudaklarında bir gülümsemeyle, neşelenerek hatırlamıştı bu taze anıyı. Sonra eklemişti: "Hepsi bu."

"İsteğini yerine getirdiğine göre, artık hep bir şeyler istemeyecek mi senden?" diye sormuştum.

"Hayır, fırsatçı birine benzemiyor. Islak mendillerden beri kaç ke-

re rastlaştık, bugüne kadar özellikle bir şey istemedi. Bir gün erkekleri gördüm, oralarda dolanıyorlardı, aralarından biri kocasıydı herhalde, gerçi ona ya da çocuklara diğerlerinden farklı davranan biri yoktu. Belki hepsi kardeşleriydi ya da kuzenleri, dayıları, amcaları, akrabaları, dört-beş kişiydiler, hızlı hızlı bir şeyler konuşuyorlardı aralarında, kadının yakınında, ama onu dışlayarak, sonra da gittiler."

"Mafya gibi örgütleniyorlardır, denetliyorlardır, başka dilenciler yerini kapmasın diye kolluyorlardır. Birçoğu iyi bir yerde durabilmek için kira öder gibi para veriyor, dilencilikte bile kıyasıya rekabet var. O kadının yeri de hiç fena değil, koruyanlar olmasa tutamazdı yerini. Adamlar nasıldı?"

"Çok feciydiler. Korkarım onlardan ben de aman bir şey bulaşmasın diye uzaklaşırdım. Suratsız tipler. Sinirli. Zorba. Üçkâğıtçı. Pis. Ama hepsinin cep telefonu ve yüzükleri vardı. Bir-ikisi de yelekliydi."

"Evet," diye düşünmüştüm, "o pastanedeki müşterilerin tepkisi gerçekten etkilemiş onu, hiç unutmayacak; bir dahaki sefere oraya tek başına ya da bizim dilenmeyen, tuzu kuru çocuklarımızla girdiğinde onu düşünecek; çünkü onu doğrudan hissetti. Bulaştı. Ama vahim bir durum değil, ileride de olmayacak. Ben de bulaştım kuşkusuz."

Benimle ilgili kısmı Londra'daki dönemimde doğrulandı. Çünkü orada, Luisa'dan ve kendi çocuklarımızdan uzaktayken bile, ara sıra genç Boşnak kadınla çocuklarını, vatansız, sorumlu, iyimser ufaklıkla eski püskü bebek arabasındaki kardeşini hatırlıyordum, sadece anlatılanlardan bildiğim, ne gördüğüm ne duyduğum halde. Hatırıma geldiklerinde, en çok merak ettiğim, nasıl oldukları, şanslarının dönüp dönmediği değil –belki tuhaf, belki normal şekilde– hâlâ hayatta olup olmadıklarıydı; sanki ancak hayattalarsa onlara somut içeriği olmayan, geçici, uçucu bir düşünce hasretmeye değermiş gibi. Öyle değildi halbuki; bir talihsizlik ya da vahim bir hata yüzünden, haksızlığa uğradıklarından, kazara ya da cinayete kurban giderek bu dünyadan ayrılmış olsalar bile, dinlediğim ve benimsediğim hikâyelerin arasında yerlerini almışlardı bir kez, kafamdaki resimlere eklenmişlerdi; görüntüleri sahiplenme kapasitemiz sonsuzdur (hepsi birbirine eklenir ve neredeyse hiçbiri eksilmez), hem gerçek hem hayali görüntüler, hem fiili hem sahte olanlar; yeni hikâyelere, binlerce yeni olaya, hiç var olmamış, yeryüzüne ayak basmamış, dünyayı dolaşma-

mış ya da bu dünyadan geçmiş, ama önemsiz olma ya da hatırlanmaya değmeyecek bir konumda bulunma şansına sahip oldukları için yarı yarıya kurtulmuş varlıkların anısına sürekli maruz kalarak yaşarız. Küçük Emil Luisa'ya oğlumuz Guillermo'nun geçmişteki, iki-üç yaşlarındaki halini hatırlatmıştı; şimdiyse, artık büyümüş olan oğlumuz bana ya da bize –çocuklar hep insanın zihnindedir– önemsiz Macar çocuğu hatırlatıyordu, halbuki o belki zorunlu göçebeliği nedeniyle yoluna devam edip başka bir ülkeye gitmişti, hatta belki zamanın içinde bile yer almıyordu, bir talihsizlik ya da kötü bir tesadüf sonucu vakitsizce zamandan dışlanmıştı; dünyaya, hayatın görevlerine, yararlarına ve dertlerine dahil olmak için acele edenlerin başına sıklıkla gelen bir şeydir.

Ara sıra gecenin bir yarısında uyanırdım ya da bana öyle gelirdi, bazen tere batmış halde, mutlaka telaş içinde, hâlâ rüya görerek ya da beceriksizce, gecikerek rüyadan çıkmaya çalışarak sorardım kendi kendime: "Hâlâ dünyadalar mı? Çocuklarım yaşamaya devam ediyor mu? Bu uzak gecede, benim kilometrelerce uzaktaki bu ânımda nasıllar, şu anda ne oluyor? Bilmeme imkân yok, odalarına gidip nefes almaya, inlemeye devam ediyorlar mı diye bakamam, bana kötü haberi vermek üzere telefon mu çaldı, yoksa o, sıkıntılı rüyamda bir zil sesi miydi sadece? Artık var olmadıklarını, zamandan dışlanmış olduklarını, ne olduğunu bana haber vermek üzere; Luisa'nın sezinlediğim trajediyi anlatmak üzere şu anda benim numaramı tuşlamadığı ne malum? Belki hıçkırmaktan sesi çıkmaz, 'Sakin ol, sakin ol, ne oldu, anlat, her şeyin çaresi bulunur,' derim ona. Ama asla sakinleşmez, açıklayamaz da, çünkü bazı şeylerin ne açıklaması vardır ne de çaresi, bazı kederler asla dinmez." Yavaş yavaş yatıştıktan sonra –ensem hâlâ ıslak– her şeyin mesafeden, kuruntudan, rüyadan ve görmemenin lanetinden –ense asla görmez, gurbetteki gözler de öyle– kaynaklandığını anladığımda, çağrışım yoluyla öteki soruyu, beyhude, katlanılabilir soruyu sorardım kendi kendime: "Basamaklardaki o Rumen çocuklar, süpermarketteki genç çingene anne hâlâ dünyadalar mı acaba? Öğrenemeyeceğim, aslında beni ilgilendirmez de. Bu gece zaten öğrenemem, yarın da Luisa ararsa ya da ben onu ararsam (normalde aramayacağız) sormayı unutacağım, çünkü gündüz vakti ne olduklarının bilinip bilinmediğini o kadar merak etmeyeceğim, bu kadar uzak-

ta, Londra'da merak etmeyeceğim, Londra'dayım, hatırladım, jeton düştü, bu pencere ve ardındaki gökyüzü, rüzgârın çarpık ıslığı, ağaçların hiçbir zaman ırmak gibi isteksiz ve tembel olmayan hareketli hışıltısı; başka ülkeye giden benim, o çocukcağız değil (o belki hâlâ benim sokaklarımda); birkaç saat sonra bu şehirdeki, Tupra'nın beni beklediği işime gideceğim; Bertram Tupra hep daha fazlasını istiyor, doymak bilmeden bekleyen o, hiçbir şeyde sınır tanımıyor, hep biraz daha fazlasını istiyor, benden, Mulryan'dan, Pérez Nuix'ten, Rendel'dan ve yarın onun yanında yer alabilecek herhangi başka bir yüzden; hainlikten ya da yıpranmaktan tanınmaz hale geldiklerinde bizim yüzlerimiz de dahil."

Rica etmek, istemek, neredeyse hiç kimse istemekten geri kalmaz, hemen herkes istemeye yeltenir, denemeyen yoktur: İsteğim geri çevrilebilir –her kafadan geçen düşünce budur, düşünmeyen kafalardan bile– ama istemezsem elde etmeyeceğim kesin; istemekle ne kaybedeceğim ki, umut beslemeden istemeyi becerebildikten sonra. "Ben de çıkış noktası olarak, kısmen bir rica yüzünden buradayım," diye düşünüyordum, Londra'da yarı uyuklarken, "gitmemi Luisa rica etti benden, meydanı boş bırakmamı, evi terk etmemi, işini kolaylaştırmamı, benden sonra gelecek olana yol vermemi istedi, böylelikle ikimiz de şartlanmadan daha sağlıklı düşünelim diye. Razı oldum, boyun eğdim, dediğini yaptım: Evden çıkıp gittim, uzaklaştım ve gitmeye devam ettim, buraya kadar geldim, henüz dönmüyorum da. Gitmeye devam ediyor muyum, durdum mu, onu bile bilmiyorum. Belki de döndüm, belki hiç dönmem, meğerki bir başka rica girsin araya, şunun gibi bir şey: 'Gel, gel, ne kadar yanılmışım. Gel yanımda yerini al yine, seni görmeyi becerememişim. Gel. Yanıma gel. Geri dön. Ve temelli burada kal.' Ama bir gece daha geçti ve henüz o ricayı işitmedim."

Genç Pérez Nuix de, epey kararsızlık geçirdikten sonra rica edecekti. Bir şey istiyordu, fazlasıyla uzun bir süre, gece vakti durmadan yağan yağmurun altında, üstelik sırılsıklam, korumasız bir köpeği çekerek ya da onun tarafından sürüklenerek yanıma yaklaşmaya karar veremeden beni izlediğine göre, belki hak etmediği bir şeydi istediği. Bunu sorgulamadım; interfonda sesini tanıdığımda, benimle konuşmak üzere yukarı çıksın diye alt kapıyı yukarıdan açtığımda anlamıştım zaten; konuşmak istediğini söylemişti, "Saat biraz geç, biliyorum, ama seninle konuşmam lazım. Uzun sürmez, birkaç dakika," demişti (benim dilimde söylemiş ve "Jaime" diye hitap etmişti; Luisa gelmiş olsa, aynı şekilde hitap ederdi). Islak puanteriyle birlikte basamakları tek tek, acele etmeden çıkışını dinlerken, nihayet yağmurdan kurtulan köpeğin (artık ısrarlı, anlaşılmaz gökyüzü onu ıslatmaya devam etmediğinden) bu kez beyhude olmayan silkinişini işitirken biliyordum; hemen hemen bütün İngiliz merdivenleri gibi onca yağmurlu günde ve daha da çok yağmurlu gecede hepimizin silkelediği suları emen bir halıyla kaplı, köşesiz, her basamağı kıvrımlı merdivenin sahte sahanlıklarında ya da dönemeçlerinde durup silkiniyordu; Pérez Nuix'in kapattığı şemsiyesini havada silkeleyişini de işittim, şemsiye artık yüzünü örtmüyor olmalıydı; belki hayvanın ara sıra kısaca durup silkinişinden yararlanarak minik bir aynada yüzüne –gözlerine, çenesine, tenine ya da dudaklarına– bir göz atmış, ne şekilde örtülürse örtülsün mutlaka ıslanmış olacak saçlarını biraz düzeltmişti (başını ayrıca bir şapkayla, eşarpla, boneyle ya da yana yatırılmış, tadından yenmez bir bereyle örtüp örtmediğini henüz görmemiştim, belki de başını ofisin, adsız binamızın dışında hiç görmemiştim). Onun o olduğunu bilmezken, henüz sadece boş sokaklarda yağmurluk ve çizme giymiş, köpe-

ği okşamak ve bir şeyler fısıldamak üzere eğildiğinde bir an gördüğüm güzel bacakları olan (belki de hayalden ibaretti bu, yeniyetmelikte kök salan, gördüğüm kadarıyla daha sonra da bıkılmayan, körelmeyen, bütün bir ömre yayılmış iflah olmaz "ideal durum"du) bir yabancı ya da fahişe, yolunu kaybetmiş ya da eksantrik bir kadın, çaresiz ya da kör bir kadınken de anlamıştım. Birdenbire durup başımı çevirerek ona baktığımda, "Eğer benden bir şey istiyorsa," diye düşünmüştüm, "ya da beni izliyor idiyse o yaklaşsın bana. O düşünsün. Eğer beni izliyor idiyse, ya da hâlâ izliyorsa sebepsiz değildir, konuşmamak için izlemiyordur." Gerçekten de sebepsiz değildi, benimle konuşmak, bir ricada bulunmak istiyordu.

Saate baktım, oturduğum yerleri asla dağınık bırakmadığım halde etraf dağınık mı diye etrafa bir göz attım (zaten biz düzenli insanlar tam da bu yüzden, ne zaman biri ziyaretimize gelecek olsa, etraf düzenli mi diye kontrol ederiz). Saat İngiltere için biraz geçti, evet, ama İspanya için geç sayılmazdı; orada şu anda birçok kişi akşam yemeğine gidiyor ya da hangi restorana gideceğine karar veremiyor olmalıydı, Madrid'de gece yeni başlıyordu; Nuix de yarı İspanyol'du, belki de o kadar değildi; Luisa şu anda çocuklarla ilgilenmeyen, kapıdan içeri adım atmayan (dolayısıyla –çok şükür– yerimi de almak istemeyen) eğlence meraklısı muhtemel talibiyle uzun bir gece gezmesine çıkıyordu belki. O düşünsün, demiştim kendi kendime, yağmurun sonu gelmeyen mızraklarının altında; gelmesini bekleyerek kapıyı açık tuttuğum sırada, yine o düşünsün dedim kendi kendime; merdiveni dura dura çıkarken biraz nefes nefeseydi; epeyce yürümüştü, yalnız köpek değil, o da nefes nefeseydi, ayırt edebiliyordum solumalarını, az önce ben de yukarı çıkarken, hatta eve vardığımda da nefes nefeseydim –nefesimin normale dönmesi iki dakika sürmüştü– boş meydanlarda ve sokaklarda, anıtların çevresinde çok uzun süre yürümüştüm. Biri bizden bir şey rica etmeye hazırlandığında yanlış ya da eksik biçimde, o düşünsün, diye düşünürüz. Oysa ben de düşüneyim diye eklemeyi ya da dahil etmeyi hatırlamamız gerekir. Rica bir kez onun dudaklarının arasından ya da gırtlağından çıktıktan ve ben onu işittikten sonra, kuşkusuz benim de düşünmem gerekir. İkimiz de işittikten sonra, böylece ricacı mesajının havadan geçtiğini, artık bilmezden gelinemeyeceğini, mesajın havada hedefe ulaştığını bildiğinde.

Genç Pérez Nuix başlangıçta hiç durmadan konuştu, havayı doldurdu – söylemeye gelinen şeyi, önemli olanı ertelemenin bir yolu; bir yandan yağmurluğunu çıkarıyor, teslim oluyormuş da kılıcını uzatıyormuş gibi şemsiyesini bana uzatıyor, hâlâ silkindiğinde üzerinden yağmur damlaları saçılan köpeğini ne yapsın diye soruyordu.

"Mutfağa mı götürsem?" diye sordu. "Yoksa her yeri ıslatacak."

Uysal görünümlü zavallı puantere baktım, hiçbir zaman itiraz etmezmiş gibi görünüyordu.

"Bırak kalsın. Anlayışa ihtiyacı var. Bizim yanımızda daha rahat eder. Halının üstünde daha çabuk kurur, halı zaten *batallada*." Söyler söylemez tuhaf bir kelime olduğunu fark ettim, ne tam İspanyolca, ne de İngilizceden uyarlama; belki her iki dil artık kafamda karışmaktan ziyade sallanmaktaydı; neredeyse sürekli İngilizce konuştuğum ve yalnız kaldığımda İspanyolca düşündüğüm için. Belki Pérez Nuix gibi çocukluğumdan beri iki dilli olmadığımdan, iki dilde de sağlamlığımı kaybetmekteydim giderek. Ekledim: "*Sufrida* demek istiyorum." Bunun da doğru kelime olduğundan emin değildim, annem bu kelimeyi farklı bir anlamda, bir kumaşın yıpranmışlığını değil, rengini tarif etmek için kullanırdı. Annemin konuşma dili güzeldi, benim kirlenmiş dilimden çok daha iyiydi.

Ben başka pek bir şey söylemedim; bu arada misafirim özür diliyordu, kusura bakma bu saatte geldim, kusura bakma habersiz geldim, kusura bakma sırılsıklam geldim, üstüne üstlük yanımda daha da ıslak bir köpek getirdim, mutlaka dışarı çıkarmam gerekiyordu onu, bana bir havlu verebilir misin, benim için, köpek için değil, merak etme, çizmelerimi çıkarmamın sakıncası var mı, su geçirmez aslında ama bu yağmura hiçbir şey dayanmıyor, ayaklarım dondu. Bütün bunları ve

daha birçok şeyi makara gibi peş peşe sıraladı, buna rağmen çizmelerini çıkarmadı –belki eskiden kalma bir çekingenlik– sadece iki çizmenin de fermuarlarını açtı, hemen ardından kapadı, daha doğrusu aşağı yukarı çekerek biraz oynadı fermuarlarıyla, benim karşımda sadece iki kere; bu arada hep oturuyordu, ben artık ihtiyacı olmayan giysilerini mutfağa, benim artık kurumuş olan giysilerimin yanına götürürken otursun diye ısrar etmiştim; ben epey bir süre pencereden dışarıyı seyretmiştim, Pérez Nuix ise benim nerede oturduğumu gördükten sonra bir süre kararsız kalmıştı, yani zili çalıp adını söylemeden kendini tanıtıncaya kadar vakit geçmişti. Gerçi yaptığımız iş ve dosyaların el altında bulunduğu düşünülürse adresimi bilmediğine inanmakta da güçlük çekiyordum; gece vakti o sevimsiz havada uzun süre beni takip edeceğine kapının önünde bekleyebilirdi; hatta karşıdaki otelin girişinde beklese daha da rahat ederdi; oradan benim geldiğimi ya da ışıklarımın yandığını görebilirdi (gerçi ben evde olmadığım zaman da, gece gündüz evde hep bir ışık yanardı), o zaman neredeyse hiç ıslanmadan meydanı geçip gelirdi. İçecek bir şey teklif ettim, sıcak bir şey, alkol ya da su, ama şimdilik bir şey istemedi, bir sigara yaktı; ofiste sigarayı bırakmaya çalışan Mulryan dışında hepimiz kuralları hiçe sayıp sigara içiyorduk; o bu arada sadede gelmemek ya da bana söylemesi gereken tek şeye değinmemek için sürekli ve hızlı hızlı konuşmaya devam ediyordu; ne gece ama, sanki yağmur dünyayı ele geçirmiş, hayır, öyle demedi de, ona benzer beylik bir laf etti; insan olağandışı davranışında olağandışı bir şey yokmuş gibi yaparsa, davranışı gerçekten de olağandışı görünmeyebilir; bu aptalca numara uyuşuk, edilgen çoğunluğa söker ve engellenmeden laubalileşmek son derece yararlıdır; ne var ki ne o, ne ben, ne Tupra ne de Wheeler çoğunluğa dahildik; biz avını elinden kaçırmayan, gözü kamaşmayan, ipin ucunu asla kaybetmeyen, niyetlerinden vazgeçmeyen ya da kısmen veya görünürde vazgeçen insanlardandık. Pérez Nuix ancak bir süre sonra bacak bacak üstüne attı, sanki fermuar konusundaki kararsızlık sadece bacakları paralel ve yere dikken mümkünmüş gibi; kendisine derhal verdiğim havluyla bacaklarını kurulamadı (çorapları ne çok koyu, ne de şeffaf, koyu ten rengiydi, küçük bir kaçık gördüm, kışlık çorap olmasına rağmen çok geçmeden boydan boya kaçacaktı); havluyu yüzüne, ellerine, boynuna, ensesine götürdü, bu kez göv-

desine, koltuk altlarına, göğüslerine götürmedi, bunların hiçbiri görünmüyordu. Bacağı daha önce, sokakta, yağmurluğu açıldığında uzaktan şöyle bir gördüğüm bacaktı, ama şimdi her iki bacağını birden, genelde olduğu gibi bir bütün olarak görüyordum; ayaklarının dibine uzanmış köpeğe bakmak iyi bir bahaneydi, eğilip okşamak daha da iyi bahaneydi; Wheeler'ın soğuk büfe davetinde De la Garza'yı hatırladım, alçacık bir pufa oturarak kendini cüceleştirişini, Beryl Tupra'nın kısa eteğinin altında cömertçe sergilediği bacaklarını inceleyişini (altında demek hata, daha doğrusu eteğin dışındaydı bacakları, ayrıca De la Garza'nın gözetlediği de bacakları olmayabilirdi). Pérez Nuix'in eteği kesinlikle o kadar kısa değildi, ama oturduğunda biraz ya da epeyce yukarı sıvanmıştı; ayrıca ben elbette bu çocukça numaralara başvuracak değildim; prensip olarak gözetlemek tarzım değildir, en azından art niyetle gözetlemek; bu durumda gözetlemek art niyetli olurdu – belki benimki de eskiden kalma bir çekingenlikti.

"Ne gece ama, sanki yağmur dünyayı ele geçirmiş," dedi tekrar ya da eşanlamlı, daha sıradan bir cümle söyledi; bu da girişleri, oyalama taktiklerini, fermuarlarla oynayarak (fermuarlar tepeye kadar olmasa da yukarı çekili kalmıştı), havluyla kurulanarak ertelemeyi tükettiği anlamına geliyordu; havluyu elinden bırakmamıştı, kanepenin üzerindeki eliyle sıkı sıkı tutuyordu, tıpkı kullanılmış bir mendile her an tekrar ihtiyacı olabilecek, hapşırıklarının ne zaman dineceğini bilemeyen biri gibi. Bacaklarının epeyce bir bölümü açıktaydı, ne kadarının açıkta olduğunun bilincindeydi mutlaka, ama tavrında bunu bildiğini gösteren –aşikâr– bir işaret yoktu; insan apaçık ortada olmayan bir şeyi ne kadar açıkça gördüğünü zannetse de daima bir ihtiyat payı bırakmalıdır. "Bu bakımdan cin gibi," diye düşündüm. "O kadar ki, ne kadarını gösterdiğinin farkında olmaması imkânsız, ama aynı zamanda mutlak doğallığıyla –utanmaz ya da teşhirci değil– bilincinde olduğunu, dahası, önemini tamamen yadsıyor; tıpkı ofiste saniyeler boyunca –belki fazla uzun sürmemişti de, tek bir saniyeyle sınırlı kalmamıştı sadece– göğüslerini kapatmadığı, buradan yola çıkarak beni tamamen diskalifiye etmediği sonucunu çıkardığım o sabah gibi; daha ileri gitmedim, plan yapmadım, bu bakımdan kendini beğenmiş sayılmam bence; ayrıca arzuyla reddetmeme arasında, onaylamayla bilinmezlik arasında, niyetlilikle kesin bir tasarının yokluğu arasında,

bir "Evet"le bir "Olabilir" arasında, bir "Hadi"yle bir "Bakalım" arasında, hatta o kadar bile değil, bir "Eh" ya da bir "Ya" arasında dağlar kadar fark vardır; onunki belki aklından bile geçirmemekti, bir muallakta kalma hali, bir gedik, bir boşluktu: Tasarlamadım, hiç düşünmedim, aklıma bile gelmedi. Ama bu işte akıldan geçenlerden korkmayı öğreniyorum, hatta aklın henüz bilmediklerinden de, çünkü neredeyse her defasında, akla ulaşmadan ya da akıldan geçmeden önce her şeyin oralarda bir yerlerde zaten var olduğunu görüyorum. Dolayısıyla yalnızca zihinde şekillenen düşünceden değil, ondan önce gelen, onun öncülü olan, ama ne vizyon ne bilinç olan şeyden de korkmayı öğreniyorum. Böylece hepiniz kendi ıstırabınız ve kendi ateşinizsiniz ya da olabilirsiniz, o zaman da... O zaman da günün birinde bir "Evet", dışlanmamış herhangi biriyle herhangi bir şey olup olmayacağını kim bilebilir? Her şey tehdide, terk edilmişliğe, güvensizliğe, lütfa, acıya, çıkarlara ya da ifşaata bağlıdır; insan bazen şaşırtıcı, uzun, yarı şehvetli bir rüyanın veya uyanıkken duyduğu gurur okşayıcı birkaç sözün ardından gecikmiş keşiflerde bulunur, hatta tutkunun nesnesi insanın kendisi bile olmayabilir, her şey daha da aldatıcıdır; biri nihayet kendiyle ilgili bir açıklama yapar ve dikkatimizi çeker, onun böyle hararetle, zekice konuştuğunu görünce, düşüncelerin ya da argümanların ya da anlatının çıktığı ağzı ve onu öpüp öpmemeyi düşünmeye başlarız; zekânın tensel cazibesini yaşamayan var mıdır, aptallar bile buna maruz kalır, birçok kişi de adlandırmadan, tanımadan, beklenmedik şekilde teslim olur ona. Bazen de en vazgeçilebilir zannettiğimiz kişiden artık ayrı kalamayacağımızı ya da yarım ömür boyunca, aradaki mesafeyi kapatmayı hep o üstlendiğinden, her gün el altında olduğundan yaklaşmak için tek adım atmadığımız birine ulaşmak için her adımı atmaya hazır olduğumuzu fark ederiz. O kişi günün birinde ansızın o mesafeyi katetmekten usanır, gareze yenik düşer, gücü tükenir ya da ölmek üzeredir, o zaman paniğe kapılırız, canımız burnumuzda, numara yapmaya kalkmadan, engel tanımayarak peşine düşeriz; birdenbire o güne dek kölemiz olan, başka arzusu var mıdır diye merak etmediğimiz ya da kölemiz olmaktan başka arzusu olmadığını, başka arzu bilmediğini, hissetmediğini zannettiğimiz kişinin kölesi oluruz. "Benim sizi takdir ettiğim gibi takdir etmediniz beni asla, böyle bir umudum da yoktu; beni uzakta tuttunuz, bir daha görüşüp gö-

rüşmeyeceğimize hiç aldırmadınız, katiyen sitem etmiyorum, ama gidişime üzüleceksiniz, ölümüme üzüleceksiniz, çünkü sevildiğini bilmek hoşa gider, tatmin eder." Bu cümleyi bazen içimden alıntılar ya da baştan formüle ederim, kimin beklenmedik gidişine üzüleceğimi, benim ölümüme kimin şaşırarak üzüleceğini merak ederim; iki yüz yılı aşkın bir süre önce yaşlı bir kör kadının yabancı, yüzeysel, henüz genç ve yakışıklı bir erkeğe yazdığı bu veda mektubunu aslına sadık kalmadan, serbestçe alıntılarım.

"Beni diskalifiye etmiyor, hepsi bu," diye düşündüm. "Bacakları aldırışsızlıkla teşhir ediyorlar kendilerini ve o sırada beni diskalifiye etmiyorlar, o kadar, hepsi bu, üstünde duran, hesaba katan benim. Aslında hiçbir anlamı yok."

Sonra cümleyi tekrarlayıp hemen ardından susmasından yararlandım, çünkü aynı şeyi tekrarladığını fark etmiş ve rahatsız olmuştu. Niçin geldiğini söylemek ona düşerdi, ama susup kalınca beni hatırlatmak zorunda bıraktı:

"Benimle konuşacağın neydi? Ne konuşmak istiyorsun benle?"

O söylemeyi geciktirmişti sadece, belki herhangi bir anlaşma oluşması için böylesi gereklidir, çoğunlukla daha ilk anda sadede gelmek kabalık olur, mafya veya ölçüsüz, küçümseyici bir multimilyoner izlenimi uyandırır, ki onların bile, Shakespeare'in ünlü ve kaygılı bir kralının belirtip altını çizdiği gibi, eski krallarınkine benzer teşrifatları vardır; en azından İtalyan olsun olmasın, eski ekole bağlı mafyanın vardı; şimdikiler bildiğim, hatta orada, Londra'da gördüğüm kadarıyla, teşrifatı es geçiyorlar daha çok. Geciktirmişti, ama kesinlikle kaytarmayacaktı, bunca adımı attıktan sonra geri çekilmeyecekti, evime gece vakti, habersiz gelmişti, üstelik birkaç saat önce emrine amade olduğum ve birkaç saat sonra işyerinde tekrar göreceği halde; demek ki mutlaka taşıdığı şüpheleri sokakta, yağmurun altında bırakmış, nihayet zilimi çalıp adlarımdan birini, Jaime'yi telaffuz ettiği andan itibaren temelli kovmuştu. Zaten göründüğü kadarıyla kişiliği de böyle bir şeye izin vermezdi; kararsızlık, üstelik uzun bir kararsızlık geçirebilirdi –belki de kararsızlık değil tartıya vurmaktı ya da acil olduğu düşünülen şeye ve alınan karara yavaş yavaş alışmaktı ya da bütün hazırlığı tamamlanmış, ama henüz olup bitmemiş, patlak verinceye kadar var olamayacağına göre henüz bir olgu sayılmayan bir olgunun ger-

çekten var olabilmesi için yoğunlaşması– ama geri çekilmezdi. Uzun uzun düşünmüş olmalıydı, hem köpeğiyle yan yana, uzaktan benim sırtımı görerek yürürken, hem de daha önce, o sabah adsız binamızda, kim bilir belki birçok sabah, öğleden sonra ve geceleri.

Her zamanki gibi karşısındakini rahat ettirerek, bir yandan da hem geçmiş hem şimdiki zamanda sorduğum sorum yükünü biraz hafifletmişçesine gülümsedi. Yine bana her hitap edişinde, ilk cümleden önce kısaca enerji topladığını fark ettim; sanki cümlesini söylemeden önce zihninde tasarlarmış, baştan sona kurup ezberlermiş, bir kez başladıktan sonra artık durmamak, düzeltmemek, böylece konuşurken zamansız pişmanlıklara kapılmamak için hız kazanırmış gibi. Bununla birlikte, bu kez utanmaktan korkmuyordu gördüğüm kadarıyla, belki sokakta yalnızken yeterince utanmış ve utancı orada bırakmıştı. Gülümsemesi çekinerek eğleniyormuş gibiydi; sanki her gün karşılaştığı, o gün de, karşılaşmak için asla birbirlerinin peşine düşmeleri gerekmeyen, her zamanki tarafsız mekânda, son derece doğal şekilde karşılaşmış olduğu bir arkadaşına davranışını açıklamak ya da haklı çıkarmak durumunda kaldığını görünce kendi kendiyle biraz alay eder gibi; oysa şimdi genç Pérez Nuix benim peşime düşmüştü, bana ihtiyacı vardı, tufana kapılmış, sakinleri kaçıp gizlenmiş şehrin sokaklarında beni takip etmişti. Bu durumda, aşikâr olan tek şey, benimle konuşacağı şeyi konuşmak için o ortak mekânın uygun olmadığıydı; belki de en uygunsuz, en elverişsiz, en tavsiye edilmeyecek mekândı, fazlasıyla kulak ve aşırı duyarlı gözler vardı orada. Evet, gülümsemesinde biraz alay vardı, muhtemelen kendine yönelik bir alay; belki hoşa gitmeyi ve yatıştırmayı isteyen bir gülümsemeydi, ama katiyen cilveli değildi; şu anlama geliyordu: "Tamam, söyleyeceğim, söylüyorum, sabırsızlanma, merak etme, daha fazla vaktini almayacağım. Baş belası oldum biliyorum ya da baş belasına dönüşmekteyim, ama bu da senaryonun bir parçası, sen de farkındasın, görüyorsun, anlıyorsun, aptal değilsin, yenisin sadece."

"Senden bir şey rica edeceğim," dedi. "Benim için büyük bir şey, senin için pek sayılmaz."

"Ha, demek ki ricaymış," diye düşündüm. "Öneri ya da teklif değil, o böyle bir şey yapabilirdi, ama olmadı. Açılmak değil, itiraf değil, hatta anlatmak bile değil, gerçi her rica bir anlatı içerir. Devam et-

mesine izin verirsem bulaşmış olacağım; belki ağına düşeceğim, sonra belki düğümleneceğim. Her zaman öyle olur, ricasını geri çevirsem, hiçbir şey taahhüt etmesem bile, hep bir bağ oluşur. Benim için pek büyük bir şey sayılmayacağını nereden biliyor? Asla bilinemez bu, ne o bilebilir, ne de ben, rica yerine getirildikten, zaman geçtikten ve bilanço yapıldıktan ya da zaman bittikten sonra bile. Ama sırf bu cümleyle bile bulaştırdı beni; bir mecburiyetim, hatırladığım kadarıyla ona bir borcum olmadığı halde bir mecburiyet ya da borç duygusu sokuverdi içime. Belki doğrudan şöyle cevap vermeliyim: 'Benden bir şey, herhangi bir şey rica edebilecek durumda olduğunu düşündürecek bir sebep var mı? Bir şey rica edecek durumda değilsin, esasen, düşünülecek olursa, kimse kimseden bir şey rica edecek durumda değildir, yerine getirilmiş binlerce ricanın karşılıkları bile isteğe bağlıdır, talep edilemez, yazılı bir taahhüt yoktur.' Ama bu cevabı vermeye asla cesaret edemeyiz. Yanımıza yaklaşan, üstelik hoşlanmadığımız, şüphe uyandıran bir yabancıya bile. Abes görünse de, çoğu kez ilk anda kaçışı yoktur; benim de genç Pérez Nuix karşısında kaçışım yok; o benim iş arkadaşım; berbat bir gecede evime geldi; yarı yarıya yurttaşım sayılır; onu içeri aldım; benimle kendi dilimi konuşuyor; bana düşünmeden bacaklarını gösteriyor, üstelik hoş bacaklar; bana gülümsüyor; ve ben burada ondan daha yabancıyım. Evet, yeniyim."

"Karşındaki için ne kadar zor olacağını bilmen pek mümkün değil," dedim; en azından o varsayıma, o bölümüne isyan etmeye çalıştım. Bu cevabımla, onu incelikli ve terbiyeli bir biçimde vazgeçirmeye çalıştım. Bir şeyi çok isteyen ve rica etmeye başlamış biri için fazlasıyla terbiyeli, fazlasıyla incelikli. Ayrıca içimde merak da uyanmıştı (henüz çok değil, asgari, kaçınılmaz ölçüde, ama yeterlidir bu kadarı), belki gururum da okşanmıştı, insan birine yardım edebileceğini ya da ona bir şey verebileceğini, hele hele onu kurtarabileceğini keşfettiğinde genellikle ardından komplikasyonlar, hatta tatsızlıklar baş gösterir, hepsi de basit birer tatmin kılığındadır. Gururum okşandığı için de, neredeyse "Söyle bakalım" diye ekleyecektim. Ama kendimi tuttum; söylesem, o hafif vazgeçirme çabamı ya da cılız isyanımı derhal geçersiz kılmış olurdum. Madem teslim olacaktım, hiç değilse biraz zora koşmalıydım, sadece kurusıkı atılacak da olsa. Cephane gerekmeyecekti.

"Doğru, özür dilerim." İhtiyatlıydı, biliyordum zaten, her ne isteyecekse, istemeden önce benimle tartışacak, karşı çıkacak, bozuşacak değildi, önceden yapmayacaktı; belki sonra, ben gönülsüz görünür ya da direnirsem, ikna etmek ya da korkutmak için. "Haklısın, dayanağı olmayan bir varsayım. Benim için büyük bir lütuf, bu yüzden de, ona kıyasla karşımdaki için fazla bir zorluğu olmadığını varsaydım. Ayrıca senin için zor olmayacağını da düşünüyorum. Ama iyice düşünülecek olursa, belki de rica etmemem gerekir bunu senden. Bilinemeyeceği doğru." Bunu söylerken kanepenin üzerinde doğruldu, tetikteki bir hayvan gibi boynunu dikleştirdi, ama o kadar, belki, bir ihtimal, gitmek gibi çok düşük bir olasılığı düşünmeye başlamakla tehdit edercesine. Yo, hayır, gitmeyecekti, kesinlikle, bu şekilde gitmeyecekti, hiç ihtimal yoktu, yeterince çaba göstermiş, düşünüp taşınmış, bana kararsızlık ve zaman hasretmişti. Ancak bir "Evet" ya da "Hayır" koparıktan sonra gidecekti. Bir "Bakayım, denerim"le, "Karşılığında şunu isterim"le de yetinirdi muhtemelen; insan her zaman söz verip sonra sözünden dönebilir, son derece yaygındır. Ama bir "Belli olmaz"la yetinmeyecekti.

"Hayır, hayır, onu demek istemedim. Söyle. Hadi, söyle." Niyetimden vazgeçmekte daha fazla gecikmedim, teslim olmakta daha fazla gecikmedim. Terbiye bir zehirdir, bizi mahveder. İyice geç saatte, hiçbir şeyi halletmeden yatmak da istemiyordum. Köpeği okşadım, yorgun görünüyordu, neredeyse havalanarak, tis tis tis yürüyüşüne binen suyun ağırlığı; biraz kurumuştu. Pek genç olmasa gerekti. Uyukluyordu. Sırtına avucumla vurdum birkaç kere, sahibi gibi o da boynunu dikleştirdi bir saniye, elimin dostane dokunuşunu fark edince; hafif tepeden bakan bir edayla okşamama izin verdi, sonra daha fazla ilgilenmeyip başını eğdi, ben geçiciydim. Bu kadar ıslanmayı kaldıracak durumda değildi.

"Yarından sonra ya da bir sonraki gün, en geç önümüzdeki hafta," diye söze başladı Pérez Nuix bunun üzerine; nihayet yeşil ışık yanmıştı, fırsatı kaçırmaya niyeti yoktu, "benim tanıdığım birini yorumlaman istenecek, mutlaka yüz yüze, belki ayrıca videodan da. Rica ederim ona zarar verme, Bertie'nin onu diskalifiye etmesine, keza Tupra'nın onu uzaklaştırmasına ya da güvensizlik veya aşırı güven sebebiyle kötü bir nihai rapor vermesine sebep olma. Öyle olması için bir sebep yok, bu

tanıdığım aldatıcı biri değil, biliyorum, tanıyorum onu. Ama Bertie bazen keyfi davranır ya da bir şeyi çok açık gördüğünde, tam karşı yönde hareket edebilir, bu kadar açık gördüğü için. Yani demek istediğim, bilemiyorum, her neyse." Kendini açık seçik ifade etmediğinin farkındaydı. Pérez Nuix'in onca hazırlığa rağmen, hangi sırayla sunacağını, anlatacağını, ikna edeceğini, benden ricada bulunacağını henüz bilmediğini fark ettim. Bu sırayı neredeyse kimse bilemez ve bu yüzden de başaramaz. Yazanlar bile. Ama o sözüne devam etti, baştan alması söz konusu değildi. "Onun, üzerinde çok kötü bir izlenim uyandıran birine düşünmeden iltimas yapıp ona inanılmaz bir fırsat verdiğini görmüşümdür; tam tersini, son derece övgüye layık biriyle yine düşünmeden bütün ilişkiyi kopardığını, herhangi bir konuda işbirliğini reddettiğini de. Fazlasıyla aşikâr, fazlasıyla pürüzsüz, görünürde katışıksız olan şeylerden hoşlanmaz, çünkü daima bir pürüz olduğundan ve görünür değilse büyük bir ustalıkla gizlendiğinden ya da bizim kavrayışımızda anlık bir tembellikten kaynaklandığından emindir. Dolayısıyla bir şüpheyle karşılaşmadığı durumlarda şüpheyi kendi yaratır. Şüpheye düşmeyenler bizlersek, Rendel, Mulryan, sen, ben, hariciler, Jane Treves ya da Branshaw, herhangi birimizsek, şüpheyi o katar. Sunar, uydurur. Şüpheye yer bırakmayan şeyden o kadar kuşkulanır ki, bu yüzden hükmünü değiştirir, bizimkiler bir yana, kendi kesin görüşüne bile aykırı hareket eder. Çok sık olmaz bu, çünkü neredeyse hiçbir zaman kesin bir yargı çıkmaz, ayrıca o bir insan üzerine iddiaya girmez; Tupra hiç kimsenin tekyönlü olmadığını ya da hiç kimsenin o anda ya da geçmişte olduğu kişi, hatta olmayı amaçladığı ama henüz tek bir gün bile olamadığı kişi olarak sonsuza dek sebat edemeyeceğini bilir. '*That's the way of the world*', biliyorsun; öyle der ve devam eder, hiçbir şey beklemez, hiçbir şey onu şaşırtmaz." "Dünya böyle", evet, birkaç kere duymuştum söylediğini. "Ama kesin olarak onaylayabileceğini düşündüğünde, onayı reddeder ya da askıya alır, ki bu da bizim yapmamıza izin vermediği şeydir. Bu bir tek onun yapabileceği şeydir, itirazı, şüpheyi ortaya koymak, bize ve kendine itiraz etmek, eksikleri düzeltmek. Kendisinin kesin emin olduğu durumlar pek nadirdir, ama ara sıra olur; biri ona çok güvenilir ya da çok dürüst göründüğünde, şüpheye yer bırakmadığında, büyük ihtimalle pratikte ona pusuya yatmış haydut muamelesi yapar, raporu istemiş olan kişiye ona

güvenilmemesini tavsiye eder. Tam tersi de geçerlidir: Birini iflah olmaz, caizse profesyonel bir hain olarak görürse, ona en azından bir kere güvenilmesini, denenmesini tavsiye eder muhtemelen. Elbette müşteriyi uyarır: sadece bir kez, daha fazla değil, görmek için, fazla önem taşımayan, büyük tehlike içermeyen bir işte."

Genç Pérez Nuix rica etmeye başlamış, ama hemen ardından, ricasını somutlaştırmadan, tamamlamadan, ona yoğunlaşmadan, havada asılı halde bırakmıştı; o andan beri de erteliyor ya da dozunu ayarlıyor veya beni hazırlıyordu; sokaktayken dediği gibi "birkaç dakika" sürmeyecekti benimle konuşması. Belki de daha önce dediğim gibi meseleyi hangi sırayla ele alacağını bilemiyor, cümleler üst üste yığıldıkça konuyu saptırıyor, dallanıp budaklandırıyordu, benim de aklıma söylediklerine ilişkin birbirinden ayrı, temel sorular geliyordu; söylemeye niyetlenmeden, benim bilmediğimden habersiz ağzından kaçırdığı birkaç şey dikkatimi çekmişti. Bunların üzerinde durmaya kalksam konuşma iyice uzayacaktı.

"Jane... Treves mi, Branshaw mu?" İlk sorum buydu. O isimlerin üstünde durdum, öyle geçmelerine izin veremedim.

"Evet, t-r-e-v-e-s," diye cevap verdi, belki benim hafifçe duraksamamdan, iyice anlamadığımı zannederek, düşünmeden İngilizce harf harf, bizim kulağımıza "*ti, ar, i, vi, i, es*" diye gelecek şekilde söylemişti, İspanyolca pek yaygın bir alışkanlık değildir (gerçekten de ben yazılı haliyle Trevis ya da Travis olacağını düşünmüştüm). Biyografik anlamda, o yarıdan epeyce fazla İngiliz'di. Benim dilimi benim kadar akıcı, belki biraz daha yavaş konuşuyordu, kitabi kelimeler de dahil kelime hazinesi genişti, ama ara sıra tuhaf bir kelime sıkıştırıyordu araya ("keza" gibi, "caizse" gibi) ya da İngilizceden uyarlanmış bir kelime kullanıyor veya İngilizler gibi tonluyordu; *c* ve *z* harflerini normale göre daha yumuşak telaffuz ediyordu, Katalanların İspanyolca konuşurken yaptığı gibi, *g* ve *j* harflerini de; İngilizler gibi *t* harfini keskin, *k* harfini de patlamalı telaffuz etmiyordu neyse ki, yoksa İspanyolca telaffuzu fazlasıyla özentili, dile bu kadar hâkim olduğu için neredeyse sinir bozucu olurdu. Aslında benim komiğime giden öteki soyadı, Branshaw'du, ama o sırada bunu soruşturmaya da, niye komiğime gittiğini açıklamaya da girişecek değildim, sırası değildi; konuşurken daima ihtiyatlı olmak gerekir, en ufak bir dikkatsizlikte konuş-

ma sonsuza dek uzar; tıpkı asla hedefe ulaşmayan, hız kesmeden zamanın sonuna kadar yol alan durdurulamaz bir ok gibi. Dolayısıyla ısrar etmedim, daha fazla durmadım üstünde, bundan, hiç kapanmayan, her biri yüzlerce maddelik yeni konuları ya da parantezleri peş peşe açmaktan kaçınmak gerekir. "Bertie'nin ara sıra başvurduğu kişiler, dışarıdan, belirli bölgelerde ya da ortamlarda az çok uzmanlaşmış muhbirler. Evet, sen onlarla karşılaşmadın henüz," diye ekledi, o sırada fark etmiş gibi, konuyu kapatırcasına; bu konuyla oyalanmak istemiyordu, ben de öyle. Düşünmeden Tupra'ya Bertie diyor, düzeltiyor, sonra tekrar ağzından kaçırıyordu; kuşkusuz onun zihninde bu şekilde kayıtlıydı, aklına öyle geliyordu; oysa işyerinde, en azından benim yanımda, yakın olmakla birlikte daha resmi şekilde Bertram diye hitap ederdi ona, bunun benim dilimdeki karşılığı saygılı bir senli benli konuşma olurdu. Tupra bana henüz bu kadarı için bile izin vermemişti, o daha sonra gelecekti; benim değil, onun ısrarıyla.

"Raporu istemiş olan kişi derken neyi kastediyorsun?" İkinci temel sorum buydu. "Müşteriyle neyi kastediyorsun? Ben tek bir müşteri olduğunu, hep aynı müşteri olduğunu sanıyordum; farklı çehreleri olsa da, ne bileyim, Donanma, Ordu, şu veya bu Bakanlık ya da Büyükelçilik, Scotland Yard, Yargı, Parlamento, bilmem ki, İngiltere Merkez Bankası, hatta Buckingham. Yani Yönetim demek istiyorum." "Gizli Servisler, MI6, MI5" diyecektim, ama benim ağzımda gülünç kaçacağını düşünerek vazgeçtim ve onun yerine aklıma gelenleri söyledim. "Ya da Krallık, her neyse. Devlet."

Genç Pérez Nuix bu konuyla da oyalanmak istemiyormuş gibi geldi bana, ilk paragrafı, yan etkisini, yani benim merakımı hesaba katmadan geçmişti. Belki ricasını kasten aşamalar halinde formüle ediyordu –amacı beni önceden ona alıştırmak, bu fikre aşama aşama ısınmamı sağlamak olabilirdi; ricanın özü ya da niteliği açıktı zaten– ama usule ilişkin beklenmedik sorulara, girişlere, uzun açıklamalara dalıp saptırmak da istemiyordu.

"Aslında anladığım kadarıyla genelde öyle, ama istisnalar oluyor. Tam olarak kime rapor verdiğimizi, yorumlarımızı kimin kullandığını ara sıra biliyoruz ancak. Hükümlerimizi de. Bizlerden söz ediyorum, sanırım Tupra hemen her zaman biliyor ya da tahmin edebiliyordur. Belki o kadar da değildir, bazı işler aracıların aracıları yoluyla geliyor

ona mutlaka, o da şüphe uyandırmadan, kendine zarar verme riskini göze almadan soru soracak durumda değilse sormaz. Zamanını tartmayı da çok iyi bilir; hayatı boyunca bunu ölçmüş. Ama tahmin ederim ki her defasında işin kimden geldiğini seziyordur. Duvarların arkasını bile görür o. Kaynağa iner. Çok zekidir."

"Bu bazen de, deyim yerindeyse... özel şahıslar hesabına çalıştığımız anlamına mı geliyor?"

Genç Pérez Nuix'in dudaklarında, bu aksiliğe, sonunda bu konuyla oyalanmak zorunda kalışına ister istemez, muhtemelen istemeyerek, tercihine tamamen aykırı şekilde, direnmeden katlanırcasına, hafif bir can sıkıntısıyla karışık mecburi sabır ifade eden bir mimik belirdi. Ricası tamamlanmadığı sürece, hatta kabul edilene ya da geri çevrilene kadar, sohbeti yönetme, kısa kesme, erteleme, saptırma ya da onun sözünü kesme avantajına ben sahiptim. Evet, gecikmiş ya da geciken "Bakalım"a kadar; evet, nihayet telaffuz edilen "Evet" ya da "Hayır"a kadar, bana herhangi bir konuda karşı çıkmak ona neredeyse yasaktı. Razı olan ya da reddeden kişinin kısa ömürlü iktidar unsurlarından biridir bu, bulaşmış olmasının en hızlı karşılığıdır; bununla birlikte, daha sonra genellikle bunun da faturası çıkarılır. Ve çoğu kez bu nedenle, iktidar daha uzun sürsün diye cevap ya da karar geciktirilir, hatta bazen hiç gelmez. O bacaklarını çözüp diğer bacağını ötekinin üstüne attı; çorabındaki kaçığın bacağının üst kısmında ilerlemeye başladığını gördüm; o fark edinceye kadar epey süre geçecek, diye düşündüm (onun gözleri benimkilerin baktığı yere bakmıyordu); o arada kaçık, yüzünü kızartacak boyuta ulaşabilirdi. Ama o sırada onu uyarmam terbiyesizlik olurdu ya da o anda bana öyle geldi. Bacağının açığa çıkan bölümünün rengi çok hoştu.

"Bu konu çok mu önemli?" diye sordu; savunmaya geçer gibi değil de, daha önce hiç düşünmemiş, dolayısıyla o anda kendi kendine de sorar gibi. "Her zaman Tupra hesabına çalışıyoruz, öyle değil mi? Her halükârda. Bizi işe alan, bize para veren o. Ona hesap veriyor, hizmetimizi doğrudan ona sunuyoruz, sunduklarımızı en uygun şekilde kullanacağına güveniyoruz, yani öyle varsayıyoruz herhalde. Belki de beni ilgilendirmez diye düşünüyorum, bilmem ki. Taktığı vidaların ya da diğerleriyle birlikte imal ettiği motorun sonunda ne olacağı motorlu taşıt fabrikasında çalışan işçiyi ilgilendirmez, örnek olarak söylüyorum; so-

nunda ambulans mı, tank mı olacağı ya da tanksa kimin kullanacağı onu ilgilendirmez."

"İkisi kıyaslanabilir şeyler gibi gelmiyor bana," dedim ve başka bir şey söylemedim. Onun argümanlarına devam etmesini tercih ediyordum; genelde Peter Wheeler'la konuştuğumuzda konuşmayı onun yönettiği gibi, Tupra'nın beni dürterken, sorguya çekerken, daha fazla şey görmeye zorlarken, ağzımı ararken yönettiği gibi, şimdi de ben yönetiyordum.

"Peki, ne dememi istiyorsun?" Evet, ifadelerinde bazen bir tuhaflık ya da bir İngilizce kokusu vardı, ama neredeyse hiçbiri düpedüz yanlış sayılmazdı. "Daha ötesini düşünmek, bir roman yazarının, romanını en iyi şekilde dağıtsın diye hangi yayıncıya vereceğiyle değil, o yayıncının olası alıcılarıyla ilgilenmesi gibi bir şey olur. O alıcıları seçmenin, denetlemenin, tanımanın yolu yoktur, en önemlisi de, roman yazarına düşmez. O kitabına hikâyeler, olay örgüleri, fikirler koyar. Kötü fikirler, kışkırtmalar da olabilir. Ama onlardan kaynaklanacak şeyler, yol açacakları şeyler artık yazarın konusu ya da sorumluluğu dışındadır, öyle değil mi?" Bir an durdu. "Yoksa sence onun sorumluluğu mudur?"

İçten –ya da dürüst– görünüyordu; demek istediğim, söylediklerini o sırada düşünürmüş gibiydi, biraz güvensiz, biraz kararsızdı, spontaneydi, bir çabada vardı tavrında (gerçekten düşünmenin çabası, başka bir şey değil, ama dünyada giderek azalıyor bu, sanki bütün dünya neredeyse her zaman, herkesin, en cahillerin bile ulaşabileceği birkaç ezbere başvuruyor, havanın kirlenmesi gibi bir şey).

"Bu benzetmenin de yerinde olduğundan emin değilim," diye cevap verdim, bu sefer ben de onun çabasına katıldım biraz, "çünkü bizim raporlarımız umumi değil, az çok gizli anladığım kadarıyla; her halükârda herhangi biri ulaşamıyor raporlara, dükkânlarda da satılmıyor; ayrıca bizim raporlarımız insanlarla, hayal ürünü olmayan, dolayısıyla bir sonraki bölümde yok edilmesi, bir kenara bırakılması mümkün olmayan gerçek kişilerle ilgili; bizim söylediklerimizin onlar açısından önemli bir sonucu olup olmadığını, onlara büyük bir zarar verip vermediğini, önemli bir yarar sağlayıp sağlamadığını, hayati bir şeyi engelleyip engellemediğini ya da mümkün kılıp kılmadığını, kendileri için önemli, belki kritik bazı planlarını gerçekleştirmelerini sağla-

yıp sağlamadığını ya da bozup bozmadığını bilmiyorum. Gelecekleri-ni sağlama alıp almadığını, mahvedip mahvetmediğini bilmiyorum, en azından yakın geleceklerini (ama uzak gelecek de yakın geleceğe bağlı olduğundan geri kalan her şey de ona bağlı oluyor). Her neyse, Krallığa, devlete rapor vermekle özel bir şahsa rapor vermek aynı şey değil, ben öyle düşünüyorum."

"Öyle düşünüyorsun demek," dedi. Alaylı bir tonda değil (henüz alay etme hakkını bulamazdı kendinde), belki şaşkınlıkla. "Peki sen ne gibi bir fark görüyorsun?"

Evet, ne gibi bir fark görüyordum? Sorusu ansızın kendimi saf, on-dan abes derecede daha genç ya da deneyimsiz hissetmeme yol açtı (daha yeniydim, söylemişti) ve aptalın, hödüğün teki gibi görünme-den cevap vermekte zorlandım. Ama denemekten başka çarem yoktu; soruya ben çanak tutmuştum, daha ilk hamlede yenilgiyi kabul edip yorumumu geri çekemez, üstelemeden teslim olamaz, "Haklısın, bir fark yok, bir fark göremiyorum," diyemezdim.

"En azından teorik olarak," dedim, kendimi azami korumaya ala-rak, "devlet kamunun, yurttaşlarının yararını gözetir, başka bir yarar gözetmemesi gerekir. En azından teorik olarak," diye ısrar ettim; ko-nuştukça söylediklerime inancım azalıyordu, bu yüzden de yavaş ko-nuşuyordum; dikkatini çekiyordu mutlaka, "devlet sadece bir aracıdır, bir tercümandır. Her zaman koşullara bağlı olan unsurları da, kendi kişisel, özel tutkularına, dolayısıyla alçakça ya da yüce tutkulara tabi değildir. Nasıl desem: Devletin unsurları birer temsilcidir, bütünün bir parçasıdır, o kadar; yerleri doldurulabilir, değiştirilebilirler. Seçimin geçerli olduğu yerlerde seçilirler, bizim ülkelerimizde de öyledir, bir ölçüde. Kamunun iyiliği için çalıştıkları varsayılır. Elbette kendi an-ladıkları şekilde. Tabii ki yanılabilirler, hatta şahsi, bencilce çıkarları-nı hata gibi gösterebilmek için yanılmış gibi yapabilirler. Kuşkusuz pratikte böyle olur, kim bilir ne kadar sıklıkla. Belki hiç durmadan ve her yerde, lağımdan saraya kadar. Ama teorik olanı, iyi niyetli oldukları-nı varsaymamız gerekir, yoksa asla huzur içinde yaşayamazdık. Devletlerimiz öyle olduğu için hükümetlerimizin de meşru, hatta dü-rüst oldukları varsayımı olmadan huzur olmaz. (Ya da bu yanılsama ol-madan diyebilirsin, tercih edersen.) Dolayısıyla, bu teorik iyi niyetten yola çıkarak onlara hizmet ederiz; aynı teorik iyi niyet misyonumuz-

da, görevlerimizde ya da sırf kabullenişimizde bize de ulaşır, bizi de kuşatır ya da korur. Buna karşılık, kim olduğunu, niyetini, amacını, cani mi namuslu mu olduğunu, ayrıca çabamızın hangi amaca hizmet edeceğini de iyice öğrenmeden, herhangi bir özel şahsa hizmet etmeyiz."

"Senin de dediğin gibi, teorik olarak," diye teslim etti genç Pérez Nuix; sonra da bacaklarını çözüp bir sigara yaktı, benim paketimden, bu konuda safkan İspanyol gibi davranarak, izin almadan. Sigaralarım Rameses II değildi, Karelia marka Peloponnesos sigaralarıydı sadece, kesinlikle ucuz olmayan, ama değerli de sayılamayacak sigaralar; ayrıca tütün konusunda asla cimrilik etmem. Bu hareketiyle çorabındaki kaçık biraz daha ilerledi, ama o yine görmedi, fark etmedi. (Belki de önemsemiyordu.) (Ya da onu bana sunuyordu: asgari, önemsiz, ama ilerleyen bir çıplaklık; hayır, bu son söylediğime inanmıyordum.) "Biliyor musun, onca yıldır buradayım, özel şahıs olmayan kimseyi görmedim." "Burada"yı "bu işte" diye anladım; bildiğim kadarıyla, ömrünün aşağı yukarı tamamını annesinin ülkesinde geçirmişti. "Orduda bile, ki emirlere en çok uyulan, en az karar verilen yerdir, ordunun bir makine olduğu söylenir. Değildir, hiçbir şey öyle değildir. İnsanların bulundukları mevki, kimi temsil ettikleri, büyük sorumlulukları mı olduğu, tamamen emir kulu mu oldukları, seçilmiş mi, şahsen atanmış mı oldukları, düşük ya da yüksek yetkilerinin nereden kaynaklandığı, devlet kavramlarının güçlü mü, sıfır mı olduğu, sadakatleri, rüşvet alıp almadıkları, saf değiştirme eğilimleri hiç fark etmez. Ellerinden geçen bütün paranın hazineye ait olması, tek kuruşunun bile onların olmaması hiç fark etmez. Küçümsenecek meblağlar bir yana, en akıl almaz meblağları bile kendilerine aitmiş gibi çekip çevirmeleri hiç fark etmez. Ceplerine attıklarını söylemek istemiyorum, hepsi yapmaz ya da yapmaları şart değildir; parayı canlarının istediği, işlerine geldiği gibi dağıttıktan sonra bu paylaştırmaya uygun sebepler aramalarını kastediyorum, asla önceden değil. Anlatabiliyor muyum? Sebepler her zaman sonradan bulunur, biliyorsundur elbette, her eylem için, en karşılıksız olan için de, en alçakça olan için de, her zaman bir sebep bulunur, bazen bu sebepler gülünçtür, gerçeğe aykırıdır, temelsizdir ve kimseyi kandırmaz ya da sadece uyduranı kandırır. Ama yine de bulunurlar. Bazen de sağlam, ikna edici, kusursuz sebeplerdir; aslında olaylara sebep bulmak planlara, niyetlere, amaçlara, kararlara sebep bul-

maktan daha kolaydır. Olup bitmiş şey, çok güçlü ve tutarlı bir çıkış noktasıdır; geri dönüşü yoktur, bu da kendi başına müthiş bir yol göstericidir, kılavuzdur. İzlenebilecek bir şeydir. Hatta daha fazlası: Tutunulabilecek bir şeydir, çünkü insanı bağlar ve mecbur eder, işin yarısı hallolmuş demektir. Olup bitmiş şeyi sebeplerle açıklamak (ya da doğrulamak veya gerekçe sunmak, aynı kapıya çıkar), insanın olmasını istediği şeyi, yapmaya çalışılan şeyi önceden haklı çıkarmaktan çok daha kolaydır. Siyasetle uğraşan herkes bunu gayet iyi bilir, diplomatlar da öyle. Tıpkı *wet gambler*'lar gibi ya da birini öldürmeye karar verip öldüren katiller gibi, önceden düşünülecek şeylerle sonra ilgileneceklerdir nasılsa; avantajlarını, dezavantajlarını sonuç olarak karşılarına çıktığında incelerler; bu arada öldürülen öldürülmüştür, bunu kimse değiştiremez ve olay hemen her zaman yararlıdır ya da yararı zarardan fazladır. Herhangi bir mevkide bulunan herkes de bilir bunu, isterse en ücra *shire*'ın* en kıdemsiz polisi olsun." "Günümüzde pek az kullanılan *condado* kelimesi bizim dilimizde çıkmadı ağzından," diye düşündüm. Benim olduğu kadar onun da diliydi kuşkusuz. Aynı şekilde *wet gambler*'ı da İngilizce söylemişti, ben bu deyimi hiç işitmemiştim, anlamamıştım da, belki İspanyolcada tam bir karşılığı yoktu, çünkü o da karşılığını bulmaya bile çalışmamıştı: Kelimesi kelimesine çevrildiğinde "ıslak kumarbazlar", o anda Mississippi gemilerindeki yelekli kumarbazların, zamanımıza aykırı imgeleri geldi gözümün önüne. "Emin ol hepsi de üniformalarının ardında, ofislerinin dışında özel şahıslardır, daha doğrusu ofislerinde de tek başlarınayken öyledirler."*Rusya'dan Sevgilerle*'de SMERSH'in acımasız katili Rosa Klebb'i hatırladım, romana bakılırsa Andrés Nin'i o öldürmüş olabilirdi; Wheeler'ın evinde, sakin akışlı devamlılık ırmağının kenarındaki ateşli, doğaçlama incelemeler gecesinde okuduğum tasvirini hatırladım: "Sabahları ılık, pis yatağından çıkmakta zorlanıyordu herhalde. Özel hayatında dağınık, hatta pis olsa gerekti. Onu mahrem hayatında, gevşediğinde, üniformasını çıkardığında görmek hoş olmazdı..." Aklımdan şunları geçirecek zaman bile buldum: "Neredeyse hiç kimse o durumda, ılık yatağından çıktığında ya da yatağına gömüldüğünde, gevşediğinde, kendini bıraktığında ya da gardını indirdiğinde hoş görünmez; ama

* ilçe –ç.*n.*

Luisa'nın hoş göründüğünü gayet iyi biliyorum, bu genç kadın da öyle görünüyor; belki ikisi de gardlarını hiçbir zaman indirmiyorlar, çorap kaçığı uzadıkça uzasa bile." "Hepsi güdülerine az ya da çok kapılırlar, yakınlıklarının, düşmanlıklarının, korkularının, hırslarının, hesaplarının ve takıntılarının, iltimaslarının, biyografik ya da sosyal hınçlarının kendilerini yönetmesine, kendilerine yol göstermesine izin verirler. Kısacası ben arada bir fark göremiyorum Jaime. Ama biliyor musun, aslında senin bir fark görmen benim açımdan daha iyi, senden rica ettiğim şeyi yapmanı kolaylaştırır. Çünkü bu iş özel şahısların işi, devletin değil, onu biliyorum. Yani özel özel şahısların işi."

Birkaç saniye suskun kaldım, ikimiz de suskun kaldık. Genç Nuix'in hâlâ ricasını dile getirmemiş olduğunu unutmuyordum; tam anlamıyla, bütünüyle dile getirmemiş, tamamlamamıştı. Bu yüzden de konuşmanın hiçbir noktasında tartışmaya girişmemiş, bana karşı çıkmamış, kendi deneyiminin bakış açısını sunmakla yetinmişti; gençliği göz önünde bulundurulursa deneyimi çok uzun görünüyordu, kaç yaşında başlamıştı acaba, sadece sessizken ve gülerken koruduğu, tartışırken ya da konuşurken, adsız binada müthiş bir kavrayış gücüyle insanları yorumlarken izini bile taşımadığı gençliğini hangi yaşta geride bırakmıştı? Beni çoktan çözmüş, ruhumu okumuş, içimi dışımı biliyor olmalıydı. Ama belki bazen o da beni bir muamma olarak görüyordu, benimle ilgili raporu yazan kişi gibi. Ya da o metne göre, bizzat benim gibi, düşünmenin beyhude olacağı "umutsuz bir vaka" kabul ediyordu beni. ("Kendini anlamadığını ve anlamayacağını biliyor," diye hüküm vermişti raporu yazan, benimle ilgili olarak. "Dolayısıyla anlamaya da kalkışmıyor.")

Şu anda Tupra'nın hangi ölçüde onun ağzından konuşmakta olduğunu merak ettim; kimi mantık yürütmeleri bana Tupra'yı hatırlatıyordu, daha doğrusu (onları Tupra'nın ağzından duymuş değildim), Tupra'nın yeryüzünde varoluş biçimini hatırlatıyordu; sanki Tupra yıllardır süren yakınlığıyla ya da belki samimiyetiyle bunları usulca zihnine üflemiş gibi. Kuşkusuz beni rahatsız etmemek için, "Sana katılmıyorum Jaime", "Yanılıyorsun Jaime", "İyi düşünmemişsin, tekrar dene" ya da "En ufak fikrin bile yok" yerine, "Kısacası ben arada bir fark göremiyorum Jaime," demişti örneğin. Zihnime üşüşen çok soru vardı, ama hepsine teslim olsam sonu gelmezdi: "Sen katillerle ilgili ne

biliyorsun?", "'*Wet gambler*' dediklerin kim?", "Seni memnun etmek için kiminle ilgili olarak yalan söylemem ya da susmam gerekiyor?", "Ricanı henüz dile getirmedin, tam olarak ne istediğini hâlâ bilmiyorum", "Kaç yıldır buradasın, kaç yaşında başladın, daha önce kimdin ya da nasıldın?", "Kim bu özel özel şahıslar ve nasıl oluyor da bu kez, bu işle, kaynağıyla, nereden geldiğiyle ilgili bu kadar çok şey biliyorsun?" Aslında hepsini peş peşe sorabilirdim, konuşmayı ben yönetiyordum, bu benim ayrıcalığımdı. Artık başta dediği gibi "birkaç dakika" olamazdı; her şey anında uzar, karmaşıklaşır ya da yapışır kalır; sanki her eylem uzantısını beraberinde taşır, her cümle havada asılı bir yapışkan iplik bırakır, kesmeye kalkıldığında bir şey daha mutlaka yapışkanlaşır. Her şeyin bir cevabı olmasına ya da daima bir cevap bulmaya çalışılabilmesine sık sık şaşarım; sadece sorulara ve bilinmeyenlere değil, onaylamalara, bilinenlere, reddedilemez olana, kesin doğrulara, kekelemelere, bakışlara ve hatta mimik ve jestlere bile. İnsan geri çekilmeyi tercih etse dahi her şey ısrar eder ve tek başına sürer. Kesinlikle birkaç dakika olmayacaktı, sınırlandırılmadığı sürece hiçbir şey kısa değildir. Ama bu konuşmanın şafak da dahil bütün bir geceye yayılması ya da çifte bir uykusuzluğun esrik gevezeliğine dönüşmesi o anda bana bağlıydı kuşkusuz.

"Ricanın tamamını hâlâ ifade etmedin, tam olarak ne istediğini henüz bilmiyorum. Ayrıca bu özel şahısların kim olduklarını, hangi özel özel şahıslar olduklarını da." Genç kadının bu deyişini yüksek sesle tekrarlarken, Wheeler'ı ve krallarla özel şahıslar konusundaki alıntısını hatırlamadan edemedim: "Özel şahısların nice gönül ferahlığından mahrumdur krallar! Kralların nesi var peki, özel şahıslarda olmayan, teşrifattan, genel teşrifattan başka?" Bu alıntı onun ezberinden hiç zorlanmadan fışkırıvermişti, oysa ben hâlâ kaynağını bilmiyordum.

O sırada işte bu iki soruyu sorup diğerlerini erteledim. Ama insan ertelerken vazgeçip vazgeçmediğini asla bilemez, çünkü herhangi bir anda –yani her zaman– bir yarın, bir daha sonra, bir daha da ileride olmayabilir, evet, bu herhangi bir anda mümkündür. Ama yok, hayır, doğru değil; her zaman bir şeyler daha vardır, hep biraz bir şey kalır, bir dakika, mızrak, bir saniye, ateş, bir saniye daha, rüya –mızrak, ateş, ıstırabım ve söz, zehir, rüya– ayrıca bizim sonumuzdan sonra tökezlemeden, yavaşlamadan süren, biz duymadığımız, cevap vermediğimiz,

sustuğumuz halde eklemeye, konuşmaya, mırıldanmaya, soruşturmaya, karalamaya, anlatmaya devam eden sonsuz zaman. Susmak, susmak. Hiç kimsenin ulaşamadığı hedef. Hiç kimsenin, öldükten sonra bile. Sanki ta başından beri her şey yankılanmaya devam etmektedir hep, biz canlıların tanıyamadıkları, tanımlayamadıkları bile; ta uzaklardan, boğuk gelen ya da derinlere gömülü, kaynağını bilemediğimiz sayısız ses tarafından uyarılarak, tedirgin edilerek yaşarız belki de. Kim bilir belki bunlar kaydı düşülmemiş hayatların cılız yankılarıdır ve çığlıkları dünden ya da yüzyıllar öncesinden beri sabırsız zihinlerinde fokurdamaktadır: "Filanca yerde doğduk," diye haykırırlar sonsuz bekleyişleri içinde, "ve filanca yerde öldük." "*We died at such a place*." Daha beterini de haykırırlar.

Bazen dördümüz ya da beşimiz birlikte çıkardık, hatta Tupra daha sonra karşılaştığım Jane Treves'i, Branshaw'u ya da ikisini birden çağırdığında, altı-yedi kişi de olabiliyorduk; ortama ya da bölgeye bağlı olarak başka bir harici muhbir ya da rehber de oluyordu bazen. Sanıyorum Tupra'nın kendini kalabalık eğlence havasında hissettiği, refakat istediği dönemlerdi bunlar; istediği arkadaşlıktan çok refakat, kortej, maiyet, belki de sürüydü; aidiyet hissini tatmak, bizlerle bir ekip, bir grup ya da bir birlik oluşturma duygusunu elle tutulur ve gürültülü biçimde yaşamak, "biz" kelimesini sık sık tekrarlayabilmek ister gibi sanki. Çeşitli gecelerde ve günlerde bu konuda benim hissettiğim, daha ziyade bir çete ya da hafiften matadorlarla yardımcılarını andıran bir takım oluşturduğumuzdu. Bu kalabalık hevesinin, Tupra'nın Beryl'den ya da Beryl'in Tupra'dan kaçtığı dönemlerle çakıştığını sezinliyordum – eğer kaçan ya da kaçılan kadın Beryl'se. Ama kim olduğu önemli değildi; Tupra'nın tekeline alınmayı kabullenen, dolayısıyla serbest, sosyal, diplomatik ya da hazırlık niteliğindeki anlarda onun dikkatini dağıtan bir kadın olmadığı veya bir kadının aşırı derecede özelleşmesi tehdidinden kaçındığı dönemlerdi.

Benimki sadece sezgiydi. Tupra kişisel konularından fazla söz etmezdi, en azından doğrudan sözünü etmez ve anlatmazdı (bir anlatıya, hatta neredeyse baştan sona bir anekdotu anlatmaya giriştiği çok nadirdi, buna karşılık anlatıları seve seve dinlerdi); sadece belirsiz biçimde, imalarla, ayıklanmış tek tük cümleler halinde söz ederdi; bu cümleler görünürde kasıtsız biçimde kendi geçmiş deneyimlerine değinir, o da bunlardan kurallar, sonuçlar çıkarmaktan hoşlanırdı; daha doğrusu özelden yola çıkarak sonuçlara, muhtemel, belki de onun gözünde

kesin ve doğru davranış ve kişilik kurallarına varırdı; o soğuran, değerlendiren gözlerinin tek bir bakışıyla, insanlarla dolu bir mekânın, bir yerin tamamını kavrayıverirdi: restoran, diskotek, kumarhane, bilardo salonu, şık bir balo salonu, büyük bir otelin lobisi, kraliyet resepsiyonu, opera, birahane, boks kulübü, hipodrom, aşikâr bir abartı olmasa, diyebilirdim ki futbol stadı, Chelsea'nin stadı olan Stamford Bridge. Soluk renkli gözleri, bir soğuk büfe daveti gibi (benim de dahil olduğum) küçücük bir sahneyi kavramakla kalmaz, bir saniyede ona derinlemesine nüfuz eder, onu çözümleyip tüketirdi; Tupra için çocuk oyuncağıydı bu.

Benimki sezgi, varsayım, kuruntuydu; o ise geçmiş hayatına ait çarpıcı ve kısmi görüntüleri hükümler ve meseller, bazen kasıtlı olmayan aforizmalar, hatta özgün atasözleri şeklinde sunardı. Öyle ki, karşısındaki bu tek tek uçları birleştirir, ama ne kadar sıkı bağlayıp düğümlese de, daha sonra hep kurtulup çözüldüklerini görürdü; sanki hayatının silik bir dönemini ya da önemsiz bir olayını bir kor halinde her görüşünüzde gölgede kalan bölüm genişlerdi ya da her minicik aydınlanma, karanlıkta kalan ya da bulanık, belirsiz, hatta şekilsiz bölümün muazzam boyutlarını daha iyi anlamanızı sağlardı; tıpkı kadınları kıskandıran uzun kirpiklerinin, aşırı süreklilikten neredeyse uçucu hale gelen düşüncelerinin nihai amacını ve duru, gurur okşayıcı, sıcak, ama zor çözülür bakışlarının gerçek anlamını daima bulandırması, belirsizleştirmesi gibi. Biz erkeklerin, insanı öylesine rahat ettiren, ama aynı zamanda öylesine süslü o gözlerden biraz şüphelenmesinde şaşılacak bir şey yoktu.

Bizleri eve göndermeden önce, sersemliğimizi üstümüzden atalım ve huzurlu bir ara verelim diye ara sıra bizi sürüklemekten hoşlandığı şaşaalı ama eski moda gece kulüplerinden birinde, hepimiz–ya da katlanabilenlerimiz, yanında daha çok tuttuğu, daha gece kuşu olanlarımız– piste ya da sahneye yakın bir masanın etrafına oturmuş, bir şarkıcının gösterisini izliyor olabilirdik örneğin. Tupra birdenbire, gür kirpikleri sanatçıyı işaret ederek mırıldanırdı: "Kadın şarkıcılar çok korumasızdır, kendilerini yönetenlerin kurbanıdırlar daima; şu kadın, her gece onu buraya getirip şu platforma çıkaran adam ona sırtını dönüp ondan uzaklaşsa, hele hele düşman olsa, şuracıkta çuval gibi yığılıverirdi. Erkeğin kötü niyetli bir fısıltısı yere düşüp bir daha da kalk-

mak istememesi için yeterli olurdu." Birkaç saniye boyunca, somut bir bilgiden yola çıkarak mı konuşuyor, o kadının şahsen ve ismen tanıdığı birine intiharvari bağımlılığını biliyor mu, emin olamazdım (un çuvalı, et çuvalı, süngü ve mızrak bunlara saplanır, birinde ıstırap ve rüya vardır, ötekinde hiçbir şey). Şansımı deneyip sorduğumda ise ("Bu kadını, bu adamı tanıyor musunuz Mr. Tupra?" Bertram'a geçmiş de olabilirdik o arada), öyle olmadığını ya da olması gerekmediğini, geçmiş bilgilerini güncele uyarlamakla yetindiğini belirtirdi: "Şahsen tanımam gerekmiyor onları," diye cevap verirdi, kirpiklerini şarkıcıdan ayırmadan, yani başını çevirmeden, bana profilini sunmaya devam ederek ve hafif ya da sadece teorik bir hayıflanmayla: "Erkeğin de, kadının da nasıl olduklarını gayet iyi biliyorum, onlarcasını gördüm, Bethnal Green'den Kahire'ye, her yerde."

Bu sözleri bana bir ya da birkaç fikir verirdi; en tartışılmaz olanları, Doğu Londra'nın kasvetli semti Bethnal Green'e hatırı sayılır kereler gittiği ve Mısır'da bulunduğu olurdu, muhtemelen de turist sıfatıyla değil. Ayrıca ister istemez, acaba bir aralar bir kadın sanatçının menajerliğini mi yaptı, kendinden ve himayesindeki itaatkâr kadından mı söz ediyor diye düşünürdüm. Ama bu ihtimali hemen elerdim, koruyucu, gözetici, tam anlamıyla baskın bir erkek gibi görünmüyordu bana; demek istediğim, bütün bu tutumların gerektirdiği sabit sorumluluklara sahip olduğunu sanmıyordum. "Muhtemelen bu drama, bu senaryoya şahit olmuştur, sadece iki kere bile olsa: bir Bethnal Green'de, bir de Kahire'de," diye düşünürdüm. Ona doğrudan bir soru sorsam ya da belirli bir olaya odaklanmasını istesem, aldırmayacağını ve cevap vermekten kaçınacağını seziyordum ya da biliyordum (başlangıçta seziyor, sonra da biliyordum); esrarengiz görünmek istediğinden değil de, hatıralara dalmaktan sıkıldığı için; yaşadıkları ve sonucu da dahil fazlasıyla iyi bildikleri şeyleri anlatmaktan hoşlanan kişileri, hele hele geçmiş günlerinden bir türlü kurtulamayan ve allayıp pullayarak tekrarlayan narsist günce yazarlarını hiç anlamıyordu kuşkusuz.

Dolayısıyla onun ağzını aramaya, hükümleriyle ilgili sonradan bir açıklama koparmaya kalkışmıyordum; yararı yoktu, bir açıklama gelirse, kendiliğinden, belki günler sonra bir başka gece geliyordu; olsa olsa hafif bir espri yapacak kadar ileri gidiyordum: "Peki ya kadın dansçılar, Bertram? Onlar da aynı derecede korumasız mı?" Tupra'nın

bir mizah anlayışı vardı, en azından benimkini kabul ediyordu. Bu durumlarda bana hızla bir göz atar, gülümsemesini bastırmak için yanağının içini ısırır ve esprimi sürdürürdü genellikle ya da bana öyle gelirdi, çünkü onun hiçbir şeyi şeffaf, güvenilir ya da verili değildi: "Hayır Jack, dansçılar kesinlikle o kadar korumasız değildir; unutma ki hareket etmek insanı korur, tehlikeli olan kıpırtısızlıktır, insanı kırılgınlaştırır. Kaçan ya da saklanan kişiler çoğu zaman bunu bilmez, korkudan yararlanacaklarına, korkunun kendilerini ele geçirmesine izin verirler." Hükümleri birbirine öyle bir eklerdi ki, ikincisi birinciden, üçüncüsü ikinciden sapar, hepsinden bıkıncaya veya bir süre sessizliği tercih edinceye kadar bu şekilde devam ederdi. Bu yüzden de, soruları o sormuyorsa, meselenin derinine inmeyi o istemiyorsa, onunla herhangi bir konunun derinine inmek zordu. "İnsan korkudan nasıl yararlanır?" diye sorardım, yaptığı sapmanın tuzağına düşerek. "Anladığım kadarıyla insanın kendi korkusundan söz ediyorsunuz." Şöyle cevap verirdi: "Korku dünyanın en büyük kuvvetidir, yeter ki insan ona uyum sağlasın, onun içine yerleşsin, onunla barışık yaşasın, enerjisini onu kovma mücadelesine harcamasın. Bu mücadelede tam anlamıyla kazanmak asla mümkün değildir; görünürde zafer kazanıldığı anlarda bile korkunun dönüşü beklenmeye başlanır, tehdit altında yaşanır ve o zaman felce uğranır, bundan da korku yararlanır. Buna karşılık, insan ona razı olursa (yani kendini uyarlarsa, korkunun varlığına alışırsa), başka hiçbir kuvvetle kıyaslanamayacak bir güç edinir ve ondan yararlanabilir, onu kullanabilir. Sunduğu imkânlar sonsuzdur, nefretin, hırsın, koşulsuzluğun, aşkın, intikam aşkının sunduğu imkânlardan kat kat fazladır, ölçülemez. Korkusu yerleşik, etkin ama normal hayatıyla bütünleşmiş bir insan, korkusu gündelik olan bir insan, gerçekten insanüstü kahramanlıklar yapabilir. Küçük çocuğu olan anneler bunu bilir, çoğu bilir. Bir savaşa katılmış olan herkes de bilir. Ama sen hiçbir savaşa katılmadın, değil mi Jack? Şanslısın. Bu senin eğitiminin daima eksik olacağı anlamına gelir. Çocukları yakınlarında, görünür bir yerde, el altında olacak şekilde savaşa göndermek gerekirdi anneleri; onların korkusu yerleşiktir, daimidir; onlardan iyi savaşçı olmazdı." Kendisinin hangi savaşları gördüğünü ya da hangilerine katıldığını sorsam, hiçbir şey söylemeyeceği kesindi, adlarını anmazdı; bir erkeğin eksiksiz eğitimi ya da çocuklu kadınların yırtıcılığı konusundaki fikirlerini açma-

sını rica etsem, büyük ihtimalle konuşmayı noktalardı. Sapmalarının kendilerine bir yol bulamadığı, çalılığa, kuma ya da batağa saplandığı bir an gelirdi her zaman. Hatta bu durumda gevezeliğimi kınarcasına işaretparmağını dudaklarına götürüp, kendisinin birkaç dakika önce mırıltıyla ve gözlerini ondan ayırmadan da olsa konuşmayı başlatarak sanatına göstermediği saygıyı benim göstermemi istercesine, şarkıcıyı işaret edebilirdi.

Her sosyalleşme döneminin başında (bu dönemler iki ya da üç hafta sürerdi), iş bahanesiyle bizi akşam yemeklerine ya da gece gezmelerine davet ederdi. "Hepinizin benimle birlikte önemli bir toplantıya gelmenizi istiyorum," derdi ya da yarı otoriter tavrıyla emrederdi. "Anlaşmam gereken birtakım insanlar karşısında sağlam, neredeyse korkutucu bir grup izlenimi uyandırmamızı istiyorum." "Bu akşam yemeğine katılacak kişilere özenli davranmanızı rica ediyorum, kendilerini rahat hissetmelerini, eğlenmelerini sağlayın, ama bir yandan da gözleyin, daha sonra onlarla ilgili sorular soracağım, ne kadar çok fikir olursa bizim için o kadar iyi olur." Genelde daha fazla bir şey açıklamaz, niye böyle bir izlenim uyandırmak istediğini belirtmez, konuyu da, buluştuğumuz kişilerin önemini ve kim olduğunu da söylemezdi; bunların çoğu İngiliz, bazen tek tük yabancılar olurdu, aslında Amerikalıları da sayarak düşünecek olursam, o kadar da seyrek değildi yabancılar. Bununla birlikte, bazı durumlarda, konuşmalardan ya da neredeyse Dick Dearlove kadar ünlü kişiler olduklarından, bunların kim ya da neyin nesi olduğu anlaşılırdı. Bir tek kişi olduğu düşünülürse Tupra'nın inanılmaz çeşitlilikte tanıdıkları vardı; eğer gerçekten tek kişi idiyse, çünkü mekâna, birlikte olunan kişilere ve koşullara bağlı olarak, ona farklı adlarla, daha doğrusu soyadlarıyla hitap edildiğine şahit oldum. İlk keresinde, iyi bir restoranın şef garsonu ona "Mr. Dundas" diye hitap ettiğinde şaşkınlığımın kendisini ele verebileceğini görünce, bütünüyle kendisi olmayacağı durumlarda bizi ya da beni önceden uyarmaya başladı. "Burada Mr. Dundas'ım," diye haber verirdi. "Bugün Mr. Reresby'yim, unutmayın." "Buralarda beni daha çok Mr. Ure diye bilirler." Bu sonuncunun nasıl yazıldığını sormak zorunda kaldım, telaffuzundan anlayamamış, yani yazılı halini tahmin edememiştim, onun ağzından "Yua" diye çıkmıştı, yazılışını tahmin etmem imkânsızdı. Hepsi dikkati çeken, eski sayılabilecek, tuhaf soyad-

larıydı (benim kulağıma belki biraz aristokrat ya da İskoçumsu geliyorlardı); sanki kendi soyadından vazgeçen Tupra, bir de kendisine doğumundan itibaren eşlik eden özgün adlandırmadan vazgeçemezmiş gibi, elbette o Finlandiya, Rus, Çek, Türk ya da Ermeni kökenli Tupra soyadını, Wheeler'ın düşündüğü kadar uzun zamandır taşıyor idiyse. Bir süreliğine bile olsa başkasıyla karıştırılabilecek, sıradan bir adla anılmaktan hiç mi hiç hoşlanmıyor olsa gerekti; oysa çoğu kişi prensip olarak sahte bir soyadı seçerken sıradan bir soyadı arardı, fazlasıyla yaygın Brown, Smith ve Jones olmasa da, ne bileyim, Gray, Green, Grant ya da Graham gibi.

Genellikle doğal bir sosyallikle davranmamıza izin verir, sadece özel durumlarda çalışkanlığın ve tetikte oluşun dışında, daha belirgin bir şey, örneğin belirli bir konuda zemin yoklamamızı ya da ağız aramamızı isterdi; ama böyle durumlarda dördümüzü ya da daha fazla kişiyi birden yanında götürmez, her iş için en uygun olanlarımızı seçerdi, hatta bazen sadece birimizi, beni, Pérez Nuix'i, Mulryan'ı ya da Rendel'ı; ben onunla tek başıma birkaç kere çıktım, hatta iki kere yurtdışına da gittik, ama sanırım ara sıra hepimize böyle bir iş düşüyordu. Bazen belirli bir kişiyi hoş tutmamızı, pohpohlamamızı, neredeyse ona kur yapmamızı isterdi; sıkılıp şikâyet etme ihtimali olan kişi bir kadınsa, dalkavukluk görevine Rendel'ı ya da beni atardı (Mulryan sıkıcı eşler ya da havai sevgililerle iyi performans çıkarmazdı); bir sofrada ya da dans pistinde kadın yoksa (daha önceden tanıdıkları, senli benli olabilecekleri ya da bunun İngilizcedeki karşılığıyla konuşabilecekleri ve hava atabilecekleri bir kadın yoksa demek istiyorum) moralleri bozulan, hatta somurtan türden bir erkeğin gözünü ve gönlünü şenlendirmek gerekiyorsa Pérez Nuix'i ya da Jane Treves'i görevlendirirdi.

Bir keresinde, gençliğiyle aşırı zor ve oldukça şamatalı biçimde, küçük kaprislerle vedalaşan İtalyan bir hanımla ilgilenip onu hoş tutmam gerekti; daha büyük kaprisleri var idiyse de neyse ki onlarla ilgilenmem, onları geri çevirmem ya da yerine getirmem gerekmedi. Kocası Manoia da onun gibi İtalyan'dı; Tupra, konuştuklarını anlayabildiğim kadarıyla onunla siyaset ve para konuşuyordu. Aslında o kadar meraksızdım ki, geçici şefimin uğraşmakta olduğu konularla ilgilenmeyi neredeyse hiçbir zaman beceremiyordum; dolayısıyla kendiliğimden nadiren dikkat ediyor, hatta benden ilgilenmemi istediğinde

bile, muhtemel entrikalarına, görevlerine, keşiflerine ya da pazarlıklarına kayıtsız kaldığımı fark ediyordum çoğu kez. Belki bunun bir nedeni de hiçbir zaman tam bilgi sahibi olmamamdı; fazlasıyla bölük pörçük ve bulanık olan, etki alanımız dışında kalan şeylerle içli dışlı olmak zordur. (Genç Pérez Nuix'in ise olup bitenleri ve dolambaçları çok daha fazla izlediğini ve izlemeye çalıştığını fark ediyordum; Mulryan izlemek zorundaydı, çözüme ulaşmamış, halledilmemiş, tamamlanmamış meselelerin gündemini, hesabını, envanterini tutan oydu, benim izlenimim böyleydi; Rendel'a gelince, onunla ilgili yorum yapmak zordu, uzun suskunluklara eğilimliydi; bazen de, alkol ya da sigara içtiğinde –ofisimizdeki tütün kokusu bir tek benden kaynaklanmıyordu– söylevler çeker, peş peşe fıkralar anlatır, kahkahalar da fıkralarına eşlik ederdi; sonra tekrar suskunluğa gömülürdü; her iki halini de tedirgin bir duman kütlesi ya da bulutu sarmalardı.) O gece bir şeyler kapmış olmamın sebebi, İtalyan kocanın İngilizcesinin kendi zannettiğinden epey daha zayıf olmasıydı; konuşma iyice karışıp düğümlendiğinde, artık karşılıklı teklif ettikleri, razı oldukları ya da ödün verdikleri şeyin tersini anlamaları ciddi bir tehlikeye dönüştüğünde Tupra ona bir el verip birkaç cümleyi ya da kritik bir kelimeyi çevirmemi istiyordu (iki parmağını ya da is lekesine benzer kaşlarını yardım istercesine hızla hareket ettiriyordu).

Manoia soyadı bana Güneyli gibi geliyordu, ama bildiğimden değil, sezgisel olarak; adamın İtalyanca telaffuzu da öyleydi (sert sessizleri yumuşak sessizlere dönüştürüyordu, öyle ki, "*ho capito*" dediğinde, duyulan şey "*ho gabido*" oluyordu), ama görünüşü Sicilya, Calabria ya da Napoli'den ziyade Roma –Vatikan demek istiyorum– mafyasına uygundu. İri camlı gözlüğünü (tecavüzcü ya da çalışkan memur –veya iki tür birbirini dışlamadığından belki hem tecavüzcü hem memur– gözlüğü) yerinden oynamadığı halde sürekli başparmağıyla itiyordu; mat (sütlü kahvemsi bir renkteki) gözleri durmadan etrafta gezindiği ve gözlük camları parladığı için bakışlarını görmek mümkün değildi neredeyse; sanki bakışlarını birkaç saniyeden fazla sabitleştirmekte güçlük çekiyordu ya da bakışlarının incelenmesinden hoşlanmıyordu. Alçak sesle konuşuyordu, muhtemelen gür olan sesi, yüksek sesle konuşsa kulak tırmalayıcı olurdu, belki bu yüzden yumuşatıyordu; ellerini üst üste koyup kavuşturuyor, ama dirseklerini masaya da-

yamıyordu, tekini bile; yani ellerini havada tutuyor, bu da birkaç dakika sonra mecburen rahatsızlık yaratıyordu; belki de kasten, hatırlatma kabilinden uyguladığı, en namuslu ya da en koyu Katoliklere, karanlık İsa Lejyonerleri tarikatına özgü küçük bir çile eylemiydi. İlk bakıştaki uysal, silik görünümüne aykırı düşen tek şey, fazlasıyla uzun (ama sivri olmayan) çenesiydi; kuşkusuz ergenlik çağında, hatta pek içine kapanık ve sıkıntılı geçmiş olmasa da çocukluğunda, o çene yüzünden inatçı –yani hedefsiz– hınçlar biriktirmişti içinde; o istilacı çeneyi içe çekişinde, yanağının içini çiğneyişinde, köklü, üstesinden gelinememiş bir utanç ve genel bir öç alma eğilimi bir arada görülebiliyordu; bu eğilimini herhalde en ufak bir kışkırtma ya da bahane karşısında, hatta ikisine de gerek olmadan uygulamaya döküyordu, intikam meraklısı kişiler ya da bunların olaylara çok öznel bakanları gibi. Sinirli, ama herhalde ölçülü diye tanınan bir adamdı, çünkü muhtemelen öfkesini neredeyse hiçbir zaman dışa vurmuyordu, onu bilen ve açığa çıkaran tek kişi kendisi olsa gerekti, eğer bu fiil sadece fokur fokur kaynayan ruhunun derinliklerinde gerçekleşen bir şey için kullanılabilirse. Öfkesini dışa vurduğu nadir durumlar ürkütücüydü mutlaka, şahit olunmaması gerekirdi.

Karısı bunların bazılarına şahit olmuş olabilirdi, ama öfke kendisine yönelmemiş olsa gerekti, burası kesindi; aksi takdirde bu kadar kaprisli, bu kadar hoppa davranamazdı; mutlak müsamaha ya da papalık imtiyazına sahip olduğunu peşinen biliyordu herhalde. Bütün bunlara rağmen, o kadar çok yeni güvensizliği varmış gibi görünüyordu ki –her yeni yaş bizi gafil avlar mutlaka, içimizde gerçekleşmesi ya da bize ulaşması müthiş gecikir– etrafındakileri, özellikle de o geceki eğlenceliği ya da oyuncağı olan beni epeyce terlettiği halde ona şefkatle yaklaşmamak zordu. Kocası hiç kuşkusuz onu seviyordu, bu ona yardımcı oluyordu herhalde, ama kimi durdurulamayan ilerleyişler ya da gerileyişler için dünyada hiçbir yardım yeterli olmaz. Hotel Berkeley'nin çok yakınındaki Vong'da yediğimiz yemek boyunca onunla havadan sudan sohbet etmiştim, daha doğrusu o benimle sohbet etmişti; çekingenlikten eser taşımayan, konuşkan bir kadındı, bu konuda benim çaba göstermem gerekmiyordu; ama ara sıra konuşmaya ara veriyor, kollarını kavuşturup denizci dekoltesinin altını çiziyor –bluzunun kayık yakalı olduğunu söylemek istiyorum; gerçi onunki kayık-

tan ziyade viking gemisi ya da kanoydu– dostça bir gülümsemeyle bana bakıyor ve sevimlilikten yoksun sayılamayacak bir hararetle –haklı bir sitem taklidi diyebiliriz– en sevdiği ya da en ısrarlı kaprislerinden birini dile getiriyordu: "*Mi dica qualcosa di tenero, va, su, signor Deza*,"* diye rica ediyordu durup dururken, üstelik egzotik restoranda henüz dans etmediğimiz ve senli benli konuşmadığımız halde. (Daha doğrusu "Detsa" diyordu bana, adımı böyle telaffuz ediyordu.) "*Su, signor Deza, non sia così serioso, così antipatico, così scontroso, così noioso, mi dica qualcosa di carino*"**: Şımartılma krizi bir süre devam ediyordu. Bu da beni söyleyecek hem tatlı ya da güzel, hem de küstahça ya da kırıcı olmayan sözler bulmak gibi nazik bir durumda bırakıyordu; Tupra bir gün önce ofisinde hanımlara ilişkin geriye dönük, korkutucu derecede isabetli bakış açısıyla bana onu tarif edip uzun uzun anlatırken bundan kaçınmamı tembihlemişti. Manoia'yla ilgili pek bir şey anlatmamış, sadece dolaylı yoldan canalıcı özelliklerine değinmişti; oysa sevgili karısı Flavia'yı anlatmıştı, çünkü kendisi, Reresby –Tupra'nın o geceki soyadı buydu, belki İtalya ya da Vatikan nezdinde genelde Reresby'ydi– onu eğlendirip hoşnut edecek vakti pek bulamayacaktı.

"Onu her konuda mümkün olduğunca hoşnut et Jack," demişti. "Ama sakın yanılma. Bildiğim ve gördüğüm kadarıyla pohpohlanmaktan başka şey istemeyecektir. Hayatının bu döneminde bol bol iltifata ihtiyacı var, ama cömertçe ve ustalıkla pohpohlanmak, uyandığından daha tatminli ve sakin bir ruh hali içinde yatmaya gitmesine yeter; her geceden ve her sabahtan söz ediyorum; çünkü her gece zaferinin ertesinde, aynı gündüz kaygısıyla uyanacak, "Dün gece hâlâ iyiydi, evet, peki ya bugün? Bir gün yaşlandım," diye düşünecektir. Ona üst üste iki gece eşlik etmen gerekse (ikinci bir gece planlamadık, merak etme), sıfırdan başlayıp gözüne girmek için çabalaman gerekirdi; doymak bilmeyen bir döneme gömülmüş durumda, birikim söz konusu değil, yani kazanımlar hatırlanmaz. Ama yanlış anlama, doymak bilmezliği sadece bu konuda: sonu gelmeyen iltifatlar, komplimanlar, destek, daha

* "Bana tatlı bir söz söyleyin, hadi Signor Deza." *–ç.n.*

** "Hadi Signor Deza, bu kadar ciddi, bu kadar sevimsiz, bu kadar somurtkan, bu kadar sıkıcı olmayın, sevecen bir şeyler söyleyin bana." *–ç.n.*

fazlası değil. Sana öyle gelse, çok aşikâr görünse bile" (kullandığı deyim "*crystal-clear*" idi). "Bakışlarıyla, mimikleriyle, dokunuşlarıyla, kendini sergileyişiyle, hatta sözleriyle daha fazlasını istese bile. Bu konuda kesinlikle teslim olmamalı, yanılgıya da düşmemelisin. Bu evlilik... evet, Katolik bir evlilik diyebiliriz, kuşkusuz bu bakımdan son derece sofu, ama o kadar, başka konularda değil, dinin diğer bütün gereklerini gözardı ettiklerine yemin edebilirim, bazılarını biliyorum zaten. Manoia karısının memnun olmasını istiyor, onun ne istediği de önemli, en azından yarın benim için çok önemli. Ama bana sorarsan, sözle bile olsa sınırı aşan birini bıçaklayabilir. O yumuşak görünümüne rağmen. Dolayısıyla gözünü açık tut, onun terbiye sınırlarını kolla, rica ederim, aptal gibi sorun yaratmayalım kendimize. Ölçü senin değil, onun ölçüsü. Bu konuda yanılabilirsin, o yüzden söylüyorum. Ne yap et, yanılma. Kadının üzerine titre, ama şüpheye düştüğünde geri çekil, daha iyi olur, onun çaresi her zaman bulunur, tersinin çaresi yoktur. Rendel Mrs. Manoia gibi eğlenceye, gülmeye meraklı bir hanıma daha uygun olduğu halde bu yüzden onu değil, seni götürmeyi tercih ediyorum. Rendel zaman zaman hızını alamıyor."

Tupra'nın görüştüğü, incelediği, yorumladığı veya soruşturduğu kişilerden söz edişi benim için daima şaşırtıcıydı, belki hiç kimseyle ilişkisini görüşmekle sınırlandırmıyordu. Sayıları çok kabarık olduğu ve süratle değiştikleri halde, görüştüğü kişilerin her biri onun için bir *kişiydi*, muhtemelen hiçbir zaman onları birbirinin yerini alabilecek basit tipler olarak görmüyordu. Onları bir daha görmeyecek olsa bile (ya da sadece videodan izliyorsak şahsen hiç görmemiş olsa bile), onlarla ilgili olumsuz bir fikir edinip bize iletse bile, onları birer şemaya indirgemez, bildik bir şey olarak kabul etmezdi; sanki bayağı insanlar arasında bile iki kişinin asla tıpatıp aynı olmadığını hiç unutmazmış gibi. Bir başka erkek, Flavia Manoia'yı şöyle özetleyebilirdi: "Tipik huysuz menopozlu kadın, tacizlerine tahammül et, başta sen olmak üzere bütün erkeklerin başını hâlâ döndürdüğüne inandır, gönlünü kazanırsın. Onu inandırmak için hokkabazlık etmen de gerekmez, birkaç yıl öncesine kadar pek çok erkeğin başını döndürüyordu mutlaka. Gayet iyi koruduğu, hakkıyla sergilediği bacaklarına bakarsan anlarsın. Kıçını da iyi kıvırtır," diye ekleyebilirdi, terbiye sınırları pek belirgin olmayan bu başkası.

Buna karşılık Tupra –aslında gösteriş ya da dalkavukluk gecelerinde kullandığı Aston Martin'le restorana doğru yol aldığımız sırada artık Reresby'ydi– hanımefendiyle ilgili karmaşık ya da onu ve önemsiz durumunu aşan incelemelere girişti (düşünceli Reresby'nin bakış açısıyla o kadar önemsiz değildi). Bu tür inceliklerini duyduğum zaman onda Toby Rylands damgasını seziyordum; Peter Wheeler'ın dediğine göre Rylands'ın çömezi olmuştu; ardından üçü arasındaki ortak kişilik özelliği geliyordu tekrar aklıma, belki de ortak bir melekeydi veya bana da atfettikleri bir yetenek (Tupra diğer bakımlardan çok farklıydı): "Şunu unutma ki, esasen Mrs. Manoia'yı en çok korkutan şey," dedi, kırmızı bir ışıkta, "pek yakında kendisinin fiziksel bakımdan çökecek olması değil, onunla iyi kötü mücadele ediyor; dünyasının yok olacağını, şimdiden can çekiştiğini kaygıyla sezdiği için korkuyor en çok. Son yıllarda eski dostlarının bazıları öldü, kimilerinin ölümü vakitsizdi, kötü bir dönemdi; bazıları emekliye ayrıldı; bazılarını da bir an önce, zorla emekliye ayırmak istiyorlar. Her gece çıkıp eğlenecek dostlar bulması zor artık, büyük, şaşaalı davetlerse hiçbir yerde her gün olmaz, hele Roma'da iyice az; Berlusconi uğursuzluğuyla orayı sonsuz bir esnemeye dönüştürdü, ne sıkıcı tip" (aslında edebi *maladroitness* kelimesini kullanmıştı, aynı anlamı taşımamakla birlikte uğursuzlukla aynı kapıya çıkar; ardından "*what a killjoy*" diye ekledi, kabataslak çevirdim; daha önce hiç duymadığım bir kelimeydi, ama anlamını cümleden çıkardım, "oyunbozan"da denebilirdi). "Dostlar derken geleneksel, eski anlamını kastediyorum. Onların izinden giden birtakım genç çömezler var, Manoia'nın gözüne girmeye çalışıyorlar, o henüz kendi alanında kenara çekilmek niyetinde değil." Bu kez daha ziyade Peter Wheeler ekolüyle benzerlik kurdum; nasıl ki o Tupra'nın "zanaat"ının ne olduğunu açıklamayı uzun müddet geciktirdiyse, şimdi de Tupra renk vermemek için laf arasında "alan" diyordu. Aslında umurumda da değildi. "Ama hanımefendi çırakların arasında kendini biraz yabancı, fazlasıyla kıdemli hissediyor. Yetişkinlerin hayatına fazlasıyla erken atılmış olduğu ya da şeytanla çok fazla sayıda anlaşma yaptığı için (sırf klasik deyimi kullanmış olmak için böyle ifade ediyorum, bu tür anlaşmalar tekinsizdir) fazlasıyla uzun süre genç olmuş birinin başına gelebilecek en kötü şey. Çocuğu da olmadığı için evin çocuğu olmaya devam ediyor, bu kötü bir alışkanlıktır, insan

sokağa çıkıp iki adım attığında, herhangi bir diskotekte ansızın oradaki en yaşlı kişi unvanı için yarışmakta olduğunu dehşet içinde fark ettiğinde, tezatın bedelini ağır öder; birinden diğerine geçmek ruhu çok yıpratır. Kumarhanelere devam etmek daha iyi."

Ruh kelimesini kullanışında bir ironi görmemek beni şaşırttı, ama bu, ironi olmadığı anlamına gelmiyordu. Arabayı tekrar çalıştırdı, ama konuşmaya devam etti. Tupra'nın ne zaman bir şeyi kesin olarak, verilere dayanarak bildiğini, ne zaman gördüklerinin bir yorumunu sunduğunu anlamak neredeyse imkânsızdı: Manoiaların durumunu kesin olarak biliyor muydu, yoksa onlarla başka karşılaşmalarından (belki de bir tek kere karşılaşmıştı) yola çıkarak tahmin mi ediyordu sadece? (Gerçi onunki tahmin değil, karardı.) "Artık neredeyse hiç kimseyi tanımadığın, daha da aşağılayıcısı, hiç kimsenin seni tanımadığı ya da sadece başkalarından duyduğu bir dünyayı hayal edebiliyor musun? Onun yavaş yavaş görmeye başladığı şey bu; elbette henüz bunu kendi kendine söylemiyor, ifade etmiyor; hatta hıncının, korkusunun günden güne biraz daha artmasında en önemli etkenin bu olduğunun bilincine de varmıyor belki. Ama gözlerinde zaman zaman gördüğüm güvensizlik ve şaşkınlık dolu bakış, gecikmiş, tahmin edilenden daha uzun yaşamış, yaşıtlarının hemen hepsini, hatta evlatlarının bazılarını kaybetmiş yaşlıların gözlerine yerleşen bakışla aynı; Peter Wheeler'da bile görmek mümkün o bakışı, üstelik o şanslı sayılır, kaybettiklerinin yerini başkalarıyla dolduruyor bir yandan, kendi yerlerini dolduracak, dolduran kişilerin takdirini toplamış insanların, büyük üstatların ayrıcalığına sahip. Ama eğlencelere ve kutlamalara meraklı, en büyük meziyeti çevresindekilerin hayatını yüzeysel biçimde şenlendirmek olan, canayakın, evet, vaktiyle çok güzel, hatta hâlâ güzel olduğu söylenebilecek bir hanımın ne gibi bir beklentisi olabilir?" Orada, İngiltere'de otomobilde sürücü koltuğunda oturup da önümde bir direksiyon olmamasına hiçbir zaman alışamadım. Tupra'nın telaffuz ettiği her cümlede neyin kasıtlı, neyin tesadüfi –neyin anlamlı, neyin fuzuli– olduğundan asla emin olamadım; söylediklerini normal bir şekilde mi, yoksa hafızamı tam kapasite çalıştırarak, tek bir kelimeyi hafife almadan, tek bir heceyi atlamadan, her şeyi kaydederek mi dinlemem gerektiği konusunda hep bir şüphe olurdu kafamda. Bazen ikinci seçeneği tercih eder ve o sürekli gerginlikten bitkin düşerdim. "Elbette çevresinde

tatsız hayatlar olmuşsa bu az şey sayılmaz," diye ekledi Tupra ya da Reresby ve bakışları içgüdüyle park yeri bulmak üzere etrafta gezinmeye başladı; hemen ardından hatırladı ya da hatırlarmış gibi yaptı: "Restoranın adamları park eder arabayı."

"İkame etme, boşalan yeri doldurma zamanı geldiğinde kim ne bekleyebilir ki?" diye düşündüm, ikimiz Aston Martin'den indiğimizde, Tupra valeye anahtarlarla birlikte uzun uzadıya, ayrıntılı, daha doğrusu takıntılı talimatlar verirken. "Takdir edilenler de, edilmeyenler veya aşağılananlar da, üstatlar da, çömezler de ne bekleyebilir, Tupra, ben ya da şu neşeli hanım, ne bekleyebiliriz?" diye düşündüm, artık Tupra'nın söylediklerıyle ilgilenmeden; o sırada benimle konuşmuyordu. "İnsan bahtına düşenle idare eder, hatta bahtına hâlâ bir şey, özellikle biri düşüyor diye şükreder, her ne kadar artık var olmayanların, yarıda kesilenlerin ya da özlenenlerin değersiz çeşitlemeleri olsalar bile; hayatımızdan eksilen çehreleri tamamlamak zordur, çok çaba ister, pek az yeni çehre seçilebilir ya da hiç seçilemez, boşlukları doldurmak için bir inandırma gayreti gerekir; kendi kendimize tahammül etmemizi, hatta ayakta durmamızı sağlayan kadronun küçülmesine boyun eğmekte zorlanırız; oysa kadro biz ölmedikçe ya da çok genç ölmedikçe daima küçülür; yaşlılığa, hatta orta yaşa ulaşmak gerekmez, ölmüş olan bir sevdiğimizi ya da nefret ettiğimiz, defterden sildiğimiz, en tiksindiğimiz ya da yok saydığımız birine dönüşmüş olan bir sevdiğimizi arkamızda bırakmış olmamız; veya tam tersine, bize düşman olan ya da bizi zamanından dışlayan, yanından uzaklaştıran, birden tanımayı reddeden, yarın yüzümüzü gördüğünde ya da önceki gün dudaklarının şefkatle fısıldadığı ismimizi duyduğunda omuz silken birinin bizi arkasında bırakmış olması yeterlidir. Kendimize ifade etmeden, söze dökmeden, birinin yerine başkasını koymanın oluşturduğu bu muazzam zorluğu algılarız, öyle ki, aynı zamanda hepimiz başkalarının bize tahsis ettiği boşlukları vekâleten doldurmaya razı oluruz, çünkü teslim olma ve çöküşün, bazen kaprisin bu kesintisiz ve evrensel ikame mekanizmasını ya da hareketini anlarız ve ona katılırız; herkesi kapsadığı için bizi de kapsar; böylece kötü birer taklit olmayı ve giderek kötü taklitlerle çevrili yaşamayı kabul ederiz. Kim bilir bizim yerimizi kim alır, biz kimin yerini alırız; tek bildiğimiz, her zaman boşlukları doldurduğumuz, her durumda ve her koşulda, her uğraşta

ve her yerde, aşkta, arkadaşlıkta, işte, nüfuzda, hâkimiyette ve aynı şekilde yarın, yarından sonra ya da bir ertesi gün bizden sıkılacak olan nefrette de yerimizin doldurulduğudur. Hepiniz, hepimiz omuzların üstüne yağan kar gibiyizdir sadece, kaygan ve yumuşak – ve kar daima diner. Çeperi yok olmaya direnerek yere ya da fayansa hiddetle yapışan, reddedilmeyi, silikleşmeyi, unutulmayı zorlaştıran, bu yetersiz, safça yoldan, 'Ben var oldum' ya da 'Hâlâ varım, demek ki var olduğum kesin,' demeye çalışan kan damlası ya da lekesi gibi değilsinizdir, değilizdir. Hayır, hiçbiriniz, hiçbirimiz kan gibi değilizdir, zaten o da er geç savaşı, gücünü ya da isyankârlığını kaybeder ve sonunda iz bırakmaz. Sadece ortadan kaldırılması daha fazla zaman alır ve imha etme kararlılığının ısrarını gerektirir."

Yemekte de, çılgınca dans eden kalabalığı içi giderek, ayağıyla tempo tutarak seyrederken diskotekte de ölçülü miktarda alkol almış olan –ama iki ölçülü miktar toplanınca aşırılığa ulaşabilir– Bayan Manoia artık bana kendi dilinde, ilk heceyi vurgulayarak Jacopo ya da Giacomo ve elbette sen diye hitap eder, İtalyanların senli benli konuşma için kullandıkları deyimle benim de ona "sen vermem" için ısrar ederken, iki dans pistinden birinde çalan müzikte bir aradan ya da perde değişikliğinden yararlanarak slov ya da yarı-slov parçalarda dansa kalkmak için ısrar etmeye başladı; ilk teklifi alan kocası gözlüğünü çıkarıp camlarına hohlayarak bezle sildikten sonra miyop bakışlarıyla teklifi geri çevirdi; ardından yöneldiği Tupra, dansa gönülsüz kocasına karşı ev sahipliği ve iş görevlerini henüz tamamlamamış olduğunu belirtircesine elini açıp özür diledi (gürültü yüzünden ancak kulağa bağırarak konuşulabiliyor ya da sadece işaretle anlaşılıyordu); son olarak bana dönünce isteğini yerine getirmekten başka çarem kalmadı. Girişimlerinin öngörülebilir sonuçlarına ve gece boyunca onunla özellikle ben ilgilenmiş olmama, bu arada ben ona ısındıkça onun da bana yakınlık göstermesine rağmen –her ikisi de o kadar geçiciydi ki, ertesi sabah ikimiz de bir suçluluk hissetmeyebilir, hatta hatırlamayabilirdik– dans partneri ararken hiyerarşiyi gözetmesi dikkatimi çekti; yerleşik ve güçlü bir saygının işaretiydi.

Belki bu yüzden, üç erkeğe münasip sırayla bu fırsatı sunmuş olduğu için, mecburi partnerine şiddetle, hatta pek iffetli sayılmayacak şekilde sarılma hakkını elde etmiş olduğunu düşündü; demek istediğim, bana hiddetle, neredeyse acıtacak şekilde yapıştı. Aslında acıtmak gibi bir niyeti olduğundan değil de, gerçek hacmini tam olarak

denetim altına alamadığından sanırım (tıpkı sırt çantasıyla gezenlerin ne kadar yer kapladıklarının bilincinde olmamaları gibi; ne kadar uğraşsalar da, sırtlarındaki o pek sevdikleri yükü ya da salyangoz kabuğunu bedenlerinin bir parçası gibi hissemedezler); benim göğsümün kendi odun gibi sert, kazık gibi sivri göğüslerinin baskısıyla ne kadar ezildiğini tahmin etmesi de imkânsızdı – göğsü mutlaka tahtadan ya da som granittendi. Kadın olayı abartmıştı, göğüslerini tahkim edip sivriltme şevkinde sınır tanımamıştı; kuşkusuz çeşitli aşamalardan geçtiğinden, hafızası sonuncunun zamanı ve toplam sayı konusunda yanılıyordu. Göğüslerinin görünümü hoştu, şüphesiz kano ya da gondol yaka da hoşluğu artırıyordu, ama yakından bakıldığında çıkıntının herhangi bir gemicilik duygusu uyandırması imkânsızdı. Şen Bayan Manoia'm içine ne sokmuş, yerleştirmiş, koymuş, ittikçe itmiş, şırınga etmiş ya da inşa etmiş olabilirdi; mermer mi, kale mi, demir mi, tapınaklar mı, antrasit mi, çelik mi? Sanki göğsüme iki kalın sarkıt ya da düz kısmı olmayan iki sivri ütü, söz konusu ev aleti kadar delici ama tamamı yuvarlatılmış gemi pruvaları batırmıştı. Çağımızın bir hezeyanının yozlaşmış hali gibi geldi bana, aynı zamanda bir bakıma istismar; kocasının bu kale burçlarına toslamaktan kaçınmasını anladım; Tupra' nın da benimkimden daha süratli ve keskin gözleriyle bu çarpışmanın tehlikelerini bir bakışta tartmış olacağını tahmin ettim (tehlike derken, erkeğin o yatay piramitlerle çarpışınca maruz kalacağı tehlikeyi kastediyorum; belki de piramit değil, dev yakutlardı, çünkü kayık yakalı bluz ya da gömlek biraz sulandırılmış kırmızı şarap rengindeydi ve diskoteğin nevrozlu ışıklarıyla kıvılcımlar, hatta yanardöner ışıltılar saçıyordu).

Her şeye rağmen, Flavia Manoia'ya kızmak ya da onu bile bile aşağılamak zordu; fazlasıyla sevecen, neşeli ve çaresizdi, üçü birden, oysa bunların biri bile onu sertçe reddetmemi, hatta belli etmeden ondan uzaklaşmamı engellemeye yeterdi. Dolayısıyla o zıpkın benzeri konilerin baskısına katlandım, yakında kendisinin araya biraz mesafe koyacağına, bir nefes aldıracağına güvendim; gerçi güvenmek pek doğru bir fiil değil, çünkü umutsuzluğa kapıldığım kesindi. Reresby bacaklarını tavsiye edecek kadar ileri gitmiş olsa, neredeyse her zamanki gibi haklı olurdu; hanımefendinin de yapısına ve boyuna en uygun etek boyunu seçmeyi bildiğini kabul etmek gerekirdi: dizin üç parmak

üstü; uzaktan bakıldığında, dans edişindeki çevik tensellikle, kaskatı, dolgun göğüsleriyle, biçimli, sert baldırları ve butlarıyla ve terbiye sınırlarını gözetecek sabrı olmayan bir erkeğin kullanabileceği ifadeyle düzüşe hazır kıçıyla her gece arandığı izlenimini uyandırabilir, kocasını –tam o sırada hafif bir endişeyle gördüğüm gibi– temizlemiş olduğu gözlüğünü tekrar takıp her adımını ve sarılışını göz ucuyla izlemeye mecbur edebilirdi. Şeytan her zaman abartıyı dayatmaz ya da herkeste abartıya izin vermez ve kuşkusuz görünüm bağlamında yaptığı anlaşmaların derecesi sonsuz çeşitliliktedir, belki mesafe konusunda çok ince ayar yapar; bazen bir bedeni ya da çehreyi uzaktan ve gölgede kurtarıp aydınlıkta ve yakından lanetleyip çökertir (genelde tersine razı olmaz). Bayan Manoia'nın durumunda bu tam olarak geçerli değildi –hatları Vong'da bana çok hoş görünmüştü, ama kışkırtıcı da değildi– oysa coşkulu bir hareketlilik içindeyken ve kollarında birini tutarkenki görüntüsü, hareketsizken ve yengeçleri yutarken ya da emerken olduğundan daha çekiciydi; her halükârda, bir bara dirseğini dayamış duran, birkaç metre uzaktaki birinin pisti tarayıp koklamasına, hatta bununla yetinmeyip, kadının tecrübeli ve kararlı bir tutkuyla sıkıştırmakta olduğu şahsı, yaygın adlandırmayla dans partnerini tanıdığında her iki elini sallayarak teatral biçimde selamlamasına yetecek kadar çekiciydi.

Adamı ilk başta tanıyamadım. Bayan Manoia beni o kadar sık döndürüyordu ki –dansı yarı-slov olmaktan çok yarı-hızlıydı, ben de onun ritmine ve emirlerine tabiydim– bakışlarım herhangi bir noktada en fazla saniyenin onda biri kadar bir süre sabitlenebiliyordu; atlıkarıncadan beterdi. O kadar ki, onu siyahi zannettim, hem ışıkların azlığı ve benim hızlı sallantılarım yüzünden, hem de üstünde çok açık renk, çok geniş vatkalı ve kendisine birkaç beden büyük bir ceket olduğu için; sadece o ırktan bazı insanların bu tür hem bol, hem kolalanmışçasına kaskatı bir giysiyi taşımaya cesaret ettiğini görmüşümdür, özellikle bir şekilde sahneyle ilgili yeni zenginler: atletler, boksörler, televizyon yıldızları, züppe rapçiler. Birkaç saniye boyunca bunlardan biri olsa gerek diye düşündüm, çünkü sol kulağında halka gibi görünen, uzunca ve o dönemin geceyarısı sonrası sosyetesi modasına göre (şimdikini bilemiyorum, eskisi kadar çıkmıyorum) fazlasıyla sallantılı bir küpe vardı; bir çingeneden ödünç alınmış ya da en azından Batı'da iki

yüz yıldır görünmeyen türden bir korsandan çalınmıştı sanki. Neyse ki kafasında dar ya da geniş kenarlı bir şapka veya korsan tarzı, ensesinde kuyruk oluşturacak şekilde düğümlenmiş, şimdi bandana adı verilen mendillerden yoktu (küpeyle takım olsun diye takabilirdi); saçları arkaya doğru taranmış, jölelenmiş, yatırılmış, daha doğrusu çekilmişti, o kadar ki, bir daha baktığımda şaşırarak daha da beter bir yöntemle toplanmış olmasından korktum: Goya'nın *majo*'larının ya da yine en çok Goya gravür ve tablolarında gördüğüm eski boğa güreşçilerinin utanmadan taktığı siyah filelere benzer bir fileyle. Neyse ki dememin tek sebebi günümüzde şapka takanların, hele hele kapalı yerlerde şapka takanların bana zavallı ya da doğrudan şarlatan gibi görünmeleri değil (ister erkek olsunlar ister kadın, bunların iddiası giyimde özgünlükten de çok biyografik-sanatsal özgünlüktür; erkekler daha da sahtedir ve affedilmeleri imkânsızdır, ama ister düz ister yana yatık bere takan kadınlar da tokatlıktır); ayrıca siyahi ya da siyahi olmayan horozun, bar kargası ya da akbabasının kim olduğunu nihayet anladığımda (Vatikan topacım bir an sabitlenmeme imkân tanımıştı; dönmeye on saniye kadar ara verdiğinde ellerini havada sallayan şahsa başım dönmeden bakabildim), müzisyen şapkası ya da korsan mendili takmış olsa ona tahammül edemeyeceğimi düşündüm; elbette hem görüntüsüne, hem de, daha beteri, beni tanıyan insanların gözleri önünde dostluğuna; herhangi birinin o şahısla aramda sadece yurttaş sıfatıyla bile bağlantı kurması dayanılmaz olurdu; sırf onu uzağımda tutabilmek için kendi kimliğimi reddeder, kendime bir başka isim uydurur (fazla düşünmeye gerek yoktu, o gece Ure da Dundas da müsaitti), onu tanımazlıktan gelir, elbette sapına kadar İngiliz ya da Kanadalı taklidi yapar, abartılı bir İspanyol taklidiyle, "Ben yok anlamak. *No Spanish*," derdim. Muhtemelen girişeceği barbarca ısrarlarını da, "*No Spanglish either, hombre*," diye kesip atardım.

Dolayısıyla onu tanıdığımda ve kafasında korkulacak bir başlık görmeyince (o da bir şeydi), kurban gönlümde inanamazlık duygusu uyandı sadece, yani bir yandan çılgınca dans ederken bir yandan da şöyle düşünebildim: "Aman tanrım, olamaz. Ataşe De la Garza Londra diskoteklerinde züppe siyahi rapçi ya da yine siyahi bir boksörün siyahi vekili kılığında boy gösteriyor. Belki bu aşamada kendisi de kendini siyahi sanıyordur." Sonra ekledim: "Dangalağın önde gideni, üste-

lik beyaz." İşte bu, terbiye sınırlarını gözetecek sabrı olmayan ya da zevksizliği hem belirgin, hem muğlak bütün sınırları silip atacak kadar saldırgan olan bir adamdı; hatta o kadarla da kalmıyordu, neredeyse herhangi bir dişi varlığa şehvetli bir ilgi –ya da şehvetten öte, müstehcen, salt boşaltımsal bir ilgi– duymaya hazır bir adamdı; değil mi ki Sir Peter Wheeler'ın evinde York Kardinali'nin azizelik adayı dul eşine, cömert ve kabarık dekolteli, dilimli mücevher kolyeli Mrs. Wadman'a bu ilgiyi üstelik yoğun biçimde duymuştu. (Herhangi bir dişi insana demek istiyorum, bilmediğim konularda, bir işaret de yokken imada bulunmak istemem.) Belki benzer yaşta, ama çok daha havalı ve etkileyici (elbette eski güzelliği düşünülerek etkileyici) olan Flavia Manoia, içmiş olduğu ya da izleyen dakikalarda devirmeyi düşündüğü iki kadeh içkinin de yardımıyla gerçekten başını döndürebilirdi. Anlık çağrışımsal hafızanın harekete geçmesiyle gözlerim mantıksız şekilde etrafta antikalık adayı Lord Rymer'ı, soğuk büfe davetinde De la Garza'nın karşılıklı çok sayıda kadeh kaldırdığı, şişe (ya da aynı kapıya çıkan *flask**) menziline giren herkesi kaçınılmaz biçimde, bol miktarda içmeye teşvik eden muzır ve ünlü Oxford Karafasını aradı. Ne var ki Lordlar Kamarası'ndan emekliye ayrılıp Strasbourg, Brüksel, Cenevre ve elbette Londra'daki efsanevi entrikalarını geride bıraktığından beri, Lord Rymer'ın ünü ve zahmetli devinimi mutlak biçimde Oxford arazisiyle sınırlanmıştı (belki ömür boyu atanmış üyelerden değildi, ama söylentiye göre Kamara'daki müdahalelerinin giderek artan esrik bilgeliği –asla tatmin olmayan bir bilgelik– sonunda koltuğundan vakitsizce vazgeçmesine yol açmıştı); yusyuvarlak silueti ve güvenilmez adımlarıyla diskoteklerin vahşi âlemine ayak basmayı asla göze alamazdı, De la Garza'yla bir başkası onu altınbeşik yöntemiyle taşısa bile.

Rafita'nın o başkasıyla ya da başkalarıyla, her halükârda birileriyle birlikte gelmiş olduğunu umuyordum; Tupra'yla Manoia'nın oturduğu masaya yakın bir masada oturan dört-beş kişiyi selamladığını, daha doğrusu kibirli bir tavırla beklemelerini, sabretmelerini işaret ettiğini görünce biraz rahatlayarak (bu da bir şeydi) öyle olduğuna hükmettim; masadakilerin hepsinin ya da çoğunun İspanyol olduğuna kuş-

* matara (Lord Rymer'ın takma adı). *–ç.n.*

ku yoktu, bağıra çağıra konuşuyorlar, kahkahalarıyla dikkat çekmeye çalışıyorlardı (ayrıca aralarından biri –herifin teki– o salak müziği müthiş duygulanarak dinlermiş gibi yapıyordu, o kadar ki, yüzündeki ifade, öyle bir yerde sulandırılmış, gösterişli bir versiyonu bile asla çalınmayacak, son derece saf ve acılı bir flamenko dinliyormuş gibiydi); gürültülü, sersemletici, seçkin bir mekândı, fazla genç olmayan ama epeyce paralı insanlar arasında o sıralar gayet aptalca bir biçimde modaydı; Tupra burayı belki Flavia Manoia'yı memnun etmek için, belki de konuştuklarını dudaklarına yapışık olan kulaktan başka kulaklar işitmesin diye seçmişti.

"Vay anasını, Deza, nerden buldun lan bu yavruyu?" Dangalaklar şahı Rafita'nın yarı-slov parça, dolayısıyla bizim yarı-hızlı dansımız henüz sona ermeden, artık dayanamayarak, kötü bir fiyakalı siyahi yürüyüşü taklidiyle –evet, resmen– sallana sallana piste kendini attığında söylediği ilk ve iğrenç, hatta sinir bozucu sözler bunlar oldu. "Hadi tanıştırsana şunu, hadi yahu, bencillik etme. Birlikte mi geldiniz, yoksa burdan mı kaldırdın?" Bayan Manoia'yı İngiliz zannediyor ve kendi dilinde konuşunca dokunulmaz olduğunu düşünmeye devam ediyordu belli ki; eminim Londra'daki zevzek hayatını sürekli bu duyguyla geçiriyordu, günün birinde büyük bir gaf yapacak ve püreye ya da kıymaya dönüştürülecekti. Ben dönmeye devam ediyordum, o da peşimde dönüyordu (arkamda demek istiyorum), ensemle müthiş bir utanmazlıkla konuşuyor, bu durumda bir tuhaflık bulmuyor, hatta rahatsız bile olmuyordu; başkalarının konuşmalarına karışıp sonunda da baltalamak konusunda uzman olduğunu hatırladım; aynı şekilde danslara da burnunu sokup onları da mahvetmesinde şaşılacak bir şey yoktu. "Lorca'nın bir ilk baskı kitabına bahse girerim, sen bunu burda geri zekâlının tekinden kaldırdın. Biz bir yere bayrak diktik mi, gerisi malum."

Bu yorumları tepemi öyle bir attırdı ki –kendisi açık saçık zannetse de daha ziyade çocukça bayrak dikme terimi; sözümona kitap kurdu sıfatıyla girdiği ukalaca bahis; yurtsever bayağılığının temelsiz kibri (o "biz", "İspanyollar" anlamındaydı elbette)– sonunda aşağıda açıklayacağım nedenden ötürü ona anlaşılmaz bir İngilizceyle cevap vermeye ve bir savaş esirinin azmiyle Ure'dan ya da Dundas'tan şaşmamaya karar vermiş olduğum halde, kendimi tutamadım ve tutsak gövdemi değilse de başımı biraz çevirerek derhal şu sözleri haykırmayı başardım:

"Sende Lorca'nın ilk baskı kitabı çalıntı da olsa yoktur, Garza Ladra.*" Hakaretamiz opera göndermesini anlamamıştı kuşkusuz, ama umurumda değildi, sırf söylemek bile beni tatmin etmişti. Her halükârda, hakaretime bir süre sonra ve ahmakça cevap verdi; ilk anda yapmacık bir tartışma tonu benimsedi.

"Yanılıyorsun cingöz," dedi ve gülünç, yüzüklü parmağını havaya kaldırdı; belli ki enikonu eğlenmeye çıktığında veya siyahiliğe heveslendiğinde diskotek kıyafetini bütün aksesuarlarıyla tamamlıyordu, ama bu bağlamda aykırı kaçan şey (daha sonra açıklayacağımı söylediğim neden, yani her ne kadar ağzımı açar açmaz amacımdan sapmış olsam da, aptal rolü oynamaya karar verişimin sebebi buydu), De la Garza'nın saçlarını iyice bastırmak için ya da ahmakça bir sebeple, her ne kadar inanması güç de olsa, kafasına gerçekten geçirmiş olduğu Goya matador filesiydi; yani onu şöyle bir gördüğüm ikinci saniyedeki bulanık algım doğruydu. Buna karşılık, şimdi apaçık, göze batar şekilde gördüğüm halde inanamıyordum. Kafasındaki sepet küçük bir topuz ya da atkuyruğuyla da doldurulmamıştı, içi boştu; madem marazi bir zihnin seçimiyle bu kadar çağdışı bir aksesuarı kafasına takma cesaretini göstermişti, en azından bir postiş kiralayabilir, o feci ve sapık mantık çerçevesinde fileye bir anlam, bir ağırlık katabilir, bir mazeret sağlayabilirdi. (Anlam kelimesini lafın gelişi kullanıyorum; mazeret sağlamayı da öyle; zihin de keza.) İspanya Milli Kütüphanesi'nin eski müdürünün ona birinci baskı bir Lorca hediye etmiş ya da satmış olabileceğini düşündüm; bildiğim kadarıyla De la Garza'nın arkadaşıydı ve görünüşe bakılırsa bulunduğu mevkiden sonuna kadar yararlanmış –şimdi daha yüksek bir mevkiden yararlanıyordu– ve pahalı, nadir kitapları devlet kurumu için satın aldığını ileri sürerek en iyi sahaflardan gülünç fiyatlara koparmıştı, üstüne üstlük söz konusu kurum çoğu zaman İspanyol vatandaşlarına kapalıydı (kısacası her kitapçının en yurtsever, aynı zamanda da en kolay aldanır yanına başvurmuştu); oysa kitapların hepsi, herhangi bir resmi aşamadan geçmeden, kendi evinin ölçüsüzce genişlemeye devam eden özel koleksiyonuna katılmıştı.

* *La Gazza Ladra*: Rossini'nin *Hırsız Saksağan* operası. *Ladrar*: havlamak –*ç.n.*

Niçin cingöz olduğumu ve niçin yanıldığımı o sırada öğrenmeyi istemedim. Bayan Manoia'nın rahatsız olmaya başladığını fark etmiştim. Bir dansın, onun dansının ortasında gülünç ve belki şimdiden sarhoş bir tipin kavalyesinin arkasına geçerek hareketlerimize beceriksizce katılması ve partnerinin ensesini avaz avaz taciz etmesi olacak iş değildi; şunu da fark ettim ki, benim aykırı şahsı durdurup barına, hatta işi ciddiye alıp daha da uzağa geri püskürteceğime, tek bir sert cümleyle de olsa cevap vermem daha da büyük terbiyesizlikti. Esasen rahatsızlığın benim ilgimin bir an dağılmasına mı, De la Garza'nın görülmedik, aleni müdahalesine mi, yoksa benim hemen ara vermeyi teklif edip ikisini resmen tanıştırmayışıma mı bağlı olduğundan emin değildim. Gece kuşu Rafita'nın, anlaşılmaz kılığıyla Bayan Manoia'da hafif bir merak uyandırdığı hissine kapıldım, ama emin olamıyordum, sadece şaşkınlık da olabilirdi; dans ederken karşısında üst üste binmiş iki çehre görüyor olmalıydı, ki bu da göğsüme daha sıkı yapışmasını ve dans adımlarının tadını çıkarmasını engelleyebilirdi; ayrıca bakışlarının istemeden yukarıya, sırtıma doğru kaydığını gördüm, doğal olarak on sekizinci yüzyıla ait boğa güreşi ya da *majo* aksesuarı dikkatini dağıtıyordu; kuşkusuz onun ne menem bir şey olduğunu, abes anlamını ya da anlaşılmaz sembolizmini tam olarak çıkartamıyordu. Belki de daha ilk andan itibaren, kafasını alışveriş filesiyle bezemiş, kulağını falcı küpesiyle aşağı sarkıtmış da olsa, bu ikinci İspanyol'un kendisi için kesin bir iltifat kaynağı, hiç tükenmeyebilecek bir kaynak olduğunu kavramıştı. Her halükârda benim aklıma bu fikir geldi ve zihinsel bir sorumsuzluk ve bencillik vecdi içinde, kısa bir süreliğine ataşeyi aramıza almanın fena olmayacağını düşündüm; hanımefendiyi hayranlığa ve (anlaşılmaz olsa da) çeşitli komplimanlara boğar, hatta Bayan Manoia dansa devam etmek konusunda ısrar ederse, kazıkları ya da odunları (kelimenin her iki anlamıyla) göğüsleyebilirdi. (Ben övgüler konusunda korkarım gerekenden daha tutumluydum; aşırı ihtiyattan ya da böylesine canlı, dışa açık, hiçbir memnuniyet kalıcı olmasa ve sürekli beslenmeye ihtiyaç gösterse de esasen kolay memnun edilebilen bir kadını pohpohlamak zoruma gittiğinden değil de, ister bir romanda okuyayım, ister bir filmde duyayım, ister gerçek hayatta ben söyleyeyim, ister bana söylensinler, *carino* ya da *tenero* cümleler canımı sıktığı ve tekdüzelikleriyle pek kısa sürede içimi baydığı için.) Sonuçta,

Flavia Manoia'nın dört kelimesi durumun o haliyle devam edemeyeceği ve bir an önce tanıştırmalara geçilmesi gerektiği konusunda beni ikna etmeye yetti. Bu arada Tupra'nın kulağına uzun uzun açıklamalar ya da teklifler fısıldadığı Manoia'nın, muhtemelen rahatsızlık verebilecek bir yabancı, hatta cibilliyetsizin teki olarak gördüğü De la Garza bize musallat olduktan sonra piste meraklı, hatta belki sorgulayan bakışlar yönelttiğini yan gözle görünce kararım kesinleşti.

"*Mah*," dedi önce Flavia; İtalyancada bu ünlem her zaman bir anlam belirsizliği taşır, onay, itiraz, hafif bir ilgi, hafif bir sıkıntı, anlaşmazlık, şüphe belirtebilir ya da sadece bir konuyu noktalayıp bir başkasına geçildiğini haber verebilir. Ardından ekledi: "*Chi sarebbe, lui?*"* Bu kadarı, dansa ara verip barikattan usulca, özenle ayrılmam için yeterli oldu, ama ben daha isimleri söyleyemeden bir soru daha sordu: "*E cosa vuol dire, titi?*"** Yarımadanın yüz karasının söylediklerini anlamış olamazdı (gerçi günümüzde bunlardan o kadar fazla var ki neredeyse çoğunluğu oluşturuyorlar, dolayısıyla yüz karası sayılmıyorlar), ama belki o akılda kalması kolay kelimenin kendisine yönelik olduğunu, biraz abartılı şekilde onu tanımladığını sezmişti.

"İspanya'nın Londra büyükelçiliğinden Rafael de la Garza. Büyüleyici İtalyan dostumuz Bayan Flavia Manoia." Onları birbirlerine İtalyanca tanıştırdım, araya bir övgü sıkıştırmak için bunu fırsat bildim; sonra İspanyolca, yani sadece Rafita'nın anlaması için, uyarmak ya da dizginlemek amacıyla (safiyane bir çabaydı belki) ekledim: "Kocası burada, bak şu adam, Vatikan'da çok nüfuzlu biri." Onu bu sözlerle etkileyeceğimi umuyordum. "Şu masada, Bay Reresby'yle oturuyor, Bay Reresby'yi hatırlıyorsun, değil mi? Sir Peter'ın yemek davetindeydi hani?" Emin olduğum bir şey varsa, o da Wheeler'ın evinde Tupra'nın soyadının Tupra olduğunu Rafita'nın hatırlamayacağıydı.

"Ah, sizin bu büyükelçiniz ne kadar da genç," diye cevap verdi Bayan Manoia kendi dilinde, el sıkışırken. "Üstelik çok da modern, pek cüretkâr bir tarzı var, değil mi? İşte, ülkenizin her bakımdan kendini yenilediği belli oluyor. Gerçekten her bakımdan." Sonra yine *titi* konusunda ısrar etti, anlamını öğrenmeye kararlıydı. "Ama söylesene, *titi* ne demek, hadi, söyle."

* "Bu da kim?" –*ç.n.* ** "Ne demek, yavru?" –*ç.n.*

De la Garza da aynı anda konuşuyordu (her biri bir kulağıma ve her biri kendi dilinde haykırıyordu); hanımefendinin elini iki elinin arasında fazlasıyla uzun süre tutmaktaydı, yani Reresby'yi görmesiyle birlikte, görüntünün ve anıların etkisiyle ağzından fışkırmaya başlayan hakaretler ve müstehcenlikler dizisi boyunca elini esir aldı; söylediklerinin tamamını izleyemediysem de, birkaç kelime, cümle parçası ve kavram yakalayabildim: "boynuzlu", "lüle", "sırık karı", "orospu karı", "donunu gösterdi", "çekip gittiler", "su aygırı", "sürtündü durdu", "pis kanepe", "sen yolsaydın bari", "sözümona", "çingene parçası", "sapık karı", "hassiktir ordan" ve son olarak da bir soru: "diri diri becerdin mi?" Bu yaylım ateşinden sonra bir an şimdiki zamana döndü:

"Az önce kim havlıyor demiştin? Bu taş karı mı? Füzelere bak anasını satayım." Kaba konuşmaya çalıştığı zamanlarda sık sık çocuksu, eski kelimeler kullanıyordu. Her şeye rağmen, saldırıya geçmenin zor olacağını sezmişti. Buna karşılık, gözle görülür yapaylığın (insan yapımı olduklarının) farkında değildi muhtemelen; ince ayrımlara girecek, fuzuli ayrıntılarla vakit kaybedecek adam değildi o. Sonra bir anda yalakalaşarak Flavia'yı pohpohlamaya girişti: "Çok memnun oldum hanımefendi, hatta hayran oldum." Bu sözleri ise anlaşıldı, herhangi bir İtalyan için "*crystal-clear*" idi.

Bunun dışında ağzı eskisi kadar, hatta belki daha da bozuktu (dağıtma geceleri, hele hele çetin avlanma geceleri buna çok uygundur); gerçi diri diri becermeyi daha önce hiç duymamıştım (tuhaf bir belirteçti). Son derece kaba bir örtmeceydi, ama yine de örtmeceydi, dolayısıyla, sonuçta ona müteşekkir olmak gerekirdi. Neyse ki birlikte olduğum kişilerden hiçbiri o bayağı, kaba deyimleri anlayamazdı.

Bencilce zaafımdan pişmanlık duymaya başlamışken (onu, kendimi ya da ikimizi birden inkâr etmeliydim, "sen beni hiç görmedin, senin kim olduğunu bilmiyorum, sen beni tanımıyorsun, benimle konuşmadın, ben de sana hiçbir şey söylemedim, bana sorulursa senin ne yüzün var, ne sesin, ne nefesin, ne adın, aynı şekilde sana sorulursa benim de ensem ve sırtım bile yok"), Tupra masaya gitmem için işaret etti; Manoia'ya o kadar uzun uzadıya bir şeyler açıklıyordu ki, tıkandıkları noktada mecburen tercümanlık yapmam gerekeceği belliydi zaten. Hanımefendiyi ve dolayısıyla Rafita'yı da yanımda götürüp götürmemek konusunda tereddüt ettim; Rafita kolay kolay ayrılmaya-

caktı yanımızdan, yapışmaya eğilimliydi. Ama müzakeresinin ortasında (zaten tanıdığı) kaba edebiyat uzmanını (üstelik mücevherlerle bezenmiş ve ensesinden aşağı bir balık ağı sarkar halde) karşısına çıkarırsam Tupra'nın çok sinirlenebileceğini düşündüm; bu yüzden de Flavia'yı De la Garza'nın geçici himayesine bırakmayı tercih ettim (kaçınılmaz olarak tedirgin edici bir durumdu); Rafita kültür inceliklerıyle hanımefendiyi aydınlatmaya ya da benimkinden daha ilkel ama ters karşılanmayacak danslarıyla sersemletmeye hazırdı. Yanlarından ayrılmadan önce, Flavia sorusuna cevap vermediğim için bana gücenmesin diye kulağına fısıldadım ya da haykırdım:

"*Titi* 'dilber' demek."

"Ya, öyle mi? Peki ama, hangi kökten türemiş? Çok tuhaf bir kelime."

"Madridlilerin konuşma dilinde kullandıkları, sevecen bir ifade, hapishane argosu." Bu sonuncuyu o anda uydurdum, neden bilmem, süslemek için herhalde. "Seni çok güzel buluyor, herkes gibi, ayrı ayrı hepimiz gibi." İtalyanca söylediklerimin kelimesi kelimesine çevirisi böyleydi. "Sana dilber dedi yani."

"Ama büyükelçi hapse girmemiştir, değil mi?" diye sordu irkilerek. Sesinde dehşetten ziyade (kendi dostlarıyla tanıdıklarının hapse girip çıkmasına alışık olsa gerekti) soytarı *majo*'nun geçmişine ve muhtemel talihsizliğine ilişkin gülünç bir merhamet ve endişe vardı (bana kalsa sebepli ya da sebepsiz, zindanda uzun müddet tutardım). Sanıyorum gençliğinden ötürü endişelenmişti.

"Yok canım. Hayır, bildiğim kadarıyla girmedi. Kelimenin kökeni hapishane argosu, ama kelimeler oldukları yerden çıkıp yol alırlar, uçarlar, yayılırlar; kelimeler özgürdür, öyle değil mi? Parmaklıklar, duvarlar onları hapsedemez. Kelimelerin gücü müthiştir."

"*Temibile*,"* diye onayladı De la Garza; kulağını ağzıma yapıştırmıştı, benim İspanyolcaya kaçan İtalyancamdan birkaç ilgisiz kelimeyi anlamış olmalıydı (kendi katkısı, yani eklediği tek sıfat, mantık yürüterek söylenmişti, İtalyanca bilmediğinden emindim). Bu konuda, yerli yersiz, ne konuşulduğunu bilmeden, katiyen davet edilmeden,

* "Korkunç." –*ç.n.*

hatta bazen doğrudan ve açıkça terslendiği halde konuşmalara karışmak konusunda üstüne yoktu.

"Bu kelimeleri, hapishanede ortaya çıkan yada icat edilen kelimeleri bilmek için hapse girmek gerekmez, *quindi*,*" diye devam ettim sözüme. "Ayrıca kendisi kesinlikle büyükelçi değil, büyükelçilik takımından sadece. Ama zaman içinde büyükelçi olacağından eminim. Halihazırdaki kişiliğinde sebat ettiği takdirde, ki bunu da kaçınılmaz görüyorum, daha da yükseleceği kanısındayım; müsteşar, *anzi*** bakan olacak." Dilimizde bu iki kelimenin, "*anzi*" ve "*quindi*"nin tam karşılığı yok.

"Bakan mı? Ne bakanı?"

"*Beh.****" Büyük ihtimalle Kültür Bakanı, alanı bu, her konuda uzmandır." Bu cümle doğaçlama çıktı ağzımdan; "*beh*" de İtalyanca çeşitli anlamlara gelebilecek bir ünlemdir; belki de tanımlanması imkânsız, konuşma diline özgü ünlemler konusunda geri kalmak istemedim. Sonra Flavia'dan biraz uzaklaşarak, De la Garza'nın dinlemesini kolaylaştırmak ve kelimeler arasında bağlantı kurmasını sağlamak için ekledim: "Ortaçağ ve erken Hıristiyanlık dönemi dahil, fantastik dünya edebiyatı konusunda onunla yarışabilecek kimse yoktur. Acayip bilgilidir." Bu sonuncusunu, kabul edilemeyecek, dümdüz bir çeviriyle, ataşenin Wheeler'ın yemek davetindeki sözlerini alıntılayarak söylemiştim. Hiç çekinmeden "acayip" demiştim, İtalyancada böyle bir tabir kullanılmadığını, dolayısıyla anlaşılamayacağını bile bile. "Ki bu da, övgüye değer ve faydalı olmasının yanı sıra gayet şık kabul edilir."

"Korkunç şık," diye teyit etti Rafita, açık seçik telaffuzuma rağmen pek bir şey anlamayarak. Dili fazla değil ama biraz dolanıyordu, kadehlerin arasını biraz açarsa ya da şehvet ağır basarsa çok geçmeden düzelebilirdi; bu kez tahmini İtalyancayı denemedi bile. Bayan Manoia'ya dikili gözleri sabit ve cam bakışlı bir arzuyla doluydu, yani menhirler karşısında şaşkınlıktan donakalmış gibiydi.

"Sahi mi? *Addirittura.*****" Bunun da benim dilimde tam karşılığı yoktur.

* Dolayısıyla, bunun üzerine, nitekim. *–ç.n.*

** Tersine, daha ziyade, hatta, tercihen. *–ç.n.*

*** Öyleyse, peki, şey, ya. *–ç.n.*

**** Gerçekten. *–ç.n.*

"Şimdi, çok sevgili, güzeller güzeli Flavia," dedim, en azından onun dilinde çok kullanılan dereceli sıfatları serpiştiriyordum araya, "izin verirsen seni birkaç dakikalığına mükemmel, çok şık bir kavalyeyle baş başa bırakacağım. Dostlarımız beni çağırıyor."

Orada bıraktım onu, hain atların ayaklarının dibinde, kurdun sahte kara ağzında, timsahların dipsiz kuyusunun önünde; kocasıyla Tupra'nın beni uzun süre oyalamayacaklarını umuyordum; hanımefendinin gecesinden, afiyet ve memnuniyetinden sorumlu hissediyordum kendimi; kolundaki on bileziğin şıkırdamaya devam etmesini istiyordum. Ben onların yanına giderken, De la Garza'nın şimdilik danstan kaçınıp Flavia'yı bizimkine fazla uzakta olmayan kendi masasına, çoğu İspanyol olan gürültücü arkadaşlarının yanına götürmeyi tercih ettiğini gördüm; bu beni kısmen rahatlattı, hem görüş alanımızdaydılar, hem de orada, tek başlarına dans ederken asılabileceği kadar asılamazdı ona. (Grupta iki kadın vardı, İspanyol kadınlarının birçoğu, hayal ürünü de olsa, neredeyse imkânsız olduğu için rekabetten iz olmasa da rekabete katlanamaz; kadınların her ikisi de benim Bayan Manoia'mdan yirmi yaş genç görünüyorlardı, gerçi onlarla yirmi yıllık dezavantajla karşılaşmasa ikisine de taş çıkartırdı. "Luisa öyle değildir," diye geçti aklımdan; "kimseyle rekabet etmez genelde, biri onunla boy ölçüşmeye kalktığında da sırtını döner gider. Belki kendinden emin olduğundan ya da bu hali ona yettiği için. Belki ben de ondan farklı değilim.") Sahte müzik âşığının şimdi de kendi kulağının dibinde usulca alkış tuttuğunu fark ettim; avuçlarını çukurlaştırmış, dikkatle el çırpıyordu, gözlerini sımsıkı yummuştu, derinlikli pozunun tam olarak bilincindeydi ve hatta dudakları da acıklı bir mırıltı tutturmuştu (yüzündeki ifadeye, gönüllü din şehitlerini hatırlatan eziyetle karışık vect ifadesine bakılırsa son derece acılı bir flamenko şarkısı olsa gerekti); bu tür iç parçalayıcı derinliklere hiç uygun olmayan müziklerle çevrili olduğuna göre, belki inanılmaz bir konsantrasyon ve sebat

sayesinde kafasında başka bir müziği takip etmekteydi, belki de karşı komşumun tepinirken muhtemelen kullandığı türden görünmeyen minik kulaklıklarla gerçekten o müziği dinliyordu – dolayısıyla diskoteğin seslerini duymuyordu. Yüzü tanıdık geliyordu sanki, bukleli barok saç modelinin aykırılığına, hatta yalanlama çabasına rağmen tam bir köylü suratıydı, saçları kuzguni karaya boyanmıştı çılgınca; çok ünlü, önemli bir yazar olduğu hissine kapıldım, De la Garza tarafından Yarımada'dan özellikle getirtilmiş ve o gün öğleden sonra Cervantes Enstitüsü'nde bir konuşma yapmış olabilirdi, o dâhiyane dersi ya da büyüleyici okumayı kaçırmıştım demek ki, büyük kayıp. Bana tam anlamıyla anormal biri gibi göründü; elbette kendisi ağıdına alkış tutmakla meşgul olduğundan, Flavia'nın masaya geldiğini fark etmedi; Rafita Flavia'ya arkadaşlarını tanıştırdığında, bir kişi hariç diğerleri yerlerinden kalkmadılar bile; o da görünüşüne ve kimi görgü kurallarına uyduğuna bakılırsa İngiliz olabilirdi; İngilizler bütün kurallardan vazgeçilebileceğini düşünmekte biraz daha gecikirler. Ataşe buyurgan bir tavırla yer açmak için kaymalarını emretti onlara; ikisinin eyepce sıkışarak oturduklarını gördüm (bacakları değiyor olmalıydı, Bayan Manoia'nın eteği biraz –yani biraz daha– yukarı sıvanmıştı; bu durum kavalyesini tahrik edebilirdi); ardından ben de sıkışmadan Reresby'nin solundaki bir iskemleye oturdum; insanların mümkünse solunda oturmasını tercih ederdi, sol kulağının daha iyi işittiğini ya da sağ gözünün daha iyi gördüğünü tahmin ediyordum.

Tupra derhal bana dört-beş kelimenin İtalyancasını sordu; İngilizce kelime hazinesi kıt olan Manoia'nın tıkanmış olacağı kelimeleri bardak altlığına not etmişti. Kelimelerden biri, tuhaftır, *vows*, tam olarak *to take the vows* idi; bir başkası farklı bir tuhaflıktaki *toadstool*, üçüncüsü de mantık yürütmeye katiyen imkân tanımayan *nipples**. Manoia'nın kelimeleri bilmemesi doğaldı, ama Tupra'nın derdini anlatmak için farklı ya da yaklaşık kelimeler denememiş olması, hatta sonuncuda işaret dili kullanmaması o kadar doğal değildi (belki de soyadına rağmen bunu yapamayacak kadar İngiliz'di). Neyse ki hepsini daha önce okumuş ya da duymuş olduğumdan karşılık bulmaya çalışabildim ("*pronunciare i voti*" dedim, İspanyolcadan yola çıkarak; "*fung-*

* yemin; tarikat yemini etmek; zehirli mantar; meme başları. *–ç.n.*

hi, piuttosto quelli velenosi" diye açıklamam gerekti; sonuncuda şansımı denedim: "*capezzoli*", vurgu "pe" hecesinde diye hatırlıyordum, ama emin değildim. Yine şansım varmış ki, sorular bende merak uyandırmadı. Bununla birlikte, meme başlarının, *capezzoli* ya da *nipples*'ın Bayan Manoia'nınkiler olmadığını umuyordum; onlara herhangi bir şekilde (sadece tıbbi ya da patolojik olarak bile) değinilmesi, onlar tarafından iki okla şişlenmiş gibi şişlendikten sonra, hâlâ göğsümde battıkları yeri hissederken, benim açımdan tatsız olurdu. Ayaklı lügat görevimi yerine getirdikten sonra hanımefendinin yanına dönmeye niyetlenmiştim ki, Tupra elinin tersiyle, "Bekle, yine ihtiyacımız olabilir sana," dercesine bir işaret yaparak beni durdurdu. Manoia konuşmanın bu açıklamalarla bölünmesinden yararlanarak (sadece üçüncü açıklamaya tepki göstermiş, Romalı değil daha güneyli telaffuzuyla "*Ah, gabezzoli*," diye tekrarlamıştı ciddiyetle) uzun, mavimsi gölgeli çenesini kaldırdı ve gözlüğünü başparmağıyla iyice itip yerleştirerek karısını tam bir İspanyol kayıtsızlığıyla karşılamış olan masaya baktı.

"Kim bunlar?" diye sordu kendi dilinde, küçümser, güvensiz ya da belki iğrenir bir tonda.

"İspanyol yazarlar, diplomatlar," diye cevap verdim, hiçbir fikrim olmadığını, hiçbirinin ismini bilmediğimi, alkış tutan ünlü ve önemli yazarın adını dilimin ucunda olmasına rağmen bir türlü çıkaramadığımı fark ederek. "Delikanlı bizim büyükelçilikten, Bay Reresby de tanıyor kendisini." Sonra, tedbir olarak, onu da dahil edip sorumluluğu paylaştırarak Tupra'ya dönüp İngilizce konuştum: "Genç De la Garza'yı hatırlıyorsun, değil mi? Oxford'daki yemek davetinde o da vardı, Don Pablo de la Garza'nın oğlu; babası savaş sırasında burada büyük yararlıklar göstermiş, sonra da uzun yıllar Afrika ülkelerinde İspanya büyükelçiliği yapmıştı." Bu ailevi bilgilerin onları yatıştırabileceği gibi abes bir düşünce geçti aklımdan. "İyi çocuktur, çok düşüncelidir." Son cümleyi bakalım inanacak mı diye Manoia'ya İtalyanca tekrarladım ("*Un bravo ragazzo, molto premuroso*"), bir yandan da elimde olmadan İspanyolca şöyle düşünüyordum: "Geri zekâlının önde gideni, sersem, püsküllü bela."

Manoia'nın bakışları Rafita'yla ekibi üzerinde her zamankinden birazcık daha uzun süre sabit kalınca, gözlük camları parladığı halde kaçamak bakışını iyice görebildim. O bakışta hem alay, hem fesatlık,

hem de biraz garez vardı, sanki çok eskiden intikam almaya ant içmiş olduğu bir kesimin insanlarına benzetmişti onları. Evet, en küçük kışkırtma karşısında bile öfkelenebilecek bir adama benziyordu, ama öfkesini açığa çıkardığında, şüphesiz hiçbir uyarı vermeden, neredeyse öngörülemeden, elbette engellenemeden dışa vuruyor olmalıydı. Onun denetimi altında, ölçüsünü kendi ayarladığı, ılık bir öfke; zincirden boşandığında bile durdurabilirdi öfkesini; başkaları için kafa karıştıran bir öfke. Buydu. İçinde barındırdığı şey buydu. Ama şüphesiz Tupra haklıydı, öfkesini dışa vurabilirdi.

"O kafasındaki ne, başörtü mü?" diye sordu Manoia, bu kez açık bir aşağılamayla. "Şafak sökerken ayine mi gitmeyi düşünüyor acaba?"

"Biliyorsunuz şimdi gençler gece çıkarken garip aksesuarlar takıyorlar, orijinal olmak, farklı olmak hoşlarına gidiyor." Kaderin ne garip bir cilvesiydi ki, *majo*'luğu mazur göstermek, sersemliği savunmak zorunda kalıyordum. "Çok eski, tipik bir İspanyol aksesuarıdır, yani boğa güreşiyle ilgili; sanıyorum bin yedi yüzlerden kalma, belki daha da eski." Hınçla Rafita'ya baktım. Uzaktan bakınca Luis Meléndez'in Louvre'daki otoportresini hatırlattı bana, ama daha yoz ve ahlaksız bir versiyonunu; ayrıca ressamın başındaki şey bununla karşılaştırılamazdı; yanılmıyorsam, defne dalını hatırlatan ya da bu izlenimi uyandırmayı amaçlayan, düğümlenmiş bir mendildi. Rafita neşe içinde, bağıra çağıra konuşuyor, nutuk çekiyor ya da fıkra anlatıyordu (ikisinden biri); Bayan Manoia söylediklerinin yarısını bile anlamıyor olsa gerekti, ama Rafita ötekilere de hitap ediyordu, özellikle sarışınımsı, yüzünde hiç değişmeyen bir tiksinti ifadesi olan genç bir kadına; bu yüz ifadesine zengin İspanyol ailelerin genelde cazibeden yoksun, tipsiz kızlarında çok sık rastlanır; İspanyol bir kızla para evliliği yapmak isteyen İspanyol erkeklerinin sağlam bir mideye ihtiyaçları vardır genellikle. Rafita'yı da böyle bir evliliğin beklediğini tahmin ettim; bununla birlikte acelesi de yoktu muhtemelen; hâlâ gayretkeş, tecrübesiz ve koleksiyon meraklısıydı, unutulmaz oyuncu Robert Morley'nin nefsine hâkim olamayan dişi benzerleriyle, Peter Lorre'nin sefih ikizi gibi görünen kadınlarla korkunç yatakları paylaşacaktı daha; onları gecenin sarhoş teslimiyetiyle arzulayacak, sabah vaktinin akşamdan kalma doygunluğunda görünce hem kendinden, hem onlardan korka-

caktı. "Kısacası," diye ekledim, ortalığı yatıştırmaya çalışmaktan sıkılarak, "iyi çocuktur, ama biraz sersemdir." Sersem *–mameluco–* lafını kafamdan atamamıştım; aynı kelimenin İtalyancada da olup olmadığını denedim, kardeş dillerde her şey mümkündür, hiç belli olmaz.

"*Un po'? Eh. Mammalucco totale. Eh. Questo si vede, eh*,"* diye düzeltti Manoia; ben de aynı fikirdeydim, tam anlamıyla, su katılmamış, tepeden tırnağa sersemdi. Aslında söylediği, "*Mammaluggo dodale*"ydi, birbirine karışan, kısaltılmış seslilerini, hepsi yumuşatılan sessizlerini düzeltemiyordu belli ki; Curia Romana'nın nazik üyeleriyle de böyle yayvan yayvan mı konuşuyor acaba diye merak ettim; karıkocanın Vatikan yurttaşı olduklarına hükmetmiştim, kardinal, piskopos, vaiz, diyakoz ya da papanın yeğeni olmayan Vatikan yurttaşları da vardı mutlaka. "Ayrıca bu saçmalıkları affettirecek kadar genç de değil," dedi, Reresby'yi yorumlarımızın dışında bırakmamak için pek sindiremediği İngilizceye geçerek. "Bu soytarı otuz yaşında vardır, değil mi Reresby?"

"Otuz bir," diye cevap verdi Tupra, doğum tarihini bilirmiş gibi. Sonra benim ima ettiğim bağlantıdan kendini kurtarmak ya da uzaklaştırmak için ekledi: "Onunla konuşmuşluğum yok, Oxford'daki o davette gördüm sadece. Kadınların yanında geriliyor, bu kadarını fark etmiştim." Bu yorumuyla tetikte olayım diye beni mi, yoksa daha fazla beklemeden Flavia'yı kurtarıp gece ilerledikçe tatsızlaşacak muhtemel çocukluklara maruz bırakmasın diye kocasını mı uyardığından emin olamadım.

Tupra ardından tekrar Manoia'nın ilgisini talep etti. Yine etli dudaklarını adamın kulağına yapıştırarak açıklamaya, ikna etmeye, istemeye ya da kışkırtmaya devam etti. Ben dinlemeye yeltenmedim, bir yandan İspanyollar masasını takip ediyor, bir yandan da bana ihtiyaçları olursa diye bizimkilere göz atıyordum; ara sıra, müzik biraz yatıştığında ya da ikisinden biri sesini yükselttiğinde, parça parça konuşmalar, tek tük laflar, bazı özel isimler geliyordu kulağıma. Tupra'nın eninde sonunda Manoia'dan her ne istiyorsa elde edeceğinden şüphe duymuyordum: bir taahhüt, bir yardım, bir işbirliği, bir sır, bir alım, bir satım, bir ayrıcalık, bir plan, bir ihbar, temiz ya da pis bir iş. Tupra'

* "Biraz mı? Hah. Tam anlamıyla sersem. Hah. Bakınca anlaşılıyor, hah." *–ç.n.*

yı hep dünyanın en ikna edici adamı olarak gördüm ve ayrıca bizzat tecrübeyle yaşadım; bu da inançlarımızın pekişmesinde son derece etkilidir. Ama kendi kısmi izlenimlerimin ötesinde, onun ertelenmiş coşkunluğunun, gurur okşayan sürekli uyanıklığının, işine geldiğinde muhatabına aktardığı canayakın ve akıllı adam izleniminin, muhatabının söylediği hiçbir kelimenin boşlanmadığı, yabana gitmediği, dolayısıyla beyhude telaffuz edilip harcanmadığı hissinin; yedekte tuttuğu, ilişkiyi asla engellemeyen (insan onun yanında çok rahat eder, o isterse kendini çok iyi hissederdi), ama belli belirsiz gururunun ve sessiz, yumuşak ironisinin ardında, çatışma ve karışıklık tehdidinden çok yoğunluk ve anlamlılık vaadi olarak kendini hep gösteren garip gerginliğinin; bir depoda sonsuz beklemede, gizli ya da rehin tutulan bütün o coşkunun en gönülsüz ve şüpheci kişilere bile bulaştığı su götürmezdi ve bu kişilerin, onun tarafına geçmeseler de kendilerini onun yerine koydukları, bakış açısını benimsedikleri ya da sadece onun seviyesine, yani insan seviyesine geldikleri de kesindi. Gerekli ve kaçınılamayan seviye de budur zaten.

İşte orada oturmuş, gürültünün ortasında mırıl mırıl konuşuyor, her geçen dakika davetlisinin kulağını biraz daha ele geçiriyordu; tıpkı tartışmacı, saydam, perde ininceye kadar, hatta daha sonra, eve dönüşte, konuşmalarının yankısında içtenliğine halel gelmeyecek bir Yago veya Iago gibi (içtenlik ve riyakârlık bir arada bulunabilir, bağdaşabilir, birincisi kaynakları sağlama alır, ikincisi hedefi ya da daha siyasi terimler tercih edilirse araçları ve amacı); sanki karşısındakinin iradesini yönlendirmek ya da yönetmek için, yemin, itaat, vazgeçiş, neredeyse kayıtsız şartsız bağlılık koparmak için kaçamağa, hileye, hatta basit aldatmacalara, gizlice zehir ya da mikrop zerk etmeye pek ihtiyacı yoktu. Mağripli'nin sancaktarının çirkin "Bu zehri kulağına akıtacağım" sözlerini düşünmeye, kendi kendine söylemeye, niyetlenmeye Tupra ihtiyaç duymazdı, çünkü o sadece ikna gücüyle ikna eder, yanlış temellere ya da yalana dayanan entrikalara nadiren başvururdu veya bana öyle geliyordu; onun mantık yürütüşü mantıklı, heyecanı heyecan vericiydi ve vazgeçirişi gerçekten vazgeçirirdi, başka bir şeye de ihtiyacı yoktu; sadece bazen suskunluğa, o da karşısında suskun kaldıklarını sustururdu şüphesiz. Buna karşılık, Iago'nun başka bazı kaygı uyandıran sözlerini sık sık düşünmek ya da kendi kendine söylemek

zorunda kalıyor olabilirdi: "Ben olduğum gibi değilim." Benim için onun nasıl olduğunu bilmek, kendisiyle paylaştığım varsayılan yeteneğime ya da belki sadece bana ait olan kesin lanetime rağmen zordu. Nasıl olmadığını bilmek de kolay değildi.

"*The Sismi*" Tupra'nın ve Manoia'nın birkaç kere telaffuz ettiği özel isimlerden biriydi; Manoia söylediğinde, İngilizcenin hâkim olduğu o ortamda "*the sea's me*" yani "deniz ben'im" gibi geliyordu kulağa; bununsa tekne adı, hatta safkan at adı bile olması ihtimal dahilinde değildi (gerçi Wheeler'ın evinde, Cherwell Irmağı kıyısında geçirdiğim hummalı okuma gecesinde, yatarken "Ben ırmağım," diye düşündüğümü hatırlıyordum); dolayısıyla bir kısaltma, bir örgütün, kurumun ya da tarikatın, (Güneyin 'ndrangheta ya da Camorra'sına benzer) bir Vatikan grubunun ya da kardeşliğinin baş harfleri olduğunu tahmin ettim. Ayrıca konuşmanın o kısmında tekrarlanmaları ve gözlerimin gördüğü, kulaklarımın duyduğu her şeyi kayda geçiren kusursuz hafızam sayesinde beş soyadı yakaladım, en azından bunları hatırlıyorum: Pollari, Martini, Letta, Saltamerenda, Navarro; özellikle de ilk üçü. (Genç Pérez Nuix'in yağmurlu gece ziyaretinde sözünü ettiği, çıkar gözeterek ve fark ettirmeden korumamızı ya da kayırmamızı istediği sahte İtalyan, yarı sahte İngiliz Incompara'yla eşleşiyorlardı neredeyse.) Hem meraklarımın olağan gelip geçiciliğiyle ya da tembelliğiyle mücadele etmek için, hem de dördüncü isim bana komik geldiğinden* isimleri daha sonra *Who's Who in Italy*'nin yeni bir baskısında aramaya karar verdim; gerçi o kataloglarda, İngiltere baskısında yer alan Sir Peter Wheeler gibi belirli bir yararlık göstermiş kişiler yer alır sadece; bu şahıslarınsa Tupra ya da benim gibi tanınmayan, sıradan kişiler olmadıklarını düşündürecek bir şey yoktu, ama belli de olmazdı. (Belki de adsız binanın eski dosya dolabında bulunmaları daha muhtemeldi; Manoia da hanımıyla filan yer alıyor olabilirdi.)

Giderek daha fazla kaygılanıyordum; De la Garza sözel Flavia avını serbestçe sürdürüyordu (dokunsal ya da parmaksal ava cesaret etmeyeceğini umuyordum); Flavia o hem bayağı, hem yapmacık höddüğün ağzından fışkırabilecek oklar karşısında kalkansızdı; o sırada Flavia gülüyordu (bunun hayra mı şerre mi alamet olduğu kimin gördü-

* *saltamerenda*: ikindikahvaltısıatlar –*ç.n.*

güne bağlıydı); mecburen bizim masadakilerle ilgilendiğim, onlara baktığım saniyelerin dışında ikisini gözden kaybetmemeye çalışıyordum. Tupra kendilerini derhal terk etmemi engellemekte haklıydı, çünkü gerçekten de yardımıma tekrar ihtiyaç duyuldu; bu kez Manoia İngilizce birkaç kelime ya da cümle konusunda yardım istedi; *invaghirsi*, *sfregio* ve *bazza* kelimelerini sorduğunu hatırlıyorum, bu üç kelimede zorlandım. İlk kelimeyi bilmiyordum, bu yüzden, *invanirsi* demediğinden emin olmaya çalışırmış gibi yapıp zaman kazandıktan sonra içgüdüsel olarak iki farklı şekilde çevirdim: *to inebriate* ve *to swoon* ya da *faint*, yani sarhoş olmak ve "kendinden geçmek" ya da "bayılmak" olarak (suç kısmen bizim dilimizdeki *vahído*'nun* ses benzerliğindeydi), elbette eşanlamlı olmamakla birlikte birbirini takip edebilecek ya da bu sırayla birbirini dışlamayacak şeylerdi. Ne olursa olsun, sadakatsiz çevirimin önemli olduğunu, vahim yanılgılara yol açacağını düşünmedim; beyefendinin sıradışı (hatta yöresel) kelimeler arayıp bulmaktan hoşlandığını fark etmiştim, belki de beni zor durumda bırakmak için sınıyordu. İkinci kelimeyi de bilmiyordum, rezalet; üstelik herhangi bir şeyle bağlantılandırmakta zorlandım; Manoia benim duraksadığımı görünce sabırsızlandı, çirkin bir şekilde sıkıştırdı ("*Uno sfregio! Sfregio, dai! Uno sfregio!*"); bir yandan da başparmağının tırnağıyla yanağını yukarıdan aşağıya çiziyordu; ne var ki kelimenin "yara" demek olabileceğine aklım yatmıyordu, çünkü İtalyancada yara anlamında *cicatrice* vardı; düşüncesizce sesle hareket arasında bir şeyde karar kıldım: İspanyolca *estrago***; bunu da İngilizceye *damage, havoc* olarak çevirdim. Daha sonra lügate baktığımda, acaba Manoia bir yakınının yüzüne böyle somut bir kesik atma tehdidi mi savurmuştu diye merak ettim, bu durumda çevirim tam anlamıyla saçma sayılmazdı; yok birini, örneğin bir mafya üyesini ya da monsenyörü tarif ediyorsa, kelime aşağı yukarı "bıçak yarası" ya da "kesik" anlamına geldiğinden, kendimi aşmış sayılırdım. Beni en zor durumda bırakan kelime ise üçüncüsü olmuştu; çünkü tamamen farklı iki anlamı olduğunu biliyordum, çok eskiden Toscana'ya bir gidişimde okumuş ya da işitmiştim ve güçlü hafızam onu saklamıştı. Bir kez daha tereddüt ederek durdum; kelimenin anlamlarından biri "uzun çene" ya da "çıkık çe-

* baygınlık –*ç.n.* ** tahribat –*ç.n.*

ne"ydi, tam da Manoia'nın yüzünde göze batan şey; kuşkusuz çocukluğundan beri memleketinde *bazzone* olarak tanınıyordu; kelimenin bu aşağılayıcı ve abartılı şeklini belki Alberto Sordi'nin eski bir filminde duymuştum (onu *dentone** rolünde hatırlıyordum elbette), belki de, daha büyük ihtimalle, müthiş Totò'nun bir filminde, ne de olsa bu olağanüstü komedyenle boy ölçüşebilecek bir *bazzone* yoktu. Kelimenin ikinci anlamı, etimolojik olarak İspanyolcadaki iskambil oyunlarının *baza*'sıyla** ilişkiliydi, yani "düşeş" ve "beleş" demekti. Ben konuşmaya dahil olmadığım ve ayrıca konuşmanın tamamı pek duyulmadığı için, Manoia bana seslendiğinde ("*Come si dice, bazza*?", daha doğrusu, iflah olmaz aksam *ç* sesini *ş*'ye dönüştürdüğünden: "*Gome si disce*?"), konuştukları konu hakkında en ufak bir fikrim yoktu; hâlâ bir kiralık katili ya da yüksek rütbeli rahibi mi tarif ettiğini –adamı görmek isterdim, yanaklarındaki yara izleriyle, çenesine vurmuş fil hastalığıyla hoş bir görüntü arz etse gerekti– yoksa ortak projeleri için şansa mı güvendiğini ya da sadece Reresby'yi hizmetinin ya da anlaşmasının karşılığı olarak istediği bedelin beleş sayılabileceğine ikna mı etmeye çalıştığını bilmiyordum. Kastettiği *bazza* bu sonuncusuysa, ben onu kibarca "sivri çene" diye çevirsem de Manoia hiç yeri yokken, alay etmek için en dikkat çekici özelliğine değindiğimi düşünecekti; zaten daha ilk andan itibaren, çenesinin iriliğinin kişiliğinden bağımsız olamayacağını düşünmüştüm, en iyi ihtimalle şüpheciydi, kindar olması da en kötü ihtimal değildi, çünkü daha beter bir potansiyel de seziliyordu. Eğer aksine, diğer anlamı kastediyorsa, çevirimin hiçbir anlamı olmayacak, ama hakaret de teşkil etmeyecekti, meğerki doğru kelimeden kaçınmamı masada kendi çenesinin varlığına yormasın; esasen çenesi değişen renklerdeki ışıkların etkisiyle çarpıklaşarak onu biraz Dickens'ın kahramanı Fagin'e benzettiğinde bile, çıkıklığı hastalık derecesinde sayılmazdı. Belki fazla ince eleyip sık dokuyordum, tereddüdüm fazla uzun sürdü, bu da tekrar ve daha fazla sabırsızlanmasına yol açtı:

"*Ma gosa suscede, eh. Non gabisci bene l'idaliano*?"*** Başından beri, başka bir ihtimale yer vermeden bana sen diye hitap etmiş, hiç

* dişlek –*ç.n.*

** Bazı iskambil oyunlarında eli alan oyuncunun topladığı kâğıt sayısı. –*ç.n.*

*** "Ne oluyor yahu? İtalyancayı tam anlamıyor musun?" –*ç.n.*

tereddütsüz, Tupra gibi Jack demişti, sanki aramızda aynı samimiyet varmış gibi ya da anında o hak kendisine de geçmiş gibi (eşit konumdakilerin ya da emredenlerin ayrıcalığı). Bu kez ses tonunda misilleme gizliydi, karşılanmaması cezasız kalmayan bir talep tonu. "*Bazza, bazza, gome si disce in inglese bazza, eh? Non lo sai?*"*

Böylece daha fazla gecikmeden *bargain*'da** karar kıldım, nihayet siyasi ya da mali bir konuşmada veya kilise ödeneklerine, hatta kefaret bedellerine ilişkin bir konuşmada maliyetten söz edilmesi daha büyük ihtimal gibi geliyordu.

"*Bargain*," dedim. Ne olur ne olmaz diye de şansa ilişkin anlamı ekledim: "*Or a stroke of luck.*"***

Ama adamın ikinci kez sinirlenmesi hiç hoşuma gitmedi. Kendimi hakarete uğramış, kötü muamele görmüş gibi hissettiğimden değil. Aslında belki öyle hissediyordum da, o önemli değildi; Reresby'yle, Ure'la çıktığımda, hatta tek başıma ya da diğerleriyle birlikte Tupra'ya eşlik ettiğimde, ben olduğum gibi değildim (ara sıra içimden alıntı yapardım: "*I am not what I am*"; "tam olarak değilim," derdim kendi kendime, "tıpatıp değilim"); bir bakıma onun astı ya da emir kulu rolünü oynuyordum –esasen o koşullarda, ücretli faaliyetimden ve adsız konumumdan ayrılmadığım sürece öyleydim de– ya da koruması ve çömezi rolünü –ki asla, hiçbir bakımdan değildim– dolayısıyla çeşitli zamanlarda bu şahsiyetin uğrayabileceği hakaretleri kendime yapılmış kabul etmezdim, çünkü onları –nasıl desem– grubun tamamına ve sadece o grubun bir üyesi, en yabancı, en yeni, en önemsiz üyesi olarak bana yapılmış hakaretler olarak algılardım; grubun tamamı da bana kurgusal ya da kurguyla uğraşıyormuş gibi gelirdi, belki bu sonuncusu daha doğru. Hemen bütün konuşmaların yabancı dilde yapılması da sözlerin ve eylemlerin yapay, gerçekdışı, yapmacık niteliğini pekiştirirdi; insan yabancı bir dil konuşurken sürekli rol yaptığı, hatta (o dili ne kadar iyi bilse de) tercüme ettiği duygusundan kaçınamaz; sanki telaffuz ettiği ve işittiği kelimeler mevcut olmayan birine aittir, hepsi aynı yazarın icadı, dayatmasıdır ve onun tarafından önceden paylaştırılmıştır; bu durumda kendisine söylenen sözlerin hiçbiri onu etkile-

* "*Bazza, bazza*, İngilizce *bazza* nasıl denir, ha? Bilmiyor musun?" –*ç.n.*
** kelepir–*ç.n.* *** "Ya da talih kuşu." –*ç.n.*

mez. Buna karşılık kendi dilimizde yapılan sitemlere, aşağılamalara ve hakaretlere katlanmak çok daha zordur, onlar daha gerçektir. (Belki de gerçekten sahici olan tek hakaretler de bunlardır; bu yüzden Pérez Nuix'in bana yapabileceği hakaretleri baştan engellemeliydim; ortaya çıkmalarına meydan vermemeli, beni incitmelerine, zihnimde yer etmelerine mani olmalıydım. Luisa'nın hakaretleri hâlâ kulağımda çınlıyordu, belki artık hiçbir şey onları bastırmadığı, örtmediği ve telefon konuşmalarımızda giderek ketumlaştığı için.)

Ayrıca o gece noktalanacak ve büyük ihtimalle Manoia'yı hayatımda bir daha görmeyecektim; dolayısıyla o geceki veya Tupra'nın hizmetinde olduğum başka herhangi bir geceki benliğimin –fiilen Jack'in diyelim– geçici olarak ve kuşkusuz vekâleten zor durumda kalmasının bana bir zararı yoktu. Önceki benliğim de, sonraki benliğim de Jack değil, Jacques, Jacobo ya da Jaime idi ve daha katı, daha gururlu, intikama daha yatkındı; oysa Jack'in şahit olduğu ya da katıldığı bütün olayları biraz manasız ya da sahte görmesi kaçınılmazdı, bu olaylar Jacques'ı ilgilendirmezmiş ya da onun başından geçmezmiş, ona dokunmazmış gibi. Manoia'nın tepkisinin kesinlikle hoşuma gitmemesinin sebebi, beni ansızın, en azından Jack sıfatıyla, ihmalkâr, hatta belki başarısız kavalye sıfatıyla endişelenmeme yol açacak kadar telaşlandırmasıydı. Çirkin tutumunun yavaşlığımdan ya da kekelemelerimden (talih ve beleş konusunda yanıldıysam yetersizliğimden) değil, mutlaka başka bir şeyden kaynaklandığı çok açıktı. Muhtemelen Bayan Manoia'yla ilgiliydi; aynı anda bakışlarımı, en çok yirmi saniyelik bir aradan sonra, tekrar İspanyollar masasına çevirdim ve De la Garza'yla Flavia'nın masada olmadıklarını gördüm.

Gergin bir tavırla etrafa bakındım; masadan kalktıkları ânı kaçırmıştım, şair bozuntusu (alkışları iyice hararetlenmişti, tam bir çingene flamenkocuya benziyordu) ve donuk mirasyedi (bir türlü geçmeyen pis bir koku dalgasına maruz kalmış ifadesi değişmemişti) de dahil diğerlerinin hepsi hâlâ oradaydı, demek ki grup, hatta gruptan birkaç kişi bile daha eğlenceli bölgelere doğru kaymamıştı, sadece benim hanımım ve ataşe yoktular. Diskotek büyük bir yerdi, benim görüş alanıma sadece bir bölümü giriyordu; çok sayıdaki barlardan birine ya da daha uzaktaki, çılgınca dans edilen piste gitmiş olabilirlerdi, ama karanlık ve kuytu bir yerde gölgelere karışmış veya –hayal bile etmek istemedi-

ğim halde– olağanüstü bir aceleyle, vedalaşmadan, birlikte mekânı terk etmiş de olabilirlerdi. "Hayır, mümkün değil," diye düşündüm, henüz cidden korkmaya başlamamıştım; "Tupra onun sadece kompliman ve iltifat istediğini, koca bir yolu katetmeye hazır görünse de zehirli tek bir adım atmayacağını söyledi, Tupra genelde yanılmaz. Gerçi hanımefendinin bu gece ölçülü birkaç kadeh içtiği de bir gerçekti, De la Garza'nın tükettiği sıvıyı ise hesaplamamak daha iyi olur. Hayatının bir gününde, bir geri zekâlının, bir suçlunun, bir azılının eşliğinde bu tür bir adım atmamış kişi de yoktur, hiç kimse bu tehlikeden muaf değildir. Gene de Rafita. O saç filesiyle. Kallavi, açık renk ceketiyle. Kübalı şarkıcı ya da Porto Rikolu dansöz küpesiyle. *Batı Yakası Hikâyesi*'ndeki Rita Moreno adeta. Yarım yamalak siyahi havasıyla. Bu kadar zehir intihar demek olurdu, kimse de intiharını bu kadar zevksizlikle rezil etmez." Ne var ki, hayatta görmüş olduğum tarife sığmaz çiftleri ve güvenilir kaynaklardan duymuş olduğum anormal geçici çiftleşmeleri (İngilizcede bunlara *one-night stand* adı veriliyor, tiyatrodan türemiş, "tek seferlik gösteri" anlamına gelen terim, benim ölçütlerime göre biraz narsisizm, biraz da teşhircilik içeriyor) hatırlayınca korkum arttı.

Hem Reresby hem de Manoia tedirginliğimi hemen fark ettiler. Manoia ortadan kaybolan çiftin boş bıraktığı yere hızla bir göz attı, gözlüğüyle oynamadı, dokunmadı, ama aniden karardığını hissettim; ellerini âdeti olduğu üzere, ibadet pozlarını hatırlatan o rahatsız pozisyonda, havada asılı halde, dirseklerini, kollarını dayamadan kavuşturdu; elleri gözüme tehditkâr, kemikli ve kaskatı göründü –parmakları sararmış piyano tuşlarını andırıyordu– güç toplar ya da belki sakinleşmeye çalışır gibiydiler; sanki hazırlanıyorlar, belki kendilerini tutuyorlar ya da karşılıklı birbirlerini bastırıyorlardı. Buna karşılık Tupra'da dindarlık ya da ibadet göstergeleri, bilinçdışı jest ve duruşlarda bile görülmez, dindarlığın birçok kez büründüğü acımasız şeklin bile izini taşımazdı. Onda poz ve numara yoktu, asla bunlara başvurmazdı; sık sık anlaşılmaz, çözülmez görünmesinin sebebi düşündüğünden ya da hissettiğinden farklı davranması değil, kodlarının asla tam olarak öğrenilememesiydi. (Onun da benim kodlarımı tam olarak bilmediğini umuyordum; böylesi benim için daha iyiydi.) Tupra suskunluğa, kendi suskunluğuna, sadece kendisine bağlı olan iradi suskunluğa

fazlasıyla tahammüllüydü; bile isteye susan kişi, sabırsız ve konuşkan insanları ve rakiplerini mahveder. Bu yüzden de, beni en çok endişelendiren şey, Tupra'nın derhal konuşmaya başlaması ve biraz da numara yapmasıydı (biraz ve kötü, sadece bir an). Rahat bir tavır takınarak başparmağını kıvırıp yeleğinin dış göğüs cebine soktu; aslında hiç yapmadığı bir şey değildi, Wheeler'da da benzer bir hareketi görmüştüm, belki ondan kopya etmişti; ikisinin de daha sık yaptığı bir hareket, başparmağı adeta kırbaçmış ve gövdenin bütün ağırlığını üzerine bırakırmış gibi ya da bu izlenimi uyandıracak şekilde koltukaltına sıkıştırmaktı. Sonra hafifçe bana doğru dönerek hızla mırıldandı (misafiri söylediklerini anlamasın diye benimle bu şekilde, süratli ve ağzını açmadan, mırıltıyla konuştuğu çok açıktı):

"Her şeyden önce tuvalette olup olmadıklarını kontrol et Jack, kadınlar ya da erkekler tuvaletinde, ikisine de bak rica ederim. Kötürüm tuvaletine de bak, orası genellikle daha boş olur. Hanımı bul ve buraya getir lütfen." Bu nezaket sözlerini kullandığında ondan korkulması gerektiğini biliyordum; kötüye alametti, genellikle bu tür sözler, eğer hata düzeltilmez ya da görev yerine getirilmezse hiddet ya da tatsızlık habercisi olurdu. Tupra'nın az sayıdaki yorumlanabilir işaretlerinden biriydi, en azından benim için. "Oyalanma, geciktirme. Buraya getir." Sanıyorum İngilizce sözleri, "*Don't linger or delay*" idi, belki de değildi, "*loiter*" ya da "*dally*" demiş de olabilirdi, ama sanmıyorum. Emin olduğum bir şey varsa, o da ağzından "Acele et" sözlerinin çıkmamış olduğuydu. Tupra bir dilde kolay ve zor olanı benim kadar iyi bilirdi; "Acele et" ise, herkesin anlayabileceği bir şeydi. Gevelenerek ve gürültünün ortasında veya karanlıkta ağzı görünmeyerek de söylenmiş olsalar, Manoia'nın bu sözleri mutlaka anlayacağını biliyordu.

Ah, evet, insan yalnızken, yurtdışında yaşarken, hiç durmadan kendi dili ya da ilk dili olmayan bir dili konuşurken, hiçbir zaman olduğu gibi değildir – tam olarak değildir, tıpatıp değildir. Yokluğumuzun süresi ne kadar uzarsa uzasın, ne zaman noktalanacağı, baştan belirlenmediği için ya da başta belirlenen tarih bulandığı ve belirsizleştiği için istediği kadar bilinmesin, ayrıca günün birinde bu sona varacağımızı ya da sonun belirginleşeceğini ve bunu izleyen dönüşün (bizi beklememiş olan önceye dönüşün) gerçekleşeceğini düşünmek için bir sebep olmasa da, "yokluk" kelimesi –aynı şekilde "uzak" kelimesi de– uzakta geçen her saatle anlamını, sağlamlığını ve gücünü kaybettiği halde, yokluğumuzun süresi esasen hesaba katılmayan ve bizi sadece iz bırakmayan, değiştirilebilir hayaletler olarak barındıran, dolayısıyla kimseye, kendimize bile (en azından ayrıntılı ve eksiksiz biçimde) hesap vermek zorunda olmadığımız garip bir parantez halinde birikir. Bir ölçüde kendimizi yaptıklarımızdan, gördüklerimizden sorumlu hissetmeyiz, sanki her şey geçici, paralel, yabancı, ödünç, kurgusal, hatta neredeyse rüyada görülmüş bir hayata aittir – belki de eski dosya dolabındaki benimle ilgili imzasız rapora göre, benim bütün hayatım gibi teorik bir hayata; sanki her şey sadece hayal edilmiş, hiç gerçekleşmemiş ve elbette istemsiz şeyler dünyasına sürülebilir; her şey hayaller, şüpheler ve varsayımlarla, hatta saçma sapan rüyalarla aynı kefeye konulabilir; rüyalarla ilgili olarak, tahmini, tarihsel, uydurma ya da gerçek anılar aracılığıyla hatırlanan bütün asırlar boyunca süregelen, tuhaf, neredeyse kesintisiz ve evrensel bir inanış mevcuttur: Rüyalar rüyayı görenin niyetine bağlı değildir ve rüyayı gören kişi hiçbir zaman rüyanın içeriğinden sorumlu değildir.

"Ne yapabilirim ki, rüyalarımı ben seçmiyorum, ayrıca onlardan

kaçınamıyorum da," der insan her sıkıntılı rüyanın ardından; uyanık kişi daha sonra bu rüyayı yersiz ya da ahlaksız bulur, rüyayı görmemiş olmayı, en azından hatırlamamayı tercih eder. "Hayır," diye düşünür insan, "bu anormal arzunun ya da temelsiz pişmanlığın, bu kışkırtmanın ya da bu paniğin, bilmediğim bu tehdidin ya da bu şaşırtıcı lanetin, artık her gece ruhuma kurşun gibi çöken bu tiksintinin ya da bu özlemin, kendim yarattığım bu iğrençliğin ya da şiddetin, bu ölmüş ve temelli sabitlenmiş çehrelerin, yarınlarının olmayacağına dair benimle anlaşma yapmış (evet, susanlarla yaptığımız anlaşma budur), şimdi ben uyurken, nöbet tutmazken, kalkanımla mızrağımı çimenlere bırakmışken gelip kulağıma korkunç, beklenmedik, belki kendilerine yakışmayan, belki de yakışan sözler fısıldayan bu çehrelerin ortaya çıkmasını ben istemiyordum." Rüyadan kaynaklanan fikir çoğu kez tam da bu yüzden, kararsız ve karanlık kaynağından, sislerin arasındaki bulanık kökeninden ötürü dışlanır ya da geçersiz sayılır, ama bilinç geri geldiğinde her zaman ortadan kaybolmaz, bazen bilinç onu benimser, hatta besler ve böylece kendi üretmediği şeyle birlikte yaşar; bu durumda onu bağrına basar, büyütür, şekillendirir, hatta adlandırır; onu daha düşük bir kategoriye sokarak, bağışlanabilir bir kabahat niteliği atfederek, sanki gün ışığında varlığını sürdüren her rüyaya mecburen Sir Peter Wheeler'ın soğuk büfe davetini verdiği cumartesi gecesi nihayet yatmaya giderken, merdiveni çıkıp sola döndüğünde, "Hadi ordan," diyerek benim daha önceki sözlerimi alaylı bir tonda, "Çok parlak fikirmiş," diye tekrarladığında yaptığı gibi ironik bir yorumun eşlik etmesi gerekirmişçesine, ona babacan bir tavırla bakarak kendi kontrollü gündüz dünyasına katar. Ama bu tür saçmalıklar her ne kadar küçümsensе de, ben yalnız zihinden geçen her şeyden değil, zihnin henüz bilmediklerinden de korkmayı öğrendim, çünkü hemen her zaman, zihne ulaşmadan ya da zihinden geçmeden önce her şeyin zaten oralarda bir yerde olduğunu gördüm. Bu yüzden de yalnızca düşünülen fikirden değil, düşünceden önce gelen, ondan daha eski olan şeyden de korkmayı öğrendim.

Yokluğumuzun bu parantez içindeki zamanı ve ona ait olan her şey, kahramanlıklarımız, suçlarımız, kendi eylemlerimiz, başkalarının eylemleri, sadece gerçekleştirdiğimiz ya da maruz kaldığımız değil, şahit olduğumuz ya da istemeden veya bilerek yol açtığımız eylemler de

taklit ve hayallere benzer biçimde algılanır ve yaşanır; bu zaman içinde hiçbir şey fazla ciddi değildir, biz öyle sanırız. Büyük oyun yazarı, kalpazan, şair, casus ve kâfir Marlowe ne güzel söylemiştir; şiddet sonucu gerçekleşen efsanevi ve karanlık ölümü hakkında az şey bilinir, çeşitli kereler imkânsız bir kesinlikle canlandırılmış, demek oluyor ki daha ziyade bakışlar zamanın karanlık gerisine çevrilerek hayal edilmiştir; dört yüz yılı aşkın bir süre önce, daha otuz yaşına varmadan, bir 30 Mayıs günü, Thames Irmağı'nın yakınındaki Deptford'da, bir meyhanede hançerlenerek öldürülmüş, katilinin, bıçağı Marlowe'dan daha süratli, haince ya da ustalıkla kullanan Ingram Frizer adlı biri olduğu daha sonra anlaşılmıştır; her yerde ve her zaman Thames olarak bilinen ırmak, yalnızca Oxford'dan geçerken Isis Irmağı olarak anılır; uzun yıllar önce benim kentim zannettiğim ya da öyle olan bu garip kentteki adıyla Isis Irmağı, benim hafızamda da bu adıyla, Isis Irmağı olarak yer etmiştir. Eli maşalı, kavgadan kaçmayan, yurtdışında bulunmuş, tecrübeyle konuşan büyük ve hain şair, bir trajedisinde kahramanlardan birine, "*Thou hast committed fornication: but that was in another country, and besides, the wench is dead*," dedirttiğinde ne kadar haklıdır. Yani (burada "*country*"nin "vatan" olmadığı kesindir): "Zina yaptın, ama başka bir ülkede, ayrıca kız da öldü."

Öyle ya, başka ülkede olanlar, insan kendi ülkesine döndüğü an, hatta olay daha meydana gelirken hafifler, bulanıklaşır, sanki geçiciliğimiz ağır bastığından ciddiyetini kaybeder, izi silinir ya da hiç olmaz, dünyaya düşmez, ağırlık bırakmaz, biçimlenmez veya sadece rüyanın daha sonra içinden çıkılması ve inkâr edilmesi o kadar kolay olan (Yo hayır, ben istemiyordum, ben yabancıydım) girift sisleri içinde olup biter. Üstelik ilgili kişiler de ölmüşse olaylar iyice hafifler, etkisi azalır, neredeyse romanlarda okunanlar, filmlerde izlenenler kadar hayaletimsi ve eskiye ait görünür; bazen bu olayları romanlarla filmlerdeki olaylardan ya da pestilimizi çıkaran kâbuslarda, ıstırabın ve ateşin yol açtığı sanrılarda yaşadıklarımızdan tam olarak ayırmayı başaramayız. Meğerki o kişileri biz öldürmüş ya da dünyadan kovulmalarına, temelli sessizliğe gömülmelerine dolaylı ya da dolaysız, kasıtsız ya da kasıtlı biz sebep olmuş olalım; gerçi çok sık kullanılan bu "dolaylı sebep" teriminin herhangi bir anlamı var mıdır, yoksa kabul görmüş çelişkili bir terim midir bilmiyorum.

Ama rüyalarla ilgili bir de Wheeler'ın söyledikleri var ki, bütün bunlara tamamen aykırı düşüyor: Rüyalarda işittiğimiz gülüşler ve sesler, uyanıkken işittiklerimiz kadar, çoğu kez de onlardan daha yoğun ve canlıdır, çünkü rüyadakiler uzar ya da tekrarlanır ve hiç hafiflemeden, yorulmadan bütün bir gece sürebilir; üstelik bu gülüş ve sesler, kör ve dul şair John Milton'ın ikinci karısı gibi ölmüş, bizimle sadece rüyada konuşan, bir çehre ve bedene bürünen kişilere ait olduğunda, uyanıklıktarakipleri de yoktur, tektirler; Wheeler bu gülüşler, sesler ve daha önce, hayatta hiç söylenmemiş yeni sözlerle ilgili olarak şöyle demişti: "Kesin olan bir şey varsa, o da ... dışarıda herhangi bir yerde değil, bizim içimizde olduklarıdır. ... O ölüler *bizim* rüyalarımızdadır; rüyaları gören bizizdir, onları uykudaki bilincimiz ortaya çıkarır ve bizden başka kimse işitemez." Sonra da eklemişti: "Olay mezar ötesinden sözümona ziyaretlerden ya da uyarılardan çok, bizim tarafımızdan gerçekleştirilen bir cisimleşme, yerine geçme, bir kişileştirmedir." (Ben daha sonra şöyle düşünmüştüm: "O ölüler bir kez yerlerini boşalttıktan, sahayı terk ettikten sonra, zahmetsiz, risksiz bir gasp adeta.") Öyleyse, Wheeler haklıysa, diye düşündüm o aptalca şık diskotekte, pek yakında meydana gelecek olay gerçekleşmekte olduğu sırada, eğer haklıysa, iradenin olup olmaması, bir şeyin kasıtsız ya da kasıtlı olması, gerçekleşip gerçekleşmemesi, sadece düşünülmesi, korkulması ya da hedeflenmesi, imkânsız oldukları ölçüde, tam da bu imkânsızlığın sunduğu huzurla kendimizi kaptırdığımız şüpheler ve özlemler pek de önemli değildir; her şeyin korku ya da şüpheden, başarısız ya da kısır ve asla gerçekleştirilmeyen kışkırtma ve inandırmalardan, bütün bir ömür boyunca herkesin kendi çıkarını gözeterek ya da hayatta kalmak için veya başkalarına zarar vermek, onları felakete uğratmak için mutlaka ağzından çıkmış ya da çıkacak olan beyhude Iago sözlerinden öteye geçmemesi önemli değildir: "Bütün bunlar dışarıda, herhangi bir yerde değil, bizim içimizdedir."

Ve böylece, olayların gerçek olup olmamasının önemini tamamen kaybettiği bir alana varırız, çünkü olaylar her durumda anlatılabilir, tıpkı bütün rüyaların, en girift ve saçma olanların bile sonunda sürçerek de olsa, iyi kötü anlatıldığı gibi (en azından zihinsel olarak ya da sözdizimi olmadan anlatılırlar); bu bağlamda, zihinden geçen her şey olmuştur; ondan önce gelenler, daha eski şeyler de olmuştur. Öyleyse

yurtdışında ya da çok uzakta, başka bir kentte, başka bir ülkede, bize ait değilmiş gibi görünen beklenmedik hayatta, sürdüğümüz hissine kapıldığımız ve bizi bir ölçüde söz konusu zamana ait hiçbir şeyin geri dönüşsüz olmadığını, her şeyin iptal edilebileceğini, dönüşebileceğini, çaresi bulunabileceğini, her şeyin yarı yarıya, bizim tam onayımız olmadan gerçekleştiğini düşünmeden düşünmeye, alttan alta düşünmeye teşvik eden teorik ya da parantez içindeki hayatta olanların, yaptıklarımızın hafiflemesi, bulanması neye yarar? Bir yargıcın gözünde olmamış olsa bile, bir olay –örneğin sadece planladığımız bir cinayet; bizi kışkırtmakla kalan bir ihanet; dolaşıma sokmadan, açığa çıkarmadan sadece kafamızda kurguladığımız bir iftira, gammazlama ya da tuzak: "Hükümsüz, dava düşmüştür," der bu durumda bir yargıç– bizim gözümüzde olmuşsa ve kendimizi ona katılmış, ondan sorumlu hissediyorsak, neye yarar? Hele insan düşüncesizce bahse girmeyi, öngörmeyi, bakmayı, dinlemeyi, yorumlamayı, dikkat kesilmeyi, hatırlamayı, gözlemeyi, seçmeyi, ağızdan laf almayı, bağlantı kurmayı, süsleyip püslemeyi, tercüme etmeyi, anlatmayı, fikir vermeyi ve o fikirlere inandırmayı, asla doymayan bunaltıcı "Başka, başka ne görüyorsun, başka ne gördün" talebini (bazen başka hiçbir şey olmasa da, görüşünü zorlamak, belki uydurarak ve hatırlayarak, yani insanları mahkûm edebilen ya da kurtarabilen, bizi önyargılarda ya da önhükümlerde bulunmak zorunda bırakan o şaşmaz karışımla oluşturmak durumunda kalsa da) karşılamayı ve doyurmayı iş edinmişse. Hele insan benim gibiyse, Tupra, Pérez Nuix, Mulryan ya da Rendel gibiyse, Sir Peter Wheeler gibiyse ve Toby Rylands'ın hayattayken olduğu gibiyse, o kadar da olağanüstü olmayan ve üstelik sadece başkalarının onda göreceği ya da sahip olduğunu varsaymayı ve dolayısıyla buna inanmayı ona öğreteceği o yeteneğe sahipse.

Tupra acele etmemi emretmediği, en azından bu kelimelerle emretmediği halde acele ettim. Ayağa kalktım, çok kararlı görünmek için iskemlemi hafifçe kenara çektim. İzin istememe gerek olmadığına hükmettim, ne de olsa Manoia beni özleyecek değildi, beni pek önemsemiyordu, işimden de memnun değildi; ama şimdi önemserdi belki, gözlüğünü iyice yerleştirip bastırarak görüş alanından çıkıncaya kadar beni izleyebilir, Reresby'nin sözlerini anlamış olsun olmasın, karısını arayıp bulmak ve geri getirmek üzere harekete geçtiğimi sezebilir, anlayabilir, bilebilirdi; arayışım ve bilhassa sonucu onu ilgilendirecekti mutlaka, hatta endişelenip sabırsızlanacak ve ben gezintimden dönmekte gecikirsem, Tupra'nın tavsiyesine (hayır, tavsiye değil, emirdi) rağmen *if I did linger*, onun talimatına rağmen oyalanır veya uzatırsam, aptal numarası yaparsam ya da başarısız olursam beni merak edecekti. Onları çabuk bulmazsam bütün bunlar olabilirdi; benim göremediğim, De la Garza'nın başka bir gece hormonlarının son demlerini yaşayan umutsuz bir kadınla denediği için bildiği kuytu bir köşeye çekilmiş olabilirlerdi (o diskotekte kim olduğunu bilmeden el yordamıyla oynaşılan bir karanlık oda bulunduğunu zannetmiyordum); kaşla göz arasında mekânı terk etmiş de olabilirlerdi (ama bu düşünülemezdi), hatta vestiyere bile uğramamış olabilirlerdi (ama bu hayal bile edilemezdi, Flavia Murmansk kürkünü asla orada bırakmazdı); bu durumda sokağa çıkıp sağa sola, kaldırımlara bakmak, görürsem peşlerinden koşmak zorunda kalırdım – onları kaybedersek ya da kaybetmişsek olabilecekleri hayalimden geçirmek bile istemiyordum.

Ayağa kalkarken üzerime çöken ağırlık hissi genellikle çeşitli nedenlerin bir araya gelmesiyle oluşan türden bir ağırlıktı; şok ve acili-

yet, sonuna kadar götürmek zorunda olduğumuz soğuk bir misilleme karşısında hissedilen tiksinti, bir tehditle karşı karşıya kalındığında duyulan, üstesinden gelinmesi imkânsız ürkeklik. Aslında bu tür bir şey olduğunu düşünmüyordum, Bayan Manoia'nın, üstelik böylesine ihtiyatsızca, kocası iki adım ötede yabancılarla iş görüşürken De la Garza'ya kapılmış olması bana pek ihtimal dahilinde gelmiyordu. Rafita'ya gelince, ondan her şey beklenebilirdi, en kaba teklif, en abes asılma, beş parmak, iki el, neredeyse her türlü münasebetsizlik. Bana göre birlikte tuvalete gitmelerinin tek nedeni merhametli bir annelik duygusu olabilirdi, yani ataşenin birden fenalaşması, bütün içtiklerini bedenine girdikleri yoldan, ağızdan boşaltma ihtiyacı (Bayan Manoia bir eliyle sarsılan alnını tutmuş, bir yandan da onca çırpınış ve öğürüş sırasında saç filesi ipe dönüşüp kavalyesini boğmasın diye dikkat kesilmiş). Hayır, ciddi bir gelişme ya da olay meydana geldiğini düşünmüyordum, en azından mantıklı düşününce; buna rağmen bacaklarımda bir ağırlık, boğazımda bir yumruk, omuzlarımda bir yük hissettim, sanki bu olay yüzünden bir şeylerin çarpılacağını, üstelik bizi belki temelli, en azından uzun süre sakatlayacağını hissetmiştim (ama bir öngörü değildi, öyle bir şey olmadı); önsezimin Manoia'dan, De la Garza'dan, Flavia'dan, derin flamenkocusuyla patırtıcı İspanyollar grubundan ya da henüz bir hakaret, ciddi bir tuhaflık içermeyen durumun kendisinden çok Tupra'dan, onun numara yapmasından, kaçamak, ama her zamanki gevşekliğinin aksine fazlasıyla hızlı konuşmasından kaynaklandığını hemen anladım. Aramaya başlamak üzere ayağa kalktığım anda bu duyguyu kuşkusuz sadece ben yaşadığım halde, benden de kaynaklanmıyordu. Rahatsızlık, uğursuzluk, iğne batması, felaket önsezisi, tutulan nefes –belki de bir darbe indirmeye hazırlanan birinin sinsi nefesi ya da huzursuz ruhumun üstünde bir kurşun ağırlığıydı– bütün bunlar Tupra'dan yayılıyordu; sanki bir sınırı geçmişti ya da ansızın zihninde değil, ruhunda bir çizgi çekip anında ötesine geçmiş, o andan itibaren olacaklardan bağımsız biçimde, şimdiden bir cezada karar kılmıştı.

Belki önceden uyarmayan insanlardandı ya da bazen uyarmıyordu; uzaktan, sebebi belirlenemeyen kararlar veriyordu belki ya da bu kararlarla eylemler arasında bir neden-sonuç ilişkisi, keza eylemlerin gerçekleştiğine dair kanıt aramıyordu. En ufak bir uyarı ya da ihtarda

bulunmadan kılıcına davrandığı bu keyfi ya da bir dayanağı olan –kim bilebilirdi ki– durumlarda kanıta, hatta eylemin, olayın, hareketin gerçekleşmiş olmasına ihtiyaç duymuyordu. Belki de hayatta baskı ve engelleme olmasa neler olabileceğini bilmesi, insanların onun gözünde kesin olan kapasitesi, bu kapasitenin isteksizlikten ya da sebatsızlıktan değil, sırf biri –örneğin kendisi– onları vazgeçirdiği ya da engellediği için bütün gücüyle kullanılmadığını düşünmesi ona yetiyordu; bütün bunları sorgulamıyordu. Belki her durumda kendisi ya da bir başka nöbetçi –yetkililer, kanunlar, içgüdü, ay, korku, görünmez gözler– frenlemese neler olacağından kuşku duymaması, gerekiyorsa sert cezai önlemler, kendi ölçütlerine uygun önlemler almasına yetiyordu. Yorumlama ve rapor hazırlama seanslarımız sırasında (kararlar sadece ona aitti ve daha sonra alınırdı), tasvir edilen, anlatılan, meydana gelmiş ya da öngörülebilir birçok olay ve durum karşısında, "Dünya böyle," derdi; ihanet ve sadakatle, endişe ve kalp çarpıntısıyla, ani değişimler, baş dönmesi, şüphe ve azapla, sıyrık, ıstırap, ateş ve onmaz yarayla, dertlerle ve hepimizin irademiz tarafımızdan yönetildiğimiz, en azından irademizin müdahale ettiği zannıyla attığımız sonsuz adımlarla karşılaştığında hep aynı şeyi söylerdi. Her şey ona normal, hatta bazen rutin gelirdi; yeryüzünün tutku, sevgi, nefret ve kötü niyetle dolu olduğunu ve çoğu kez insanların ne birinden ne diğerinden kaçınabildiğini, ayrıca bunlar yanmaları için gerekli fitil ve yakıt, aynı zamanda sebep ve kıvılcım olduğundan kaçınmak da istemediklerini gayet iyi bilirdi. Bütün bunlar için bir güdüye, amaca, sonuca, sebebe, minnete, hakarete ihtiyaç duymadıklarını, en azından her zaman duymadıklarını ya da Wheeler'ın ifadesiyle "ihtimallerini damarlarında taşıdıklarını; o ihtimalleri gerçekleştirmelerinin sadece zaman, dürtü ve koşullara bağlı olduğunu" da biliyordu. Muhtemelen bu sert eğilimi –belki de sadece pratikti, net, kesin ve sağlam görüşlerinin sonucuydu– güvensizlik, dostluk, düşmanlık, güven gibi kelimelerin (en azından kendisiyle ilgili konularda) özenti, süsleme ve belki gereksiz azaptan ibaret olduğu bir dünyanın çeşitli hallerinden biriydi onun gözünde; bu düşüncesiz ve kararlı (ya da tek bir düşünceye, ilk düşünceye bağlı) tutum da dünyanın zaman içinde ve hiçbir yerde değişmeyen halinin bir parçasıydı ve onu sorgulamak için bir neden yoktu, tıpkı uyanıklık ve uykuyu, işitme ve görmeyi, nefes almayı ve konuşmayı,

besbelli "böyle ve hep böyle olacak" şeyleri sorgulamaya gerek olmadığı gibi.

Bununla birlikte, tutumu tam anlamıyla ya da sadece önlem almak değil, daha ziyade duruma ve kişilere göre ceza ya da mükâfat vermek sayılırdı; çünkü o, durumları ve kişileri (Don Quijote'nin Dulcinea uğruna, onun yüzünden eziyet ya da kıskançlık çekmesine bile gerek kalmadan yapabileceği çılgınlıkları Sancho'ya anlatırken kullandığı ifadeyle) kendini ıslatmasına gerek kalmadan, kuru kuru görür ve yargılardı. Ya da durumları henüz sayfaya bir şey yazılmadan anlar, belki bu yüzden sayfa temelli boş kalırdı. Wheeler ayrıca, "Hayat anlatılamaz," demişti; "insanoğlunun bildiğimiz tarihi boyunca bunu anlatmaya kendini adamış olması olağanüstü bir şeydir. ... Baştan yenilgiye mahkûm bir girişimdir," diye eklemişti, "ve belki yarardan çok zararı vardır. Bazen bu âdetten vazgeçmenin, olayların geçip gitmesine izin vermenin daha iyi olacağını düşünürüm. Rahat bırakmalı onları." Ama boş sayfa en iyisidir, sonsuza dek en inanılır ve en önemli olanıdır, çünkü hiçbir zaman tamamlanmaz ve sonsuza dek her şey oraya sığdırılabilir, aynı şeyler yalanlanabilir hatta; dolayısıyla sayfanın söylemediklerine ya da söylediklerine (çünkü eşzamanlı, üst üste binmiş, çelişkili, sabit, tüketici ve tükenmeyen sonsuz söylemlerle dolu bir dünyada bir şey söylememek, bir şey söylemek demektir) herhangi bir zamanda inanılabilir, üstelik yalnızca inanılabileceği yegâne zamanda değil; bazen bu zaman bir hiçtir, kritik bir gün ya da birkaç saattir, bazen de çok uzundur, bir ya da birkaç yüzyıldır, o zaman hiçbir şey kritik değildir, çünkü inancın gerçek mi sahte mi olduğunu belirleyecek kimse yoktur, ayrıca pürüzler giderildiğinde kimsenin umurunda da değildir. Bu yüzden de, Wheeler'ın ifadesiyle bu âdetten vazgeçtiğimizde, anlatmaktan vazgeçip asla bir şey anlatmadığımızda da bir şey anlatmaktan kurtulmuş olmayız. Sayfayı boş bıraktığımızda bile. O zaman da olaylar anlatılmasa, hatta gerçekleşmese bile asla rahat bırakılmış olmazlar. "Korkunç bir şey," diye düşündüm. "Hiçbir yolu yok. Anlatılmasalar bile. Hatta gerçekleşmeseler bile."

Dediğim gibi, ayağa kalkıp iskemlemi hafifçe kenara çektim ve Manoia'dan izin istemeden, bir işaret vermeden, tek söz söylemeden hızlı adımlarla tuvalete doğru yola koyuldum, ilk önce oraya bakmam gerektiğini söylemişti Tupra. Tuvaletler yakında değildi, uzunca bir sü-

re yürümek zorunda kaldım ararken; bir yandan yolda kaçak çifte gözüm ilişir belki diye sağa, sola ve ileriye de bakınıyordum; ilişirse görevimi daha fazla gecikmeden yerine getirmiş olurdum, ama fazla aceleli ve telaşlı yürüyordum–gerçi az sonra yürümem zorlaştı–taramak zorunda olduğum, yolumu tıkayan kalabalıkta insanları seçmek zordu; diskotek o saatte çok kalabalıktı, hem şık insanlar vardı hem o kadar şık olmayanlar; gece ilerledikçe çeşitlenir; gerçekten de –İspanyolları ve yarı hızlı pisti içine alan– bizim bölüm açık farkla daha sakindi, yarı slov müzik fazla kişiyi cezbetmiyordu herhalde (dolayısıyla fazla uzun sürmeyecekti); buna karşılık öteki platformda ya da pistte ya da şimdilerde ne ad veriliyorsa orada çılgınca dans eden bir kalabalık vardı; sıkış tepiş, ter içinde dans eden kalabalığı göz ucuyla birkaç metre ötemde görüyordum; oraya vardığımda aralarına girmedim, hem uğraşmam gerekecek, hem zaman alacaktı, şu anda acilen tuvalete varmam gerekiyordu, Tupra gizlenmek isteyen iki kişi için en büyük ihtimalin orası olduğunu biliyordu; okulda gizli gizli sigara içildiği ergenlikten itibaren öyledir.

Kadınlar tuvaletinin önünde kısa bir kuyruk oluşmuştu; olağan bir durum, oturdukları ve her biri her defasında oturacağı yeri iyice temizlediği için daha mı yavaş hareket ederler bilmem; kapının önünde bekleyen iki-üç kadın vardı; erkekler tuvaletinin önünde kimse yoktu, ben de önce şöyle bir bakmak üzere erkekler tuvaletine girdim; daha doğrusu en gizli köşelerine varıncaya kadar incelemek üzere, bu konuda Bay Reresby'yi hayal kırıklığına uğratmak istemiyordum; "*Bring her back. Don't linger or delay*"; açık seçik emirleri kafamda çınlıyordu. Ayakta üç adam gördüm; ikisi ciddi ya da keyifsiz ifadelerle işiyordu, yan yanaydılar, ama arkadaşmış gibi görünmüyorlardı, konuşmuyorlardı da elbette; altı pisuar boş olmasına rağmen yan yana durmaları tuhaftı; insan bu tür ihtiyaçlarını giderirken araya mesafe koyar genelde; üçüncü adamsa aynanın karşısında mırıldanarak saçını tarıyordu. Kapalı altı bölmenin ikisi doluydu, ama her ikisinde de kesik kapıların altından akordeona dönüşmüş pantolon paçaları görünüyordu (görebilmek için epeyce eğilmek zorunda kaldım); umumi tuvalet bölmelerindeki kapıların niçin neredeyse hiçbir zaman yere kadar inmediğini, tavana kadar çıkmadığını bilemiyorum; Batı'nın *saloon*'ları gibi, neyse ki yaylı ve o kadar kısa değiller (yelekten çok par-

dösüye benzerler). İşeyen iki adam, ikisi aynı anda başlarını çevirerek bana şüpheyle baktılar, suratları iyice asıldı; bölmelerin gerçekten boş olduğundan emin olmak için diğerlerinin kapısını açıp baktım; klozetin üstüne basıldığında ayaklar aşağıdaki boşlukta görünmez, bölme boş zannedilir; gerçi iki kişi aynı anda klozetin üstüne çıksa içine düşme tehlikesi baş gösterirdi, özellikle aralarından birinin meşe ağacından ya da eritilmiş kurşundan veya her neyse o malzemeden vahşi protezleri varsa. Buna karşılık saçını tarayan adam dönmedi; saçını ıslatmış, büyük bir dikkatle ayırmaktaydı, pek memnun mesut, hiçbir şeyle ilgilenmeyerek mırıldanmaya da devam ediyordu ("Nanna narannyaro nannara nannyaro" gibisinden bir şeyler), İrlanda şarkısı "The Bard of Armagh"ın ezgisiydi ya da Batı'nın "The Streets of Laredo"su (iki şarkının ezgileri aynı, sözleri ve enstrümanlar farklıdır); hemen tanıdım şarkıyı, filmlerde, plaklarda yüzlerce kez duyduğum bir şarkıydı; diskoteğin tuvaletlerinde hoparlör yayını yoktu, o kadar saldırgan bir mekân değildi; dolayısıyla pistlerde çalan müzik İngiliz tuvaletlerinin çift kanatlı kapılarının ardında uzaktan hafifçe yankılanıyordu sadece; bu yüzden de rahatlıkla işitilen balad, belki de ninni hemen zihnime yerleşti, İrlanda versiyonundan çok daha fazla bilinen kovboy versiyonunun sözlerini aşağı yukarı hatırlıyordum, "*I spied a young cowboy all wrapped in white linen, all wrapped in white linen as cold as the clay*" ("Beyaz ketenlere, kil gibi soğuk beyaz ketenlere sarılı genç bir kovboy gördüm ya da gözetledim"), konuşan bir ölünün kulak misafiri olunan hikâyesidir (daha doğrusu inkârıdır, ademihikâyedir); şiddet sonucu ölümünün, daha doğrusu onu bu ölüme götüren kötü hayatının annesinden, kız kardeşinden ve sevgilisinden gizlenmesini ister, "*For I'm a poor cowboy and I know I've done wrong*", aradan, sıra takip etmeyerek tek başına aklıma gelen dizelerden biri buydu: "Çünkü ben zavallı bir kovboyum ve yanlış yaptığımı biliyorum" ya da "kötülük ettiğimi". Belki de konuşan ölü değil, can çekişen biridir, çok açık olmayan sözler yüzünden, belki de değişik versiyonlar ve yorumlar yüzünden tam belli değildir. Ama sanmıyorum. Hatırladığım kadarıyla zavallı kovboy öldükten sonra konuşur.

Erkekler tuvaletinden içerideki üç ya da beş kişiden önce çıktım, hızlı hareket ediyordum. Kadınlar tuvaletinin önünde hâlâ bekleyen bir kadın vardı, giren çıkan çoktu, ben de engelliler tuvaletine geçtim

(kapının üzerindeki resim çok orijinaldi: bir kanca; tekerlekli iskemle o iddialı mekânda fazla yavan ve kasvetli kaçardı belki); Tupra kötürüm tuvaleti demişti (rampada kayarak ben de onlardan biri olma tehlikesi atlattım, rampalar sağlam insanlar için tehlikelidir), kuşkusuz saygısızlıktan değil, bu anlamdaki İngilizce kelimeyi Manoia'nın bilmesini daha düşük ihtimal olarak gördüğünden. Gerçekten de burası çok daha geniş ve ferahtı, ayrıca tuhaftır, bomboştu. İçeride bir özürlü olmadığına şaşırmamıştım, o tuvalet bir saygı ve düşüncelilik göstergesiydi ya da sadece riyakârca bir önlemdi, belki de zamanımızın ısrarlı demagojisi diskoteklerde bulunmalarını şart koşuyordu. Ama normal olan, bu tür mekânlarda tekerlekli iskemle, koltuk değneği, hatta kancaların bulunmamasıdır. Benim şaşırdığım, özellikle hiç terk etmediğim İspanyol bakış açısından düşünüldüğünde, diğer insanların teklifsizce, rahat rahat o tuvalete girip sanki kendilerine sunulmuşçasına konfordan yararlanmamasıydı, hele öteki tuvalet kalabalıkken. Benim ülkemde kimse kapıdaki resme aldırmazdı; görmezdi bile (resmen hiç kimse; medeniyetsiz halk). Duvarlara raptedilmiş madeni çubukların ne işe yaradığını anlayamadım; yürümekte güçlük çekenlerin destek alması için konmuş olabilirlerdi; dokundum, dört çubuk vardı, içleri boş değildi, soğuktular; biri sabitti, diğerleri yanlamasına sağa sola oynatılabiliyordu, dolayısıyla yana itilip şık sahte fayanslara yapıştırılabiliyorlardı; havlu asacağı değildiler, çünkü havlu yoktu, bu konuda spekülasyon yapacak, jimnastik barıymış gibi karnımı çubuğa dayayıp (sanıyorum spor yazarları bu pozisyon için "karın merdanesi" gibi ürkütücü bir terim kullanıyorlar) ne kadar ağırlık kaldırdığını görmek için sallanacak vaktim yoktu; fazla yüksekte değildiler, omuz hizasındaydılar. Henüz De la Garza'ya ya da Flavia'ya rastlamamıştım, bütün bunları çok hızlı hareket ederek yaptım, ama onları bulamadan geçirdiğim her saniye telaşım artıyordu. İyice baktım, malullerin lüks mekânının her köşesini ne olur ne olmaz diye inceledim ve oradan çıktım; bütün kararlılığımı ve yüzsüzlüğümü takınıp kadınlar tuvaletine girmekten başka çarem yoktu; maceraperest ikilinin ahlaksız emelleri uğruna oraya sığınmış olması ("Mümkün değildi"), benimse sırf cesaret edemediğim için orayı atlamam ihtimalini göze alamazdım. "*But please not one word of all this shall you mention, when others should ask for my story to hear*," diyordu, parça parça da olsa ansızın hatırla-

dığım ve şimdi etraftaki gürültüye rağmen zihnime yerleşmiş olan şarkının iki dizesi: "Ama lütfen, başkaları öykümü duymak istediğinde, bunların tek kelimesini bile söyleme." Görmekten hoşlanmayacağım hiçbir şey görmemeyi, dinlemek zorunda kalacağım öykülerle karşılaşmamayı umuyordum; daha sonra anlatabileceğim ya da anlatmam gerekecek hiçbir şey olmamasını umuyordum.

Kadınlara ve bilemiyorum, belki travestilere de ayrılmış işlek tuvaletin önünde (etrafta bir-iki travesti çarpmıştı gözüme, onların umumi yerlerde hangi tuvaletleri kullanmak durumunda olduklarını bilmiyorum) bir kadın bekliyordu yine, öncekinden farklıydı. Yanından öyle süratli ve kararlı geçtim ki, ihlalimi ancak ilk kapı ardımdan kapanırken fark edebildi. "*Hey, you*," diye haykırmaya çalıştığını işittim, ama gecikmişti ve sesi pek kendinden emin çıkmamıştı, ikinci kelime sanki elektrik kesilmiş gibi yarım kalmıştı neredeyse, yani tam haykırmak sayılmazdı, peşimden içeri girmeyeceği anlaşılmıştı. Göğsümü şişirerek derin bir nefes aldım, omuzlarımı dikleştirdim ve aynı pervasızlıkla (rol yapıyordum) ikinci kapıyı, tuvaletlerin kapısını açtım; aynaların önünde ya da yakınında sıra bekleyen, kimileri iki saç yığını arasındaki boşluktan yararlanıp uzaktan makyaj tazeleyen bir hanımlar sürüsü gözüme çarptı; sesler kısıldı, kimi çehreler bana çevrildi, kimileri şaşkın, kimileri eğlenen, kimileri korkulu, hatta kimileri de takdir dolu bakışlar gördüm. Kendimden emin bir tavırla üst üste birkaç kez gülünç "Güvenlik. Güvenlik" kelimesini tekrarladım; her defasında omuzlarımı dikleştiriyor ya da yakamda olmayan bir işaret varmışçasına ceketimin yakasını gösteriyordum; önemli değildi, önemli olan, gösterilecek bir şey olmasa da o gösterme hareketidir, parmağımızla göğü işaret ettiğimizde de herkes yukarıya, bir an önceki kadar boş ve sakin maviliğe ve bulutlara çevirir başını; tekrarlayıp durduğum *Security* kelimesinin İngilizcede makul mu olduğunu, yoksa İspanyolcasından da mı saçma olduğunu, birini arayan ya da acil bir görevi yerine getiren bir İngiliz polisinin ya da tetikçisinin bu kelimeyi kullanıp kullanmayacağını bile bilmiyordum aslında.

Hızla bir göz gezdirdim, çoğu çekici yüzlerdi, Rafita'yla bayan Manoia oraya girmişlerse ahmak, hatta geri zekâlıydılar (evet, Rafita kesin aptaldı, ama bu kadar, yakında bomboş sakat tuvaleti varken tıklım tıklım bir tuvalete girecek kadar da değil); yine de hazır içeri girmiş-

ken emin olmam gerekiyordu, dolayısıyla bir müfettiş ya da yardakçı gibi kendimden emin adımlarla kabinlere yaklaştım (emirleri yerine getirmek, bir şeyi kendi çıkarı için ya da kendi inisiyatifiyle değil, başkasının talimatıyla yapmak insana cesaret verir, onu sorumluluktan kurtarır, hizmet etmek rahatlık, aldırışsızlık, hatta gaddarlık sağlar); sekiz kabin vardı ve dışarıdaki sürekli kuyruktan da tahmin edilebileceği gibi hepsi doluydu. Kesik kapıların altından hepsini taradım: iki buruşuk pantolon, altı etek, daha doğrusu –etekler yukarı çekilmiş olacağından görünmüyordu– çorapları ve külotları inik altı çift bacak (birkaçı tangaydı, kadınlardan biri de çorapsızdı, İngiltere'de yazın bile nadiren rastlanan bir durum, yabancı bir kadın olsa gerekti. "Her defasında amma çok uğraşma," diye düşündüm, "küçük küçük bir sürü ayrıntı, bizim işimiz daha kolay"), sekiz kadının hiçbiri olağandışı bir pozisyonda değildi, bacaklar demek istiyorum, hepsi normal görünüyordu, yani beklenen, olağan pozisyonda. Gözlerimle hepsini taramam bir, en fazla iki saniye sürdü, ama elimde olmadan çocukken annemin anlattığı bir masalın hayalimdeki resmi geldi gözlerimin önüne: Masalın kahramanı sevdiği kızı –kaçırılmış, bir kaleye hapsedilmiş bir köylü kızı ya da prenses, tam hatırlamıyorum– kurtarmak için yedi sınavdan geçmek zorundadır; sınavlardan biri de, kızı bacaklarından tanımaktır, bedeninin geri kalanı ve yüzü uzun bir paravanın ya da bunlar gibi kesik bir kapının ardında gizlidir; sıraya dizilmiş diğer altı, on üç ya da yirmi kadın gibi; karakollardakine benzer bir teşhis kuyruğu, yalnız burada amaç suçlamak değil, kurtarmaktır ve bacaklar kabinlerin içindekiler gibi oturur pozisyonda değil, ayaktadır; kahraman sadece altı, on üç ya da yirmi çift baldır ve budu görür, hangilerinin kendi çoban kızına ya da soylu genç kızına ait olduğunu tahmin etmek zorundadır; yanlış hatırlamıyorsam bir hile ya da ipucu vardı –yara değildi, öylesi bir çocuğun hayal gücü için bile fazla kolay olurdu– bu sayede doğru bacakları tanıyacak ve sınavı geçecekti, daha zor bir başka sınava devam etmek üzere de olsa. Tanımayı sağlayan ipucunun ne olduğunu anneme soramazdım, çünkü artık hayatta değildi, babamın bu masalı hatırlamadığı ise kesindi, belki zaten hiç duymamış, anlattırmamıştı, çünkü o annemin oğlu değil, kocasıydı; belki kız kardeşim ya da iki ağabeyimden biri hatırlardı, ama sanmıyordum, genelde çocukluğumuza ilişkin konularda benim hafızam daha kuvvetliydi, benimki de hatırla-

yamıyorsa... "Hiç öğrenemeyeceğim, aslında önemli de değil, insanların çoğu her şeyi bilmemenin hiç önemli olmadığını fark etmez, buna rağmen daima fazlasıyla şey bilinir, o kadar ki, büyük bölümünü, vaktiyle öğrenmek bize gözyaşı, ter, meşakkat ve kana mal olmuş olsa da, kasıtsız ya da kasıtlı olarak, dert etmeden, üzülmeden unuturuz."

Sıraya dizili bacaklar karşımda duruyordu, o on altı bacak arasında Flavia'nınkiler yokmuş gibi geldi bana; bunlar daha genç bacaklardı, ayakların çoğunda çok güzel ayakkabılar vardı –dikkatimden kaçmadı, gece gezmesi için özel olarak giyilmişlerdi– çorap giymemiş ya da oturmadan önce çoraplarını da külodu gibi çıkarmış olan kadının –bileklerine sarkmış bir şey yoktu, çıplaktılar– yüksek ökçeli şık ayakkabıları dikkatimi çekti; çok kısaca göz gezdirmiştim elbette, aynaların önündeki kadınlar itiraz etmiyor, bir hışım dışarı da çıkmıyorlardı; arkamda öfke ya da telaştan çok beklenti ya da merak hissediyordum, fırsatçı yöneticilerimiz insanların içine öyle bir korku saldılar ki, insanlar kısa sürede uysallaştı, özellikle o korkutucu, hâkim, her şeyi, alaylı tacizleri ve sanki aşağılama değilmiş gibi yapılan, ne bileyim, işlevsel gibi gösterilen aşağılamaları bile haklı çıkaran "Güvenlik. Güvenlik" kelimesini kullanan kişiler karşısında sindiler.

Bunları belki o sırada değil de daha sonra, o gece ya da artık sabah olmuşken nihayet yattığımda düşünmüşümdür, ama o sırada filizlenmişlerdi, kadınlar tuvaletine o acil, abes ziyaretimde; bazen düşünceler kafamızdan şimşek gibi geçer, o sırada bakacak durumda olmadığımızdan erteleriz onları, daha sonra, gevşek bir halde, sahte bir sükûnetle tekrar ele alıp geliştirmek üzere; buna rağmen o şimşek çakışının yoğun ya da yarı bilinmez haldeki düşünce olduğu söylenebilir (belki de bir öngörünün öngörüsüdür). "Ben on altı bacak arasında, yirmi bir bacak arasında Luisa'nınkileri tanırdım, onları uzun zamandır görmediğim halde, ara sıra hafızamda silikleşmelerine ve geçici olacak, unutulacak başka bacaklarla karışmalarına rağmen," diye düşündüm. "Belki Oxford'daki eski sevgilim Clare Bayes'in bacaklarını da tanırdım,

ama onları yıllardır görmedim, değişmiş olabilirler, üzerlerinde yara izleri olabilir, biri Alan Marriott'ınki gibi sakatlanmış ya da şişmiş olabilir, hatta bir bacağını çingene Jane'in kesmediği köpeğin üç bacaklı olduğu gibi onun da tek bir bacağı kalmış olabilir (bunu, köpeğin bacağını onun kesmediğini sürekli kendime hatırlatmam gerekiyor, çünkü hafızamda ilk beliren, ilk aklımdan geçen hep bu; zihnimde varsayım–ürkütücü fikirler birleşimi ve korkunç ikilisiyle uydurma hikâye–tren istasyonlu, sarhoş Oxford United taraftarlı gerçek hikâyeden çok daha canlı); genç çiçekçi kadını tanıdığım zamanlarda Clare Bayes beni ziyarete geldiğinde çantası satın aldığı tuhaf şeylerle dolu olurdu, benden sonsuzluk parçaları talep ederdi ya da faydacı bir yanı da olan, genişleyen bir zamanı dayatırdı; artık kelimeler de, olayın kendisi de beni yaralamadan kendime itiraf edebiliyorum, olay bir başka ülkedeydi, kız da kim bilir ne oldu – kim bilebilirdi (ama o başka ülke yine bu ülke), bir araba kazası yeter, herkesin başına gelebilir, sonra bacak kesilir, o durumda ferah ve boş tuvalete gitmek zorunda kalınır. Ne var ki Clare Bayes'i bacaksız hayal etmek zor, çünkü her iki bacağı da dikkat çekiciydi, ayaklarında İtalyan ayakkabılarıyla ya da yalınayak; bir eve girdiğinde mutlaka ayakkabılarını çıkarırdı, havaya iki tekme atar, ayakkabılar uçardı, sonra arayıp bulmak gerekirdi." Bunları kapıları kapalı, altından sekiz çift parlak ayakkabının göründüğü kabinlerin önünde, ayrıca daha sonra, müthiş bir sıkıntıyla yatağa girip uyumadan önce de düşündüm; kadınlar tuvaletindeki sahneye dönmemin ve annemin anlattığı, sislerle çevrelenmiş masalı hatırlamamın nedeni, daha sonra olanları zihnimden uzaklaştırma ve göğsümdeki iğne batmasını erteleme arzusuydu muhtemelen. Hatta devamında, bilincimin uyanık kalabilmiş ufacık bir parçasıyla, "Buna karşılık Pérez Nuix'in bacaklarını tanıyamazdım, henüz tanıyamazdım, eğer ki bu kelimenin, 'henüz'ün bir amacı ya da anlamı varsa," diye de düşünebildim.

Daha sonraki sözlerim gereksizdi, kayıp ikilinin orada da olmadığı belliydi, onları başka yerde aramaya başlamam gerekirdi bir an önce; diskotekten ayrılmış olabileceklerini hâlâ düşünmüyordum, ama Tupra'yı, hele hele Manoia'yı kızdırmayı göze alamazdım; "Oyalanma, geciktirme," tavsiye ya da talimat buydu, görev ise, "Buraya getir," olmuştu. Ama ben biraz oyalandım, pek az. Sanıyorum sekiz kapıyla on altı bacağın görüntüsü fazla kışkırtıcıydı, görür görmez bırakamadım;

hiç değilse görüntüyü sabitleyip hatırlamak için birkaç saniyeye ihtiyaç vardı, çok önemli bir telefon numarasını ya da birkaç dizeyi ezberler gibi: "Tuhaf şey, arzularını artık arzulamamak. İlgilendiğimiz her şeyi uzayda tek başına asılıymış gibi görmek tuhaf. Zahmetli iş ölü olmak..." Ya da şu dizeleri: "*And indeed there will be time to wonder, 'Do I dare?' and, 'Do I dare?', Time to turn back and descend the stair, with a bald spot in the middle of my hair...*"*; biraz ileride kimsenin eyleme geçmeden, konuşmadan sormadığı soru çıkar karşımıza: "*Do I dare disturb the universe*?"**, çünkü herkesin cesareti vardır kâinatı karıştırmaya, tacize, süratli, küçük dilleriyle ve sefil adımlarıyla, "*So how should I presume*?"***) Görüntü belki çocukluk hatıram yüzünden cezbetmişti beni –sadece anlatılmış olan, hiç görmediğimiz bir görüntünün ömür boyu zihnimizde yer etmesinin bir anlamı olmalı– belki de alelade bir unsur, Wheeler'ın ben Beryl'in ender rastlanan, seksi kokusunu ve harika bacaklarını, fütursuzca sergilediği, şimdi bir geceliğine benim dikkatsiz ilgime emanet edilmiş kadınla birlikte elimden kaçıp gitmiş kahrolası ataşeyi kudurtmuş, çıldırtmış olan bacaklarını methettiğimde kullandığı ifadeyle ifrazat, salgılar devreye girmişti.

Sonuçta, hiç gereği olmadığı halde, kısmen küçük ya da bağışlanabilir bir ahlaksızlıkla, kısmen de doğaçlama şaka hevesine karşı koyamayarak, polis, memur ya da sivil bir yetkiliymişim gibi sesimi yükselttim ve kabinlerdeki sekiz kadına seslendim; ayakları koreografik bir kompozisyonu hatırlatıyordu, adımları ölçülü bir dansın ortasında durmuş gibiydi; orada yeri olmayan erkeksi sesim duyulur duyulmaz yedi çift bacağın aynı anda içgüdüyle hareket ettiğini, birleştiğini ya da kapandığını gördüm; elbette her çift kendi içinde; sadece çıplak olan, bileklerine bir giysi kaymamış olan iki bacak pozisyonunu değiştirmedi; bacakların sahibi mutlaka yabancı, belki de yurttaşımdı, tüylerinin hepsi alınmıştı. İçeride fazla keskin olmayan bir ifrazat kokusu vardı (hayır, tuhaf ama idrar değildi neyse ki); kuşkusuz seksi ve benim için ender rastlanan ifrazat kokusu, her zaman olmasa da çoğu kez erkek-

* Elbette bulunacak vakit "cesaretim var mı, cesaretim?" diye sormak için de, vakit, geriye dönüldüğünde, merdivenler inildiğinde, bir açılmış benekle saçlarının tepesinde... (Çev. Can Yücel) –*ç.n.*

** Cesaretim var mı tacize kâinatı? (Çev. Can Yücel) –*ç.n.*

*** Şimdi nasıl cüret ederim ki? (Çev. Can Yücel) –*ç.n.*

lerden daha temiz olan kadınların (istisnalar da SMERSH ajanı Rosa Klebb kadar miskin ve pis olur, neyse ki sadece bir kitap kahramanıydı da zavallı Nin'in gerçekten sevgilisi olmamıştı) çeşitli losyon ve parfüm kokularına karışmıştı, katiyen nahoş bulmadığım bir karışım. Görevimi yerine getirmek için hiç mi hiç gerekli olmadığı halde şunları söyledim, sırf eğlenmek için, zevk için konuştuğumu kabul ediyorum:

"Rahatsız ettiğim için özür dilerim sevgili hanımlar," onlara doğrudan "*my dear ladies*" diye hitap etmenin irkilen kadınları teskin edeceğini düşündüm, "ama çok maharetli bir yankesicinin peşindeyiz." "*A very skilful pickpocket*", söylediğim saçmalık buydu, ayrıca ağzımdan çıkar çıkmaz da pek antika gelmişti kulağıma, otuzlu yıllardan, hatta adeta Dickens'dan kalma (bir *pickpocket)*, ama ruh hastası ya da terörist (hele hele gizlenmiş bir bomba) desem panik çıkar, kadınlar belki kendilerini alelacele, çoraplarını, pantolonlarını gereğince çekmeden, bir-iki damlayla lekelenerek dışarı atarlardı; onları zor durumda bırakmak, ben ve kendilerinden başka kimse olmasa da başkalarının önünde utandırmak istemezdim. "Öyle bir şey olacağını sanmıyorum," diye ekledim elimden geldiğince ölçülü ve nötr bir tonda, karartılmış salondaki ilk dakikamızdan itibaren bir şeyler öğrenmeye kararlı olanlarımız için filmler ne kadar öğreticidir, "ama sizlerden gerçekten de kabinlerin içinde bir erkek gizlenmediğini doğrulamanızı rica ediyorum. Çünkü benim olduğum yerden iki pantolon görünüyor, ayrıca kimi bacaklar da..." Cümleyi yarım bıraktım, korkarım "şüpheli" türünden bir şey diyecektim. "Teker teker bana cevap verme nezaketini gösterirseniz müteşekkir olurum, sonra hemen gideceğim."

Herhalde gerçek bir polis emin olmak için hepsi dışarı çıkıncaya kadar beklerdi, ama ben polis değildim elbette, *pickpocket* peşinde de değildim. Arkamdan, aynaların oradan bastırılamayan bir ya da iki kahkaha geldi kulağıma, kadınların çoğu, olayların komik bir yanı varsa bu yanını daha kolay görürler, özellikle olaya hafif bir bakış açısıyla ya da sanki geçip gitmiş, fazladan bir sonuca yol açmadan anlatılabilirmiş gibi bakmak söz konusuysa (olayla ilgili bir sonuca, çünkü anlatılması hemen her zaman yeni sonuçlara yol açar). Muhtemelen şaşkınlıkla geçen bir-iki saniyenin ardından kadın sesleri kapıların ardından cevap vermeye başladı; bazıları diğerlerinden daha itaatkârdı, sadece biri kızgındı; ama insanların herhangi bir havalimanında ya da

devlet dairesinde üstlerinin aranmasına seve seve razı olduğu, aksi bir gümrükçünün emrine boyun eğip ayakkabılarını çıkardığı, hatta soyunduğu günümüzde, mahrem meşguliyetlerin ortasında bile münasebetsizlikleri, müdahaleleri ve küstahça soruları kabullenmesinde şaşılacak bir şey yok. "Hayır", "Elbette yok", "Deli misiniz siz? Çıkın burdan", "Burada kimse yok beyefendi", cevaplar bunlardı, sadece biri basit olumsuz cevaplardan farklı tepki gösterdi: Görünürde çorabı, külodu bulunmayan, benim erkek sesimi duyduğunda bacaklarını birleştirmemiş olan kadın kapısını ağır ağır, hafif bir gıcırtıyla dışarıya doğru açtı ve oturduğu yerden bana bakarak cevap verdi:

"*You come and see.*" "Gelin kendiniz bakın," dedi. Ya da "Gel kendin bak" (İngilizcede böyle bir ayrım olmamakla birlikte, zihnindeki daha ziyade ikincisiydi herhalde).

Cümle aksanı olup olmadığı fark edilemeyecek kadar kısa ve basitti, "*come*" derken *k* sesini keskin telaffuz etmemiş olabilirdi, bu durumda İngiliz ve hatta Uluslar Topluluğu'ndan ya da eski sömürgelerin birinden değil demekti, ama iyice dikkat edemedim, fonetik ayrıntılar üzerinde duracak durumda değildim, görüntü beni sersemletti, bu yüzden de neredeyse cümle kadar kısa sürdü, kapıyı sertçe ben kapattım, Pérez Nuix'i Mulryan'la paylaştığı odada göğsü çıplak kurulanırken gördüğüm sabah odanın kapısını açtığım gibi kararlı bir hamleyle değil de, daha ziyade birkaç saniye sonra kapattığımdaki gibi, tereddütsüz tek bir hareketle de olsa bakarak ve hatta görüntüyü ezberleyerek; o sahne on iki saniye sürmüştü, daha sonra hatırlarken saymıştım; kadın tuvaletindeki sahne bu kadar bile sürmedi sanıyorum, bir yandan vakit kaybetmeden kapıyı iterken bir yandan da kekeliyordum, kuşkusuz yüksek sesle değil, sadece içimden: "*I can see well enough, thank you very much indeed*"*, doğruydu da, orada yalnız başına oturduğunu gayet iyi görebiliyordum, klozete oturmaktan kaçınarak deyim yerindeyse havada asılı –klozete çok yakın, ama yine de havada– işeyen birçok kadın gibi titizlenmemişti; kadınların çoğu umumi tuvaletlerde bu temastan iğrenir ya da hoşlanmaz, kendilerinden önce kimin oturduğu belli değildir, yeryüzünde her tür özensiz, miskin, pis, ayrıca mikroplu insan vardır, ne kadar şık olsa da her ortamda mevcut-

* "Gayet iyi görüyorum, çok teşekkür ederim." *–ç.n.*

turlar, her yerde bulaşıcı hastalıklar ve pislik kol gezer. O kadın tedbirsizdi, özellikle iç çamaşırı kullanmadığı düşünülürse; külodu jartiyer hizasında ya da azıcık indirilmiş değildi, hiç yoktu, yukarıdan olduğu gibi gördüğüm bedeninin tamamı karşımda belirdiğinde bunu gördüm, fark ettim, bacaklarının üst kısmı da bilekleri gibi çıplaktı, kısa eteği yukarı, kasıklarına, kalçalarına kadar çekilmiş, dolayısıyla buruşmuştu (zaten fazla kumaş da olmasa gerekti, eteği oldukça kısaydı muhtemelen), beyaz, dar bir etek, yine beyaz, ince ama sağlam topuklu ayakkabılar, kadın modasının en zevkli olduğu on yılın, ellili yılların yazlık ayakkabıları gibi; Londra'da beklenmedik ve etek gibi mevsime uygunsuz olmakla birlikte çok güzel ayakkabılar; üstte gördüğüm sarı yüzeyin ya da lekenin altında sutyen yoktu, yuvarlak dekolteli, neredeyse hayali kollu bir bluz, dışı omuz başlarını, içi de tahminime göre koltukaltını ancak örten, adeta kesik kollar; asıl kafa karıştıran, gürbüz, kuvvetli ve çıplak –çok çıplak– butlarıydı, kalın değil, sıkı ve yoğundular, sanki et bütün yüzeyi çatlama noktasına kadar dolduruyordu, gereksiz tek gram yağ yoktu, ama gergin bir kılıf kadar sımsıkı derinin tek bir milimetresi de harcanmamıştı; kalça ve kasıklara, açığa çıkan (fark ettiğim, görür gibi olduğum) koyu renk üçgene doğru yükseldikçe ya da ilerledikçe doğal olarak genişliyorlardı; kalçalarda hafif bir Orta Amerika havası varmış gibi geldi bana, belki onlar da kavislerin revaçta olduğu ellili yılları hatırlatıyordu, belki de kıvırcık saçlar ve devasa küpeler –çok iri halkalardı– ona –İngiltere'de ve Uluslar Topluluğu'nun neredeyse tamamında asla rastlanmayan– çıplak teninin altın rengine rağmen sahte de olabilecek tropikal bir hava veriyordu; bir tercih, uzun bir diskotek gecesi için seçilmiş bir kostüm de olabilirdi; tıpkı De la Garza'nın siyahi rapçi kostümü giydiği zannıyla tarihi ya da gülünç bir Goya boğa güreşçisi kılığında dolaşması gibi.

Bakışım kaçamak olmakla birlikte örtük değildi, o sabah elinde havlusuyla Pérez Nuix'in karşısında muhtemelen olduğu gibi İngiliz ve zamanımıza özgü bir bakış değildi; onun belden yukarısı çıplaktı, bu genç kadınınsa –bana göre gençti, tahminimce otuz beş– belden aşağısı; bir yapbozu tamamlamış gibi anlık bir duyguya kapıldım, ama kübist bir yapboz, sanki birbirleriyle tıpatıp uyuşmuyorlardı (çok farklıydılar) ve giyinik bölümleri değil, sadece çıplak bölümleri birleşiyordu. Dediğim gibi, bakışım pek kısa sürdü, ama bu kısacık süreye

rağmen kasıtlı biçimde baktım, sanki o ayaktaymış, eteği inikmiş ve dolayısıyla ben de eteğinin altında bir şey olup olmadığını bilmiyormuşum gibi yapmadım. O da konuşurken bana bakmıştı. Meydan okuyarak değil, cilveyle ve elbette şehvetle değil, sitemle ya da alayla değil, şakacı bir ifadeyle ve söylemeye gerek yok, utanmadan baktı, sanki bir espri yapıp beni şaşırtmak, sersemletmek uğruna o biçimsiz pozisyonda görünmek umurunda değilmiş gibi (gerçi sersemleteceğini yüzümü bile görmeden tahmin etmesi zordu, cüretkâr biri olabilir ve ileri doğru iki adım atarak tepki gösterebilirdim); açıklamalarımın ya da sorumun aptalca komik yanını herkesten çok o yakalamıştı kuşkusuz; sözlerim aynı anda tam sekiz korunaklı ya da gizli kadına yönelmişti, kuşkusuz hepsi inanmakta zorlanarak irkildiklerinde işlerini yarıda kesmişlerdi; sesim duyulduğu anda sekiz klozete tek damla sıvı akmadığından emindim; toplu tutma refleksi, tıkanma, gözkapağı, aynı engelleyici kasın harekete geçirilmesi; neyse ki ilk anda hiç aldırmadan bacaklarını aralık tutan kadın da buna karşı koyamamış olmalıydı; hem ilk anda, hem de sonrakilerde –bir, iki, üç, dört; ve beş, kapının gıcırtısı ve söylediği üç kışkırtıcı kelime "Gel kendin bak" bu kadar sürmüştü– beş, altı, yedi, sekiz; ve dokuz; ya da on, benim hayretim, görüntüyü bir fotoğraf gibi ezberlemem, cevabi teşekkürüm ve kararlı bir hareketle kapıyı kapatışım bu kadar sürmüş olmalıydı– bu on saniyede en şaşırtıcı şeyi de görmeye vakit buldum, kabinin zemininde bir damla kan, daha doğrusu iki damlaydı, ama daha küçük, bir mercimek tanesi gibi olan öteki damla sol ayakkabısını lekelemişti; önemli olmasa gerekti, beyaz olmalarına rağmen o kadar parlak ve kaygandılar ki, rugan ya da porselen gibi görünüyorlardı, böylesine cilalı bir yüzeyden o minik lekeyi çıkarmak hiç de zor olmazdı, eğer ki kendisi lekenin farkındaysa.

Hemen her erkeğin düşüneceği şeyi düşündüm derhal; genelde kadınların âdetiyle ilgili hiçbir bilgimiz yoktur –olsa olsa, izini bir şiltede ya da çarşafta görmüşüzdür, en azından ben daha fazlasını bilmemeyi tercih etmişimdir hep–; eteğinin altına iç çamaşırı giymemiş bir kadın ayaktayken, elinin altında ped ya da yerini tutabilecek bir şey, pamuk, kâğıt mendil, emici ya da mürekkep kurutma kâğıdı gibi kurutma özelliği olan bir kâğıt parçası –yok, öyle şey olmaz, amma aptalım, onlar kaskatı ve pembeydi, çocukluğumdan, annemin bize o ma-

salı anlattığı zamanlardan beri görmedim– yoksa, farkına varmadan yere bir damla veya daha fazlası akabilir mi, bunu bile bilmeyiz; şimdi bittiği için bana daha kısaymış gibi gelen uzun yıllar boyunca evli kalmış olmama rağmen bu meselelere ilişkin hiçbir şey bilmiyordum; aynı şekilde Luisa'yı bu tanımadığım kadının kendini bana gösterdiği halde, oturmuş işerken de hiç görmemiştim; birlikte yaşamanın asla sunmadığı bazı şeyler vardır, belki de eğitim, en azından benimki gibi, Luisa'nınki gibi bir eğitim samimiyete doğal ve zımni kimi sınırlar koyar, daima pasaklılıktan kaçınır ve asla tanık olmamamız gereken şeylerin kayıtsız ve tembel tanıkları olmamızı engeller.

Daha sonra yoldan çıkan okul arkadaşım Comendador da o kızın ahşap zemin üzerindeki, çarşafların ve uzun tişörtünün üzerindeki kan lekelerini gördüğünde, ansızın başlayan âdet kanaması ihtimali gelmişti aklına; kız torbacı Cuesta'nın geçici sevgilisiydi, sendeleyip tökezledikten, kafasını sertçe duvara çarptıktan sonra Comendador onun öldüğünü sanmıştı, yarılan odun sesini hatırlatan çarpma sesinin ardından kızın başında bir kesik görmüş, kız bayılmış, Comendador öldüğünü zannetmişti. Daha sonra herhangi bir şey gördüğünden şüphe etmiş, konyak ya da şarap lekesini, hatta parkedeki koyu bir damarı kan zannetmiş olabileceği ihtimalini bile kabul etmişti. Ben o sırada Comendador'a çok benzeyen, ara sıra tıpatıp aynı bulduğum, Incompara denilen adam yüzünden bir tatsızlık ya da sorun yaşamaya başlamıştım; ayrıca bu iki soyadı bana nedense birbirini çağrıştırıyor, belki kendi dil duygumla aralarında bağlantı kuruyordum, Incompara, Comendador; Comendador, Incompara, ne bileyim, sanki aynı kategoriden ya da kıyaslanabilir adlardı, övgüye değer ve karşılaştırılabilirdiler* (hayatta özgüvenle, kararlılıkla, enerjik biçimde hareket ettikleri için övgüye değerdiler).

Ama hafızamda şimşek gibi çakan görüntü, diğer kan lekesinin görüntüsüydü, Wheeler'ın evinde, merdivenlerde kendi gözlerimle gördüğüm lekenin görüntüsü; orada kaldığım gecenin bir yarısında titizlenerek temizlemiştim lekeyi, aslında pazar günü sabaha karşıydı, ama benim için cumartesi gecesiydi, çünkü kitapların arasında günüm uzadıkça uzamış ve henüz yatmamıştım; yatağa yatıp ırmağın mırıltısıy-

* övgüye değer: *recomendable*; karşılaştırılabilir: *comparable –ç.n.*

la sakinleştiğimde ya da ninnisiyle uyuklamaya başladığımda saat o kadar geçti ki, gökyüzünün aydınlığını hissetmiştim. O kanın kimden ya da neden aktığını hâlâ bilmiyordum; ertesi gün öğle yemeğinde Peter'la Bayan Berry'ye sormuş ama bir sonuç alamamıştım; cevapları beni o kadar hayal kırıklığına uğratmıştı ki, dış halkası bir gece önce direnmiş, yok olmak, silinmek istememiş olan o kan damlasının varlığından şüphelenmeye başlamıştım (gelecekteki bu şüpheyi öngörmüştüm bir ölçüde; sona eren, devam etmeyen şeylerden, dolayısıyla her şeyden daima şüphelenilebilir, çünkü hiçbir şey sonsuza dek var olmaz ya da sadece yıldızlar, mevsimler var olur, bense insani şeylerden söz ediyorum); kısacası zamanında, o evde panik halinde gördüğü kimi lekelerin gerçek olduğundan şüpheye düşen Comendador'un başına gelen şeye biraz benzer bir şey benim de başıma gelmişti. Ne var ki ben Wheeler'ın evindeki merdivenin birinci kat sahanlığında o kan lekesini gördüğümde panik halinde değildim; gerçi içkiliydim, onca kelimenin ve uzun gecenin etkisiyle hummalı bir haldeydim, gece peş peşe okuduğum şeylerle babamın hatıraları, benimkilerden çok onun kendi hatıraları birbirine karışmıştı: "Rus gazetesi *Pravda*'nın gayretli işbirlikçisi olmak; haydut Canterbury Başpiskoposu'nun İspanya'daki gönüllü irtibat ajanı, tercümanı ve rehberi olmak ve savaş boyunca kızıl propaganda ağının tamamı hakkında bilgi sahibi olmak"; bütün bunlarla suçlanmıştı, gerçek yüzünü, çok erken, neredeyse aynı gün açığa çıkan yarınki yüzünü göremediği en yakın arkadaşının fikirleriydi hepsi. Ama artık bunlar benim de hatıralarımdı, bazı hatıralarımız sadece kulaktan dolmadır, bazıları da bize miras kalmıştır. Masal prensesimin altı, on üç ya da yirmi çift bacağın arasında yer alan bacakları gibi.

Artık o yetersiz ve dolu ya da bana yer olmayan tuvaletten çıkmam lazımdı; dışarıdaki kuyruk uzuyordu herhalde, orada bulunduğum birkaç dakika boyunca içeri kimse girmemiş, dışarı da kimse çıkmamıştı; içerideki kadınlar eğleniyordu, arkamda, aynaların orada duranların çoğu, oturan Karayipli –Kübalı, Porto Rikolu, Nikaragualı ya da daha Güneyli, Kolombiyalı, Venezüelalı, hatta Brezilyalı; belki de İspanyol, bu da mümkündü– kadınla konuşmamızın ardından açıkça gülmeye başlamıştı. Durumu ona, daha sonra, hatta başka gecelerde ya da günlerde gözümün önüne geleceğini bildiğim öylesine güçlü

butlara sahip bir kadına bildirmeden edemedim. Çekik gözlerinin rengini değilse de biçimini görmeye vaktim olmuştu, burnunun kanatları da biraz genişti ya da burun delikleri iriydi veya hem kanatları geniş hem delikleri iriydi; ifadesi istemsiz biçimde soluk verirmiş gibi olan dilberlerden biri gibi göründü gözüme, günümüzde her ırkta yaygın bir özellik, belki burun ameliyatı geçirenlerin rağbet ettiği bir modeldir, neredeyse hiç kimse yüz hatlarından memnun değil. Kapıyı kapattıktan sonra, hatta kendi kendine tekrar açılmasın (sürgü onun tarafında, içerideydi, çektiğini duymamıştım) ya da belli olmazdı, ısrarla tekrar açmasın diye sol elimi kulpun üstünde tutarak konuştum:

"Hanımefendi, beyaz ayakkabılarınızdan birinin üstünde kırmızı bir leke var. Fark etmemiş olabilirsiniz diye söylüyorum."

O cumartesi gecesi çok geç saatte, nihayet yatmak üzere merdiveni tırmanırken, tam ilk sahanlığa dönmeden önce çoraplarının aşağı kaymış olduğunu haber verdiğimde Wheeler'ın cevap verdiği tonda (ya da daha sert bir tonda) önemli olmadığını ya da beni ilgilendirmediğini söyleyebilirdi. Ama kadın "*Thank you*," diye cevap vermekle yetindi, aksanı olup olmadığını yine fark edemedim. "Kırmızı," demiştim. "Kan lekesi" demeye cesaret edememiştim. Oysa o damlanın da, yerdeki damlanın da yeni, taze akmış kan olduğundan emindim.

Oradan içeri girdiğimdeki kadar kararlı bir tavırla, "*No luck. No luck*," diye mırıldanarak çıktım; "Şanssızlık," diyordum, kendi kendime bir açıklama yaparcasına ya da mazeret bildirir gibi; yanlarından geçerken içerideki kadınlara da, dışarıdakilere de (yine üç-dört kişi vardı kuyrukta) bakmadım bile; Flavia'yı bulup kocasının masasına geri götürmem gerekiyordu; aklım başka yerde değildi, talimatı unutmuş da değildim, ama şimdi o talimata birkaç şey karışmıştı, dizeler, görüntüler, miras yoluyla edindiğim anılar ve bir masal; hiçbiri beni telaşlandırmıyordu, acil değildiler çünkü, ama hepsi zihnimde asılı kaldı, belki daha sonra, günün sonunda, nihayet yatmaya gittiğimde aylak –yani daha aktif– zihin tarafından tekrar ele alınmayı bekliyorlardı.

Laredo ve Armagh şarkısı diskoteğin çok yüksek müziğine rağmen kafamda çalmaya devam ediyordu; iki kapıdan da geçip kısacık yokluğumda iyice kalabalıklaşmış olan salona girdiğimde müzik yine sağır edici oldu; mekân zirveye doğru ilerliyordu. Ama eski, bildik bir ezgi ortaya çıkıp kafamıza yerleştiğinde, dışarıdan ve farklı türden bir unsur (belki hıçkırıkta olduğu gibi korku) olmadan onu kafamızdan atmamız imkânsızdır; "*And when Sergeant Death's cold arms shall embrace me*", İrlanda, Armagh versiyonundaki dize buydu, "Çavuş Ölüm'ün soğuk kolları beni sardığında"; İngilizcede cins isimlerde –sanıyorum– "gemi" hariç cinsiyet olmadığı halde, ölümün erkek olduğu fikri hâlâ geçerlidir; ama her zaman ya da her dilde öyle olmamıştır; akraba dil Almancada cinsiyetler korunmuştur ve hiç kuşkusuz ölüm erkektir, erkek olarak temsil edilir; resimde, gravürlerde sık sık karşımıza çıkan klasik Ölüm ve Genç Kız temasında miğferli, zırhlı,

mızraklı ya da kılıçlı veya her iki silahı da taşıyan bir şövalyedir ölüm; çeşitli ortaçağ İngiliz eserlerinde *Sir Death* adıyla anılmıştır; Nazi dönemi resimlerinde ise beyaz önlüklü hekim kılığına girmiştir, alnında feneriyle dikkatle bakar, o gün Pérez Nuix'in olduğu gibi, o gece kadınlar tuvaletinde eteği sıvanmış kadın gibi yarı çıplak genç kadınlara düşkündür; aynı şekilde ortaçağda ve Rönesans'taki zırhlı selefleri de, resimlerin fantazisine göre, ormanlarda, kırlarda genç kızların peşine düşer, zavallıcıklar beyhude kaçmaya çalışırken giysileri yırtılır. Oysa kelimelerin neredeyse mecburi cinsiyete sahip olduğu biz Latinler için ölüm dişi bir varlıktır ve üstelik de yaşlıdır; onca resmin ve metnin tırpanlı kocakarısı; belki de bu yüzden, hepimizi ziyaret etse ya da avlasa veya köylü aletiyle peşimize düşse de, bu eserlerde kurbanları hemcinslerinden çok erkeklerdir; yaşlı olması anlaşılırdır, çok eskiden beri hiç durmadan, gece olsun gündüz olsun bir saat ara vermeden çalışmaktadır; ta o ilk ölüden, çok eskide kalmış, bilinmeyen, hâlâ dünyanın sonu gelsin, yeryüzünde tek bir insan kalmasın da, "savaşta kesilen bütün bacaklar, kollar ve kafalar kıyamet gününde bir araya gelip hep bir ağızdan, 'Filanca yerde öldük' diye bağırdıklarında" nihayet yargılanabilsin, hikâyesini anlatıp davasını sunabilsin diye bekleyen ölüden beri. Öte yandan Germen imgeleminde genç bir erkek, hayat dolu, güçlü kuvvetli, hiç durmadan can alabilecek durumda bir savaşçı, disiplinli bir çavuşun soğuk kollarına sahip uzman bir profesyonel olması da anlaşılırdır, çünkü başka hiç kimse, o eski zamanlarda bu sonsuz görevin altından kalkamazdı; yüzyıllar sonra, Nazi yöneticilerin sorunu da bu oldu, toplu kıyım işini hızlandırmanın, masraflarını ve yorgunluğunu kısmanın yollarını aradılar ve böylece beyaz önlüklü adamların, fizikçilerin, kimyacıların, biyologların ve alınlarında fenerleriyle hekimlerin zekâsına başvurdular; öldürmek o kadar kolay değildir ve vakit alır. Ve elbette yorar, hatta bitkin düşürür.

"*We died at such a place*": Wheeler'ın kendi dilinde Shakespeare' den yaptığı alıntı buydu; muhtemelen o zamanların sağlam inancının öngördüğü Son Yargı'da, dünyanın tarihi, o tarihi biçimlendiren ve oluşturan herkes tarafından –en kalıcı damgayı vurmuş güçlü imparatordan, daha ilk çığlığıyla, yere ayak basamadan, yeryüzünden geçemeden, tam anlamıyla biçimlenmemiş çehresi hiçbir canlının hafızasında yer etmeden yeryüzünden ayrılmış yeni doğan bebeğe kadar her-

kes tarafından– aynı anda, baştan sona, ayrıntılarıyla anlatıldığında, kıyamet yaygarasında, uzamın ve zamanın tamamı benim Wheeler'a dediğim gibi kadınlar hamamına dönüşmüşken –belki o gün şimdiden sonsuzluğa aitti ve dolayısıyla var olacak ama geçmeyecekti– hüküm giyenlerle hükmü verenler, ele verilenlerle onları ele verenler, ezilenlerle onları ezenler, işkence görenlerle işkencecileri, sakatlanmışlarla onları sakatlayanlar, katledilenlerle katilleri, kurbanlarla cellatları ve onları kışkırtanlar ya da emri verenler yalan söylenilemeyen Yargıç (yumuşak ya da öfkeli, amansız ya da merhametli yargıç, kim bilir) huzurunda karşılaşacaklar, bir araya gelecekler, tekrar birbirlerinin yüzünü görecekler. Her biri kendi davasını, kendi masumiyetini savunurken ya da suçunu hafifletmeye çalışırken diğerini köşeye sıkıştırmaya çalışacak; işte Wheeler'ın hatırladığı ve anlattığı gibi, V. Henry (artık Shakespeare'in hangi kralı olduğunu biliyordum) savaş günü şafak sökmeden kılık değiştirip kampta silahlı askerlerin arasına sızdığında, askerlerin ona söylediği buydu; aralarından biri şöyle demişti: "Savaşın sağlam bir nedeni yoksa, kral kıyamet gününde hesap verirken zorlanacak."

Öyle ki, bütün bu ölüler birbirlerine sitem edecek, birbirini suçlayacak, birbirine kabahat bulacak: "Ben sana hiçbir şey yapmadığım halde sen beni öldürdün." "Ben senin yüzünden, senin fütursuzca söylediğin sözler yüzünden öldüm." "Sen düşmanın olan bir başkasını mahvetmek için beni feda ettin, benim varlığımdan bile haberin yoktu, ama sen o varlığa son vermekte bir sakınca görmedin, ben senin için bir bombardımanın sonrasındaki bir sayıydım sadece, hatta o bile değil, sizin gizli arşivlerinizde üstüne yedi kilit vurularak saklanan o sayının bir tek birimiydim." "Ben kendi kendimi öldürdüm, çünkü öyle yaşayamadım, benim yüzümden ölenlerin bilinciyle yaşayamadım; inanın kendimi öldürmek yeni zararlara yol açacağından çok zorlandım, çok korktum, önceden inanılmaz vicdan azapları çektim, ama sanki bütün olanlar olmamış gibi, o ölüler bana ait değilmiş gibi daha fazla yaşamaya devam edemedim." "Hiç görmediğim, oysa muhtemelen pek de uzak olmayan, gece vakti Fomento sokağındaki karakoldan çabucak gidiverdiğimiz bir yolun kenarında, hendekte vurdunuz beni; karakola o sabah götürmüştünüz, sokakta tutuklamıştınız, kravat taktığım için dediniz, bir de hoşunuza gitmeyen bir gençlik kulübünün

üyelik kartı yüzünden, 'Orada çok Falanjist var' dediniz, ben sırf o sırada kaçak olan ağabeyime özendiğimden, düşünmeden üye olmuştum, on yedi yaşındaydım, anlamını bile tam bilmiyordum, öğrenmeme izin vermediniz, hayatımın amacı, en büyük tutkum olan çizgi romanlarıma dönmeme izin vermediniz, ben siyasetten anlamazdım," diyebilirdi Alfonso dayım, onu öldüren unutkan milislerle yeniden karşılaştığında; onu hatırlamazlardı bile, yanındaki arkadaşını, onunla aynı kaderi paylaşan, şakağına, belki ensesine ya da kulağına bir kurşun yiyen kızı da hatırlamazlardı. "Zalimlikten zevk aldınız, hayatınız boyunca da, kıyamet gününün sonu gelmeyen bekleyişinde de asla hayalinizden geçmemiş acılar çektim, yüzde yüz yalan söylediğinizi bilerek yalan yere beni suçluyordunuz, benden isim vermemi, hiç gerçekleşmemiş ihanetleri itiraf etmemi, yapamayacağımı bile bile talep ediyordunuz," derdi Nin onu Alcalá de Henares'te öfkeyle sorguya çeken, işkenceye tabi tutan ve karamsar bir kaynağa göre diri diri derisini yüzen iki ya da üç adama – hepsi eski yoldaşları: mutlaka Orlov, belki Bielov, belki Contreras. "Beni zehirli mermilerle vurdunuz, üstelik hemen öldürecek kadar zehir de kullanmadınız, Amerika'dan getirip size verdikleri o botulin zehri yedi gün boyunca öldürmeden, işkenceyi ve öfkeyi sonlandırmadan içten içe kemirdi beni; daha keskin nişancı olsaydınız onun etkisini göstermesini beklemek bile gerekmezdi, uzun ve sefil can çekişme döneminden kurtulurdum hiç değilse," derdi Nazi Heydrich, Prag'da arabasının içindeyken onu makineli ateşine tutup el bombaları fırlatan, suikastı planlayan Spooner'ın başkanlığını yaptığı İngiliz özel operasyon birimi SOE tarafından yönlendirilip donatılan iki Çek direnişçiye ya da öğrenciye. "Evet, keskin nişan almamakla ve Nazi'nin anında paramparça olmasını sağlamamakla düşüncesizce, çok vahim bir suç işlediniz, çünkü onun can çekiştiği gecelerin her birinde bizim aramızdan yüz kişiyi yakalayıp kurşuna dizdiler, o son nefesini verinceye kadar geçen hafta kanlı bir hafta oldu," derdi aynı direnişçilere ve SOE yetkililerine, Heydrich'in dayanma gücüyle gazabı nihayet tembel zehre yenilinceye kadar geçen sürede öldürülen yedi yüz rehine. "10 Haziran 1942'de Lidice'de öldük; köyde tek canlı bırakmadınız, yaş ve cinsiyet farkı gözetmeden hepimizi öldürdünüz; erkekleri oracıkta öldürdünüz, kadınlarıysa ağır ağır öldürmek üzere Ravensbrück'teki kampa götürdünüz, sırf talihsizliğimiz yüzünden, işgal altındaki

topraklarımızın, Bohemya ve Moravya *Reichsprotektor*'unun ağır ölümünü gerçekleştirecek ajanlar paraşütle yaşadığımız yere indiği için; bizden nefret etmekle, muhtemelen işbirliği yaptıkları için birkaç kişiyi cezalandırmakla yetinmediniz; herhangi bir şeyi araştırmak, ayırt etmek sizin için zaman kaybı olurdu, onun yerine memleketimizin tamamından nefret ettiniz, varlığını ortadan kaldırmak için, geriye bir anı bile kalmasın diye yerle bir ettiniz, var olmayan şeyi kimse hatırlamasın diye de hepimizi katlettiniz," derdi yüz doksan dokuz erkek ve yüz seksen dört kadın, Nazi işgalcilere; o Çek köyünün sakinleri Heydrich'in ölümüne misilleme olarak, son yaşlısına ve neredeyse son çocuğuna kadar kurban edilmişti; "Ari görünümlü" üç küçük çocuğun ise "Germenleştirilebileceğine" hükmedilmiş, bu yüzden de kurtulmuşlardı, buna karşılık hafızaları kurtulmamıştı muhtemelen. "Yirmi dokuz yaşımdayken, artık tek bir dize daha yazmayayım diye beni doğradın; erkeklik çağımı aldın benden, diye düşünmüştüm, şarap lekeli, kanıma bulanan ahşabın üstüne düşerken; ama ben kendime fazla güvenmiştim, sense daha seri davranmıştın; ben de sana aynısını yapardım, sen hiçbir şey yazmadığın halde senin hayatın da benimki kadar değerliydi o zaman; daha sonra gelen başka insanlar, benim sanatımı yarıda kestiğin, ondan daha fazla yararlanmalarına engel olduğun için senden bencilce nefret ettiler, o başka; ama senin ölün olan ben senden şikâyetçi değilim, sana kabahat bulamam," derdi oyun yazarı, şair Marlowe, Deptford'daki meyhanede onu hançerleyen Ingram Frizer'a – eğer ki yüzyıllar boyunca açığa çıkmayan ya da değişen adı gerçekten buysa. "İki yardakçına, o iğrenç şarabınla dolu bir fıçıya baş aşağı daldırtıp boğdurttun beni, zavallı ben, zavallı Clarence, bacaklarımdan tutup sarkıttılar, bacaklarım fıçının dışında kaldı, akciğerlerimin nihai sarhoşluğuna kadar gülünç biçimde çırpınıp durdular, senin yorulmak bilmeyen çatal dilinin fesat, zifir kurnazlığı yüzünden ihanete uğradım, aşağılandım ve öldüm," derdi Clarence Dükü George, Shakespeare'in de kralı olan katil İngiliz kralına.

Evet, bütün zamanların –belki askıda ve kıpırtısız– bir araya geldiği bu son günde, bu cümleler bütün ölüleri öğürtünceye kadar peş peşe tekrarlanarak yankılanırdı; cinayet işleyenleri (ama hiçbiri nihai toplamı düşünememişti, oysa biten her şeyin bir sayısı vardır) ve yalan söylenilemeyen Yargıcı bile öğürtünceye kadar; öyle ki belki de vaadini

ve planlarını unutup ebedi, çürümüş topluluğu temelli yok etmeyi düşünürdü Yargıç. "Filanca yerde, filanca tarihte, filanca şekilde öldüm, sen beni öldürdün ya da merminin, bombanın, el bombasının ya da meşalenin, taşın, okun, kılıcın ya da mızrağın önüne sürdün, süngüyü, hançeri, palayı ya da baltayı, bıçağı, tokmağı, karabinayı ya da falçatayı göğüslememi emrettin, beni sen öldürdün ya da ölümüme sen sebep oldun. Şimdi her şey ruhuna kurşun gibi çöksün, göğsünde iğne batmasını hisset." Suçlananlar hep aynı cevabı verirdi: "Öyle gerekiyordu, ben Tanrımı, kralımı, vatanımı, kültürümü, ırkımı, bayrağımı, efsanemi, dilimi, sınıfımı, toprağımı, onurumu, ailemi, kasamı, kesemi, çorabımı savunuyordum. Kısacası, korkmuştum." (Bu da bir dizeydi, daha sonra, yattığımda, yüksek sesle tekrarladım kendi kendime: "*And in short, I was afraid*"; birkaç kere söyledim, çünkü o gece kendime uyarlıyordum dizeyi ya da ona yazılıyordum: "*And in short, I was afraid.*") Belki de şu savunmaya başvururlardı: "Öyle gerekiyordu, böylece daha büyük bir felaketten kaçındım ya da öyle olduğuna inandım." Çünkü o bıkkın, midesi bulanmış yargıcın karşısında şunu ileri süremezlerdi: "Yo hayır, ben istemiyordum, ben yabancıydım, benim iradem dışında, rüyanın girift sisleri arasındaymış gibi oldu, teorik ya da parantez içindeki hayatımda, esasen hesaba katılmayan hayatta oldu, yarı yarıya oldu sadece ve benim tam onayım olmadan oldu: 'Hükümsüz, dava düşmüştür' der bu durumda bir yargıç." Hayır, şimdi davalarını dinleyecek yargıcın karşısında bunu ileri süremezlerdi, ama buna rağmen yapanlar olurdu; bunlar kendini hemen belli eder, ben de kendi zamanımda böylelerini tanıdım. Her zaman o kadar çok vardır ki bunlardan.

Bu uzak umut ya da ertelenmiş, geciktirilmiş tazminat, bu bakış açısı, bu görüş, bu fikir, yüzyıllar boyunca onun kesinliğinden şüphe etmeyen, onu cahiliyle bilginiyle, varlıklısıyla muhtacıyla herkesin ortak bilgisinin bir parçasıymış gibi ve bir vaatten ya da idealden çok neredeyse bir öngörüymüş gibi biçimlendirip besleyen sağlam inançlı insanlar için kim bilir ne kadar büyük bir teselliydi. Mutlak baskı altındakiler için, hayatta –çıkışsız, umutsuz, itaatkâr hayatlarının tamamında– cezasız kalan haksızlıklara ve aşağılanmalara uğramaya mahkûm olduklarını, kendilerinden daha güçlü, daha zalim ya da sadece daha kararlı olanların verdiği zararın tazmin edilemeyeceğini, cezalandırılmalarının düşünülemeyeceğini bilenler için ne kadar avutucu bir

fikirdi. "Burada görmeyeceğim," diye düşünüyorlardı herhalde, alt dudaklarını ya da dillerini kanatıncaya kadar ısırıp sonra gevşeterek, "bu adaletsiz ve inatçı dünyada, değiştiremediğim, bana böylesine zarar veren katı düzeninde, onu yöneten ve bir an önce beni defetmek üzere mezarımı şimdiden kazan bu dengesiz uyumda görmeyeceğim; ama öbür dünyada, zaman sona erip hepimiz bir araya geldiğimizde, istisnasız hepimiz büyük dert ve mutluluk dansına davet edildiğimizde, olanları zaten bildiği, her yere gittiği, her şeyi, dünyanın tamamında da, tek bir hayatta da en sıradan ve önemsiz olanı bile görüp işitmiş olduğu için yalan söylenilemeyen Yargıç bana hak verip beni ödüllendirdiğinde göreceğim; bugün başıma geleni, daha birkaç yıl yaşarsam ve bir daha tekrarlanmazsa ya da artık birbirine karıştıracağım, artık bir suç olarak görmemek işime geleceği için alışacağım kadar çok tekrarlanırsa benim bile unutacağım bu iğrenç hakareti, kapsamlı siciliyle ya da ilk saatten son güne bütün zamanın tarihinin sonsuz arşiviyle her şeyi hatırlayan o yargıç unutmayacak." Mutlak yalnızlıkta, sayılı ve sefil günlerimiz boyunca, insanüstü bir idrak ve dikkatle her an görüldüğümüze, hatta gözetlendiğimize, her sıkıcı ayrıntının, her boş düşüncenin doğaüstü biçimde kaydedildiğine ya da hatırlandığına inanmak müthiş bir avuntu olsa gerekti; eğer inanış bu idiyse, öyle olmak zorundaydı, insan zihni buna katlanamazdı, her dönemin her insanının her şeyini bilip hatırlamaya, hiç kimsenin en ufak, en gözardı edilebilir, toplamda artı ya da eksi herhangi bir fark yaratmayan tek bir verisini dahi boşlamadan ebediyen bilmeye katlanamazdı; bu tam anlamıyla mahkûmiyet, lanet, işkence, hatta cehennemin ta kendisi demekti; belki bunca olay yüzünden yargıç da her şeyi bildiğine pişmandı, aşırı miktardaki sıkıcı, çocukça, aptalca ve fuzuli olaydan sıkılmıştı, belki de unutmak için kendini içkiye vermiş (arada bir şerefe-fondip, şerefe-fondip), daha da iyisi, afyon müptelası olmuştu (bilgiden arınmak için ara sıra uzandığı yerde bir pipo).

Tupra'ya Dick Dearlove'ı yorumlarken, "Hayatlarını ayrıntılı bir anlatının malzemesi olarak gören, tahmini ya da gelecekteki hikâyelerine bağımlı yaşayan çok insan vardır," demiştim. "Hayatlarını pek planlamazlar, sadece olayları yaşama şekilleri budur, sanki en önemsiz ayrıntıların ve ölü anların bile seyircileri ya da sürekli şahitleri varmışçasına, adeta sürekli birilerinin refakatinde yaşarlar. Çağımızda çok sa-

yıda insanın bazen 'bilinç' adı verilen bu narsist yanılsaması, belki de eski bir kavramın ya da belli belirsiz bir sezginin, Tanrı'nın her an her yerde bulunduğu, herkesin hayatının her saniyesini izlediği düşüncesinin yerini tutan bir anlayıştır; aslında çok tatminkâr bir düşünceydi bu, dezavantajlarına rağmen, yani örtük bir tehdit ve ceza unsuru içermesine ve hiçbir şeyin asla herkesten temelli ve tamamen gizlenemeyeceği yollu korkunç inanışa rağmen rahatlatıcıydı; zahmetli hayatını hiç kimse asla şahit olmadan, seyretmeden, ilgilenmeden, kimse yargılamadan, kınamadan yaşayıp gideceği fikrini insanoğlunun kabullenebilmesi için üç-dört nesil yetmez."

Belki dünyanın en tanrıtanımaz insanı bile bunu çile çekmeden kabullenmekte zorlanır. Ve belki Tupra'ya sözünü ettiğim anlatısal korku ya da tiksinti de –bunu yalnız dünyanın Dearlove'ları değil, hepimiz bir ölçüde hissediyor olabiliriz, kim bilir– inancın sağlam olduğu zamanlardan, erdemlerle, iyilikle, kurallara uymakla geçirilen koca bir ömrün son dakikada işlenen tek bir vahim günahla –böyle günahlara ölümcül günah denirdi, uyarılarda dolambaçlara başvurulmazdı– heba olabildiği dönemlerden kaynaklanıyordu; bu inançta pişmanlık, bağışlanma payı yoktu, kendini ıslah etme niyeti, niyetlenen kişinin kalan günleri sayılı olduğundan pek inandırıcı değildi; muhtemelen yaşlılar son günlerini diken üstünde geçiriyor, zamansız kışkırtılara kapılmamaya, bir başka deyişle, akıbetlerini damgalayacak ve son yargıda hüküm giymelerine sebep olacak anlatısal herhangi bir hatadan ya da lekeden kaçınmaya çalışıyorlardı. Adaletsiz bir sistem gibi görünüyordu; ilahi miydi bilemiyorum, ama pek insani olmadığı açıktı, kelimelerin, eylemlerin, ihmallerin ve düşüncelerin birbirini takibine ya da düzenine fazlasıyla bağlıydı; elimde olmadan babamın kendisini ihbar eden Del Real'le ilgili hiçbir şey yapmayışına gösterdiği nedenlerden birini hatırladım; babam hainin erken davranıp hizmetlerini sunduğu ve karşılığında otuz altı yıl boyunca üniversite kadrosunda garantili bir yer ve hunharca yasalar bağlamında koruma elde ettiği, şimdi geçmişte kalmış olan zorbanın, Franco'nun ölümünden sonra onunla nihayet hesaplaşabilecekken hesaplaşmaya kalkışmamış, gecikmeli de olsa bir tazminat peşine düşmemişti. 1939 Mayısından 1975 Kasımına, otuz altı yıl süren bir dokunulmazlık: Marlowe'un ömründen birkaç yıl fazla, Alfonso dayımınkinin iki katı... Babama hain arkadaşıyla ilgili so-

ru sorduğumda, "Eylemine gecikmeli olarak bir çeşit sebep, sahte bir dayanak, zamansız bir amaç sağlamış olurdum," demişti. "Şunu da hesaba katman gerekir ki, bir hayatın toplamında zaman sırası giderek önemini kaybeder, neyin önce neyin sonra olduğu, eylemlerle sonuçları, kararlarla yol açtıkları karıştırılır. Sonuçta ona gerçekten de bir şey yaptığımı düşünebilirdi, ne zaman olduğu ne fark ederdi, o zaman mezara kendiyle daha barışık giderdi. Ama öyle olmadı. Ben ona hiçbir zarar vermedim, hiçbir şey yapmadım, ne öncesinde, ne sonrasında, ne de o sırada elbette..."

Evet, babam da Wheeler da artık çok yaşlıydılar, belki her ikisi de son günlerini diken üstünde geçiriyorlardı, dinsel korku yüzünden değil de biyografik kaygıyla; belki de o kadar kaygılanmıyor, lekelenmekten korkmuyorlardı. Babam kendisiyle oldukça barışık ve şimdiki zamanında huzurlu görünüyordu; hayatta kalmış birkaç kadın arkadaşı, çocukları ve torunları ziyaretine gidiyor, onu kişisel ya da ortak geçmişle ilgili konuşturuyorlardı, bu da rahatlamanın en güzel yoludur (ben son zamanlarda, tekrar İngiltere'ye gittiğimden ve henüz beni rahatlatamayan kendi şimdiki zamanımı fazla düşünmemek için kasıtlı olarak kendimi sersemlettiğimden beri onu ihmal ediyordum; o bana hiçbir şey demiyor, ama telefonda konuştuğumuzda ya da yazıştığımızda –onu memnun etmek için mektup yazıyordum: "Posta kutusunun sürekli boş olması ya da reklamlarla, onun gibi saçmalıklarla dolu olması hoşuma gitmiyor," diyordu– beni biraz da olsa özlediğini fark ediyordum); muhtemelen genel hatları şimdikinden çok daha zor zamanlarda biçimlenmiş, kendisine gururla olmasa da mutlaka tiksinmeden, neredeyse hiç süsleyip püslemeden anlattığı hikâyesini son dakikada mahvedecek kayda değer bir değişiklik ya da kötü bir olay beklemiyordu, öyle tahmin ediyordum; hikâyesinin başkalarının gözünde, bir evladın talepkâr gözünde bile bozulması, dolayısıyla güvenimin sarsılması da muhtemel değildi, meğerki ben günün birinde talihsiz bir keşifte bulunup gizli bir şeyi açığa çıkarayım. (Buna karşılık ben onun da, başka herhangi birinin de güvenini sarsabilecek durumdaydım, hayatının ancak yarısını yaşamış olmanın dezavantajı; kuşkusuz birkaç kişinin güvenini de şimdiden sarsmıştım, Luisa'nın ve çocuklarımın güvenini sarstığım kesindi.)

Wheeler'a gelince, belki sahte bir ihtiyar olduğu için, saygın ve uysal görünümünün ardında enerjik, neredeyse akrobatik entrikalar, soyut sapmalarının ardında gözlemci, çözümleyici, öngörülü, yorumlayıcı bir zihin gizlendiği için ve hiç durmadan yargıladığı için daha riskli bir durumdaydı; görünüşe bakılırsa, giderek eksilen ama bir yandan da fazlalık olan zamanına müdahale etmeye, artık zamanını tesadüfün hâkimiyetine bırakmamaya, bu son zamanın içeriğini mümkün olduğunca belirlemeye niyetli olmakla kalmayıp dünyanın şu veya bu küçük meselesine hâlâ katkıda bulunmaya, etkisini göstermeye de niyetliydi, dostlarının aracılığıyla, benim, Tupra'nın ya da ikimizin de tanımadığı bir başkasının aracılığıyla bile olsa; kim bilir bizden başka kaç kişi onu ırmak kenarındaki evinde ziyarete gidiyor, telefonla arıyor, Bayan Berry aracılığıyla onunla ilişki kuruyor, hatta ona mektup yazıyordu. Her şeyden önce, beni Tupra'yla ve ondan kaynaklanan her şeyle ilişkiye geçiren oydu; kuşkusuz Wheeler'ın doğaçlama bir hareketiydi bu, benim hayatıma bir müdahale, aynı zamanda Bertram'a uzatılan bir yardım eli, her halükârda bir sunuş; ondan başka hiç kimse beni aidiyetimin pek de farkında olmadan ait olduğum gruba ve adsız binaya sunamazdı; gerçi o gecenin sonunda aidiyetimin biraz farkına vardım. Wheeler planlamaktan, yönlendirmekten, idare etmekten ve sahnelemekten vazgeçmiyordu; bu bakımdan diken üstünde olmakla kalmayıp ateşle de oynuyordu. Korkmuyordu görünüşe bakılırsa, babam da öyle; ancak ikisinin korkusuzluğu farklı, hatta birbirine zıttı; belki Juan Deza kendini ununu elemiş, eleğini asmış, hazır hissediyordu, Peter Wheeler ise iflah olmaz, kabataslak, adı bile değiştirilmiş ve lekelenmiş; ben kendi kusurlu algılayışımla böyle görüyordum; kesinlikle ahlaki bağlamda değil, sırf anlatısal bağlamda bile babamın kendini kurtulmuş, Wheeler'ınsa mahkûm hissettiğini söylemek riskli, aşırı, adaletsiz olurdu. Bilemiyorum, belki Wheeler insanların ihtimallerini damarlarında taşıdıkları, o ihtimalleri gerçekleştirmelerinin sadece zaman, dürtü ve koşullara bağlı olduğu inancını kendine de uygulayabiliyordu; o kendi ihtimallerini iyi biliyordu, belki peşinen, ama artık tecrübeyle de tanıyordu; hayatı boyunca bu üç şeye, özellikle zamana bol bol sahip olduğunu da biliyordu: inandırıcı olmak, düşmanlarından daha tehlikeli ve zararlı olmak, onlarınkinden daha üstün veya daha ölümcül bir uydurma yeteneği geliştirmek için; insanların aptal ve

havai olan, kolay inanan, en kötü salgın hastalık gibi yayılacak bir yangına yol açacak bir kibritin çakılabileceği çoğunluğundan yararlanabilmek için; başkalarını asla kurtulunamayacak iğrenç, yıkıcı felaketlere sürüklemek ve böylece o hüküm giyen kişileri fireye, solda sıfıra, çürümüş odundan ibaret olan kesilmiş ağaçlara dönüştürebilmek için gerekli zamana; kolera, sıtma ve veba salgınları çıkarıp yayacak, her şeyin, şimdiki ve geçmişteki benliğinin, yaptıklarının ve geçmişte yaptıklarının, iddialarının ve geçmişteki iddialarının, güdülerinin ve niyetlerinin, amentülerinin, fikirlerinin, başlıca sadakatlerinin, davalarının reddi sürecini birçok kez başlatacak zamana... Her şeyin bozulabileceğini, çarpıtılabileceğini, iptal edilebileceğini, silinebileceğini gayet iyi biliyordu. Uzun sayılabilecek her ömrün sonunda, istediği kadar tekdüze, anlamsız, sıradan ve olaysız geçsin, mutlaka fazlasıyla anı, çelişki, vazgeçiş, ihmal ve değişiklik olacağının, çok fazla geri adım atılmış, çok fazla bayrak indirilmiş, ayrıca fazlasıyla sadakatsizlik edilmiş olacağının da bilincindeydi, belki de hepsi beyaz bayraklardı, teslim oluştu. "Bütün bunları bir düzene sokmak ise," demişti, "kendi kendine anlatmak için bile olsa, kolay değildir. Aşırı birikim... Hafızam o kadar dolu ki bazen tahammül edemiyorum. Onu daha fazla kaybetmek, biraz boşaltmak isterdim. Hayır, doğru değil dediğim... İstediğim, bu kadar dolmamış olması." Sonra eklediklerini çok iyi hatırlıyordum (o zamandan beri ara sıra, daha doğrusu sıklıkla zihnimde yankılanıyordu): "Hayat anlatılamaz, insanların hayatı anlatma ısrarı olağanüstü bir şeydir. ... Bazen bu âdetten vazgeçmenin, olayların geçip gitmesine izin vermenin daha iyi olacağını düşünürüm. Rahat bırakmalı onları."

Evet, Wheeler kıyamet gününün insanların çoğu için hâlâ geçerli olduğu zamanlarda yaşamış ve ölmüş olsa, belki meşhur kıyamet gününde söz almaktan kaçınırdı; davasını savunmaya, yorgun yargıcı mantık yürütmeleriyle, dikkate değer eylemlerinin sıralamasıyla, doğumundan itibaren eksiksiz hikâyesiyle bunaltmaya, adalet ya da utanç verici merhamet talep etmeye, beklemeye tenezzül etmezdi. Belki Amerika'da tutuklulara bildirilen (bana da bir kere, eksik olarak bildirilmişti) *Miranda kuralına* sığınmayı tercih ederdi; demek istediğim, kuralı henüz biçimlenmemişken, yani yararı ya da zararı hiçbir durumda canlıları etkilememişken ve elbette o büyük dansta bu adı taşımaz-

ken icat ederdi (farkına vardım ki aslında o gün yeryüzünde hiçbir canlı kalmayacak, her şey zaten biçimlenmiş olacaktı). Wheeler belki suskun kalır ve böylece yargıcı birkaç yudum içkiden ya da yarım pipo afyondan kurtarır, buna karşılık düzene sokma ve hesaplama işini ona bırakırdı; ne de olsa yargıç her şeyi görmüş ve işitmişti, ona kaçınılmaz utanç ve gayretle bir şeyler anlatmaya gerek yoktu, boşuna zaman harcamak olurdu anlatmak; gerçi orada zaman diye bir şey de kalmamıştı ya da sadece başlangıcı olan ama sonu olmayan abes bir zaman vardı. Sorguya çekildiği ya da yargıç kendini savunması veya kanıt göstermesi için ısrar ettiği takdirde –Buna ne diyeceksin bakalım, Christchurch Yeni Zelandalı Peter Rylands ve Peter Wheeler?– "Hiç," bile demez, sadece suskunluğunu korur, son âna kadar *careless talk*'tan kaçınırdı, bu konuşmadan dahi, onca konuşmanın ortasında bile kaçınırdı; çünkü o gün boşboğazlığın, pervasız sohbetin, gevezeliğin, ağız kalabalığının, düpedüz itirafların günü, sitemlere, sınırsız mazeretlere, suçlamalara, açılmalara, özürlere, yakarılara, öfkeli yalanlamalara, taraflı tanıklıklara, kimi yalancı tanıklıklara ve çok sayıda ihbara tahsis edilmiş gün ("Yo hayır, ben istemiyordum, ben yabancıydım", "Arayın üstümü", "Ben yapmadım", "Beni tehdit ettiler, zorladılar", "Şakağıma tabanca dayadılar, mecbur oldum", "Onun suçuydu, onların suçuydu, ben hariç herkesin suçuydu"), sayısız ölüyü kendi omuzlarından alıp başkalarının üstüne atmak için en uygun gün olacaktı. Evet, Wheeler belki dünyanın bu yaygarasına katılmayı, o dengesiz oyunda herhangi bir eli oynamayı reddederdi: "Sus, sus, hiçbir şey söyleme, kendini kurtarmak için de olsa. Dilini tut, sakla, boğulsan da yut dilini, fare yuttu farz et. Sus ki kurtulasın."

Sir Peter Wheeler, o pazar günü öğle yemeğinde, daha doğrusu tatlıları yediğimiz sırada, Londra'ya dönmek üzere istasyona gitmek için kalkmadan biraz önce, ona ve bayan Berry'ye merdiven sahanlığındaki kan lekesini sorduğumda bunu yapmış, baştan susmuştu.

"Aklıma gelmişken," demiştim konuşmada bir sessizliği fırsat bilerek; vedalaşma öncesi ya da vedalaşmayı haber veren sessizliklerden biriydi; "dün gece odama çıkarken merdivenin ilk sahanlığında bir kan lekesini temizledim." Geriye doğru kıvırdığım başparmağımla basamakları işaret ettim. Aslında çıkarken değil, elimde bir hazine gibi tuttuğum *From Russia with Love*'la, kitabın eski Deniz Kuvvetleri İstih-

barat Şefi Fleming'in Wheeler'a ithaf ettiği ("*...who may know better. Salud!*") kopyasıyla inerkendi, ama bunun bir önemi yoktu ve Peter'ın beni Katalonya'da konuşulan İspanyolcadaki deyimle bir *chafardero,* bir dedikoducu gibi görmemesini tercih ederdim. "Nereden geldiğini bilmiyorum, ama küçük sayılmazdı, sizin bir bildiğiniz var mı?"

Cevap veren Bayan Berry oldu; bir soru ne kadar tuhafsa o kadar acil cevap gerektirir, isterse cevap kelimeleri tekrar etmekten ibaret olsun.

"Kan lekesi mi?" dedi, kaşları görünürde zihninden emir almadan, kendiliğinden havalanarak. Hemen ardından hafif bir kızgınlıkla ekledi: "Nasıl olur da ben yukarı, odama çıkarken görmem, hele küçük de değilse"; böylece konuyu derhal kendi muhtemel ihmalkârlığına çevirdi. "Merdivenin ilk sahanlığında mı dediniz Jack? Ne garip." Sonra benim işaret ettiğim basamaklara baktı yüzünü ekşiterek, sanki haber verdiğim şey hâlâ görülebilirmiş gibi; ama ben aynı zamanda sildiğimi de haber veriyordum, üstelik yeri de pek biçimsizdi. "Zahmet etmişsiniz Jack, çok üzüldüm."

Wheeler'a baktım, gözlerini iri iri, ağzını da azıcık açmıştı, "dili tutulmak" deyimiyle bağdaştırılabilecek ölçüdeki bir şaşkınlık ifadesiydi. Daha doğrusu tam anlamıyormuş gibi bir ifadeydi, sanki ara sıra ortaya çıkan, yaşlılığın getirdiği yavaşlıkla benim sorumu ya da bildirdiğim şeyi kafasıkarışarak, hatta zorlukla çözmeye çalışır gibi; "Doğru mu duydum, kan mı dedi? Yanlış mı telaffuz etti acaba, yoksa gerçekten kan lekesi mi dedi? Gerçi genelde telaffuzda yanılmaz, çetrefilli kelimeler ya da belki hiç işitmediği, sadece yazılı olarak gördüğü, pek kullanılmayan kelimeler hariç, ama bu durumlarda da emin olmadığının bilincindedir, duraksar ve söylemeden sorar. Herhalde ben yanıldım, ben anlamadım," diye düşünürmüş gibi. Buna benzer bir şey düşünüyor gibi görünüyordu, ama düşünemezdi, çünkü Bayan Berry derhal "*A bloodstain*?" diye tekrarlamıştı ve onun telaffuzu konusunda şüpheye yer yoktu.

"Merak etmeyin Bayan Berry, zahmet olmadı, uykum yoktu zaten," diye cevap verdim. "Ama nereden çıktığını anlayamadım. Benim olduğunu, farkına varmadan bir yerimi kestiğimi zannettim, ama her yanımı yokladım, bir şey yoktu. Yani siz bir şey bilmiyor musunuz?" diye ısrar ettim, çekingen bir tonda.

Bayan Berry şaşkınlıkla Wheeler'a baktı, sanki o da gözleriyle aynı soruyu soruyordu; bakışlarıyla ona danışıyor da olabileceği geçti aklımdan; hatta gecenin bir yarısında pek mümkün görünmeyen, tuhaf bir lekeyi sildiğini iddia eden bana ilişkin bir kaygı ifadesi de olabilirdi. Ama Peter susmaya devam ediyordu; madeni ya da mineralimsi gözleri (gün ışığında kalseduana benziyorlardı) kocaman açılmıştı, dudakları da hâlâ aralıktı (ama ağzı açık kalmıştı denecek kadar da değil).

"Hiç bilmiyorum," diye cevap verdi Bayan Berry. "Belki ilk kattaki tuvalete çıkan bir davetli bir yerini kesmiştir, gece boyunca birkaç kişinin yukarı çıktığını gördüm... Tam olarak neredeydi?"

Ben de o da ayağa kalktık ("Göstereyim size"), onu merdivene götürdüm, sahanlığa kadar basamakları ikişer ikişer atlayarak çıktım, o da peşimden, basamakları atlamadan geldi.

"Şuradaydı," dedim ve aşağı yukarı lekenin olduğu yeri işaretettim. Tam yerini gösteremezdim, çünkü sabit bir referans noktası belirlenmedikçe uzamsal hafıza kesin değildir, lekeden de hiçbir iz kalmamıştı; benim ovalamalarımın izi bile yoktu, zemin dümdüz, her yeri aynı görünüyordu, bilinçli olarak, gayretle temizlemiştim, bir başka hayatta iyi bir hizmetkâr ya da ünlü mü bilemem ama başarılı bir hizmetçi kadın olabilirdim. "Aşağı yukarı şu irilikteydi," diye ekledim, "çapı bir buçuk, belki iki inç kadardı. Bir de gariptir, başka damla yoktu, tek bir lekeydi. Tek bir ayak izi gibi."

Bayan Berry yere daha yakından bakabilmek için eğildi. Ben zaten çömelmiştim, elimi yumruk yapmış, parmaklarımla hafif hafif ahşaba vuruyordum, kapı çalar gibi, ama çağrıma cevap verecek bir şey yoktu, oradan bir şey çıkmayacaktı. "Biliyordum," diye düşündüm bir an, "çeperin bir bölümünü bırakmalıydım, boşuna o kadar direnmedi silinmeye." Peter da gecikmeli olarak masanın başından kalkmış, merdivenin altına kadar gelmişti, yukarı çıkmıyordu. Orada, biraz dinlenmek için toprağa saplanmış bir kılıç misali tuttuğu bastonuna ellerini dayayıp durmuş, yukarıya bakıyordu; bakışları yanlarında birileri olduğunda ve hararetli hararetli konuştuklarında bile yaşlılarda sık sık görülen bir bakıştı; irisleri genişlemiş donuk gözleri geçmişe doğru çok uzaklara ulaşıyordu, sanki o gözlerin sahibi gerçekten, fiziksel olarak anıları görebiliyordu; bu bakışa bazen gözleri görmeyen yaşlılarda bile rastlanır; şair Milton'ın rüyadaki bakışı gibi; dalgın değil, yoğunlaş-

mış bir bakıştır, ama çok uzakta bir şeye yoğunlaşmıştır. Ayrıca Wheeler konuşmuyordu.

"O kadar büyük müydü? Hiçbir şey görünmüyor," dedi Bayan Berry. Gerçekten de cilalı, parlak, el değmemiş gibiydi ahşap. "Neyle temizlediniz lekeyi?"

"Aşağıdaki banyodan pamukla alkol aldım. Yavaş yavaş, dikkatle sildim. Bezlerinizi kirletmek istemedim, iz kalmasını da istemedim."

"Kesinlikle başarmışsınız Jack," dedi Bayan Berry takdirle, boş zemine gözlerini dikerek, ama cümlesinde hafif bir ironi sezer gibi oldum. Bana inanmamaya başlamış olabilirdi. "Kan olduğundan emin misiniz Jack? Biri likör ya da şarap dökmüş olamaz mı? Ya da rozbifin sosu, birinin tabağından bir dilim fırlamış olabilir mi acaba? Korkarım gece boyunca sendeleyen tek kişi Lord Rymer değildi. Et az pişmişti, kanlıydı, ayrıca bazıları sos da aldılar. Sosu kan zannetmiş olamaz mısınız? O zaman başka damla olmaması da doğal olurdu, bir parça et yere düştüğünde sadece düştüğü yeri lekeler. Başka yere damlamaz." Bunun üzerine şöyle düşündüm: "Benim sarhoş olduğumu, hayal gördüğümü düşünüyor; gerçi fileto halindeki çiğ et gerçekten de bütün ağırlığıyla düşer ve etrafa sıçramaz; ama tabaklardaki çiğ değil, pişmiş et dilimleriydi." Aynı anda kanlı pamukları da bulup ona gösteremeyeceğimi hatırladım, çünkü çöpe değil, tuvalete atmıştım onları ve doğal olarak sifonu da çekmiştim; gidip çöpü karıştıracak kadar ısrar etmem de tuhaf olurdu zaten, çöpte olmamaları daha iyiydi, beni deli, takıntılı zannederlerdi.

"Tadıp tatmadığımı soruyorsanız, tatmadım, Mrs. Berry," dedim, sesim kırgın ya da gururum incinmiş gibi çıkmış olmalıydı. "Ama kanı tanırım, emin olun. Başka şeylerden ayırt edebilirim."

"Her neyse, çok tuhaf o zaman." Bayan Berry bu şekilde, incelemeyi ve konunun tamamını noktalarcasına cevap verdi; tonu, "Israr etmeyin Jack, başka ne yapalım istiyorsunuz? Ben bir şey bilmiyorum, lekeyi görmedim, Peter da öyle. Öyle bir lekenin gözümden kaçmış olması bana pek mümkün görünmüyor, hele odama giderken yolumun üstündeyse. Böyle bir şeyin ne kadar zor olduğunu anlamıyor musunuz?" der gibiydi.

Elimi ahşabın üzerinden çektim, doğruldum, Wheeler'a doğru dönüp yukarıdan ona baktım. Tek kelime etmemişti, ama bu kez, bir süre

önce bahçede, alçaktan uçan helikopter tepemizden geçtikten sonra ve bir gece önce de ikimiz yalnız kaldığımızda saçma "minder" kelimesini bir türlü bulamadığında olduğu gibi yine sözel bir tıkanma olmadığı kanısındaydım. Herhangi bir öngörüde bulunduğunu da düşünmedim; o anda yaşlı bakışları belirsiz, dolayısıyla ahşap zemin kadar boş ve dümdüz geleceğe yönelmemişti, bundan emindim, şaşkın bakışı uzaklara, bizim kafalarımızın ötesine uzanıyordu, yönü bizim kafalarımızdı, ama oraya odaklanmıyordu ya da tam olarak odaklanmıyordu; gözleri o kadar iri açılmıştı ki, zıt bir ifade oluşturuyorlardı yüzünde, adeta bir şeyi keşfeden ya da ilk kez gören bir çocuğun gözleriydi; keşfettiği şey onu korkutmuyor, itmiyor, ama cezbetmiyordu da, daha ziyade onu hayran bırakıyor, içgüdüsel bir bilgiyi harekete geçiriyor ya da büyülüyordu. Baktığı şey kırışık, zeminin tersine resimli ya da şekilli bir şeydi, ama çizgilerinin anlaşılır ve belirgin olduğundan da, geçmişe ait olduğundan da emin değildim. Sanki Araf'ı, en özenilecek yeri, eski spekülasyonlara göre kıyamet gününde yargının, hesaplaşmanın olmadığı yegâne yeri, belki yargıcın arada bir çekilip kafasını dinlediği, onca vahşetten ve mükemmelikten, alelacayip özürlerden ve ölçüsüz hırslardan uzaklaşıp bir nefes aldığı, belki bitmek bilmeyen seanslar için gücünü ve sabrını toparlamak üzere bir şeyler atıştırdığı, hatta ilahi matarasından birkaç yudum alarak daha milyonlarca çapraşık, karışık, sefil ve akıl almaz hikâye dinlemeye devam etmek üzere büyük dans salonuna dönmeden önce kendisini canlandıracak bir yolculuğa çıktığı yeri seyrediyordu.

"Sizin de aklınıza bir şey gelmiyor demek Peter." Bu kez doğrudan ve sadece ona hitap ettim; sorudan çok durumu onaylarcasına bir tonda, ama aynı zamanda benim gördüğüm ya da görmediğim o kan ya da kan olmayan şey hakkında sözel bir yorumda bulunması için, yorumlamayı ve cevaplamayı üstlenmiş olan Bayan Berry aracılığıyla değil, kendi sesiyle bir şey söylemesi için bir çaba olduğunu fark ettim. Aslında bunda bir anormallik yoktu, mantıklı olan buydu, evin bakımı, düzeni, temizliği, kusurları ve lekeleri Bayan Berry'nin sorumluluğuydu. O, İngilizce deyimiyle *housekeeper*, yani evi "koruyan" ya da bekleyen kişiydi.

"Hayır." Wheeler'ın olumsuz cevabı anında geldi; dalmamıştı, konuşulanlara ilgisiz de kalmamıştı. Bakışları yolculuğa çıkmıştı, ama

kaybolmamıştı. "Gerçekten de çok tuhaf," diye tekrarladı, ama o, kâhyasının noktalayıcı tonuyla söylemedi cümleyi. "*That's very odd indeed*", kendi dilinde söylediği buydu, sanki bir uzlaşmaymış gibi, meseleyi havada asılı bırakmanın ya da daha fazla uzatmadan, hiç kimse orayla ilgilenmediği için hiçbir şeyin hükmünün olmadığı, hiçbir davanın olmadığı Araf'a göndermenin aşağı yukarı kabul edilebilir ve benim için kırıcı olmayan bir yoluymuş gibi. Kılıcını sapladığı yerden çıkardı, bir an iki eliyle birden, sanki bir darbe indirecekmiş gibi tuttu, sonra tekrar sofraya oturup tatlısını bitirmek üzere arkasını döndü. Bu orada durmam, vazgeçmem, teslim olmam için bana verilmiş bir işaretti. Basamakları indim, Bayan Berry'ye önden geçmesi için yol verdim, biz de Wheeler'ı izledik; bu konuda sadece bir şey daha ekledim:

"Lekeyi çıkarmak için çok pamuk kullanmam gerekti. Fazla pamuğunuz kalmamıştır, takviye etseniz iyi olur. Alkol için de aynı şey söz konusu." Bunları söyledim. Uyarmam iyi olur gibi geldi. Bunun bile hayal olduğunu ya da bunu bile benim uydurduğumu zannetmesinler diye.

Şimdi, kadınlar tuvaletinden çıkarken bir başka ihtimal görüyordum, aklıma bir başka ihtimal geliyordu; belki de daha sonraydı, aynı gece, ama saatler sonra, uykuya dalmaya çalışır ve bir türlü başaramazken; bir yandan düşünmeyi sürdürdüğüm bir uyuklama haliydi olsa olsa; olaylar sırasında kafamda çakan, o sırada ertelediğim fikirleri düşünüyordum. Herhalde daha çok o sırada geçti aklımdan, çünkü tuvaletten çıkarken acelem vardı, bakışım sadece dışarıya yoğunlaşmıştı; bununla birlikte fikir orada yeşermiş olmalıydı; bu fikir Wheeler'ın da Bayan Berry'nin de hiç aklından geçmemişti herhalde, o âna kadar, dolgun butlu kadını klozette otururken görünceye kadar benim aklımdan da geçmemişti; dolgun deyince akla şişmanlık geliyor, ama öyle değildi, nasıl desem, azametti, heybetti, nüfuzdu. Davetti. "Kadınlardan biri külot giymemiştir," diye düşündüm, "ama çorap giymiştir, son zamanlarda yaygınlaşan, eski çoraplar gibi butun ortasına kadar gelen, eski jartiyerlerin yerini tutan ama o zarafetten yoksun bir lastikle tutturulan çoraplardan; bir gece evime gelip kahvaltıya da kalan, cep telefonu şimdiden boynuzlu müstakbel kocası için bir takıntı ya da savaş hedefi olan, önemli bir şahsiyetin oğluyla nişanlı kadının çorapları gibi; en azından onu çoraplarını çıkarırken gördüğüm ya da kendim çıkardığım –olayın ayrıntılarını pek hatırlamıyorum– o tek seferde o çoraplardan giymişti." Bunları yatakta yatarken hatırlayıp düşündüm, hatırlamak istediğimden değil, tamamen istemsiz olarak hatırladım. "Wheeler'ın soğuk büfe davetindeki kadınlardan biri külot giymemiştir, bazı kadınlar külot giymemekle böbürlenir, bu sayede kendilerini çok aşırı, çok radikal hissederler; bazıları da ara sıra, bir kışkırtma olarak giymezler, kısa ya da fazla uzun olmayan etek giymişlerse ve çok

sayıda şahit olacaksa (bir toplantı, bir şölen, bir gala, öğrenci iseler ve erkek hoca hep karşıdaysa bir sınıf) görülme tehlikesini göze almak için ya da kocalarını rahatsız etmek için, bu mahrem ayrıntıyı davete giderken yolda söyleyip endişelenmesini sağlayarak ya da olmayan, belki hiç olmayacak geçici ve temel bir arzuyu –bir görünüp kayboluş, bir şimşek– uyandırmak ve böylece daha sonra arzunun kalıcı olmasını, işlenmesini –bir yoğunlaşma, bir artış– sağlamak için; birçok kadın bunu Sharon Stone'la Douglas'ın cadı suratlı oğlunun oynadığı o ünlü filmden öğrendi."

"Söz konusu kadın birinci kattaki banyoya çıkar, aşağıdaki doludur; belki de boş bir oda aramak üzere çıkar yukarı, odada biri onu beklemektedir ya da bir dakika sonra gelecektir, belki de gelmez; kararlaştırılmış, ama zahmetli ve süratli bir buluşma, benim dilimde doğrudan ve kabaca (gerçekten de fazlasıyla kaba, ama önemli değil, düşünce konuşmadan daha kabadır, en azından başvurduğumuzda bir anlamı olsun diye genelde sözel kabalıktan kaçınanlarımız için öyledir) *mete y saca*,* İngilizcede ise *quicky* diye adlandırılan bu tür durumlarda külodun zaten giyilmemiş olması pek isabetlidir, gerçi külot da bir engel teşkil etmez, zamanı geldiğinde dikkatle, iki parmakla tutup kenara çekmek yeterlidir – tabii çimdiklememeye özen göstermek gerekir. Etek giymiş olan kadın basamakları tırmanır, yüksek topukları parkenin üzerinde tıkırdar ya da halılı kısmın üzerinde ses çıkarmaz, ne talihsizlik ki –bakış açısına bağlı olarak, ev sahibi ya da diğerlerinden daha keskin gözlü bir davetli için daha da büyük talihsizliktir– tam o sırada, sahanlığa varıp bir an durarak bakışlarıyla uygun ya da kararlaştırılmış kapıyı ararken, regl baş gösterir–kuşkusuz daha önce sezilmiştir, ama pek fazla ya da yeterince değil– tek bir damla, kendisini durduracak hiçbir kumaş olmadığından, yere düşer; ancak reglin daha başıdır, tek bir damladır, ilk damladır, devamı yoktur, çünkü bir akıntı değildir, gerisi derhal gelmez; dolayısıyla kadın durumu bir süre sonrasına, geçici bir önlem alabileceği banyoya girinceye ya da onu bekleyen erkek o değişik ya da daha sıcak ıslaklığı hissedip lekeleninceye kadar fark etmeyebilir; ahşabın üzerindeki leke farkına varılmadan orada kalır, bu yüzden de ancak gecenin çok geç saatinde, ben bir kitap ara-

* sok-çıkar –*ç.n.*

mak üzere yukarı çıktıktan ve bulduğum kitapla aşağı inerken gördükten, varlığından haberdar olduğuma göre onu orada bırakmamam gerektiğini düşündükten sonra temizlenir; onu temizlemek bana düşmektedir, temizlemem gerekir, çünkü aksi takdirde Wheeler sabah üstüne basıp kayabilir –gerçi o arada kurumuş olur– onun bu yaşta düşmesine ise izin veremeyiz, her türlü tehlikeyi ortadan kaldırıp onu peşinen kurtarmak daha iyi olur."

Eski arkadaşım Comendador regl ihtimalini benden daha çabuk düşünmüştü, ama o kanı gördüğünde karşısında genç bir kadın vardı, ayrıca kadının tişörtünün üstünde minik kırmızı damlalar, çarşafında irice bir leke görmüştü, onun aklına gelmesi daha kolaydı; üstelik gördüğümüz lekelerin doğru açıklamasının bu olup olmadığını o kesinlikle, ben de muhtemelen hiç öğrenemeyecektik; tuvalette oturan, hiç istifini bozmayan kadına gelince, onun –fayans ve beyaz ayakkabı üzerindeki– lekelerinin doğru açıklaması bu olsa gerekti. Ama belli mi olurdu...

Ansızın Wheeler'ın yemek davetinde etek giymiş kadınların listesini çıkarırken buldum kendimi (bu da yarı istemsiz olmuştu, belki de sayma işlemi daima yarı uyku haline sebep oluyordur): en başta çok çarpıcı biçimde Beryl, üstelik De la Garza'nın nasıl açgözlülükle görmeye çalıştığı, bacaklarının hizasında alçacık bir pufa oturduğu düşünülürse (kaydıraktan kayar gibi kayılır o bacaklardan aşağı, demişti manyak), iç çamaşırından vazgeçmiş olması çok muhtemeldi; ayrıca Tupra'yı bu utanmazlıkla rahatsız etmeyi istemiş olmak (ancak otomobilde, Oxford'a yaklaşmışlarken söylemiş olmalıydı ona) ya da görünürdeki küçümseyişine rağmen onu ilkel ve ham biçimde, neredeyse hiç değmeden, görece uzaktan, kişisel, psikolojik, duygusal, biyografik bir çaba göstermeden, sadece hayvansal bir çabayla, yani hiç çaba göstermeden yeniden baştan çıkarmaya çalışırmış gibi yapmak da ona yakışırdı. İrlandalı sıkıcı tarihçi Profesör Fahy'nin eşi Bayan Fahy etek giymişti, talihsiz Eynsham, Ewelme, Bruern ya da Rycote yerleşimlerinin ya da Oxfordshire'daki, eskiden, ta şair Marlowe döneminden beri bednam Hog's Norton'ın işçi partili belediye başkanının bedbaht eşi de öyle; ama her iki hanım da, tıpkı Wheeler'dan kesinlikle daha genç olmakla birlikte kırk, otuz, hatta yirmi beş yaş da genç olmayan Bayan Berry gibi âdet yaşını haydi haydi geçmişlerdi; aslında onu ya da onla-

rı o yaşta bu durumda, yani topluluk içinde külotsuz düşünür düşünmez utanmıştım (özellikle de Bayan Berry'yi, onu yıllardır, henüz Toby Rylands'ın hizmetinde olduğu zamanlardan beri tanır, kendisine saygı duyardım); bu düşünce her şeyden çok saygısızlık olduğu için beni müthiş itti, biraz da farazi merhamet uyandırdı içimde, kuşkularımdan ötürü kendimi kınadım. De la Garza'da hödükçe bir hezeyana yol açmış olan York Kardinali'nin dul eşine gelince ("Vay be, amma aynalı karı," demişti haza geri zekâlı), ayın onun bedeni üzerinde şu andaki etkisi konusunda tahmin yürütmek riskliydi; dulluk yaşı bulanıklaştırır, epeyce aldatıcıdır, çok genç kadınları yaşlandırır, yaşını almış olanları gençleştirir; o da etek giymişti, tahminim, altında eski moda kombinezon, iyice eski moda korse de olduğuydu; bir din adamının ulaşılmaz dul eşinin en temel çamaşırından da asla vazgeçmeyeceği kanısındaydım (başkasının evinde ve kalabalık bir topluluk içinde şöyle dursun, belki kendi başına, yatağında bile). Pantolon giymiş kadınlar vardı, ama Tupra'ya bakılırsa o gece arazi keşfine Beryl'den ve (tahmini adıyla) Bayan Wadman'dan daha eğilimli olabilecek, eşinden yeni boşanmış tıp doktoru Harriet Buckley onlardan biri değildi; onunla ilgilenmemiş, tanışma cümleleri dışında bir şey de konuşmamıştım, ama doktor hanım temel bir cazibeden yoksun sayılmazdı; hatta eteğinin patlamaması da mucizeydi, kendisi şişman olduğundan değil, etek dar, sımsıkı, yapışık olduğu için (fuzuli tekrar gibi görünen bu sıfatlar bir fikir verebilmek için gerçekten gerekli); ona ellili yılların Amerikan komedilerindeki alımlı sekreter (tipik fantazi sekreteri) misali, hafif ahlaksız bir hava veren gözlüğünü gece boyunca gözünden çıkarmamıştı; doktor hanımın külotsuz olması bana kabul edilebilir bir fikir gibi geldi, en azından ağzımı ekşitmedi, vicdanımı da sızlatmadı (ya da bir yokladı sadece); aynı şey Beryl ve gece boyunca sıkıntı içinde ortalıkta dolaşan, kim olduğunu bilmediğim, herhalde davetlilerden birinin, belki Buckley'nin öğrenci kızı olduğunu tahmin ettiğim genç bir kızcağız için de geçerliydi; en azından uzaktan kaprisli ve cüretkâr bir kız gibi görünmüştü gözüme, ağzında bir müstehcenlik belirtisi de dikkatimi çekmişti (ayrık dişler, asla tam olarak kapanamayan, dolayısıyla o arsız dişleri de gizleyemeyen dudaklar); hafiflemiş olduğunu düşünmek haksızlık gibi görünmedi bana, eteğinin altını kastediyorum.

Üçünden biri talihsiz bir anda birinci kata çıkmıştı herhalde, fark etmeden o bir damla kanı kaybetmişti, tıpkı bana "Teşekkür ederim," diye cevap veren Orta Amerikalı kadın gibi, ayakkabısındaki damlayı ben söylemeden görmemiş olduğunu gösteriyordu bu. Bununla birlikte, Wheeler'ın davetinde bu koşulların bir araya gelmesi çok muhtemel değildi; üstelik ihmal sonucu yerdeki damlanın oluşmasının teknik (ya da fizyolojik, hangisiyse) anlamda mümkün olup olmadığını da bilmiyordum. Londra'da bunu sorabileceğim hiçbir kadın arkadaşım ya da sürekli sevgilim olmadığını, kimseyle bu kadar samimi olmadığımı fark ettim; Madrid'de vardı, normal hayatımda herkesten önce Luisa'ya danışırdım, ayrıca kız kardeşim, eski arkadaşlarım ve eski sevgililerim, Tupra için Beryl gibi, geçmişine karşı daha ilgisiz olmakla birlikte Beryl için Tupra gibi *old flame*'lerim vardı. "Normal hayatım"; artık onun normal hayatım olmadığı fikrine bir türlü alışamıyordum; o hayattan kovulmuştum, orada mezarım kazılmıştı, çok derin kazılmıştı; öteki ülkenin bir parantez olduğu yolundaki o yanıltıcı his hâlâ bakiydi. İngiltere'deki ikinci kalışımda yaşadığım hayat tam yaşanmış değildi sanki, fazla önemi olmayan, hesabı verilmeyen bir hayattı ya da sadece giderek inanılırlığını kaybeden –kuşkusuz artık iptal edilmiş, yeni bir emre, daha doğrusu inanışa kadar ertelenmiş– büyük dansta hesabı verilen bir hayattı, zaman olmayan ya da donmuş, geçmeyen zamandı. (Eskiden bu tür ihtimaller karşısında, alaycı olanlarımız, Marlowe'un bir çağdaşının şiirinde Don Juan'ın söylediği sözü biraz değiştirerek "*Cuán largo me lo fiáis*"* diye haykırırdı, artık pek kullanılmıyor, ama zamandan korkulmadığında, haber verilen şey çok uzakta olduğundan hiç olmayacakmış gibi göründüğünde hâlâ kullanıldığı oluyor.) Belki daha sonra bakıldığında o dönemim geçici görünecekti, ama sona erip kapanmadığı sürece hiçbir şey geçici değildir, bir dönem değildir; bir şey devam ettiği sürece parantez baskın temel cümleye dönüşür ve okurken insan parantezin açıldığını bile unutur.

İki gün sonra, danışacağım şeyin alakasızlığına, hatta garabetine rağmen Luisa'yı aradım. Bu konuları ilk sevgili olmasına rağmen bir kız kardeşle konuşmak daha zordur; kız kardeş henüz kan yokken sev-

* Ölme eşeğim ölme. –*ç.n.*

gilidir sadece, çocuk-eştir. Luisa'yı aradım, evdeydi, bir gerginlik olmadı; sesi biraz şaşırmış (günlerden ne perşembeydi ne de pazar), ama rahatsız olmamış gibiydi. Âdetten soruları --çocukları, hem onların hem kendisinin sağlığını– sordum, ardından açıkladım: "Sana bir şey sormak için aradım," dedim. "Tabii, sor," dedi. Ben de bir giriş yapıp özür diledikten sonra, alt iç çamaşırı giymemiş bir kadını regli gafil avladığı takdirde, ayaktayken ya da yürürken ("Ya da ne bileyim, merdiven çıkarken," diye ekledim gerekmediği halde, abes görüntüyü tamamlayarak) yere bir damla kan düşebilir mi diye sordum. Oluşan kısa sessizlikte, telefonu yüzüme kapatmasından ya da aklımı kaçırdığımı söylemesinden korktum, ama ardından dostane bir kahkaha geldi, bu gülüşünü iyi tanırdım, bir şeyi gerçekten komik bulduğunda bastıramadığı, eğlenceli, keyifli gülüşü. O anda yüzünü ve ne kadar sempatik olduğunu net olarak gördüm (Londra'da, penceremin ötesinde, zihin gözüyle ya da hafıza gözüyle gördüm).

"Ne biçim soru bu?" dedi kahkahalar arasında. "Roman mı yazıyorsun, yoksa hijyenik ped için reklam metni mi? Yoksa artık savsak kadınlarla mı takılıyorsun? Umarım öyle değildir, çünkü birinin başına böyle bir şey gelmesi için epeyce savsak olması gerekir." Ardından neşeli gülüşü duyuldu.

Belki sesimi kararlaştırılan saatler dışında işittiği için memnun olduğunu düşünecek vakti buldum; belki de benim yerimi alacak olan figür netleşmiş olduğu için memnundu – içeriye sızan iyi kalpli yaltakçı, dışarıda kalan sorumsuz eğlence meraklısı ya da sonunda onu eve hapsedecek olan, şüphe uyandıran zorba; ben ihtimal olarak, kuş beyinli olmasına rağmen ikincisini tercih ederdim; ne var ki benim fikrimin alınmayacağı kesindi. Ben Luisa'ya bu konuda hiç soru sormazdım, o da benim ne yapıp ettiğimi sormazdı, yalnız bir kere, "Umarım orada, Londra'da çok yalnız değilsindir," demişti, tam bir soru da sayılmazdı zaten. Ben de hemen, "Beklenebileceğinden fazla değil," diye cevap vermiştim, evet ya da hayır demeden, konuyu büyütmeyerek. Şimdi "savsak"lardan böyle bahsetmesinin, yanımda iç çamaşırsız gezecek kadar (elbette benim bu numaradan haberimin olmaması daima mümkündü) samimi ilişkide olduğum kadınlar mı var diye meraka kapıldığı anlamına gelebileceğini düşünecek vakti buldum. Bu da, hem bu duruma ilgisiz kalmadığı ve belki biraz rahatsız olduğu an-

lamına gelebilirdi, hem de hiç umursamadığı, bu yüzden de bu kadar rahat, belki beni böyleleriyle görüşmeye ya da onları bulmaya teşvik ederek konuştuğu, rahatlıkla bulunabileceklerini ima ettiği anlamına. Artık beni nasıl düşündüğü hakkında en ufak bir fikrim yoktu, sadece uzaktan bir sevgi mi hissediyordu, yoksa hâlâ içinde fırtınalar mı esiyordu, beni nereden bakarak yargılıyordu, hâlâ kokumun tamamen yok olmasını, hayalete (uyumlu bir hayalete, küsmeyen, suistimal etmeyen, pek sık görünmemeye razı olan hayaletlerden birine) dönüşmemi mi bekliyordu, yoksa o süreç tamamlanmış, çarşaflarım yer bezi, toz bezi yapılmak üzere yırtılmış mıydı? Bizi doğrudan ilgilendiren şeyler hakkında neredeyse hiçbir zaman hiçbir şey bilmeyiz esasen; istediğimiz kadar yorum yapalım, tahmin yürütelim; bense bunu hiç durmadan yapıyordum, belki adsız binada günlerimi boşuna harcıyordum, orada bir şeylere katkıda bulunduğumu zannediyor ve istemeden dolandırıcılık yapıyordum; belki boşuna çalışıyordum. Üstelik sonraları, özetle korkmuştum, Tupra'dan ve onu hayal kırıklığına uğratmaktan korkmuştum, kendime güvenim de sarsılmıştı (bütün bunları daha iki gece önce, Manoialarla olduğumuz gece keşfetmiştim). İnsanların gelecekteki davranışları ve ihtimalleri üzerine tahmin yürütmem için ücret ödüyorlardı bana ve ben en iyi tanıdığım insanın yüzünü bile göremiyordum; bugünkü yüzünü de, yarınki yüzünü de; sadece şaşı zihin gözüyle dünkü yüzünü görüyordum; Luisa'yla yıllarca birlikte yaşamıştım, ayrıca çocuklarım sayesinde fazladan verilere sahiptim, onlar Luisa'nın uzantısıydılar; çocuklar sadece bizim çocuklarımız oldukları sürece şeffaftırlar, sonra zırhlanırlar, kaçarlar ya da sislere gömülürler. Şimdi Luisa'nın saç modelini bile bilmiyordum (kadınların saç modeli, kesimi ne kadar anlamlıdır üstelik), hatta kendimi bile görmüyordum; ama bu o kadar önemli değildi, çünkü sonuç olarak dosya dolabında bulup gizlice okuduğum bana ilişkin metindeki yorum doğruydu: Bu beni hiçbir zaman ilgilendirmemiş, umurumda bile olmamıştı. Çözme zahmetine değmeyecek bir muamma, zaman kaybı.

Kendimi tutamayıp ben de gülmeye başladım, tutmak da istemedim zaten, aksine; gülüşünü özlemiştim, bu fırsattan yararlandım; o epey zamandır gülüşünü benden esirgiyordu, ama eskiden gülüşümüz bulaşıcıydı, hatta öyle bile değil, neredeyse aynı anda patlardı kahkahalarımız; benimle birlikteyken onun gülüşü zorlama olmayan, bir ka-

rarın ya da hesabın ardından gelmeyen gülüşlerdendi, aynı şekilde onunla birlikteyken benim gülüşüm de; gerçi bu sefer ben gecikmiştim, alışkanlığımı kaybetmiş, sorumun komik yanını önceden görememiştim; herhalde kendi meselelerime fazla yoğunlaşmıştım, özellikle o yeni korkuyu ve o kadar yeni olmayan güvensizliği yaşadığım geceyi izleyen günlerde; oysa Luisa komikliği neredeyse derhal fark etmiş, bir-iki saniyelik bir şaşkınlığın, bu soruyu sormak için aradığıma inanamayışın ardından gülmeye başlamıştı ("*Che vanto ridere insieme*," diye haykırırdı eski, gelip geçici olmayan bir İtalyan sevgilim, artık uzak geçmişimde yer alıyordu, İtalyanca bilgimi büyük ölçüde ona borçluydum. Benim dilimde nasıl söylenir bilemiyorum: "Birlikte gülmek ne muhteşem" ya da "ne büyük nimet").

"Saçmalama," dedim, "amma saçmalıyorsun"; bir yandan da birlikte gülüyorduk, *vanto* benzeri bir his yaşadım. "Hayır, kendimi reklamcılığa verecek ya da herkes gibi roman yazmaya koyulacak kadar aptallaşmadım henüz. Gerçi belli de olmaz aslında, artık hayatta hiçbir soytarılıktan muaf saymıyorum kendimi. Ama senin bu saçmalamaların inanılır gibi değil, aradan yıllar geçiyor, hep aynısın."

"Öyleyse söyle bakalım, niye sordun bu son derece doğal, normal soruyu. Öyle ya, iş arkadaşlarım her gün buna benzer bir şeyler sorar bana." Neşeyle gülmeye devam ediyordu hâlâ, ediyorduk daha doğrusu; asla incitmeyen, mutluluk veren karşılıklı dalga geçmek gibisi yoktur, sevgiyi göstermenin en güzel yolu; demek istediğim, birlikte olduğumuz zamanlar, yatakta uyanık yatarken, giriş kabilinden bu tür üç-dört cümlenin ardından birbirimize dokunabilir, öpüşebilir ya da sarılabilirdik. Ama şimdi fiziksel olarak birbirimizi görsek bunu istemezdik. "Ne oluyor, biri döşemelerini mi batırdı? İnanamıyorum."

Nihayet ben gülmeyi kestim, geçici olarak.

"Hayır, benim döşemelerim değil. Wheeler'ın evindeydi. Ama uzun hikâye. Söylesene, böyle bir şeyin olması mümkün mü, değil mi?"

"Peter'ın evinde mi? Bu yaşında ha? Bir kulağını çeksem iyi olacak. Her türlü hevesi anlayabilirim, ama ona göre bir şey olduğunu sanmıyorum. Bayan Berry niye engel olmuyor, kovmuyor o pasaklıları?" Yine bir kahkaha patlattı, keyfi yerindeydi belli ki. Bu hem hoşuma gidiyor, hem de gitmiyordu; keyifli olmasının sebebi ben de olabilirdim, bir başkası da; söz konusu şahıs belki evden yeni ayrılmıştı, bel-

ki birazdan gelecekti, belki Luisa az sonra çıkıp onunla buluşacaktı, belki de şu anda orada, benim evimdeydi ve telefon konuşmasını dinleyerek sabırsızlıkla sona ermesini bekliyordu; tek taraflı işitiyordu konuşmayı, beni değil, Luisa'yı. Buna ihtimal vermiyordum, Luisa'nın sesi sanki başka işiten yokmuş gibi, hiçbir şey onu koşullandırmıyor, tehdit de etmiyor gibi geliyordu. Ama belli de olmazdı, kim bilir, dilimizi anlamayan bir yabancı olabilirdi adam; insan anlaşılmayacağından emin olduğunda kendisini işiten biri yokmuş gibi konuşur, hatta kendine âşık etmek ya da cezbetmek için kasıtlı olarak yapar bunu, en azından gurura kapılıp öyle olacağını umar; kendini belirli bir şekilde göstermek ister, izleyen kişi onun başkalarıyla nasıl biri olduğunu, ne kadar sevimli ve neşeli olduğunu görüp takdir etsin ister; bunda biraz numara vardır, biraz da teşhircilik; benim de yapmışlığım vardır, elbette zayıf olduğum dönemlerde, bu da bana öyle bir dönem gibi gelmeye başlıyordu. Ve orası benim evim değildi. Bu düşünce filizleri kahkahalarımı dindirdi ve ciddi olmasa da sıkıştıran bir tonda ısrar etmeme izin verdi:

"Tamam, ikisini de uyarırım, onları azarlayacağını, sana hesap vermek zorunda olduklarını söylerim. Ama söylesene, şu kan damlasıyla, lekesiyle ilgili sorduğum şey mümkün mü, değil mi?"

Luisa beni iyi tanırdı, kuşkusuz en iyi tanıdığı insandım; artık bu alelacayip soruya cevap vermesi ya da cevap vermeyip boşlukta bırakması gerektiğini anladı; cevap vermeyebilirdi rahatlıkla, eskisi gibi samimi değildik, bana karşı hiçbir mecburiyeti yoktu, nezaketen cevap verme mecburiyeti bile. En azından ben onun borçlu konumda olduğunu hissetmiyordum; bu durumda olaylardan ve paradan, lütuflardan ve yaralardan çok daha önemli ve belirleyici olan da histir (kendini alacaklı ya da borçlu hissetmek).

"Evet, olabilir. Ama herhalde pek az bir miktar olur, küçük bir damla; daha işin en başı olması gerekir, kadını gafil avladığına göre."

"İki ya da bir buçuk inç falan mı? Leke yani. Olabilir mi?"

Bu sorum üzerine yine biraz güldü. Ama gülüşü önceki paylaşılan gülüşümüz gibi değildi; bir kalıntıydı, o kadar şakrak değildi.

"İnç mi?" dedi, gülerek. "Nasıl yani? Bizde inç filan yok, biliyorsun, anlamayız inçten, İngilizliği abartmasana. Ayrıca ne yani, metre alıp ölçtün mü? Yoksa göz kararı mı? Ne oluyor kuzum, dedektif mi

oldun, Scotland Yard'a mı girdin? Nedir senin bu halin?" Bu kez sesinde bir garipseme vardı. İspanya'da hiç kimse doğru ismin ne zamandır New Scotland Yard olduğunu hatırlamaz.

"Affedersin, santimetre demek istemiştim, dört-beş santim. Çapı yani. İnsan burada İngiliz ölçülerine alışıyor."

"Tabii, tabii. Bilemiyorum ki Jaime. Ben yanımda metre taşımam, ayrıca böyle bir şey hiç başıma gelmedi. Ben hâlâ tedbirliyim ve senin deyiminle hâlâ alt iç çamaşırı giyiyorum. Daha önce senin ağzından böyle bir deyimi hiç duymadığım kesin, çok başarılı." Yine içten bir kahkaha başlangıcı çıktı ağzından. Sadece bir başlangıçtı, sanki deyim gerçekten komiğine gitmiş, ama artık tembellikten üzerinde durmazmış gibi.

"Peki kadın fark etmeyebilir mi?"

"Evet, fark etmeyebilir. Gerçi fark etmesi de pek uzun sürmez, normal biriyse ve kendindeyse tabii. Sarhoş falan değilse. Ama ilk başta evet, fark etmeyebilir herhalde. Söylesene niçin soruyorsun bütün bunları, hadi, ped reklamı ya da roman yazmadığına göre. Endişelenmeye başladım."

"Bu durumda kadın lekeyi temizlemez, değil mi?" diye sordum. "Görmemişse leke olduğu yerde kalır." Sonuncusu soru cümlesi değildi.

Gülüş dağılmış, yok olmuş, bitmişti. Sorduğum son soru, belki son iki soru fuzuliydi, özellikle sonuncusu, daha ağzımdan çıkmadan biliyordum. Ama bir ihtimali kesinleştirmeye çalışmamak çok zordur ve ihtimal ne kadar uzaksa o kadar zordur.

"Bilmem ki, kimden bahsettiğini sen biliyorsun. Pek savsak biriymiş. Şaka bir yana, niye soruyorsun, ne oldu ki?" Sesinde kızgınlık yoktu, kıskançlık olduğunu da sanmam, o kadar saf değilim. Ama hafif bir sertlik vardı, belki kendi oynamadığı bu oyunu sürdürmekten sıkılmıştı.

"Bir dakika, bir soru daha sormam gerekiyor sana, belki bu konularda senin daha çok bilgin vardır, benim en ufak bir fikrim yok. Botoks diye bir bakım ürünü duydun mu hiç, yapay bir doku nakli mi nedir, iğneyle yapıldığını söylüyorlar, ama pek inanamadım ben."

Anekdottan ibaret bir bilgisi de olsa öğrenmek istiyordum, ama ayrıca böylelikle ona cevap vermekten de kaçındım, sonunda biraz ciddi

sormuştu ("Şaka bir yana," demişti ve sesi de ciddiydi), benimse anlatmaya niyetim yoktu; sırf uzun ve özel bir konu olduğu için değil, anlatınca hayal kırıklığına uğrayacağı, özellikle de öğrendikten sonra merak etmeyeceği için. Biraz merak etmiş gibi gelmişti bana. Endişe edecek kadar değil ama; öylesi daha da iyi olurdu, birkaç gün boyunca ara sıra aklına gelirdim. Evet, merak uyanmıştı içinde, sabırsızlanmıştı, ben bu niyetle aramamıştım onu, ama öyle olmuştu. Ayrıca evet, ansızın eski zamanlardaki gibi benim konularıma katılmak istemişti. Kısa sürmüştü, bir dakikacık (ah, her zaman bir şeyler daha vardır, hep biraz bir şey kalır, bir dakika, mızrak, bir saniye, ateş, bir saniye daha, rüya ve biraz daha fazlası vardır danstan önce – mızrak, ateş, ıstırabım ve söz, rüya ve biraz daha fazlası, son danstan önce); benim araştırmalarımı ya da yaşadıklarımı, ne olduklarını bile bilmeden paylaşmak istemişti, tıpkı eskisi gibi. Zavallı ben ya da zavallı o sıradaki benliğim, kısalığına rağmen bir zafer gibi görmüştüm durumu. Daha doğrusu bir ihtişam, bir armağan, bir nimet, bir *vanto* gibi. Kesin olan şuydu ki, o sohbetin ardından Luisa birkaç gün boyunca aklıma gelecekti, ara sıra değil, sürekli. Ama ben eve dönemezdim, bunu düşünemezdim bile, dolayısıyla bu günler pek fazla olmayacaktı mecburen, neyse ki. Bir kez daha aklıma düşen şey, Luisa'nın henüz bana, "Gel, gel, ne kadar yanılmışım. Gel yanımda yerini al yine, yastığın burada, üstünde iz yok artık, seni görmeyi beceremeyişim. Gel. Yanıma gel. Burada kimse yok, geri dön, hayaletim gitti artık, onun yerini alabilir, tenini kovabilirsin. O hiçliğe dönüştü, zamanı ilerlemiyor. Olan şey olmadı. Bu yüzden gel, hatta temelli burada kal," demeyeceği gerçeği zihnimden tekrar uzaklaşıncaya kadar sürecekti. Evet, bu gece de geçecek, Luisa hâlâ söylememiş olacaktı bunları.

Botoks kelimesini De la Garza'dan duymuştum; geniş engelli tuvaletinde Tupra'yı bekliyorduk; Tupra ataşeyi alıp oraya giderek kendisini beklememi emretmişti; bu arada kendisi hanımefendiyi kocasına teslim edecekti; Rafita'yı o boş mekâna götürüp Tupra gelinceye kadar orada tutacak ya da oyalayacaktım; şimdi meseleyi bizzat ele almayı tercih ettiği açıktı; herhalde acil durumlarda uyuşuk ve yavaş olduğumu, hiç pratik olmadığımı düşünüyordu, belki pek cesur olmadığımı da. Ben sanırım birbiri ardına üç tuvalete girip çıkarken beş dakikadan fazla harcamamıştım, ama belli ki aksiliklere pabuç bırakmayan Tupra için bu fazlasıyla uzun bir zamandı.

Kadınlar tuvaletinden çıktıktan sonra çılgınca dans edilen kalabalık piste yaklaştım ve o sırada Tupra'nın ya da Reresby'nin masasından kalkmış, gece kuşları arasından kendisine ustalıkla yol açarak bana doğru ilerlediğini gördüm – parfümlü terlerine bulaşmadan aralarından kaymayı başarıyordu; Manoia'yı yalnız bırakmış, bunu yapmak zorunda olmak da, ikna ya da teklif etmeyi yarım bırakmasını gerektirdiğinden hoşuna gitmemiş olmalıydı; o da benim gibi gözlerini dört açmıştı; birbirimizi aynı anda fark ettiğimizde onun bakışlarında anlamazlıkla karışık bir kınama kıvılcımı çaktı ("Nasıl olur, yanında değiller mi, hâlâ bulamadın mı onları, çabuk olmanı rica etmiştim," dedi, bazen irisleri kadar açık renk olan gözbebekleriyle, belki de ışıktan çok gölgedeyken baskın olan parlak ve gür kirpikleriyle); ama ayrıntılı açıklamalara girişecek vakit yoktu, dolayısıyla derhal güçlerimizi birleştirerek iki çift gözle aramaya koyulduk, ilk gören onun gözleri oldu; Flavia'yla De la Garza'yı silah namlusunu doğrultur gibi uzattığı sinirli parmağıyla işaret etti bana.

Hızlı pistin ortasında deliler gibi dans ediyorlardı, ikisinin de şeytan kovucuya ihtiyacı var gibiydi ve kuşkusuz onları tuhaf unsurlar olarak gören (Flavia'yı yaşı nedeniyle, Rafita'yı da tehlikeli olduğu için) bazı insanları dehşete düşürüyorlardı; danslarında klasik sarılmaya hatta yakınlaşmaya yer yoktu; dolayısıyla De la Garza her ikimizin de daha önce maruz kaldığı dik koniler ya da yatay buz baltaları işkencesi görmüyordu, aksine bu kez –ki bizi telaşa düşüren ve daha fazla düşünüp vakit kaybetmeden duruma müdahale etmemize yol açan da bu oldu– ataşe Bayan Manoia'yı kırbaçlamaktaydı adeta, adetası yok, resmen; işin en şaşırtıcı tarafı, o dangalaklar şahının dans ederken savurduğu istemsiz kamçı darbelerinin Flavia'nın canını acıtmıyor gibi görünmesiydi –bana öyle geldi, Tupra'nın izlenimini bilemiyorum; kısacık mesafede Travolta stili dönüşler yapıp partnerine yüzü kadar ensesini de göstererek vahşice dans etmek, içinde saç olmayan boş saç filesinin kendisini durduracak, frenleyecek bir ağırlık olmayınca, o süratli ve sert hareketler sırasında kontrolsüz bir kırbaca, kayışa, kamçıya dönüşebileceğini düşünmemek için gerçekten dangalak olmak gerekiyordu; ucuna bir de madeni süs takmış olsa, filenin Güney Amerikalı sığır çobanlarının bolalarından ya da acımasız bir Kazak'ın nagaykasından farkı kalmayacaktı; neyse ki fileyi ucuna huni, top, çıngırak, çivi ya da başka bir şey takarak süslememişti, öylesi Flavia'yı kalbura çevirirdi; buna rağmen ürperdim, çünkü böyle bir fikir o kuş beynine rahatlıkla girebilirdi ve onun ayarındaki bir geri zekâlıya da yakışırdı; ne de olsa siyahi rapçi, Napoléon dönemi boğa güreşçisi, *majo* ressam Meléndez'in Louvre'daki otoportresi ve çınlayıp oynayan zorunlu halka küpesiyle çingene falcı kılığına girmişti (hepsi bir arada, kafası karışık bir yaratık). "Şunun ağzını burnunu bir güzel dağıtsam" – o anda kafamdan geçen yegâne düşünce kısaca, basitçe buydu. Her dönüşünde kahrolası filesi Flavia'nın o hizada ve mesafede neresine denk gelirse orayı kırbaçlıyordu; neyse ki De la Garza daha uzun boylu olduğu için çoğunlukla kırbaç saçının ya da çeşitli postişlerinin üstünden geçiyordu; buna rağmen o süre içinde bile iki kere, ataşe hummalı çalkalanmaları sırasında biraz eğildiğinde filenin Bayan Manoia'nın yüzünü bir kulağından diğerine enlemesine kestiğine şahit olduk. Sırf görüntüsü bile acı veriyordu, bu yüzden, kat kat makyajı amortisör görevi yapsa bile, görünüşe bakılırsa Flavia'nın kırbaç darbelerini

fark etmemesi anlaşılır gibi değildi; bir an müthiş bir dayak yeme kapasitesi olan boksörleri hatırlattı bana; bunlar ilk partide –yumruk yağmurunda– gözlerini bile kırpmazlar, ama her şey yumruğun elmacık kemiğine ya da kaşa isabet etmesine –ve nihayet yarılmasına– bağlıdır.

Vahşi parçanın bitmesini beklemedik. Derhal piste daldık ve omuzlarını sıkıca, dikkatlice kavrayıp (Tupra Flavia'yı, ben de dangalağı, konuşmamız bile gerekmedi) ikisini bir anda durdurduk. Yüzlerindeki şaşkınlığı gördük, ayrıca –artık burunlarının dibinde olduğumuzdan– Bayan Manoia'nın yanağında bir iz olduğunu da gördük, ipin aşındırması, kırbacın çiziği, kanamamıştı ama belli oluyordu, sıyrık gibi, kovboy filmlerinde ipe çekilenlerin boynunda uzun süre kalan izleri hatırlattı bana (elbette ipten kurtulanların; aslında o kadar da değildi, Flavia'nınki daha çabuk geçerdi), Manoia gördüğünde hoşlanmayacaktı bundan, Tupra'nm yüzünü ekşitmesinden aynı şeyi düşündüğünü anladım, dilini de şaklatmıştı; Flavia farkına bile varmamıştı, herhalde dansın coşkusuna kendini kaptırdığından, aklım almıyordu bir türlü.

"Tuvalete götürüyorum, bakalım şuna bir çare bulabilir miyiz, kapatabilir miyiz," dedi Tupra, izi göstererek. Hemen ardından Flavia'ya döndü: "Yüzünde ufak bir çizik olmuş Flavia." Kendi yanağında parmağını gezdirdi. "Birlikte tuvalete gidelim, ben seni dışarıda beklerim. Şu sıyrığı yıkayıver, belki makyajla da kapatırsın, olmaz mı? Yoksa Arturo endişelenecek. Artık onun yanına dönmeni istiyor. Acıyor mu?" Flavia elini yüzüne götürüp başını iki yana salladı, düşünceli görünüyordu, belki de sersemlemişti sadece. Ardından Tupra tekrar bana dönüp emir verdi; hızlı ama sakin konuşuyordu: "Sen ötekini kötürüm tuvaletine götür, ikiniz orada beni bekleyin, fazla gecikmem. Şu yarayı biraz kapatmaya bakalım, kesik yok gibi görünüyor, sonra kocasına bırakırım. Bu arada sen şu pezevengi oyala, beş dakikadan fazla sürmez, en fazla yedi dakika. Ben gelene kadar orada tut onu. Bu hıyarı etkisiz hale getirmek lazım, iptal etmek lazım."

Önce "*cunt*", sonra da "*moron*" diye nitelemişti, ilk kelimenin sadece kadın cinsel organının kaba dilde ya da düşüncedeki karşılığı olan anlamını biliyordum, diğer anlamını o gece tahmin ettim ve daha sonra lügate, elbette argo lügatine bakıp doğruladım. Benim kafamdan geçirdiğim "dangalak"tan pek farklı değildi, belki de "*cunt*" buna daha

yakın bir anlam taşıyordur, "pezevenk" tam karşılığı değildir, daha saldırgan olabilir, bilemiyorum. Ne var ki insanın kendi düşündüğü, hatta söylediğiyle başkalarının ağzından duyduğu şey arasında fark vardır; insan kendi düşündüğü, hatta savurduğu hakaretin ciddiyet ölçüsünü, pek de ciddi olmadığını, rahatlatma işlevini yerine getirdiğini bilir, çoğu kez üstünde durmaz, önemsemez, çünkü fazla bir önemi olmadığının bilincindedir; insan coşkuyu istediği gibi kontrol eder, genel olarak coşku epeyce yapay, hatta sahte olabilir: retorik bir abartı, insanın kendisi ve başkaları karşısında gösterisi, bir meydan okuma. Buna karşılık başkasının ağzından dökülen hakaret daima endişe vericidir, bize de yönelse, üçüncü bir kişiye de, çünkü hakaretin nasıl bir temele oturduğunu –hakaret eden kişinin özünü– ne kadar öfke ya da nefret barındırdığını, fiili şiddet ihtimalini kestirmek zordur. Tupra'nın ağzından bu kelimeleri duymak bu yüzden hoşuma gitmedi, ayrıca kuşkusuz onun ağzından bu tür kelimelerin çıktığını ilk kez duyduğum için; kendimizde var olan ya da en çirkin potansiyellerimiz arasında yer alan, kendimizde kabullenebildiğimiz (başka çare yoktur) şeyleri başkalarında keşfetmek hoşumuza gitmez; bizden daha iyi erkeklerin ve kadınların olduğuna inanmak isteriz, kusursuz insanlar bulunmasını ve ayrıca bizim dostumuz olmalarını, en azından yakınımızda bulunmalarını, asla karşımızda, aleyhimizde bulunmamalarını isteriz. Elbette benim ağzımdan da "dangalak" kelimesi çok sık çıkmaz örneğin, buna rağmen o gece bu kelime aklımdan birçok kez geçmişti, tıpkı Wheeler'ın yemek davetinde ve daha sonra ikimiz yalnızken de geçtiği gibi. Ama hatırladığım kadarıyla Wheeler'ın yanında yüksek sesle telaffuz etmemiştim; bir şeyi düşünüp kendine saklamak, hararetle düşünüp söylememek de başkalarının yanında yüksek sesle söylemekten, hakaretin yöneldiği kişiye söylemekten farklıdır; sırf bu durumda söylenen kelimelerin bize atfedilmesine, temelli bize mal edilmesine ya da ağzımızdan çıkabileceğine inanılmasına ("Duydum seni, söyledin, o gün bu kelimeleri kullandın") izin verdiğimiz için olsa bile. Bu izni vermek kendiyle ilgili çok fazla bilgi vermek, elini fazla açık etmek demektir.

Emir bana o kadar yerine getirilmesi imkânsız geldi ki, doğrudan sordum Tupra'ya:

"Nasıl götüreyim onu oraya? Hangi bahaneyle? Ve niye, ne istiyorsun?"

"Sakso çekeceğini söyle." Reresby'nin sabrı taşmıştı, ama bir saniye sürdü; bakışlarımdaki şaşkınlık herhalde o kadar fazlaydı ki (gizlenmesi imkânsız güvenikliğim anında açıkça belirmiş olmalıydı), ona tahammülsüzlük, hatta hayali bir tehdit gibi gelmişti herhalde. Bunun üzerine derhal önceki kabalığını bastırarak (belki de ağzı bozuk olan Tupra, Ure ya da Dundas değil, sadece Reresby'ydi, belki o her gece her bakımdan ayrı bir kişiydi) ekledi: "En kalitelisinden kokain ister mi diye sor. Eminim burnu sulanarak bekleyecektir. Hiç itirazsız."

"Nereden biliyorsun?" diye sordum. Sonra bunun Tupra'ya yönelddiğinde fuzuli bir soru olduğunu düşündüm, cevabı belliydi zaten. Bilmek onun başlıca işiydi, üstelik önceden bilmek, yarınki yüzleri tanımak, en azından ben öyle düşünüyordum; benim, Mulryan'ın, Rendel'ın, belki arasıra Jane Treves'le Branshaw'un tersine (Pérez Nuix konusunda emin değildim), Tupra'yı her bilgi için ayrıca yönlendirmek, ona yol göstermek gerekmiyordu. Bizi yöneten, insanların hangi yönlerinin bizi ilgilendirdiğine, bizim için önemli olduğuna karar veren, belirlenen alanda bizleri sorguya çeken oydu; örneğin şarkıcı Dick Dearlove adam öldürebilir miydi, hangi koşullarda öldürebilirdi, adını bilmediğimiz bir adam kredi borcunu ödemeye niyetli miydi, birbirinden farklı onca konu, onca durum. De la Garza'nın kokain, tiner ya da afyon müptelası olup olmadığı konusunda fikrimi hiç sormamıştı; aslında onunla ilgili herhangi bir soru sorduğunu hatırlamıyordum. Dolayısıyla ben de ancak şimdi durup düşünüyordum. Aslına bakılırsa her şeye müptela olması mümkündü: Fazlasıyla endişeli, fazlasıyla kibirli, fazlasıyla delişmen ve heyecana çok yatkındı.

"Sen söyle, görürsün," diye cevap verdi Tupra, bir yandan da kibarca Bayan Manoia'ya kolunu sundu, ikisi kadınlar tuvaletine yönelddiler. Hiç kuşku yok, tuvaletin önünde bir kuyrukla karşılaşacaklardı. "Aşağı yukarı yedi dakika sonra. Yanınıza geleceğim. Bu arada oyala onu." Kısa bir namlu gibi uzattığı parmağıyla üzerinde kanca resmi olan kapıyı işaret etti; o resmi görünce Peter Pan'i hatırlamamak imkânsızdı.

Flavia gibi şaşırıp kalmış olan Rafita'ya Tupra'nın dediğini söyledim. Bunu duyunca toparlandı, canlandı; ilgilenmiş gibi görünüyordu, daha doğrusu aşırı hevesli.

"Tamam, gidelim," dedi hemen, kancalı kapıdan geçtik. Az önce-

ki gibi bomboş olan sakat tuvaletine girdiğimizde sabırsızlığını gizleyemedi; sarhoşluğunun bu sayede hafifleyeceğini düşünüyor olmalıydı; biraz sersem bir haldeydi, neyse ki aşırı değildi, kusmazdı, ama o kısa, çok kalabalık yolda ayakları biraz birbirine dolaştı; kısmen çılgınca dansına ve nefes nefese kalmış olmasına da yordum sersemliğini; sonra her iki ayakkabısının da bağlarının çözülmüş olduğunu fark ettim; pistte yere kapaklanıp oracıkta ölebilirdi, dans edenler güruhunun ayakları altında çiğnenir, biz de epey dertten kurtulurduk. "Sende değil yani, yanında değil, öyle mi?" Durumu açıklığa kavuşturmak istiyordu.

"Hayır, Bay Reresby'de," diye cevap verdim ve o sırada Tupra'nın üstünde gerçekten kokain olabileceğini ya da olmayabileceğini düşündüm; onun gibi birinin kokain bulması zor değildi, günümüzde kokain ikram etmek çok yararlı olabilir; ayrıca Tupra her koşulda ne yapılacağını bilirdi. "Gecikmeyeceğini söyledi. Kafandan, şu sepetten sarkan o gülünç urganlarla bizim yavruyu hacamat ettin ya, onunla ilgilenmeye gitti." Artık onu azarlamaktan çekinmiyordum, ayrıca insan yurtdışında hemşerileriyle çok hızlı ve temelsiz biçimde samimiyet kurar; genellikle sonuçları tatsız, hatta fecidir, ama gerektiğinde dobra dobra konuşabilme avantajı sağlar. De la Garza bana fazlasıyla sorun çıkarıyordu ve hepsi de kaçınılabilecek sorunlardı; en kötüsü buydu. Onun her zamanki özenti argosunu derhal benimsemiştim (bana kalsa asla "hacamat etmek" demezdim); bu da, samimiyet konusunda tek hamlede epey yol katetmek anlamına geliyordu. "Kafasına böyle gülünç bir şey geçirip ardından da dans ederken damını kırbaçlamak senden başkasının aklına gelmezdi; kocası suratının ortasında o kamçı izini görünce ne yapacak bakalım." Birden sorduğu kelimelerden birini, "*uno sfregio*"yu hatırlayıp dehşete kapıldım; "karısını ona bir *sfregio*'yla iade edeceğiz, yaptığı hareketi doğru anladıysam tabii, başparmağını yanağında gezdirmişti; amma iş, çok bozulacak, gerçi sıyrık *guancia*'sında değil de, *bazza*'sında olsaydı, daha da beter olurdu; Manoia o zaman kabalığına karşı benim misilleme yaptığımı, onunla alay ettiğimi zannedebilirdi; gerçi zavallı Flavia'nın çenesi çıkık değil, dolayısıyla *bazza* da sayılmaz aslında." "Senin yüzünden adamla papaz olacağız. Vatikan'da, aslında Sicilya dahil İtalya'nın tamamında ne kadar nüfuzu olduğunu söylemiştim sana." Asla kullanmadığım bu deyimi ("pa-

paz olmak") kullandığıma kendim de şaşırmıştım; herhalde papaz kaynayan Vatikan'dan çağrışım yapmıştı. "Ayrıca iblis gibi adam, yok yere cin ifrit kesiliyor" –çağrışımlar devam ediyordu belli ki, bir yandan da o parfümlü hödüğün hem kaba, hem özentili konuşma biçimini benimsemekteydim– "umarım Reresby duruma bir açıklama getirmeyi başarır, mahsus yapmadığına, hatta farkına bile varmadığına ikna eder onu. Kasten yapmadın, değil mi Rafita?" Hatırladığım kadarıyla daha önce ona hiç bu şekilde hitap etmemiştim; zaten yanılmıyorsam Peter bu ismi ilk kullandığında, ataşe o gece Thame, Bicester, Bloxham ya da Wroxton belediye başkanı ve eşini de arabasına bindirip bir kazada gebermek üzere davetten düzüşmeden, eli boş ayrılmıştı bile (maalesef kaza gerçekleşmemişti).

"Tabii ki kasten yapmadım, ne yani, bile bile muameleye taş mı koyacağım, geceyi düzüşmeden bitirmeye niyetim yok. Sizin yüzünüzden boka sarmasa bari; ilhamımı yarıda kestiniz, boşa pelerin salladık, hayret bir şeysiniz. İşi bağlamak üzereydim." Aynen böyle söyledi, "muameleye taş koymak", boğa güreşine gönderme, "hayret bir şeysiniz": Neredeyse her cümlesinde bayağılığına basmakalıp ifadeler katmayı başarıyordu; başta yazarlarımız olmak üzere İspanyollar ve bilhassa eskiye meraklı, küf kokan, iç sıkıcı gençler arasında çok yaygın olan feci bir karışım; aşağılık gelenekleri devam ettirmek kolaydır, inatçı olurlar. Basmakalıplığını benimsemem, kendimi ona uydurmam imkânsızdı, onun görgüsüzlüğü verebileceğim tavizlerin sınırını aşıyordu.

"Ne düzüşmesi, ne muamelesi, düzüşmekle kafayı bozmuşsun De la Garza. Unut onu. Senin için hiç fark etmiyor, değil mi? Kadın anan yaşında, üstelik kocası bekçi gibi başında, uyarmıştım seni. Ara sıra bir orospuyla yatsana, maaşın elverir herhalde. Kadının aklından bile geçmediğinden eminim. Bir de suratını kırbaçlıyorsun, selam bile vermez artık sana."

"Aman," dedi aldırmadan, "istemeden oldu, zaten şu sorgucu da çıkaracağım, dans ederken iyi olmuyor, bela oluyor adamın başına." Avucunu filenin üzerinde tepeden aşağıya kadar kaydırdı, bez sıkar gibi. "Zaten karı farkına bile varmamıştır oğlum, suratı botokstan şişmiş. Senin haberin yok, karı çoktan razıydı. Punduna getirdim mi tamamdı: Sokuverecektim kılıcı, kabzasına kadar, inciğine kadar. İşi bitirecektim, sonra siktirsin gitsin." Kılıç sokar gibi bir hareket yaptı. Saç-

ma sapan lafları art arda sıramaya başlamıştı yine, toparlandığının işaretiydi bu. "İncik"in anlamını ne zannettiğini merak ettim, ama ona soracak değildim.

"Botoks mu?" Bu kelimeyi ilk defa duyuyordum. "Nedir o? Ne biçim bir kelime bu, botoks?" Dilimi alıştırmak için kelimeyi tekrarladım; insan bilmediği kelimeleri genellikle tekrarlar. De la Garza kafasından sarkan iplere sorguç demişti, oysa hayatında hiç sorguç görmemiş olamazdı. Bu ve esrarengiz incik düşünülünce, bana etimolojik bir açıklama sunması beklenemezdi. Boğa güreşi benzetmesini hareketleriyle filan, ısrarla sürdürüyordu; işte bu, bizim kendine has, gündelik dildeki ya da analojik anlamıyla faşistlerimize özgü bir alışkanlıktı. Elbette hareketin kendisi değil (onu ben bile taklit edebilirim, pelerini iki elle açmayı ve sağ elle sallamayı da taklit edebildiğim gibi; pek tabii tek başımayken); faşistlere özgü olan şey, deyim yerindeyse bir kadını baştan çıkarma işiyle seyirciler karşısında öfkeli bir boğayla güreşmek arasında kurulan kibirli bağlantıydı. Sonuç olarak, De la Garza belki gerçekten de analojik anlamda faşist bir ruha sahipti.

"Bilmiyorsun demek." Bunu çocukça, ukala bir tonda söylemişti, sanki benim cehaletim onun daha görmüş geçirmiş olduğunu (buna bir itirazım yoktu, binlerce görmüş geçirmiş hödük var, sayıları da giderek artıyor) ve çok önemsediği modaya uygunluğunu kesin olarak kanıtlıyormuş gibi (ömrünün sonuna kadar o konumda kalabilirdi, benim için sakıncası yoktu, o konumda ne gözüm vardı ne de hevesim). "Bilmiyorsun demek," diye tekrarladı. Beni bir konuda deyim yerindeyse aydınlatabileceğine çok memnundu. "Kalantor karılar manyak gibi botoks iğnesi yaptırıyor, aslında artık kimi erkekler de yaptırıyor. Mesela senin şu arkadaşın, bana öyle geliyor ki yanaklarına, gıdısına, alnına ve şakaklarına yaptırıyordur, kırışıklıkları gidermek için. O Reresby denen adamın cildi çok gergin, dümdüz, birkaç ayda bir iğne yaptırıyordur; İtalyan kadın da birkaç haftada bir herhalde, ne bileyim ben. O kadarına izin veriliyorsa tabii."

Muhtemel yaşı düşünülürse, Tupra'nın yaldızlı, hatta bazen şeftali rengi cildinin şüphe çekecek kadar parlak ve pürüzsüz olduğu doğruydu, ama herhangi bir müdahale ya da bakım sayesinde öyleymiş gibi gelmemişti hiç bana; belki de erkeklerin böyle bir şey yapacaklarını en azından o sıralar düşünmediğim içindi. Yine de belli olmazdı. Bazı

bakımlardan çağın gerisinde kalmaktaydım; şu botoks denen şeyin ve kuşkusuz başka ürünlerin de varlığından bihaberdim; bu örneklerden biriydi sadece. Aslında hâlâ da öğrenmiş sayılmazdım, Rafita herhangi bir konuda doğru düzgün bir açıklama yapabilecek biri değildi.

"İğne mi? Yani iğne mi yapıyorlar, bayağı şırıngayla filan? Nedir bu botoks, sıvı herhalde, değil mi? Kırışıklıklara karşı." Son söylediğim soru değildi, kendimi alıştırmak için söylemiştim. Herhangi birinin mecbur olmadıkça alnına ya da çenesine bir iğne saplatmasını aklım almıyordu (şakaklara inanmak mümkün değildi zaten), ayrıca şu kelime... Hayatta bir konuda fikrim varsa, o da diller ve etimolojilerdir; herhalde Oxford'da hocalık yaptığım sıralarda dikkat kesilme ve etimolojileri mantık yürüterek tahmin etme alışkanlığını geliştirdiğim için; öğrenciler (çoğu kötü niyetli ve can sıkıcıydı) en acayip kelimelerin kökünü sorarlardı sürekli, benim de sık sık doğaçlama yapmam, o anda uydurmam gerekirdi; insan dersin ortasında *papirotazo*'nun ya da *moflete*'nin nereden çıktığını, *coscorrón*, *esgrima* ya da *vericueto*' nun* kökünün nereye dayandığını nasıl bilebilir? Şimdi de botoksun İngilizce "*botulin toxin*" için kullanılan (pratikliğinin yanı sıra rahatlatıcılık ve kamufle etme özelliği de olan) bir kısaltma olduğu şüphesine kapılmıştım ister istemez; yani Wheeler'ın anlattığına göre, SOE' nin 1942'de, Prag'da Heydrich'e düzenlenen suikastta mermilere sürülmek üzere savaşın ortasında özel olarak Amerika'dan getirttiği ve sonuçta onca direnmesine, iradesinin bir türlü gevşememesine rağmen ölümüne sebep olan tehlikeli, korkutucu botulin zehri. "Öyle olmaması çok büyük bir tesadüf olurdu," diye düşündüm. "*Bot-tox*. Gerçekten öyleyse, çılgınlık resmen, yaşlanmamak için, daha doğrusu görünürde yaşlanmamak için bedenine zehir zerk etmek; herhalde çok küçük miktarlarda yapılıyordur. Ama tertibi hazırlayan kişinin dozda bir hata yapması da çok kolay. 'Tertip' de ne kadar eskimiş bir kelime, çocukluğumda çok yaygındı." "Botoks botulin zehri anlamına gelmiyordur umarım," diye sordum De la Garza'ya. Yüzündeki hödükçe cahil ifadeyi görünce hiçbir fikri olmadığını anladım; yine de bu kadar ahmak-

* *papirotazo*: kafaya vurulan darbe, *moflete*: şişmiş gibi görünen etli yanak, *coscorrón*: kafaya vurulan, kanatmayan ama ağrıtan darbe, *esgrima*: eskrim sanatı, *vericueto*: sarp –*ç.n.*

ça bir cevap vermesini beklemiyordum; o kadar ki, aptal rolü mü yaptığını, yoksa yarı sarhoşlukla feci müzik eşliğinde sallanıp durmanın aptallığını mı artırdığını bilemedim. Her şeye rağmen böyle bir yanılgıya samimiyetle düşecek kadar avanak değildi.

"Bulimiyle alakası yok be," diye cevap verdi mankafa. "Bulimiyle de anoreksiyle de." Geniş ve temiz tuvaletin o garip madeni çubuklarından birine elini dayamıştı; şansı varmış ki, sabit olan tek çubuğa dayanmıştı; herhalde vaat edilen kokaini beklerken yere yığılmamasına yardımcı oluyordu.

"Bulimi değil yahu. Botulin. Botülizm var ya..." Aynı şaşkın ifadeyle bana bakmaya devam ediyordu. "Botülizm, hani bozulmuş yiyeceklerden ya da iyi kutulanmamış konservelerden ileri gelen hastalık, hiç duymadın mı?" Kelimenin etimolojisini biliyordum, söyledim, onun daha önceki bilgiçliğine karşılık vermek istemediğimi de söyleyemem. "Ette, balıkta olurdu, meyveleri bilemiyorum, ama özellikle sosiste yaygındı, ismi de oradan geliyor: '*botulus*' Latince sosis demektir."

"Hiç bilmiyorum, hiç duymadım, ne olduğunu, nereden elde edildiğini sorma. Yine de sosisle sucukla ne alakası var anlamadım. Benim dediğim, iğneye konan bir madde, galiba sinirleri felce uğratıyor, o zaman da mimik filan kalmıyor, etkisi sürdükçe kırışıklıklar yok oluyor, yeni kırışık da oluşmuyor, yani iğneyi yaptırdıkları yerde tabii. Dediğim gibi yapılıyor, ben yaptıran çok kadın tanıyorum. Mesela bir kadının alnı parşömen gibi mi olmuş? Gelsin iğne, alnı mermer gibi oluyor, heykel sanırsın. Yanakları akordiyona mı dönmüş? Bir felç iğnesi yaptırıyor, yanaklar terütaze, kaymak gibi. Tek kötü tarafı, sinirler felce uğrayınca bütün o bölge duyarsızlaşıyor; işte bu yüzden İtalyan karı kırbaçlandığını fark etmemiştir bile." Filesine yeleymiş gibi dokundu. "Ayrıca yüz ifadeleri de bir tuhaf oluyor, böyle sersemlemiş gibi. Hiçbir taraflarını doğru dürüst oynatamıyorlar, onun için de çok diri ve gergin ama katı görünüyorlar, taşbebek gibi; biraz salak suratlı, deli suratlı oluyorlar. Bilmem dikkat ettin mi, hani şu artist var, şeyin eski karısı, o da oyuncu, neydi ya, aklıma gelmiyor adı, şimdi bizim artistlerden biriyle beraber; hani şu suratı sürekli kafası iyiymiş gibi görünen kadın, bana öyle geliyor ki gözlerinin öyle sabitleşmesi botoks yüzünden oldu, iğne başı gibi oldu sanki, değil mi? Kafayı üşütmüş gibi görünmüyor mu sana da? Herhalde elmacıkkemiklerinin oraya, göz

kenarlarına litre litre botoks yaptırıyordur; gözlerini bile kapatamıyormuş gibi görünüyor, varsan baksan gözü açık uyuyordur. Flavia'nın haline de baksana yahu. Bazı açılardan baktığında cin suratlı görünüyor."

Durmuş bana abuk sabuk bir nutuk çekiyordu; hafif sersemliğinden fazla çaba göstermeden toparlanmaktaydı; fantazi ve modern zannettiği görünümü aslında gülünçtü, adam baştan aşağı rezaletti, bir soytarıydı; sorgucunu çıkaracağını söylemiş, henüz yeltenmemişti bile; ayrıca o kallavi, kaskatı ceketi, ayakkabılarının da bağı çözülmüş. Elimde olmadan gülümsedim, inceden bir acıma duygusu da geçti içimden. De la Garza her bakımdan tahammül edilmez biri, tam bir karın ağrısıydı, üstelik de insanı utandıran cinsten; yine de, aynı tarzdaki adamların çoğu gibi o da antipatik değildi; bu tipleri çocukluğumdan beri çok görmüşümdür, güleryüzlü, hatta görünürde canayakındırlar, ama daima, yaltakçılık ve dalkavukluk ederken bile kendilerini düşündüklerinden, sonuçta düşüncesiz ve müstehcendirler; buna rağmen aslında kimsenin, nefret ettikleri kişilerin bile kendilerinden hoşlanmamasına katlanamazlar; zarar verdikleri insanların bile onları sevmesini ister ve genellikle bunu başardıklarını sanırlar; can sıkıcı olduklarını, bir yerde istenmediklerini fark etmekten âcizdirler, kendini beğenmiş olduklarından bunu akıllarından bile geçirmezler; kendilerinden daima memnundurlar, imaları asla üstlerine alınmaz, hatta kaba, doğrudan hakarete aldırmazlar; dolayısıyla onlardan kurtulmak zordur. Ayrıca akordiyon, sinema ilahesinin iğne başı gözleri, Bayan Manoia'nın cin suratı (yüz hatlarının hoş olmakla birlikte ara sıra bir sivrilik ve katılık arz ettiği doğruydu), bütün bunlar beni güldürdü ve ahmaklığında kimi çatlaklar bulunduğunu düşündürdü; pratikte isabetten, bilhassa sözel isabetten –ya da kendine has özelliklerden diyelim– tamamen yoksun birine rastlamak zordur; insanların aklına hep komik (olumlu ya da beğenilen anlamda komik) imgeler, ifadeler ya da benzetmeler gelir; bunlar yanlışlıkları, kabalıkları, münasebetsizlikleri yüzünden bile olsa bizi gülümsetir ya da güldürür; gaflar, çam devirmeler en komik şeylerdir, insanın kendisiyle ilişkili de olsa fark etmez. Belki de bu yüzden herkes bu kadar çok konuşur, suskun kalmakta zorlanır, çünkü hemen her konuşmada sonunda komik bir şey çıkar ortaya; insanı kurtaran sadece susmak değildir; bazen tam tersi olur, esasen genel kanı da budur: *Binbir Gece Masalları*'nın

damgası, mirası, asla susmamak, hikâyeyi bitirmemek, hiç durmadan anlatmak gerektiği kanısı; üstelik çoğu kez hikâye anlatmak, mantık yürüterek, tartışarak ikna etmeye çalışmak bile gerekmez, karşımızdakinin kulağını müzikle ya da bir ninniyle doldururcasına oyalamak yeterlidir, böylece yanımızdan ayrılmasını engellemiş oluruz. Bazen kendini kurtarmak için bu yeterli olur.

Ansızın De la Garza'yı biraz daha dinlemek istedi'canım; şoven yanı kasıtlı olmadan da hiç kapanmayan bir yara gibi sürekli açığa çıktığı halde, biraz daha gevezelik, biraz daha saçmalık ve komik benzetmeler duymak istiyordum (belki de dilimi kabullendiğimden daha fazla özlemiştim); "bizim artistlerden biriyle" demişti, hep o ürkütücü aidiyet hissi. Acaba onunla ilgili duygularım (uzaktan uzağa da olsa) Tupra'nın benimle ilgili duygularına mı benziyor diye düşündüm: Ben Tupra'yı eğlendiriyordum, tahmin ve inceleme seanslarımız, sohbetlerimiz sırasında ya da sırf beni dinlerken keyifleniyordu ("Peki başka?" diyerek zorlardı beni. "Başka ne geliyor aklına? Ne düşündüğünü, başka ne gördüğünü anlat"), belki de tanıştığımız gece konuşmama atfettiği Kanada, özellikle British Columbia aksanı kulağına hoş geliyordu; o her yerde bulunmuştu. Mesele karşımızdakinin, bizi zıvanadan çıkaran kişilerin bile hoş yanını ansızın görüvermektir; en nefret ettiğimiz kişide beklenmedik küçücük bir hoşluk görmek hem mümkündür hem de tehlikeli (çoğunluğun buna bulduğu çözüm –daha doğrusu aldığı önlem– en küçük ipucuna bile itibar etmeyip görmezden gelmektir). Tupra bende bu hoşluğu görüyordu kuşkusuz, hem de neredeyse en başından beri; benim Rafita'da iki görüşmenin ardından ve o kadar sinirlendikten sonra bir hoşluk bulmam ise daha beklenmedik ve tuhaftı; fazla uzun sürmeyecek bir yanılgı da olabilirdi elbette.

Botoksa gelince, tahmin ettiğim gibi olmalıydı; çünkü botulin zehri gerçekten de kasları felce uğratıyor, sinir sistemine hasar veriyor, insanı konuşamaz, yutkunamaz hale getiriyordu (işte konuşmayı engelleyecek bir hastalık), ardından nefes almayı bile engelliyor ve bu şe-

kilde, boğularak ölünüyordu; çocukluğumda evde yapılan uyarılardan hatırlıyordum bunları; o zamanlar yamulmuş konserve kutularından, açıldığında dışarı gaz çıkmasından, kapalıyken en ufak bir kötü koku yaymalarından hâlâ korkulurdu; konserveler bir yenilik olmaktan çoktan çıkmıştı, ama o kadar da yaygın değildiler; büyükanneler konserveye güvenmezdi, anneler artık güveniyordu ya da kendi annelerinden ötürü azıcık kuşkulanıyorlardı; ömrümde İspanya'da botülizm hastalığından mustarip olan kimseyi duymamıştım (belki son derece geri kalmış kırsal bölgeler hariç), ama yaygın korkuyu ifade eden bir cümle zihnime çakılmıştı; çocuklukta insanı etkilemiş olan şeyler asla silinip gitmez; sanıyorum anneannemin bir cümlesiydi; çocuğu etkilemiş olan şeyi, onun yerini alan yetişkin ömrünün son gününe kadar hep hatırlar; hatırladığım cümle, küçükken harfiyen inandığımız tehditlerdendi; zehre atfedilen anında etki bizi dehşete düşürür, felaket ve aşırılığın ihtişamı gözümüzü kamaştırırdı; hem kurban hem katil açısından sınırsız hayallere izin veren bir tehditti: Herhalde biz dört kardeş, anneannemin hizmetçileri uyardığını işitmiştik: "Şüpheli görünen bir konserve kutusunun içindekileri katiyen tatmayınız, ki çoğu konserve kutusu da şüphelidir; eğer içindeki gıda bozulmuşsa o kadar kuvvetli bir zehir taşır ki, dilinizin ucunu bile değdirseniz ölümcül olabilir."

Tenceredeki yemeği karıştıran bir kadının, tuzu az mı, hâlâ ılık mı, yoksa ısınmış mı diye tatmak üzere kenarını ya da ucunu diline değdirdiği bir kaşık kadar normal ve masum bir şey hayal ederdik; kadın bu hareketi yaparken son derece sakindir, bir yandan bir şarkı mırıldanır ya da ıslık çalar (gerçi o zamanlar sadece erkekler ve çocuk denecek yaştaki kızlar ıslık çalardı), tencereye ya da tavaya bakmaz bile belki, merakla pencereden dışarıyı seyreder ya da başka hanımların, başka hizmetçilerin pencerelerden sarkıp halı silktiği, ıslak çamaşırları (dişlerinin arasında mutlaka en az bir mandalla) astığı avluya ya da bir odanın içinde tembel tembel toz alan, bir tabureye çıkmış, tavandan sarkan yanmış ampulü değiştirmek üzere gevşeten kadınlara şöyle bir göz atar. Hem hizmetçilere hem de ilerisi için bizlere yapılan bu uyarıyı duyduğumuzda ("Dediğim gibi, şüpheli görünen gıdaya değmeyin bile, ne olur ne olmaz. İyice kaynatın önce"), o zehirli kaşığın dile ya da dudaklara değdiğini ve kadının anında yıldırım çarpmış veya ateş edilmiş gibi çarpıldığını, ocakta tencere kaynamaya devam

ederken onun mutfak zemininde cansız yattığını hayal ederdik; eğer yemekleri pişiren annemizse onun adına korkardık, çünkü "ölümcül" lafını duyduğumuzda, o anda fark edilemeyen, etkisi daha sonra ortaya çıkan, ağır ağır ilerleyen bir süreç geçmezdi aklımızdan; şaşaalı, öldürücü, elektrik akımına benzer bir şey, bir yıldırım çarpması hayal ederdik; çocuklar sadece anında ya da çok süratli olan şeyi kavrayabilirler; bir şey ölümcülse hemen şimdi ölümcüldür, asla uzun vadede, hatta orta vadede ölümcül değildir, tıpkı bir kaplanın pençe atması, bir silahşörün kılıcını alnımıza, bir Mağripli'nin okunu kalbimize saplaması gibi; bunları kurup oyun oynardık; tehlikeler mutlaka acildir, acil değillerse aslında tehlike sayılmazlar. "Ölme eşeğim ölme": Derhal, bugün ya da bugünün uzantısından başka şey olmayan yarın meydana gelmeyen her şey için çocukların tepkisi budur; elbette çocukta ironi yoktur ve tepkisi bu sözlerle değil, daha çocukça bir cümleyle ifade bulur: "Daha çok var"; çoğunlukla bu cümle herhangi bir bekleyiş ya da gecikmede defalarca tekrarlanan bir soru olur: "Varmamıza daha çok var mı?", "Yazın gelmesine daha çok var mı?", "Bayrama daha çok var mı?", "Yaşgünüme daha çok var mı?", "Filmin başlamasına daha çok var mı?" ve "Yarına daha çok var mı?"; zamanı reddeden ya da yutan sabırsızlıkla geçen beş dakikanın ardından da, "Yarın oldu mu?" "Hayır çocuğum, henüz yarın olmadı, hâlâ bugün, geçmesi uzun sürüyor." "Ya evime, Madrid'e, çocuklarımın yanına dönmeme, Luisa'ya dönmeme daha çok var mı?" Ya da yetişkinliğimizde kendini hissettiren, asla açık seçik ifade edilmeden ısrarı sürdüren soru: "Peki ölümüme daha ne kadar var?"

İşte bu yüzden, Manoia, Reresby ve De la Garza gecesinden iki gün sonra Luisa'yı aradığımda sordum ona; siniri bozulup telefonu kapatmadan önce botoks denen şeyi biliyor mu diye sordum; Luisa'nın bir dolu arkadaşı, ahbabı vardı, bazıları ataşenin deyimiyle kalantor kadınlardı; bir zamanlar o kadar korkulan, ortadan kaldırılmak istenen bir avuç Nazi'yi hedef alacak, en öldürücü mermilere sürülen zehrin bir çözeltisinin ya da belirli bir dozunun şimdi zenginlerin yararına, kapris ve lükslerinin hizmetinde, kırışıklıklarını ertelemek ya da birkaç aylığına ortadan kaldırmak için kullanılması ve bunun da eskiden baş dönmelerine, gittikçe artan hareketsizliğe, koordinasyon bozukluğuna, çift görmeye, ciddi bağırsak bozukluklarına, ardından söz yi-

timine, nefes tıkanmasına, genel felce ve nihayet ölüme yol açan kas felci ya da uyuşması veya sinirlerin hasar görmesi –ikisinden biri, ikisi birden ya da birinin sonucu olarak öteki– temeline dayanması bana inanılmaz ve ironik geliyordu. Evet, her şey katlanılmaz ölçüde gülünç, öznel ve kısmidir, çünkü her şey kendi zıddını içinde barındırır; her şey o âna, mekâna, habislik derecesine ve doza bağlıdır, bunlara bağlı olarak hastalık ya da aşı, ölüm ya da güzelleşme sonucu getirir; aynı şekilde her aşk da içinde kendi bıkkınlığını, her arzu kendi tokluğunu, her özlem kendi şişkinliğini barındırır; dolayısıyla aynı konumda ve yerdeki aynı iki kişi farklı dönemlerde, bugün ve yarın hem birbirlerini severler, hem de birbirlerine tahammül edemezler; bu iki kişi arasında köklü alışkanlık haline gelmiş şeyler yavaş yavaş ya da birdenbire –nasıl olduğu hiç önemli değildir– dayanılmaz münasebetsizliklere dönüşür; aralarında doğal hale gelmiş dokunmalar, değmeler cürete, küstahlığa dönüşür; ötekinde hoşa giden, gülümseten şeyler şimdi nefret uyandırır, mide bulandırır, lanetlenir ve usandırır; dün özlemle beklenen sözler bugün telaffuz edilse havayı zehirler, tiksindirir ve katiyen işitilmek istenmezler; binlerce kere söylenmiş sözler kaale alınmamaya çalışılır (silmek, yok etmek, iptal etmek, önceden de susmuş olmak: İşte dünyanın hedefi, bilsin bilmesin, farkında olsun olmasın, budur). İnsanın evine telefon etmek için bile bir sebep bulması, sunması ya da göstermesi gerekir.

"Botoks diye bir güzellik müstahzarı biliyor musun, yapay bir dolgu malzemesi mi ne, iğneyle yapılıyormuş, insanın inanası gelmiyor, hiç duydun mu?" Son dakikada sorduğum bu soruyla, kahkahalarını izleyen ani katılığını ve ciddiyetini, külot giymemeye ve belki de hayal ettiğim bir kan lekesine ilişkin, ona fazla gelmiş olabilecek diğer sorularımın uyandırdığı şüpheyi dağıtmaya, silmeye çalışıyordum bir yandan; belki de kan lekesini bütünüyle, kasten, yapışkan ve dirençli dış çeperi dahil tamamını sildikten sonra, artık onca olaya, nesneye ve ölüye ilişkin söylenebilecek, belki kimsenin ölülere söylemek zahmetine katlanmadığı şu sözler o lekeyle ilgili olarak da söylenebilirdi: "Senden hiçbir iz kalmadığına göre sen hiç yoktun, meydana gelmedin. Yeryüzünden geçmedin, dünyaya ayak basmadın, var olmadın. Artık seni görmüyorum, demek ki hiç görmedim. Artık yok olduğuna göre, hep yoktun demektir." Luisa'nın da benimle ilgili olarak, tek ba-

şınayken ya da uyurken aklından bunları geçiriyor olması mümkündü; ara sıra hâlâ benimle konuşmasına, çocuklarımızın kalıcı bir iz oluşturmasına ve benim henüz ölmemiş olmama rağmen. Henüz ölmemiştim, sadece "*in another country*" idim, onun çocukları sarmalayıp kaçıran ve artık benimkinden çok farklı olan zamanından dışlanmıştım; onun şimdi beni içine almadan, katılmama, hatta şahit olmama izin vermeden ilerleyen zamanının dışındaydım; bu arada ben kendi zamanımı nasıl kullanacağımı pek bilemiyorum; benim zamanım da beni içine almadan ilerliyor, belki de ben henüz ona binmeyi öğrenemedim (belki hiç yakalayamayacağım onu); bununla birlikte İngiltere'de bu paralel ya da teorik hayat, sona erdiğinde, parantez kapandığında fazla önemi kalmayacak olan hayat da sürüyor; bittiğinde bu hayata da şu sözler söylenebilecek: "Artık ilerlemiyorsun. Donmuş bir resme, donmuş bir anıya veya bitmiş bir rüyaya dönüştün; artık bu mesafeden seni göremiyorum bile. Artık yoksun, demek ki hiç var olmadın."

Luisa bana hemen cevap vermedi, suskun kaldı; ikinci sorumu aslında çok küçük bir ölçüde öyle olduğu halde bir oyalama taktiği, onun sorusuna ciddi bir cevap vermekten kaçınmanın yolu olarak görmüş gibiydi ya da ikinci sorumu da ilki kadar bana yakıştıramamış, dolayısıyla şaşkınlığı ya da merakı artmıştı.

"Botoks mu? Evet," dedi, birkaç saniye sonra kelimeyi tekrarlayarak. "Jaime, sen neler karıştırıyorsun kuzum? Külotlar, âdet kanamaları, şimdi de bu. Umarım cinsiyet değiştirmeyi düşünmüyorsundur. Çocuklar nasıl karşılar bilemiyorum, ama korkarlar gibi geliyor bana. Beni korkuttuğu kesin."

"Çok komik," dedim, gerçekten de biraz komik bulmuştum; belki de mizah duygusuna kavuştuğu için seviniyordum; Luisa espri yaptığı zaman dostça duygular besliyor demekti; ayrıca saldırgan espriler yapmazdı, olsa olsa bu türden biraz ekşi espriler yapar ve her zaman dostane bir tavır ya da gözle görülür bir sevgi sergiler, güler ve karşısındakini incitmeye çalışmazdı. Kendi salakça esprisi kendisine de komik gelmişti; yine güldü ve dalga geçmeyi biraz daha sürdürmekten kendini alamadı.

"O zaman sana ne diyeceğiz mesela? İşler karışacak biraz. Bir karar vermeden önce iyi düşün lütfen Jaime; böyle bir kararın geri dönüşü olmasa gerek. Dezavantajlarını, yol açacağı rahatsızlıkları düşün.

Wheeler'ın anlattığı o üniversitedeki muhasebeciyi düşün. Hani çok resmi biriymiş, meslektaşları birden ona 'beyefendi' mi, 'hanımefendi' mi diyeceklerini şaşırmışlar; daha senli benli olanlar da etek giyen bir haminneye aylarca Arthur demeyi sürdürmüşler; her zamanki Arthur'un yüzünü görüyorlarmış karşılarında, yalnız bıyık yerine rujlu dudakları ve kısa, dağınık saçları varmış; alışkanlığı olmadığından saçını doğru düzgün tarayamıyormuş." O bu anekdotu hatırlattığında gözümün önüne bir kez daha Rosa Klebb geldi; SMERSH'in bu dağınık, miskin, "*dehşetengiz* kadın ajanı", merhametsiz Beria'nın çömeziydi ve Beria onun, Nin'in sağ kolu ve metresi olarak POUM'a sızmasını sağlamıştı, Nin'in katili de olabilirdi, bütün bunlar Fleming'in iddialarıydı; daha doğrusu Rosa Klebb rolünü oynayan, kim bilir, belki aynı zehre bulanmış bıçaklarla Connery'yi tekmelemeye çalışan Lotte Lenya'ydı gözümde canlanan. Ama yok, onu ölümcül ayakkabılarıyla, tekmeleyerek öldürmeye niyetlendiğine göre, daha kaba bir zehir olsa gerekti. "Esas zorluk, hormonlara ve kesip biçmeye rağmen yüz hatlarını yumuşatmak olur, öyle değil mi? Bilmem ki, senin bileceğin şey, ama sen üstelik atletik yapılı sın, sakalın da oldukça gürdür, heybetli, ürkütücü bir kadın olursun, çarşı pazarda senin önüne geçmeye hiçbir kadın cesaret edemez." Tekrar gülmeye başladı, bu kez kahkahalar atıyordu.

Kadın olarak tasvirim bana biraz tatsız geldiği halde, gülmemek için dudağımı ısırmak zorunda kaldım; buna rağmen ağzımdan çıkan hafif ses beni ele verdi.

Gülmemi iyice bastırınca, "Evet, muhasebeci Vesey'yi hatırlıyorum," diyebildim. "Hatta Oxford'daki dönemimde görmüşlüğüm de vardı. Elbette Guinevere değil, Arthur olarak. Peter'a sorayım bakalım nasılmış. Oldukça yaşlıdır herhalde, erkeklerin yaşlılığıyla kadınlarınki bir değil. Siz belirli bir yaştan sonra daha avantajlı oluyorsunuz." Luisa yatıştıktan sonra soruma geri döndüm: "Demek botoksu biliyorsun. Duyduğum doğru mu, iğne mi yapılıyor?" Bu duruma o kadar aşinaydım ki; benimle sohbet ederken araya espriler sıkıştırıp sorulardan uzaklaşırdı. Benim ve Wheeler'ın, ayrıca Tupra'nın aksine, konuya kendiliğinden dönmezdi genelde.

"Evet, birkaç kişiden duydum. İlk çıktığında, henüz buradaki güzellik salonlarında ya da estetik merkezlerinde filan yokken iğne seansları yapılıyormuş."

"Seans mı?" Bu kez bir kelimeyi tekrarlayan bendim; beni en çok şaşırtan kelimeyi tekrarlamıştım.

"Evet, María Olmo anlatmıştı bir defasında. Zengin hanımlar bir araya geliyormuş, akşamüstü çay partisi filan gibi, ortaklaşa tuttukları bir iğneci gelip her birine ihtiyacına göre iğne yapıyormuş. Yani isteyenlere tabii, bir de tertibi satın almak için katkıda bulunmuş olanlara, pahalıymış. İğneciyi ev sahibesi getirtiyormuş herhalde." "Aramızda sadece birkaç yaş fark var, bu yüzden 'tertip' kelimesi onun da doğallıkla kullandığı bir kelime," diye düşündüm. İğnecinin uzman biri olması gerektiğini varsaydım; sorup Luisa'nın sözünü kesmek istemedim. "Çok sükse yaptı o sıralar, sonucun müthiş olduğu söyleniyordu, ama daha sonra fikir değiştirdiler mi bilmiyorum. Şimdi sanıyorum burada birçok merkezde bulunabiliyor, ama başlangıçta, bir yıl kadar önce dışarıdan getirtiliyordu, nereden bilmiyorum, ısmarlanıyordu. Şimdi herhalde herkes kendi başına gidip yaptırıyordur."

"Amerika'dan," diye mırıldandım, Heydrich'i ve suikastı düzenleyen SOE şefi Albay Spooner'ı düşündüm. "Amerika'dan getirtiyorlardı herhalde."

"Hayır, sanıyorum sizin oradan, İngiltere'dendi ya da Almanya'dan." Benim aklımdan geçenleri Luisa'nın bilmesi için bir sebep yoktu; Wheeler bana Lidice'den, mekân nefretinden söz ettiğinde Luisa yanımızda değildi; Madrid ve Londra da, bombardıman ve işgal yılları boyunca aynı mekân nefretine maruz kalmışlardı; Madrid hâlâ öyle, istisnasız bütün yöneticiler oradan nefret eder, geçmişte de nefret etmiştir. Artık Luisa hiçbir zaman yanımda değildi. Eskiden birçok kez yanımda olurdu; bu yüzden transseksüel muhasebecinin hikâyesini ikimiz de biliyorduk.

"Peki niye? Melatonin gibi ona da mı izin yoktu? Avrupa'da yasaklanan melatonindi, değil mi? Yasak mı konmuştu?"

"Bildiğim kadarıyla yasak değildi. Sadece buraya gelmesi biraz gecikti. İnsanlar yeni bir şey çıktığını öğrendiklerinde çok sabırsızlanıyorlar, ayrıca elde ettiklerinde de kendilerini yenilikçi gibi görüyorlar. Sen de bilirsin, her sene New York'a gidip döndüklerinde anlatmazlarsa sinir krizi geçiren salaklar işte; bu tip görmemişlerin sayısı giderek artıyor, ben artık o şehirle ilgili tek bir anekdota tahammül edemiyorum. İşte bunlar orada ya da Londra'da birilerinin eroin iğne-

si yapar gibi insanı gençleştiren, yeni bir iğne yaptığını duyduklarında, ne olur ne olmaz diye gidip hemen şırıngalarını alıyorlar."

"Peki gerçekten alınlarına, yanaklarına, çenelerine, şakaklarına iğne mi yaptırıyorlar?" Olayın bu yönü, iğnenin bu bölgelere saplanması ve sıvının ağır ağır zerk edilmesi beni irkiltiyor, hele hele botoks gerçekten şüphelendiğim maddeyse, korkutuyordu. Dolayısıyla ses tonumda büyük bir şaşkınlık ve dehşet olsa gerekti; Luisa'nın kasten hafifseyerek cevap verdiğini fark ettim; gerçi eğitici bir tavır takınmamıştı, öylesi tarzına uymazdı.

"Tabii, daha beter yerlerine de bildiğim kadarıyla. Gözkapaklarına, göz altlarına, eminim dudaklarına, elbette dudak üstlerine de; o küçük dikey kırışıklar boyunla birlikte çok sayıda kadın arkadaşımın kâbusudur. Evet, bana da irkiltici geliyor, ama bütün bu iğnelere, dolgu maddelerine ben senden daha alışkınım herhalde. Çeşitli kasaplıklara da. Kadın tanıdıklarımdan kuaföre gider gibi düzenli olarak kesim ve konfeksiyon seanslarına gidenlerin sayısı gittikçe artıyor. Sana bir şey söyleyeyim mi, birçok erkek de aynı şeyleri yapıyor, üstelik sadece kibirli bekârlarla bunalımlı boşanmış erkekler değil, bildiğim kocalar da var. Tabii bütün bu söylediklerim kulaktan dolma şeyler, ona da fazla güvenmemek gerekir." Bütün bunları öylesine rahatça söyledi ki, "Beni bunalımlı boşanmış erkeklere dahil etmek aklından bile geçmiyor," diye düşündüm. "İyi bari, demek acıma duygusu uyandırmıyorum onda ya da henüz uyandırmıyorum; birçok sevgili ve kocanın aksine, ben de zavallı rolü oynamaktan hoşlanmam zaten. Elbette henüz boşanmadık biz. Ama herhalde Luisa istediği zaman o da olacak." Bu inisiyatifi benim almam pek ihtimal dahilinde görünmüyordu. Belli de olmazdı. Düşüncelerimi ona açmadım. "Berlusconi soytarısına baksana mesela, onun artık her yanı lateks olsa gerek, görmedin mi, kuklaya benziyor. Bak o cinsiyet değiştirse iyi olabilir, belki düzelir biraz, insan haline gelir, nine olur." Tekrar gülmeye başladı; güleceğini "soytarı" dediği anda anlamıştım: Birbirimizi çok iyi tanıyorduk, bunu kaybetmemiz imkânsızdı. Şimdi de konuyu saptırıp başka siyasetçileri kadın olarak hayal etmeye başlayabilirdi mesela; buna fırsat vermeyip onu asıl konuya döndürdüm:

"Peki bu botoks tam olarak nedir? Biliyor musun?"

"O sırada söylemişlerdi, ama pek dikkat etmedim. Sanıyorum bir

zehir ya da panzehir; hiçbir şey hatırlamıyorum aslında."

"Botulin zehri olabilir mi? Botülizme yol açan madde. Bilmem biliyor musun, eskiden insanları zehirlemek için kullanılırdı." Etimolojik tahminimi söyledim.

Etkilenmemiş gibiydi. Tanıdıkları ve belki kimi güvensiz arkadaşları sayesinde yaşlanmaya karşı en kanlı ve zehirli çarelere gerçekten de alışmış olmalıydı.

"Hatırlamıyorum. Olabilir. Şaşırmam zaten, estetik uzmanlarının yarısı sorumsuz tipler, hatta cani diyebilirim. María anlatmıştı, bunlardan biri onu inanılmaz zayıflatıyormuş, bir gün birlikte eczaneye girmişler, adam reçete defterini evde unuttuğunu söylemiş, sonra eczacıyı doktor olduğuna inandırmak için arabasına dönmüş, arka koltuktaki stetoskobu alıp gelmiş. Düşünebiliyor musun, 'Bakın, stetoskobum var, ben doktorum,' diye suratına sallıyormuş stetoskobu. María adamın kliniği olmasına rağmen ne diplomalı ne de eğitimli olduğu sonucuna varmış, donup kalmış, bir daha da gitmemiş ona. Demek istediğim, her şey olabilir."

"Botulin zehri olup olmadığını benim için öğrenebilir misin?"

"Öğrenirim herhalde. María biliyordur mutlaka, Isabel Uña da bilebilir, o da bu işlere bulaştı, onlara sorabilirim. Ama nedir bu botoks merakın senin? Sen de Berlusconi gibi botoks mu yaptırmaya niyetlisin, yoksa pasaklı kız arkadaşın mı niyetli? Senin hiç ihtiyacın yok, tek kırışığın yok henüz, sinir oluyorum zaten." Yere damlayan kanla ilgili ilk sorumu unutmamıştı, birinin evimin döşemesini lekelemiş olabileceğini düşünüyordu hâlâ, ara sıra ya da daha sık beraber olduğum biri. Luisa'nın benim için küçük bir araştırma yapacağı düşüncesi masum yüreğimi sevindirdi. Çok uzun sürenin ardından ortak bir konuydu, yeni bir şeydi (çocuklarla, parayla, pratik meselelerle ilgili değildi); önemsiz bir şey olsa da fark etmezdi. Yakında bu konuyla ilgili olarak tekrar telefonlaşmamız gerekecekti, edindiği bilgiyi aktarmak üzere ya o beni arayacaktı ya da ben onu. Aramızda halledilmesi gereken bir mesele vardı; şimdi bu bir yenilikti.

"Teşekkür ederim, senin de cildin çok gergin," dedim, yarı espri yarı iltifat olarak; sonra da ekledim: "Hayır, sırf meraktan soruyorum. Biri böyle bir şeyden söz etti, ben de zamanında, 1942'de yüksek rütbeli bir Nazi subayını öldüren maddeyle aynı olup olmadığını merak

ettim; Wheeler bahsetmişti bu olaydan. Etkisi nasıl, biliyor musun? İşlemin yani."

"Sanıyorum iğne yapılan bölgenin kaslarını felce uğratıyor, böylece düzleştirip şişkinleştiriyor, nedenini, nasılını sorma. İğneyi yaptıranların yüzü biraz ifadesiz oluyormuş, gerçi ben María'da da, Isabel'de de böyle bir şey fark etmedim, benim tanıdığım yaptırmış olan o ikisi var. Tabii onları maddenin etkisi sürerken görmemiş de olabilirim; sanıyorum etkisi birkaç ay sürüyor, bir ara verdikten sonra tekrar yaptırıyorlar, bu süre de giderek kısalıyor. Yani o ikisinde hafif bir katılaşma gördüm, şimdi düşünüyorum da, sanki kasılmış, sıkılaşmış gibiydiler... Bilemiyorum, bu takıntı," sesi artık daha düşünceliydi, "zengin insanlara, kadınlara özgü olmaktan çıktı dediğim gibi. Sonunda hepimiz oraya geleceğiz. İnsanlar günümüzde neler yaptırıyor, neler ekletip neler aldırıyor, bedenlerine neler saplatıp nerelerini kestirip biçtiriyorlar, nelere katlanıyorlar bilmiyorsun. Ayrıntılarını bilsen tüylerin diken diken olur. Ama görürsün bak, hepimiz yaptıracağız sonunda, yaptırmayanlarımızı kınayacaklar, 'Nasıl böyle geziyorsun,' diyecekler, 'etlerin böyle gevşemiş, böyle kat kat, bu torbalarla, bu kırışıklarla, bu yağlarla, bu sarkık derilerle, nasıl böyle bakımsız geziyorsun.' Bazı insanlar dışçiye gitmeye benzetiyorlar, 'Dişimiz kırıldığında yaptırmıyor muyuz, çirkin görünüyor diye kaplatmıyor muyuz? Ötekiler de bundan farksız.' Sanki yaşlanmak bir kusurmuş, kabullenilen bir iptilaymış, bir ihmalmiş gibi. Sanki seçime tabiymiş, insan kendi yaşlanmasından sorumluymuş gibi. Ya da tabii, gizlemeye imkânları elvermiyormuş, yoksulmuş gibi. Yaşlı görünmek sonunda bu manaya, ayaktakımından olmak anlamına gelecek, göreceksin. Sanki yeterince ayrımcılık yokmuş gibi bir farklılık, bir ayrım daha olacak. Lime lime giysilerle dolaşmak gibi bir şey olacak. Biz o günleri görmeyiz umarım."

Ardından sustu, ansızın kendi durumunu düşünmeye başlamış gibi. Luisa'nın bu konuda heveslere kapıldığını ya da aklının çelindiğini hiç görmemiştim; zamanın geçişi yüzünden daha fazla bunalan tanıdık ya da arkadaşlarını dinler, aşırılıklarına ve deneylerine gülerdi, o bunlarla ilgilenmez veya onlar görünümlerinin sözümona düzelmesinden memnunsa, işe yaradıklarını düşünürdü; her ne kadar bu görünüm iğreti, yapay, satın alınmış, hatta bazen korkunç olsa bile. Kendi-

si hiç kapılmamıştı bu heveslere. Ama Luisa da artık pek genç sayılmazdı, ayrıca daha önce kıyaslamalı bir sitemde bulunarak, şimdi yaptığı gibi şakadan da olsa, benim yüzümde hiç kırışık olmadığına değinmemişti – ailemizden gelen bir özellik; ben de Tupra gibiydim. "Belki başkalarının etkisi altında kalıp o da endişelenmeye başlıyordur," diye düşündüm. "Aslında endişelenmesi için somut bir nedeni yoktur; en azından ben onu son gördüğümde yoktu; gerçi kendi kendine birtakım nedenler uydurduysa (bundan kimse kaçınamaz) ya da biri o nedenleri aklına soktuysa (bundan da kaçınmak mümkün değildir), benim ölçütlerimi kaale almaz, benim ona fazla iyimser baktığımı düşünür."

"Sen bu önlemlere başvurmayı düşünmüyorsun, değil mi?" diye sordum. "Senin gerçekten ihtiyacın yok."

Düşünceli sessizliğini bozarak birkaç saniye güldü.

"Bugün ihtiyacım olmasa da yarın olacak, yarından sonraya bile kalmaz," dedi. "Ama zaten imkânlarım yetmez, ben ayaktakımından, lime lime gezenlerden biri olacağım." Sonra tekrar gülmeye başladı, kendi söylediği kendine komik gelmişti. "Gerçi hakkında hiçbir şey anlatmadığın şu işe girdiğinden beri çok para gönderiyorsun," diye ekledi. "Sana teşekkür etmek istiyordum Deza, şu anda bile lüks hayatın eşiğinde sayılırız. Bu kadar göndermene gerek yok." Parayı kabul ettiği için özür diler gibiydi; bana bu yüzden Jaime değil, Deza demişti, o anda benden bir şey koparmaya da çalışmıyordu, benim yüzümden keyfi de kaçmamıştı.

"Her gönderişimde teşekkür ediyorsun zaten. Doğrusu bu, çocuklar seninle birlikte, şu anda iyi para kazanıyorum, benim fazla bir masrafım da yok. Masraflarım artarsa daha az gönderirim."

"Evet ama biraz para biriktirebilirsin. Çocuklar ne zaman geleceğini soruyorlar."

"Pek yakında gelebilir miyim bilmiyorum. Patronla bir seyahate çıkmamız gerekiyor, ne zaman olacağı belli değil, belki bir hafta sonra, belki bir ay ya da daha fazla, o zamana kadar gelemem. Belki sonra gelebilirim, *bank holiday*'le* birleşen bir hafta sonu belki." İngiltere'de tatil günlerine bu ad veriliyor, Noel ve yılbaşı hariç bütün bayramları pazartesiye denk getiriyorlar. "Para biriktiriyorum zaten, ye-

* banka tatili. –*ç.n.*

tiyor. Ayrıca kendime güzel eski kitaplar alıyorum, her zamankinden daha güzel ve daha pahalı kitaplar."

"Öyleyse bu işi bırakma. Belki bir ara ne iş yaptığını da anlatırsın biraz." Gerçekten ilgilendiğini sanmıyordum, kibarlık olsun diye öyle söylüyordu. Başka konuşmalarımızda bu konuda hiçbir merak sergilememişti. Belki de önceki konuşmalarımız hep daha kısa olduğu içindi.

"Anlatacak pek bir şey yok," dedim; yalan söylüyordum, hele iki gün öncesi düşünülürse. "Diplomasi ve iş konularında tercüme sıradan bir iş, gerçi ara sıra ilginç insanlar olabiliyor. Ama sıkılırsam bırakırım bu işi, biliyorsun."

Bir-iki saniye bekledikten sonra cevap verdi:

"Evet, biliyorum. Bir itirazım olmaz, sen de bunu biliyorsun."

Açık olan zihin gözümle bunu söylerken gülümsediğini gördüm. Başka kentte, başka ülkedeydim. Ama Londra'dan gayet net gördüm onu.

Teşekkür ettim, iyi geceler diledim, vedalaştık, telefonu kapadım. Ama zihnimde kapamadım. Başımı kaldırdım, koltuktan kalktım, sürmeli pencereye yaklaştım ve odayı havalandırmak için bir hamlede yukarı kaldırıp açtım; konuşurken sigara içmiştim. Yağmur yağmıyordu, hava hiç soğuk değildi ya da ilk anda bana öyle geldi; saat İngiltere için bile pek geç olmadığı halde birkaç saat önce karanlık çökmüş olmasa, ilkbaharın başlarında bir akşam olabilirdi; dışarıda meydanın solgun karanlığı görülüyor, ayın daima tutumlu ışığını taklit eden beyaz sokak lambaları ve biraz uzaktaki şık otelle içinde yaşanan, aileleri ya da –dışarıdan bakıldığında benim göründüğüm gibi– her biri kendi koruyucu sarı çerçevesinin içine hapsolmuş tek başına erkeklerle kadınları barındıran evlerin ışıkları meydanı pek aydınlatmıyordu. Kulağıma çok hafif bir müzik sesi de geliyordu sanki; o kadar ki, en ufak bir hareketim sesi kapatıyor, bastırıyordu; bu yüzden kıpırtısız kaldım –yine elimde bir sigarayla– ve müziği dinleyip tanımaya çalıştım, ama çıkaramadım; o kadar az duyuluyordu ki, ne türünü anlayabildim ne de ritmini. Bunun üzerine, her zamanki gibi ağaçların, meydandaki heykelin ötesine, ta karşıya bakarak kaygısız dansçı komşumu aradım.

Neredeyse her zaman olduğu gibi oradaydı; gece gerçekten ılık olmalıydı ki, onun da geniş pencereleri, dört penceresinden ikisi açıktı; müzik onun uzun ve engellerden arındırılmış bir dans pistini andıran eşyasız salonundan geliyor olabilirdi; saat geç olmadığından bu sefer kulaklıklarını ya da kordonsuz mekanizmasını bir yana bırakabilmişti belki; bu durumda müzik sadece kendi kafasında –ve benim dansını izleyerek tahmin yürüten zihin kulağımda değil– evin tamamında ve dışarıda da duyuluyor olmalıydı; gittikçe zayıflayarak benim pence-

remin önünde bir gölge ya da epriyen bir iplik gibi dağılıyordu. Tek başına değil, daha önce de birkaç kere gördüğüm iki kadın partneriyle birlikteydi; yanlış hatırlamıyorsam üçünü bir arada ilk kez görüyordum; siyah pantolonlu beyaz kadın bildiğim kadarıyla gece orada kalmamıştı (bisikletine atlayıp var gücüyle pedal çevirerek gecenin içinde uzaklaşmıştı); havalanan eteğiyle siyahi ya da melez kadınsa görünüşe bakılırsa dansın ardından sokağa çıkmıyordu. Şimdi kadınların her ikisinin de üzerinde oldukça kısa ve dar etekler vardı (dizlerinin yaklaşık bir karış üstüne çıkan etekleri dans etmek için pek rahat olmayabilirdi); henüz üçü de tam anlamıyla dans etmiyordu; daha ziyade dans adımlarını düzenliyor, karar veriyor gibiydiler, kuşkusuz bana ulaşamayan, dolayısıyla asla tanıyamayacağım müziğe uygun olarak.

"Onları bir araya getirmiş," diye düşündüm; "belki profesyonel dansçı olmaya niyetlendi, Amerika'da 'rutin' denen şeyi, yani doğaçlama değil, eşgüdümlü, ezberlenmiş hareketlerin provasını yapmak istiyor onlarla; bu ülkenin ve bu çağın kelimeleri tahrip etme merakı inanılır gibi değil; her şey giderek daha yoz, daha belirsiz, daha dolambaçlı, daha yapay ve çoğu kez anlaşılmaz oldu; alışkanlıklar ve tepkiler kadar kelimeler de; ama belki kadınlardan sadece biri sevgilisidir, üçünün dans etmek üzere bir araya gelmesinde bir tuhaflık yoktur; belki ikisi de sevgilisi değildir; buna karşılık her ikisi de sevgilisiyse, biraz tuhaf olurdu sanıyorum; günümüzün yapay hoşgörüsüne, birçok kişinin gözünde hiçbir şeyin, şiddet eylemlerinin bile o kadar önemli olmamasına rağmen; şiddet büyük kolaylıkla affedilir, şiddetin hiç de esrarengiz olmayan nedenlerini sonsuz bir sabırla araştırmaya hazır, en azından bu nedenleri anlayan, ahmakça –ya da keşişlere has– bir ahlaki otorite sahibi ahmaklar daima vardır; sanki onlar bu nedenlerin fevkindedirler (ne kadar laik geçinseler de, papazların eski cümlesi hep dillerinin ucundadır, hep onu telaffuz etmek isterler: "Ama niçin böylesin evladım?"); ta ki biri onları tekme tokat fildişi kulelerinden indirinceye kadar, o zaman artık anlamaz olurlar; ben bile, kendimi savunmanın haricindeki bazı durumlarda şiddete başvurabilirim, ama katiyen esrarengiz olmayan aşağılık nedenlerden ötürü, çaresizlikten, kıskançlıktan, misilleme amacıyla ya da sefil bir korku yüzünden allak bullak olduğum için başvuracağımı biliyorum, dolayısıyla bu tür koşullardan kaçınmam daha iyi olur; ben Luisa'nın bir sevgilisi ya da

âşığıyla üçümüzün birlikte yapacağı akıl almaz bir faaliyet için bir araya gelemezdim, en azından şimdilik; kim bilir, belki uzun yıllar sonra, cildimin bir santimetresi bile artık yanmadığında ve ayrıca adam şahane bir tipse olabilirdi, buna da pek ihtimal vermiyorum; sanıyorum Luisa da benim günü gelince ister istemez olacak bir sevgilim ya da metresimle bir araya gelemez; üstelik biz ikimiz artık sevgili değiliz, şu anda hiçbir şey değiliz; acaba biz ne olacağız ya da şimdiden ne olduk; belki sadece geçmiş, birbirimizin geçmişi, o kadar uzun ve kalıcı bir geçmiş ki, hiçbir zaman geçmiş olmayacağını zannetmiştik. Konuşmamızın başında ve sonunda neşeli olmasına rağmen, yakında yaşlanacağı konusunda biraz endişe ettiğine göre bu aralar pek eğlenmiyor herhalde," diye düşündüm. "Bugün ihtiyacım olmasa da yarın olacak, yarından sonraya bile kalmaz," demişti zehirli kozmetikler ve kanlı estetik ameliyatlarla ilgili olarak; Flavia Manoia'nın her sabah son sıkıntılı rüyasından uyandığında düşündüklerinden pek farklı olmasa gerekti bu; en azından Reresby ya da Tupra önceden onu bu şekilde tasvir etmiş, hem Flavia'yı hem de kocasını anlatarak her ikisini algılayışını önceden ustalıkla şartlamıştı; "Dün gece hâlâ iyiydi, evet, peki ya bugün? Bir gün yaşlandım," diye düşünür Bayan Manoia, makyajsız gözlerini açtığında ve birkaç dakika boyunca, bir denemeye daha atılmak konusunda üzerine bir tembellik çöker, tekrar kapatmak ister gözlerini. Luisa'da bu tür korkuları hayal etmekte zorlanıyorum, onun genç olmasına alışığım. Aslında kendimi aldatmadığım takdirde o kadar da zorlanmam; herhalde bu korkular benim de tanımadığım bir şey olmadığından. Bu korku türü sadece kadınlara özgü değildir; muhtemelen ilerlemiş yaşta karşılaşılan bir aksiliğin ya da ilk ağır yorgunluğun ardından herkes bu tür korkuları yaşar; ben de sanırım her gün hissediyorum böyle bir korkuyu ya da habercisini, özellikle de tek başıma ve burada, Londra'da biraz –Wheeler'ın zannettiği kadar değil, biraz ve ara sıra– yalnızlık çekerek yaşadığım bu yabancı zamanda; ne var ki kadınlar bu korkuyu hissettiklerini kabulleniyor, yüceltmeden, derin bir anlam vermeye çalışmadan yüzleşiyorlar onunla; oysa biz erkekler, çoğumuz korkumuzu kasıtlı bir çiğlikle formüle ediyor ve böylece yapaylaştırıyoruz; düşüncemiz daha kesin ve daha kederli, ama buna karşılık biz kendimizi havai görmemeyi, (ikincil olan) yalnızlık korkusu ve (birincil, ama aynı zamanda anlamsız olan) aşkı kaybetme

korkusu içinde görmemeyi başarıyoruz. Dolayısıyla biz daha ziyade, utancımızı yenmek için, "Peki ölümüme daha ne kadar var?" diye soruyoruz.

Müzik biraz daha net duyuluyormuş gibi gelince kulak kesildim, herhalde sesini açmışlardı; tekrar, bu kez dalgın dalgın değil, gerçekten baktığımda, üç dansçının nihayet tartışmalı danslarına başladıklarını gördüm. Zarif bir danstı, hoplayıp zıplamadan, koşuşturmadan, belki kıvrak denebilecek kısa adımlarla ilerliyorlar, uyumlu hareket ediyorlardı; üçü birden aynı anda aynı adımları atıyorlardı; ayaklarıyla kalçalarını oynatıyorlar, başlarıyla ritim tutuyorlardı; kaburgalarının hizasında biraz kıvırıp biraz uzatarak tuttukları kolları pek az ve hafifçe hareket ediyordu, her biri elleriyle açık bir gazeteyi tutarmış gibi. Üçlü, parkenin üzerinde süratle hareket ediyordu, ama küçük küçük adımları, her birinin kendi konumunu koruduğu izlenimini uyandırıyordu, sanki her birine düşen ya da ayrılmış olan zemin parçası da onlarla birlikle hareket edermiş, her biri hep aynı tahtaların üstüne basarmış gibi; Henry Mancini'nin bir parçası eşliğinde dans ettiklerine hükmettim –belki de uzaktan uzağa işittim– ünlü *Peter Gunn* olabilirdi; bu ezginin eski bir polisiye televizyon dizisi için bestelendiğini artık hatırlayan kalmadı; dizinin İspanya'da yayınlanıp yayınlanmadığını bilmiyorum; yanılmıyorsam bin dokuz yüz ellilerden kalmaydı (yani neredeyse tarihöncesinden) ve elbette siyah beyazdı, ama müziği eskimedi ve zarif bir modern dans klasiği haline geldi; dansçıların yorumlarına zarafet katmayı bilmeleri gerekir tabii; benim üçlü bunu gayet iyi beceriyordu. *Bitmeyen Balayı*'nın, yani *Touch of Evil*'ın film müziğinin açılış parçası da olabilirdi; Orson Welles'in aynı yıllarda çektiği bu filmde Charlton Heston Meksikalı rolündeydi; ilk sahneden son sahneye hep kaytan bıyıklı olmasına rağmen insanların onun Meksikalı olabileceğine inanması çok garipti, inanıyorlardı çünkü. Ama onun müziği o kadar meşhur değil, bu nedenle sonunda *Gunn*'da karar kıldım. Hazırlıklıysam seyahate giderken hep yanımda taşıdığım vazgeçilmez müzikler vardır (Madrid'den ayrılırken hazırlıklı değildim, pek az eşyayla yola çıkmıştım); yanıma almamışsam da, bir ülkede belirli bir süre kalıyorsam gecikmeden gider satın alırım; bunların arasında Mancini'nin hiç değişmeyen, kasvetli günleri neredeyse şaşmaz biçimde şenlendiren üç-dört parçası vardır; bu sayede albümü arayıp buldum,

ilk parçayı karşıdaki üçlünün de yapmış olacağı gibi (en fazla iki dakikalık bir parçaydı, onlarsa uzun uzun dans ediyorlardı) tekrarlanmak üzere programladım ve çalmaya başladım; dansçı komşumun hangi müzik eşliğinde dans ettiğini tahmin ettiğim zamanlar başka ezgileri de aynı şekilde kendi evimde çalmışlığım vardı; kısmen kendimi eğlendirmek için, kısmen de adımlarının, hareketlerinin, abes sıçramalarının neden kaynaklandığını işitmeyen, hiçbir şey işitmeyen bir seyirci karşısında gülünç duruma düşmesini önlemek için; gerçi onun umurunda değildi muhtemelen, belki seyredildiğini de bilmiyordu. Ama bizden bunu talep edecek durumda olmayanlara karşı, olağanın üzerinde bir saygı göstermemiz gerekir.

"Luisa'nın endişesi son zamanlarda pek dışarı çıkmadığı ya da ilginç misafirler ağırlamadığı anlamına gelebilir," diye düşündüm; "yani eğlenmiyor olabilir, bu durumda da –belki– benim yerimi bir başkasıyla henüz tam anlamıyla doldurmadığı sonucu çıkarılabilir; aksi takdirde aşağı yukarı her gün bir eğlencesi ya da küçük de olsa bir umudu olurdu, belirli biriyle, herhangi bir nedenle, ne bileyim, adamın karısı ya da çocukları veya bizim çocuklar yüzünden görüşemiyorlarsa, en azından günün sonunda bir telefon konuşmasından ibaret bir eğlence ya da umut bile olsa. Bunun temelsiz, mesnetsiz bir çıkarım olduğunun farkındayım. Ama en azından hayatında henüz eve de nüfuz etmiş birinin olmadığı anlamına gelebilir; elbette eve her gün gelip gitmekten ya da beklenti yaratacak kadar, önceden haber vermeyip aşağıdan arayarak, sanki adı 'ben'miş gibi, 'Luisa, benim, aşağıdayım, kapıyı açsana,' dediğinde şaşırmayacağı kadar ve gece olduğunda ya da hava karardığında çıkıp gelivermesine Luisa'nın sevineceği kadar sık girip çıkmaktan söz ediyorum. Hayır, yaltaklanan, art niyetli, başlangıçta özenli, hatta gayretli, yemeğe yardım edip çöpü indirmeye, çocukları yatırmaya hevesli, nasıl desem, evcimen olmaya ve böylelikle yerleşip kalmaya niyetli, bir boşluğu doldurmakla yetinen, orada bulduğu çerçevede en ufak bir değişiklik yapmamaya çalışan erkek henüz eve nüfuz etmemiş belli ki. Sorumsuz ve eğlence meraklısı, buna karşılık eşiği aşıp içeri girmekten, çocuklarımla tanışmaktan, hatta kendisi kapının pervazına yaslanmış, Luisa'nın bakıcıya talimat vermeyi bitirip çıkmasını beklerken çocukların pijamayla bir koşu önünden geçmesinden ödü patlayan huzursuz erkek, daha ziyade Luisa'yı yavaş yavaş

oradan çıkarmayı, geceleri üst üste ekleyerek uzaklaştırmayı, ya da kendisiyle her faaliyete katılsın, her yere gitsin diye alışkanlık yaratıp bütün bağlarını koparmayı hedefleyen erkek de henüz nüfuz etmemiş eve. Sahte sevdalı da aynı şekilde henüz eve girmemiş: dram merakı ve numaralarıyla Luisa'yı dış dünyadan ayıracak, hapsedip sahiplenecek, ufkunu daraltıp kendisine yoğunlaştıracak karaktersiz gizli zorba; alttan alıp sonra üste çıkarak sahip olan, hâkimiyet kuran, duygularının şiddetini ya da ıstırabının yoğunluğunu ileri sürerek kendini haklı gösteren ve bu bakımdan neredeyse bütün insanlara benzeyen erkek; birçok kişi çok güçlü duygular yaşamanın, hele hele acı ve azap çekmenin kendilerini iyi, meziyetli birer insana dönüştürdüğüne, kendilerine hak tanıdığına, bu nedenle hiç durmadan ve ömür boyu, hatta duygularının hedefi olmayan, acılarına sebep olmamış, tamamen ilgisiz insanlardan bile mükâfat görmeleri gerektiğine inanır, bu kişilerin gözünde dünyanın tamamı onlara karşı daima borçludur, duygunun seçildiğini ya da en azından kabullenildiğini, neredeyse hiçbir zaman dayatılmadığını, işin içine kaderin karışmadığını hiç durup düşünmezler; oysa yüzyıllardır bıkıp usanmadan tekrarlanan ezeli inanca, 'Beni aşan bir güç, ondan kaçınmak elimde değil,' denmesine rağmen insan aşklarından da, duygularından da sorumludur; eylemlerinin açıklaması, özür ya da mazereti olarak, 'Ama ben çok seviyorum,' diye haykıranlara, aşk karşılıklı değilse, hatta belki karşılıklı olduğunda da doğru cevap olan, pek az kişinin telaffuz etme cesaretini bulabildiği şu cümleyle karşılık verilmeliydi mutlaka: 'Bana ne bundan, bu sadece seni ilgilendirir.' Bu kişiler bazen bahtsızlığın bile uydurulduğunu da –evet, bu doğrudur– hesaba katmazlar. Hayır, hiç kimse karşısındakinin ona beslediği aşkla, hele buhranıyla, hıncıyla ilgilenmek mecburiyetinde değildir; buna rağmen sırf yaşayanı bağlayan bir şeyle ilgili olarak dikkat, anlayış, merhamet, hatta bağışlanma talep ederiz, 'Onu da anlamak lazım,' deriz, 'çok kötü bir dönem geçiriyor, bu yüzden herkese kötü davranıyor' ya da bazen, 'Çok acı çekti, yıkıldığı için hayata küstü, aslında onsuz yaşayamaz'; sanki birini sevmemek ya da artık sevmemek o kişinin, seven ya da sevmeye devam eden kişinin aleyhinde bir şey, bir entrika, bir misilleme, ona zarar vermek için alınmış bir kararmış gibi, oysa asla böyle bir şey değildir. Dolayısıyla ben şikâyet edemem, etmemeliyim zaten: Luisa beni yanında istediği sürece, her gün yenilenen bir lü-

tuftan yararlanıyordum, aynı şekilde ben de ona eşdeğer bir lütfu yeniliyordum her gün; bir sabah o lütuf tekrarlanmadıysa bunu Luisa'nın yüzüne vurmam, kasıtlı bir düşmanlık, kötü niyet olarak görmem söz konusu değildi; bunların hiçbirini hissetmiyordum, hissettiğim daha çok bir teslimiyet ve müthiş bir kederdi. Her şeye burnunu sokan yasaların günümüzde her yerde ve mevkide sayıları milyonları aşan fırsatçıları gözetmek için kullandığı o aşağılık hesaplara başvurmam da söz konusu değildi: Edinilmiş haklar, harcanmış zaman, bağlanılan planlar, yerleşikliğin ya da alışkanlığın gücü, ulaşılan hayat seviyesi, güvendiğimiz gelecek, yapılan sevgi yatırımı, her şey ölçülebilir hale geldi. Ve elbette çocuklar ve imzalanan sözleşmeler. Ya da imzalanmayan, sadece sözlü olanlar. Hatta sözlü bile değil, örtük biçimde ima edilmiş olanlar; ödlek çağımıza göre sırf zamanın geçişinin bile bizden habersiz hazırlayıp formüle ettiği, hatta kendi hesabına ve keyfince imzaladığı örtük, sömürücü sözleşmeler; sanki zaman kümülatif olabilirmiş, her şafakla birlikte, hatta her an sıfırdan yeni başlamazmış gibi..."

Ansızın, belki iki gece önce diskotekte Tupra'nın talimatını yerine getirmek, De la Garza'yla Flavia'yı aramaya koyulmak üzere Manoia'yla Tupra'nın masasından kalktığımdan beri ilk kez bir hafiflik hissettim; ayağa kalkıp iskemlemi iterken üzerime ani bir ağırlık, rahatsızlık, uğursuzluk hissi çökmüş, göğsüme bir iğne batmış, bir felaket önsezisi doğmuştu içime; bütün bunlar benden çok Tupra'dan yayılan şeylerdi, sanki bir tek emriyle, hamle yapmaya hazırlanan birinin nefesini tutuşunu ya da boğulur gibi oluşunu bana aktarmış ya da uyanık ruhumun üzerine kurşun dökerek onu uykuya gömmüştü; o andan başlayarak, önce sezdiğim, daha sonra da hissettiğim bu ağırlık duygusu, bu yük beni hiç terk etmemiş, hatta her saat biraz daha artmıştı; o kadar ki, o ağır ağır geçen kırk sekiz saat boyunca (belki o kadar bile değildi) hiç durmadan acaba vazgeçsem mi, çekip gitsem mi, adsız binada, adsız grup adına yaptığım, esasen çok çekici ve rahat işimden ayrılsam mı diye düşünmüştüm; altmış yılı aşkın bir süre önce Sir Stewart Menzies'in ya da Ve-Ve Vivian'ın, Cowgill'in veya Hollis'in, belki ünlü hain Kim Philby'nin, hatta belki bizzat hakikatli Winston Churchill'in kurduğu gruptan, başlangıçtaki niteliğinden, niyetten ve ruhtan (hayır, aslında zihnimdeki, hep araya karışan İngilizcedeki *mett-*

*le** kelimesi) geriye pek bir şey kalmamış olsa gerekti; belki de o nitelik ve ruh yozlaşmadan devam etmekteydi de, grup zaten kuruluşu itibariyle hep önceki gün göründüğü ya da benim ancak iki gece önce sezdiğim kadar haşin ve amansızdı; belki ayrıca hepsi, Peter Wheeler ve kardeşi Toby Rylands da dahil olmak üzere başlangıçtaki grubun tamam ihtimallerini damarlarında taşıyorlardı ve o ihtimalleri gerçekleştirmeleri sadece zaman, dürtü ve koşullara bağlıydı. Belki bu koşullar ve dürtüler şimdi, kısa bir süre önce gerçekleşmiş, bu istenmeyen zaman gelmişti; grubun çoğunluğu artık sadece çömezlerden ve mirasçılardan (örneğin Tupra, Rylands'ın çömezi ve mirasçısıydı) oluşurken, bu kof parçalanma ve apati ya da uzlaşma ve karmaşa yıllarında, genç Pérez Nuix'in köpeğiyle birlikte, bitmek bilmeyen yağmurun altında gizlenerek fazlasıyla uzun süre beni takip ettikten sonra ziyaretime geldiği gece onları bana anlatırken, tasvir ederken verdiği adla "özel özel şahısların" ortaya çıktığı öksüzlük ve aylaklık yıllarında. Koşullar ben ortalıktayken gerçekleşmişti, hepsi buydu. Ya da devam ediyorlardı. Tesadüf sadece, kimsenin suçu değil; katiyen benim suçum olmadığı kesin. Belki olup bitenler, diskotekte, daha sonra Tupra'nın evinde, hem gerçekte hem de ekranda görüp işittiklerim henüz ayrılmam, çekip gitmem için bir sebep teşkil etmiyordu.

Kısmen müzikten ötürü, her derde deva, şaşmaz *Peter Gunn* sayesinde hafiflediğimi anladım; aynı anda hafiflememin başka –hatta daha önemli– bir sebebinin de düşünmeden katıldığım dans olduğunu fark ettim; kuşkusuz içgüdüsel, otomatik, neredeyse bilinçsiz şekilde meydanın karşı tarafındaki kaygısız üçlüyü taklit etmeye başlamıştım; ayaklar bazen kendi kendine hareket eder ya da benim dilimde isabetli bir istiareyle dendiği gibi, canlanırlar, insan farkına bile varamadan ayakları oynar. İnanılır gibi değildi, dans etmeye koyulmuştum; bizzat ben, evimde tek başıma, sanki ben olmaktan çıkıp çevik, atletik, yüz hatları kemikli, düzgün bıyıklı komşuma dönüşmüşçesine; dalıp gitmiş olmamın da pekiştirdiği, net bir görsel ve işitsel sirayet, bir yansılama vakası. Karşıdaki salondan daha dar ve mobilyalı salonumda hızlı, kısa, belki kıvrak denebilecek adımlarla, ayaklarımla kalçalarımı çılgınca hareket ettirerek, başımla ritim tutarak, kaburgalarımın hi-

* yiğitlik, ayrıca mizaç. –*ç.n.*

zasında biraz kıvırıp biraz uzatarak tuttuğum kollarım pek az ve hafifçe hareket ederek, ellerimde açık tuttuğum, elbette okumadığım, tahminimce denge sağlamak için aldığım bir gazeteyle ilerlerken buldum kendimi (lafın gelişi). O anda utandım, çünkü dönüp esas dansçılara baktığımda, dalgın dalgın değil, görerek baktığımda, onların da kendi müziklerinde bir es olduğunda benim müziğimi duymuş olacakları sonucuna vardım – onların iki penceresi gibi benim pencerem de açıktı; müziğin izini sürünce yerimi kolaylıkla bulmuş olsalar gerekti; belli ki beni görmek eğlendirmişti onları (icraya uğrayan icra memuru, avlanan avcı, gammazlanan gammazcı, oynatılan dansçı); çünkü artık dördümüz onların koreografisine uygun şekilde gülünç ve dağılmış halde dans etmekle kalmıyorduk, benden de onlara bir şey sirayet etmişti: Fikrim onlara çok parlak ya da yaratıcı gelmiş olmalı ki, üçünün de ellerinin arasında açılmış gazeteler vardı, her biri bir gazeteyi partner edinmiş dans ediyor gibiydi.

Derhal durdum, yüzüme al bastığını hissediyordum, neyse ki çok uzakta olduklarından göremezlerdi; benim ara sıra onların dans salonuna bakarken yaptığım gibi dürbün kullanmıyorlardı şimdilik. Onlar da peşim sıra durdular, pencerelerden sarktılar ve el kol işaretleri yapmaya başladılar, el salladılar, yanlarına gitmemi, tek başıma değil, şen bir dörtlü halinde onlarla birlikte dans etmemi istediklerini açıkça gösteren işaretler yaptılar. Bu beni iyice utandırdı; hemen penceremi kapadım, geriye çekildim, ışığı söndürdüm, müziğin sesini kıstım. Görünmez ve işitilmez oldum. Bundan böyle onları, daha doğrusu çoğunlukla yalnız olan adamı eskisi gibi rahat rahat seyredemeyecektim, nahoş bir durumdu. Ama bir yandan da gülümsetti beni, bir avantajı da vardı: Günün ya da gecenin birinde aşırı kederlenirsem, Mancini'nin ve bende aynı etkiyi uyandıran başkalarının garantili parçalarından hiçbiri moralimi yükseltemezse, meydanın karşı tarafında, sahibi tahminlerime, varsayımlarıma direnen, yorumlama yetimi engelleyen ya da aşan, bu son derece ender rastlanır özelliğiyle hafif bir gizem de edinen o kaygısız ve neşeli evde muhabbet ve dans bulabilme ihtimalim olacağını düşündüm. Bu farazi ziyaret fikri, bu mümkün ya da müstakbel sığınak iyice hafifletti beni. At yarışı dürbünümü alıp geriden, içeriden, onların göremeyeceği bir yerden baktım; hareketlerine bakarak müziği değiştirdiklerine hükmettim (ben yok olunca, kaçıp gi-

dince kendi hallerine dönmüşlerdi); ben de pikaptaki plağı değiştirip *Bitmeyen Balayı*'nın film müziklerinden "*Background for Murder*"ı koydum, "Cinayet İçin Fon Müziği" anlamındaki adına rağmen kasvetten iz taşımayan bir parça. Ama karanlıkta, daha doğrusu ay taklidi sokak lambalarının tutumlu ışığında programlarken yanılmışım, onun yerine, beklenmedik ve bambaşka bir parça çalmaya başladı, bu caz değil, mekanik piyano parçasıydı, "*Tana's Theme*"di adı, daha sonra plağın iç kapağında gördüm, ne albümden ne de filmden hatırladığım bir parça (filmi iyice unutmuştum, bir an önce bir DVD oynatıcı almalıydım kendime, Londra'da hiç film seyretmiyordum); gerçi yavaş yavaş, laternayı çok andıran notalar aracılığıyla, sislerin arasından siyah saçlı, olgun bir Marlene Dietrich görünmeye başladı; üzerinde falcı kıyafeti ya da ona benzer bir kılık vardı, o da Meksikalı rolündeydi galiba –daha da inanılmazdı, ama bir yandan da inandırıcıydı– belki de sınır kentinde sürgünde bir çingene, şarkıdaki Tana'ydı.

Hüzünlü ve tek başına dans etmeye uygun olmayan bir müzikti, vedalaşma müziğiydi; komşularımın ben dürbünle onları yakında gördüğüm halde uzakta attıkları uzun adımlarla, zıplayıp hoplamalarıyla hiç ilgisi yoktu – hatta uyumsuzdu. Her şeye rağmen çalmasına izin verdim, dinledim; laternalar bana hep çocukluğumu hatırlatır, o zamanlar Madrid'de çok yaygındılar, şimdi de ara sıra bir laterna çıkar insanın karşısına ama aynı şey değildir, manzaranın doğal bir parçası değil de, turistler için reklamdırlar, kasıtlıdırlar artık; kazara pikabımda programlanmış olarak üst üste, ağır ağır, tekrar tekrar, sakin sakin (sanki tuşları kendi başına hareket eden, hayalet parmaklar tarafından çalınırmış gibi görünen gerçek bir mekanik piyanoymuşçasına) çalan o laternayı dinlerken o zamanlarki sokaklarımın görüntüleri zihnimde bir bir canlandı: Génova sokağı, Covarrubias, Miguel Ángel, o sokaklarda yaşlı bir hizmetçiyle ya da canlı, genç annemle (artık her ikisi de birer hayalet) yürüyen, üçü oğlan biri kız dört çocuğun görüntüsü, ağabeylerim, kız kardeşim ve ben, kardeşimle ben el ele, o en küçüğümüz, ben bir önceki, bu da kuşkusuz bizi yakınlaştırmıştı.

"Aynı hayat olması ne garip," diye düşündüm. "Benim aynı insan olmam, ağabeyleri ve kardeşinin yanındaki çocukla burada alacakaranlıkta oturan, artık hiç görmediği kendi çocukları uzakta olan, Londra'da biraz yalnızlık çeken bu adamın aynı kişi olması ne garip."

Wheeler o pazar günü, öğle yemeğinden hemen önce, nehrin kıyısındaki evinin bahçesinde, "Ben nasıl aynı kişi olabilirim?" diye sormuştu. O ihtiyar –demişti kendi kendine ve bana– gencecikken öldüğü için hep genç kalmış bir kızla evli olan adam olabilir miydi hiç? Peter anlatmayı başka güne bırakmayı tercih etmişti ("Karınız nasıl öldü, niçin öldü?" diye sormuştum), kuşkusuz hiç gelmeyecek olan bir güne ya da yeryüzünde değil, şansımız varsa, gerçekleşirse son yargıda yaşanacak güne; bu konuda konuşmakta zorlandığı ya da konuşmak istemediği belliydi. Buna karşılık ben, İngiltere'de artık birinci kalışım diye adlandırmak zorunda olduğum kalışımın ardından döndükten kısa bir süre sonra Luisa'yla evlenen adamda hâlâ kendimi tanıyabiliyordum. Aradan yıllar geçmişti, ama o kadar çok yıl da geçmemişti ve Wheeler'ın karısı Val ya da Valerie'nin aksine, Luisa ağır yaşlanma sürecimde neredeyse her gün yanımda olmuştu, en azından kovuluşuma ve sürülüşüme kadar öyle olmuştu. O geceki hafifliğimin müzikten ve beklenmedik danstan da çok, Luisa'yla yaptığım telefon konuşmasından, özellikle de son bölümünden, iyimser, belki mesnetsiz şüphelerimden, henüz kimsenin hayatına girmemiş, tam anlamıyla nüfuz etmemiş olduğu, dolayısıyla evime de girmediği, başını yastığıma koymadığı, bütün yerlerimi işgal etmediği tahminimden kaynaklandığını anladım.

"Belki her şeye rağmen, Pérez Nuix'e ve Tupra'ya rağmen bu işte bir süre daha çalışmalıyım," diye düşündüm uyuklamaya başlarken; yine koltuğumda, neredeyse karanlıkta oturuyordum, dürbün dizlerimin üstündeydi, giyiniktim, sonu gelmeyen vedalaşmaların (elveda hoşluklar; elveda zarafet; elveda gülüşler; elveda hakaretler) ezgisini çalan laterna ya da mekanik piyano beni yatıştırmıştı; nihayet uykusuzlukla geçmeyecek, uykudan sıçrayarak uyanmayacağım, kâbusların ağırlığı altında ezilmeyeceğim, ruhuma kurşun gibi çökmeyecek bir gece yaşayacağıma ikna olmuştum. "Luisa işimle ilgili hiçbir şey, gerçekten hiçbir şey bilmediği halde onu bırakmamamı tavsiye etti. İşin mali yanı yüzünden değil, o konuda ciddi değildi, gerçekten de gerekenden fazla para gönderiyorum ona; kendi de söyledi, o hep dürüsttür, tek başına kaldı diye değişecek değil. Ama neredeyse lüks bir hayat yaşamaları iyi bir şey, bunu da o söyledi, bu tür bir hayatı sağlamak hoşuma gidiyor, gerçi abartmış olabilir; bunlar bu iş sayesinde

oluyor; devamı da gelecek; devamı her zaman az da olsa vardır, niye sürdürülmesin, bir dakika, mızrak, bir saniye, ateş, bir saniye daha, rüya (ama ardından hep ıstırap ve kılıç gelir, günler, haftalar, aylar, belki yıllar olur). İki gece önce olanlar, görüp işittiklerim, şimdi, bir başka gecede bulanıklaşmaya başladı bile; kuşkusuz günler geçtikçe, gözardı ettikçe silinip gidecek; tıpkı şartlı yadsıma ve geçici unutuş kapasitemiz gibi gözardı etme kapasitemiz de sınırsızdır; sonunda merdiven sahanlığındaki kan lekesine benzeyecek belki; o kan lekesini gördüğüme yemin edemem artık, çünkü tamamen temizlemek suretiyle, her ne kadar çelişkili olsa da, şüpheye yol açmış oldum: Temizlediğimi biliyorsam, ondan nasıl şüphe edebilirim? Yine de öyle olur, insan siler ya da lekeler ve silinen ya da lekelenen yok olur; yok olduğunda da bir zamanlar var olduğundan, herhangi bir zamanda var olduğundan nasıl emin olunabilir? Bir şey, çeperi bile, izi bile kalmamacasına ortadan kalktığında, biri ardında bir ceset bırakmadan kaybolduğunda, onun mutlak varoluşundan, hatta geçmişteki, tanıklık edilmiş varoluşundan şüphe edilebilir. Dolayısıyla Alfonso dayımın da varoluşundan şüphe edilebilir; annem onun şimdi benim sakladığım, öldükten sonraki fotoğrafını bulmuştu sadece, bedenini bulamamıştı. Dolayısıyla nereye gömülü olduğu hatta gömülüp gömülmediği bilinmeyen (belki El Pardo sarayının küçük iç bahçelerinden birine gömülmüş ve kemikleri orada adsız, daha doğrusu bilinmeyen mezarının üzerinde gezinen düşmanının adımları altında otuz altı yıl boyunca sızlamıştı), Andrés Nin' in varoluşundan da şüphe edilebilir. Valerie Wheeler'ın varoluşundan da şüphe edilebilir; biri anlatmamış olsa, benim için ne ölümü var onun ne de hayatı, bir isimden ibaret; uydurulmuş bile olabilir, belki öyle olsa daha iyi olurdu (belki de ebediyen dul kalmış eski kocası bu yüzden bana, 'Aslında insanın hiçbir zaman hiçbir şey anlatmaması gerekir' uyarısında bulunmuştu). İki gece önce, günün birinde benim için tekrar 'öteki' ülkeye dönüşecek bu ülkede yaşanan, şahit olduğum olay gittikçe sislere gömülecek, gerçekdışı hale gelecek; özellikle tekrarlanmazsa ve ben onu anlatmazsam, ısrar etmezsem, olsa olsa kötü bir rüya gibi hatırlanacak; insan bütün rüyaların ardından, 'Yo, hayır, ben istemiyordum, niyetim bu değildi, benim payım yoktu, ben yabancıydım, ben seçmedim, bizzat benim sebep olduğum ya da engellemediğim bu iğrençlik, bu şiddet ortaya çıkıyorsa ben ne yapabilirim...' di-

yebilir. Hayalperestler böyle düşünür, hepimiz böyle düşünürüz, ara sıra da olsa bunu düşünmemiş kimse var mıdır? Ama hayal devam ettiği sürece işimizi görür, zamanı gelmeden kesmek söz konusu değildir, aksine, inanılacağı bütün zamanı ona tanımak daha iyidir."

Ansızın –daha doğrusu fark etmekte gecikerek– karşıdaki dansçıların ışıklarının sönmüş, pencerelerinin kapanmış olduğunu gördüm. Ben "Tana'nın Ezgisi" eşliğinde başım düşerek uyuklarken dans seansını noktalamışlardı; ben uzaktan kumandayla durdurmadıkça mekanik piyano durmayacak, vedalaşmasının sonu asla gelmeyecekti (elveda şen dostlar; ben ölüyorum; sizleri bir daha görmeyeceğim, sizler de beni; elveda coşku, elveda anılar). Sokakla ilgilenmemiş, pencereye tekrar yaklaşıp kadınlardan hangisinin çıktığına, birinin mi, ikisinin mi çıktığına, yoksa kimsenin mi çıkmadığına bakmamıştım; şimdi pencereye gidip aşağıda bisiklet var mı diye bakabilirdim, ama olmamasının bir anlamı olmazdı, bisikletin sahibi bu gece bisikletle değil, otobüsle, metroyla ya da taksiyle gelmiş olabilirdi; bir kez olan şeyin tekrarlanması gerekmez, biz her ne kadar –özellikle de olan şey hoşumuza gidiyorsa– bunun tersine inanmak gibi aptalca bir eğilim içersinde olsak da; orada bir bisiklet bulunmasının da anlamı olmazdı, herhangi birine ait olabilirdi. Aslında hiç mi hiç umurumda değildi, meydanı gözetlemek için pencereden sarkacak değildim, sadece benim evimden, yani Luisa'yla çocukların ırak Madrid'deki evinden kimin çıkıp çıkmadığı biraz umurumdaydı ya da kimin eve girip girmediği ve orada kaldığı; bunu görmem imkânsızdı, zihin gözüm işe yaramazdı, o kadar uzağı göremezdi. "Bu beni ilgilendirmez, bu fikre artık alışmam lazım," diye düşündüm. "Luisa'nın benim lüzumsuz paramı ne şekilde kullandığı da beni ilgilendirmez, o istemeden benim fazladan gönderdiğim parayı yani. Luisa bir şey istemenin her iki taraf için de nelere yol açabileceğini bilir, dolayısıyla şimdi birlikte olmadığımıza göre, bekleyip istemekten kaçınmayı tercih ediyor; aynı şekilde onun da tanıdıkları ve arkadaşlarına kapılıp ayaktakımına dahil olma, pasaklı biri olma riskini göze alamayarak yarını, yarından sonrayı beklemeden, eğer ki istediği buysa, istediği tedaviyi yaptırması, vücudunu kestirip biçtirmesi, implant yaptırması, onu memnun edecekse Bayan Manoia gibi iğrenç botoks iğneleriyle orasını burasını şişirmesi de beni ilgilendirmez; gerçi onun bunlara başvuracağını sanmıyorum, en azın-

dan şimdilik, benim geride bıraktığım, tanıdığım kadın, yüzüne ihanet edecek kadar değişmiş olamaz henüz; ne olursa olsun, benim bu işi sürdürmem, şu anda kazandığım parayı, hatta daha fazlasını kazanmam gerekir ki bu işlemlerin masraflarını ya da daha ciddi ihtiyaçlarını, acil masraflarını karşılayabileyim; her ne kadar Luisa'yı korumaya, memnun etmeye çalışmak artık bana düşmese de; peki insan bu eğilimden ya da alışkanlıktan nasıl kurtulur, düşüncesinde bunu nasıl yok edebilir?"

Uzaktan kumandanın düğmesine basıp laternayı ya da mekanik piyanoyu susturdum; geç bile kalmıştım, sınırı aşmış, aynı şeyi dinlemekten usanmadan çağrışımlara fazlasıyla maruz kalmıştım. Koltukta bu şekilde, giyinik uyuyakalırsam gecenin bir yarısında bunaltıcı rüyaların altında ezilmiş halde, her yanım tutulmuş, kendimi pis hissederek, üşüyerek uyanacağımı düşündüm. Ama kalkıp yatak odasına geçecek ve en azından yatağa uzanacak kararlılığı da bulamadım. Ve bu kez müziksiz, mutlak sessizlikte yine düşünmeye koyuldum; artık saat geçti, Madrid için değilse de Londra için geçti ve ben Londra'daydım; bazıları için, örneğin Bertram Tupra için vatan olan, benim içinse sadece storların, çoğunlukla perde ve panjurların da bulunmadığı, dolayısıyla gökyüzü bulutsuzsa ayışığının, bulutluysa ay taklidi sokak lambalarının aydınlığının bütün odalara sızdığı, sanki uyurken mutlaka bir gözün açık tutulması gerektiği diğer ülke olan o büyük adanın sakinlerinden biriydim. "Hiçbir şeyin bana düşmediği, ayrıca o evde, eskiyip eprimeden bez niyetine kesildiklerinden artık zaten var olmayan o çarşaflarda, o yastıkta benim hiçbir şey olmadığım fikrine alışmam lazım. Sadece bir gölgeyim, bir izim, belki o bile değilim. Söz yitimine uğramış bir fısıltı, dağılmış bir koku, düşmüş bir ateş, kabuğu çoktan kopmuş bir sıyrık. Çimenlerin altındaki toprak gibiyim veya daha da derinde, toprağın altındaki, görünmeyen, gömülmüş toprak gibi; ardında bir ceset bırakmadığı için matemi tutulmamış bir ölü, etleri dökülen bir hayalet ve sonradan gelenler için, uydurma olup olmadığını bilmeyecekleri bir isim sadece. Tahta ovalanarak, kazınarak iyice temizlenen, yok olup gitmeye beyhude direnen bir lekenin çeperi olacağım; ya da silinmesi pek zahmetli, ama sonunda yok olup kaybolan, böylece izi de, kanın döküldüğü de unutulan bir kan lekesi. Omuzların üstüne yağan kar gibi kaygan ve yumuşağım; kar daima di-

ner. O kadar. Aslında bir şey daha var: 'İzin ver hiçliğe dönüşsün, bırak olmuş olan olmamış olsun.' Buna dönüşeceğim, olmamış olmama izin verilecek. Yani zaman olacağım, asla görülmemiş olan ve kimsenin asla göremeyeceği zaman."

IV

Rüya

Bunun dışında, bana öyle geliyor ki, canlılarla ölülerin birbirleriyle konuşabilecekleri, iletişim kurabilecekleri, hepsine ortak olan tek boyut zamandır." Doğru alıntı buydu, daha sonra Madrid'de kontrol etmiştim; ırmağın kenarındaki bahçesinde Wheeler, "Konuşma ve dil herkesin paylaştığı şeydir, kurbanlarla cellatların, efendilerle kölelerin, insanlarla tanrıların bile. Onu tek paylaşmayanlar, canlılarla ölülerdir Jacobo," dedikten hemen sonra ben bu alıntıyı yaklaşık olarak mırıldanmıştım. Alıntıyı hiçbir zaman tam olarak anlamamışımdır; bilgisinin kökleri daha gerilere uzanan Wheeler belki anlayabilirdi, ama beni dinlemedi ya da üzerinde durmak istemedi; belki de benden daha saygın birine ait olan bu sözlerin bana ait olduğunu zannedip küçümsedi; alıntı hayattayken konuşmuş olan bir ölüye aitti, bu sözleri 1967' de yazmış, 1993'te de ölmüştü, şimdi şair Marlowe kadar ölüydü; ne var ki Marlowe ölüm konusunda ondan tam dört yüz yıl ilerideydi; (babamın ben doğmadan çok önce kurşuna dizilmesine tuhaf ve dolaylı biçimde sebep olabilecek haydut Başpiskopos Hewlett Johnson' ın memleketi) Canterbury'de bir ayakkabıcının evladı olarak dünyaya gelmiş ve Cambridge'de, daha sonra Corpus Christi adını alan Bene't's College'da eğitim görmüş olan Marlowe 1593'te hançerlenmişti. Artık konuşmamak belki eşitlik yaratır, belki nihai susuş bütün zamanların suskunlarını, birincisi sonuncuya ve hemen ardından gelen bir sonrakine bütün suskunları bir anda aynı seviyeye getirir, birbirine benzetir ve onları benzersiz, güçlü bir bağla birleştirir; zamanın tamamı sıkışır, bölünmez, ayırt edilmez, mesafesiz hale gelir, çünkü bittikten sonra –herkesin kendi zamanı kendisi için bittikten sonra– anlamı kalmaz; her ne kadar geride kalanlar onu, hem kendi zamanlarını hem de

gidenlerin terk ettiği zamanı sanki günün birinde o gidişin çaresi bulunabilirmiş, gidenler geri gelebilirmiş gibi hesaplamaya devam etseler de. "Annem öleli yirmi altı yıl oldu," deriz ya da "Oğlun öleli bir yıl olacak."

Bu satırları yazan kişi, onları yazarken aşağı yukarı bundan söz ediyordu; yurttaşım olmakla kalmayıp o da benim gibi Madridliydi, üstelik onca kişinin nefret ettiği kentin işgalini de yaşamıştı. Lizbon'a bir gidişinde, sıra sıra minik anıt mezarların oluşturduğu caddeleriyle, alçak, gri, sivri, süslü, tuhaf, sessiz, temiz ve gizemli –hem dolu hem boş– ufak evleriyle küçük çapta bir periler âlemi olan ağaçlı Os Prazeres* mezarlığını ziyaret etmekteydi; mezarların çoğunda bulunan camlı bir kapıdan kısmen görülebilen küçük, sade salonlara bakıyordu: "bir-iki iskemle ya da iki küçük kumaş kaplı koltuk, önlerinde dantel örtüsüyle küçük bir yuvarlak masa, üzerinde açık duran dini bir kitap, ölünün gümüş çerçeve içinde fotoğrafı, bir vazonun içinde hiç solmayan çiçekler ve bazen de bir küllük." Yolcu, "sıcak bir ortam yaratılmaya çalışılan" bu küçük salonların birinde, tabutların birinin altından çıkan bir çift ayakkabı, çoraplar ve bir-iki kirli çamaşır görmüştü; bir başkasında bardaklar; bir diğerinde ise, yanılmıyorsa bir deste oyun kâğıdı. "Bana kalırsa," diyordu hemşerim, "böyle bir dekorun tek amacı, ölü ziyaretine bildik, alışılmış ve rahat bir nitelik kazandırmak, ölü ziyaretinin yaşayanları ziyaret etmekten pek de farklı olmamasını sağlamaktır." Yani ölünün –en azından önemli ölülerin– hayatta tadını çıkardığı, sevdiği şeylerin hiçbirinden geri dönüşsüz ebedi yalnızlığında mahrum olmamasına çalışılan eski Mısır geleneğiyle bu âdet arasında bir bağlantı kurmamıştı; ona göre bu âdet, "ölünün o odadaki kalışını hoş ve sıcak bir hale getirme arzusundan çok, hayattakilerin o yerde sıcak bir duyguyla ağırlandıklarını hissetme ihtiyacıyla" bağlantılıydı. Ve ister istemez durumun ağır ironisini fark ederek ekliyordu: "İnsan orada sağ olanların, Comte'un ileri sürdüğü gibi çoğunlukta olmakla kalmayıp daha etkili ve canlı da olan ölülerin refakatini aradığını düşünüyor."

Ama bu yolcuyu irkilten şey, mezar odalardan birinde "biraz münasebetsizce" gözlediği "mükemmel kompozisyon" olmuştu: Küçük

* zevkler. –*ç.n.*

halıdan, iki küçük koltuktan, üzerinde aile fotoğrafı, bir haç ve yapma çiçekler bulunan küçük yuvarlak masadan başka, bir de "bizden önceki neslin mutfaklarında bulunan cinsten, yuvarlak, tepesinde bombeli zili ve top şeklinde ayaklarıyla bir çalar saat" görmüştü. Doğal olarak hem o hem de yanındakiler kulaklarını kapıya dayamışlar ve "konuşma sesine oranla çığlık neyse, normal bir tiktağa kıyasla o kadar gürültülü bir tiktak" duymuşlardı. İşte bu görüntü ve bu gürültülü tiktak, benim hiçbir zaman tam olarak anlamadığım, bu yüzden de hatırladığım, beni düşündüren alıntıyla son bulan düşünce zincirini tetiklemişti. "Acaba Edgar Poe'nun diri diri gömülenleri gibi, kendisini orada bırakan ölümcül unutuşu canlılar dünyasına duyurmaya mı çalışıyordu? Yoksa zamanın ölçüsünü kendisini çevreleyen sağırlara duyurmak için o abartılı sese mi gerek duyuyordu?" diye soruyordu kendi kendine. Ardından asıl konuya, o antika saatin, görünürde dünyanın en işe yaramayan, en anlamsız çalar saatinin düşündürdüğü gerçek meseleye giriyordu: "Ayrıca neticede neyi ölçüyordu ki? Merak ediyorum," diye soruyordu hemşerim, evet, esas soru buydu, "ne kadar süredir ölü olduklarını mı ölçüyordu; yoksa –şimdi yapıldığı gibi gerisayımla– son yargıya kalan süreyi mi? Yalnızlık içinde geçen saatleri ölçüyor idiyse, geçmiş saatleri mi, daha geçecek saatleri mi ölçüyordu? Bir saat –üstelik böylesine mütevazı bir saat– bana hiç bu kadar yerinde, bu kadar düşündürücü gelmemişti. O eğreti bekleyiş süresini böylesine vurgulayan bir inanışın, ruha, sıkıntısının süresini ölçmenin getireceği hafiflemeyi –ta ki biri o saati oraya koyuncaya kadar– bağışlamamış olduğunu düşündüm ve biraz şaşırdım; eğer ruh tenin dirilişini bekliyorsa, daha beklemesi gereken sürenin değil de, beklemiş olduğu sürenin hesabını bir saatten daha iyi yapabilecek ne olabilir?" Bilmecemsi cümle burada karşımıza çıkıyordu: "Bunun dışında, bana öyle geliyor ki, canlılarla ölülerin birbirleriyle konuşabilecekleri, iletişim kurabilecekleri, hepsine ortak olan tek boyut zamandır." Bunun ardından bir-iki cümle daha geliyordu, ama o cümleyi açıklamıyorlardı; aslında çok önemli de değildi; Shakespeare de sık sık anlaşılmazdır ya da tam olarak anlaşılmaz, buna rağmen her muğlak metaforu ya da göz kamaştırıcı çift anlamlılığı, izlendiğinde çok uzaklara varılabilecek on yol açar insana (elbette eğer babamın bize öğütlediği gibi gerekenin ötesinde düşünmeye ve bakmaya devam edersek, kendi kendimize ısrar eder,

artık hiçbir şey olamayacağını düşündüğümüz yerde "Peki başka?" diye sorarsak); "bu bağlamda," diye ekliyordu yolcu, "o huzursuz edici çalar saat, o rahat, küflü küçük salonda, yaşayanlarla ölüler arasındaki diyalog mucizesini gerçekleştirebilecek tek *deus ex machina*'dır." Bundan başka yorum yoktu; aslında vardı: Yolcu, hayalet zamana ya da ölü zamana yapılan bu tür baskınlardan sonra kaçınılmaz olan şeyi yapıp metnine veda etmeden önce kısaca yaşayanlara dönüyor ve "artık mezarlıktan çıkarken", yanındakilerden birine (hem de bir Edgar Poe kahramanının ismini taşıyan Valdemar adlı arkadaşına) şu iki soruyu sorduğunu hatırlıyordu: "Geceleri çalıyor mu acaba? Orada uyuyanlar kıpırdıyor mudur?"

Şimdi bu iki soru, o ziyaretten ya da o metnin kaleme alınmasından yirmi altı yıl sonra ölmüş olan hemşerime de sorulabilirdi; gerçi o, Zevkler'in ağaçlı küçük dünyasında değil, bildiğim kadarıyla doğduğumuz kentin La Almudena adlı, annemin de farklı, yani kendine ait yirmi altı yıldan beri yatmakta olduğu temiz mezarlığında gömülüydü. Bütün ölülerle ilgili olarak da şu soru sorulabilirdi: Acaba sessizliklerini korumuyor, beklerken kendi aralarında konuşuyorlar mı, acaba onları aynı seviyeye getiren, birbirine benzeten ve birleştiren güçlü ve benzersiz bağ nihai susuş değil de, inatçı saatin gürültülü tiktaklarıyla, abartılı zili hiç çalmadan, ölçtükçe ölçtüğü o sonu gelmeyen zaman boyunca, ebediyen kendilerini anlatmaları mı? Birbirlerine tek tek (her bilinçten çok) her rüyadan hatırlananları, neler yaptıklarını, başlarına neler geldiğini, neler dediklerini anlatmak, tekrar tekrar, hepsi diğerlerinin hikâyesini, yani her biri herkesin ve herkes her birinin hikâyesini ezberleyinceye kadar anlatmak için yetip de artacak kadar uzun bir zaman. Dünya var olduğundan beri yeryüzüne ayak basmış her erkeğin ve dünyadan geçmiş her kadının geri kalanlara hikâyesinin tamamını anlatmasına yetecek kadar uzun bir zaman; başından başlayıp sonuna, kendisini mezara götüren ya da yaşayanlar dünyasından sürgün eden, daha kalabalık ve daha nüfuzlu, daha canlı ve belki daha esprili, daha şakacı, kuşkusuz daha aylak ve hafif, kaygıları ve sorumluluklarını azalmış olan bu diğer topluluğa katan sona kadar. Hatta hiç var olmamış insanlara ilişkin bilgi verip hikâyeler uydurmaya, hiç olmamış olayları, kurguları, masalları aktarmaya, o uzun bekleyişte oyalanacak oyunlar oynamaya hiç tekrara kaçmadan yetecek kadar uzun bir za-

man. Böylece bir kez daha her zamanki halimize döneriz, neyin doğru olduğunu, daha doğrusu ne olup bittiğini bilmeyiz.

O zaman şiddete kurban giderek ölmüş olanlarla onları öldürmüş ya da (belki birbirlerini hiç görmeden) ortadan kaldırılmaları emrini vermiş olanların, hepsi aynı seviyeye geldiklerinde ve birbirlerine benzediklerinde, kendi aralarında nasıl konuştuklarını da sorabilirdik; gerçi ölü olmaları tek benzerlikleri olurdu, bu da aslında hiçbir şey demek değildir, bu durumda ölüler de tıpkı yaşayanlar gibi birbirinden farklı olurdu. Olayın hangi yorumunu anlatacakları da sorulabilirdi; henüz ortada görünmeyen ve yalan söylenemeyen, belki var olmadığı, hatta hiç var olmayacağı, kolektif telkinle ya da ısrarla getirilemeyeceği için bu kadar geciken (ya da bunca kalabalık, şikâyetçi, hatta mağdur, hatta daha da beteri, alaycı bir güruhla yüzleşmeye cesaret edemeyen, bu yüzden de, kibrine yenilip vaat ettiği bu musibeti kendi kendine hep yarına erteleyen, üstesinden gelinemeyecek bir korku ya da tembellikten ebediyen yan çizen) Yargıca değil de, birinin diğerine ve ikisinin geri kalanlara hangi yorumu anlatacağı sorulabilirdi; feda edilenle cellat ya da azmettirenle kurban, şimdinin zamanının (eğer böyle adlandırılabilirse, ki bir süredir ben öyle adlandırıyorum) fazlasıyla uzun olduğunu, sanıldığı gibi olmayan şeye inanılması için dayanılamayacak kadar uzun olduğunu bile bile.

Cevaben bir-iki cümle söylemeye vakit bulabildim ancak, kendi kendime gülümseyecek, inceden bir acıma duygusu hissedecek, botoksun ister ilahelere, ister insanlara ait olsun, bazı çehrelerde hatları katılaştırıp sivrilttiği yolundaki yorumlarını komik bulacak ve De la Garza'nın genel ahmaklığında beklenmedik çatlaklar olduğunu düşünecek vaktim de oldu; hatta ansızın De la Garza'yı biraz daha dinlemeyi, biraz daha gevezelik, biraz daha saçmalık ve komik benzetmeler duymayı isteyecek vakti de buldum; hatta ve hatta acaba onunla ilgili duygularım (uzaktan uzağa da olsa) Tupra'nın benimle ilgili duygularına mı benziyor diye kısaca düşünmeye de vaktim oldu: Ben Tupra'yı eğlendiriyordum, tahmin ve inceleme seanslarımız, sohbetlerimiz sırasında ya da sırf beni dinlerken keyifleniyordu ("Peki başka?" diyerek zorlardı beni. "Başka ne geliyor aklına? Ne düşündüğünü, başka ne gördüğünü anlat").

Bütün bunlar çok kısa sürdü; belki hepsi aynı anda oldu ve bu yüzden hepsine vakit bulabildim; belki de daha sonra, uykuyla uyanıklık arasında asılıyken ya da huzursuzluğum devam ederken, yatağa girdikten, o yoğun, hatalı ve tatsız gece bittikten sonra tekrar ele alıp üzerinden geçtim. De la Garza eskiden zehirli, şimdi muhtemelen zararsız olan madde konusunda beni kendi tarzında aydınlatmış, aklı başından gitmiş gibi görünen kullanıcıları ya da müptelaları konusunda da komik, münasebetsizce birkaç laf yumurtlamıştı; son söylediği şuydu: "Kafayı üşütmüş gibi görünmüyor mu sana da?"; bahsettiği kişi, "şeyin eski karısı, o da oyuncu, şimdi bizim artistlerden biriyle beraber" dediği kadındı; ne demek istediğini gayet iyi anlamıştım, aynı memleketten olmanın dezavantajı ya da avantajı; suratı kafası iyiymiş gibi gö-

rünen, uzun boylu bir kadın; böyle bir surat, insan ister kısa boylu olsun ister uzun boylu, sorunludur gerçekten. "Herhalde elmacıkkemiklerinin oraya, göz kenarlarına litre litre botoks yaptırıyordur; gözlerini bile kapatamıyormuş gibi görünüyor, varsan baksan gözü açık uyuyordur. Flavia'nın haline de baksana yahu. Bazı açılardan baktığında cin suratlı görünüyor." Karşımda o gülünç kıyafetiyle durmuş konuşuyordu; ayakkabılarının bağcıkları çözülmüştü, üstelik uzundular, bulunduğumuz tuvalet fazla kullanılmamakla birlikte, umumi tuvaletlerin hep ıslak olan zeminlerinde ıslanmaları işten bile değildi. Henüz bir kazaya uğramamış olması mucize sayılırdı, bilhassa içine şeytan girmişçesine hareket ettiği, Bayan Manoia'yı onun saç bozuntusu kırbaçlarından ve Tupra'nın daha sonra, evinde bana söylediklerine bakılırsa, kendisini de daha beter bir durumdan kurtarmak için yarıda kestiğimiz son dansı sırasında.

"Belki de bütün cinler gözleri açık uyuyordur." Esprili ya da alaylı bir cümleye giriş olarak bundan başka cevap gelmemişti aklıma; görünüşe bakılırsa kahkahalarımı tutamayacaktım, onun kendisini affettiğimi ya da takdir ettiğimi düşünmesini istemiyordum (ataşe pek kibirliydi), dolayısıyla gülüşüme başka bir neden buldum, uydurdum: "Ortaçağ da dahil, fantastik dünya edebiyatı hakkında acayip bilgili olduğuna göre, senin bunu bilmen gerekir Rafael." Kendi söylediğim lafa gülüyormuş gibi yapsam da, aslında onun akıl almaz yorumlarına gülüyordum. Ama hemen ardından, alaycılığıma gücenmesi ihtimalini ortadan kaldırmak için konuyu değiştirdim (demek ki üç-dört cümle kurmaya vaktim olmuştu): "Dikkat et, bağcıkların çözülmüş." Parmağımla ayaklarını işaret ettim.

De la Garza duruşunu değiştirmeden yere baktı; artık sersemliğini, çılgınlığını ya da baş dönmesini üstünden atmışken, o şekilde, garip bir madeni çubuğa yarı yaslanmış, yarı tutunur halde durmak ona havalı geliyor olmalıydı; gerçi hava atılacak bir mekânda değildik, seyirci de yoktu (beni etkileyebileceğini düşünüyor olamazdı). Ayakkabılarına uzaktan, anlaşılmaz bir merhamet ifadesiyle baktı, sanki kendininkiler değil, başkasınınkilermiş (benimkilermiş) gibi; ardından da beklenebilecek hareketi yapmadı, bağlamak üzere eğilmedi. Bütün sıfır numara geri zekâlılar gibi insanı şaşırtabiliyor ve elbette bir saniyede tekrar sinirlendirebiliyor, bir anda açıkça attığım kahkahayı, iç-

ten içe gülümseyişimi, başlangıç aşamasındaki tenezzülümü ve inceden acıma duygumu silebiliyordu.

"Hadi sen bağlayıver, ben hâlâ biraz sarhoşum, çömelemeyeceğim, arkadaşın olacak şu koduğumun herifi de koduğumun yeleği ve söz verdiğiniz şu koduğumun kokainiyle gelse iyi olacak. Ne olur ne olmaz diye çift düğüm atıver. Eline yapışmaz ya."

Belki en beteri o son, fazlalık cümle, o "Eline yapışmaz ya" olmuştu. Çiğliği, küstahlığı beni kudurttu. İstediği kadar temiz ya da lüks olsun, benim bir tuvaletin zeminine diz çökeceğimi, böyle bir dangalağın, sahte küfürbazın (aynı cümlede üç "koduğumun" biraz fazladır, kulağa sahte gelmesi kaçınılmazdır), üstelik de hiç gereği yokken başımı belaya soktuktan sonra, ayakkabılarını bağlayacağımı düşünmesi; sırf aklından geçirmesi ve doğal bir şeymiş gibi önermesi, bunda bir terslik, olağanüstü bir tuhaflık görmemesi, yapılabilecek bir şey gibi görmesi; üstelik de bunu bir kapris, neredeyse bir emir gibi ifade etmesi, hem de o şık ve saçma mekânda zaten maaşımı ödeyen, bana emir verebilecek ya da veremeyecek ya da bir noktaya kadar verebilecek kişiden birkaç emir almışken; üstüne üstlük sakat, kötürüm filan olmadığı halde, sırf o anda eğilmek zoruna gittiği için... Bazı insanlar vardır ki, sınır tanımazlar ve bunu ne kadar iyi bilsek de bizi daima şaşırtırlar; bunlara tahammül etmek imkânsızdır. Ona ne cevap verirdim, ne yapardım ya da ona ne yapardım bilmiyorum; bilmiyorum, çünkü o kadarına vakit bulamadım; gerçi belki ilk birkaç saniyelik şaşkınlıktan sonra, akıl almaz arsızlığı yüzünden daha da çok gülerdim, kim bilir. Ama vakit bulamadım, çünkü tam o sırada Tupra ya da o geceki adıyla Reresby içeri girdi. Sanıyorum girdiğinde ben hızlı pistte ense kamçısını gördüğüm anda zihnimi ele geçiren tek, kısa ve basit düşünceye geri dönmüştüm: "Şunun ağzını burnunu bir güzel dağıtsam"; kapı açıldığında herhalde bu geçiyordu aklımdan.

Tupra'nın öngördüğü yedi dakika geçmiş olmalıydı, belki on dakikaydı ya da on iki; çeşitli konularla ilgilenmesi gerekmişti: Flavia'ya bir çekidüzen vermek, kadını kocasının yanına götürmek, belki adama bir açıklamada bulunmak, tekrar gitmesi ve –beni başka yerde görevlendirdiğinden– onları yalnız bırakması gerektiği için özür dilemek... Belki şimdi kendisi ataşeyle kalır –ama hangi dilde konuşacaklardı– ve diğerleriyle ilgilenmek üzere beni onların masasına gönderirdi. Ne

var ki aynı anda –kapıda bir bütün halinde belirmişti, yani adeta hem önden hem arkadan görüntüsüyle– paltosunu üstüne almış olduğunu gördüm, giymemişti de omuzlarına atmıştı, İtalyanlar ya da özenti bir İspanyol veya ensesi kalın bir Slav gibi; ayrıca kolunda bir palto daha taşıyordu; kendi paltosu açık renkti, öteki koyu; koyu renk olanın benim paltom olduğu geçti aklımdan, bu yüzden gidiyoruz zannettim; malul tuvaletindeki doğaçlama ve abes randevumuza gelmeden önce, daha sonra çıkışta vestiyerde oyalanmamak için paltoları alma görevini de üstlenmiş demek, diye düşündüm ("*Don't linger or delay*", belki de bu Reresby'nin şiarıydı).

"Gidiyor muyuz?" diye sordum.

Derhal cevap vermedi, ama fazla da gecikmedi. Cebinden bir şey çıkarıp kapıya sıkıştırdığını gördüm, belki birkaç kere katlanmış bir kâğıt, belki tahta bir takoz, belki bir karton parçası, ilk anda ne olduğunu göremedim, göz açıp kapayıncaya kadar yapıvermişti, çocukluğundan beri yüzlerce kapıyı sıkıştırmış gibi. Kendisi takozu çıkarıncaya kadar kapıyı kimse açamazdı; sertçe itip çekerek kontrol ettiğini gördüm, birbiri ardına iki seri hareket; istisnasız her hareketinin özellikle sağlam ve güvenli, hatta ekonomik olduğu dikkatimi çekti.

"Hayır, henüz kimse gitmiyor," dedi bunun üzerine.

Dalgın görünüyordu, daha doğrusu meşgul, çalışan insan tavrı içindeydi. Koyu renk paltoyu madeni çubuklardan birinin, kalçalarımız hizasındaki alçak çubuklardan birinin üzerine attı, buna karşılık kendi paltosunu daha yüksek bir çubuğa yakasından astı; paltoyu üstünden pelerinmiş gibi çıkardı, fazla bol bir palto olmamakla birlikte, biraz ağır ve katı göründü gözüme, dilencilerin çok pis giysileri ya da kolalı giysiler gibi. Ama artık kimse kola kullanmıyor, hele paltoda. Ayrıca onun paltosu belli ki pahalıydı, gıcır gıcırdı, sahibinin saygınlığını vurgulayan, belki aşırı, neredeyse şüphe uyandıracak derecede vurgulayan paltolardandı.

De la Garza, "Nihayet," diye sitem etme cüretini gösterdi. Sonra da Tupra'nın dilinde, o korkunç aksanıyla, yani ona hitaben ekledi (kendi abartılı, göz zevkini bozan kıyafeti düşünülecek olursa, Tupra'nın yeleğine dikkat etmiş olması, onunla alay etmesi kışkırtıcıydı, bir rezaletti): "*It was high time, you know*." Onun telaffuzuyla sadece kalıp cümleler anlaşılabiliyordu, söylene söylene kalıplaşmış oldukları için,

ayrıca her lafa "*you know*" diye ekleyenlerdendi, ki bu da hiçbir şey bilmeyenleri ele veren bir şeydir; bunun haricinde, o ahmağın İngilizce konuşamadığını ben gayet iyi biliyordum, duyduğu ilk yan cümlede ipin ucunu kaçırıyordu, daha önce kaçırmamışsa tabii; kendi konuştuğunda ise, dediklerini İspanyol olmayan birinin anlaması imkânsızdı, İspanyol olmak benim talihsizliğimdi, hem de sadece bu bağlamda değil. De la Garza esasen niçin orada bulunduğunu, onu Flavia'dan kadının yüzünü kutsal kefene çevirmesin diye ayırmış olduğumuzu, bize karşı borçlu durumda olduğunu, Flavia'nın kavalyeleri ve deyim yerindeyse muhafızları sıfatıyla (ikisini ben tanıştırmıştım) bize hakaret etmiş sayılacağını unutmuşa benziyordu. Kibirli insanlar çok şanslıdır, hiçbir zaman kendilerini sorumlu hissetmez, vicdan azabı çekmezler, çünkü tamamen bilinçsiz ve sorumsuzdurlar; kendileri açıkça, şevkle aranmış olsalar bile, herhangi bir cezayla karşılaştıklarında, terslendiklerinde şaşırırlar, anlayamazlar; onlar hiçbir zaman hatalı değildir; çoğu kez de bu spontane inançları adeta başkalarına sirayet ederek onları da inandırır ve böylece cezadan kurtulurlar. Ancak bu olayın bu şekilde sonuçlanacağından pek emin değildim. Tupra'nın o talepkâr tondan hoşlanmayacağını düşündüm; De la Garza'ya kokain teklif edilmişti, hem de doğrudan değil, aracı kullanarak (yurttaşı ve neredeyse tercümanı olan biri aracılığıyla); onun fütursuz ve kibirli anlayışına göre, teklif edilen şeyi yedi ya da on veya on iki dakika sonra talep etmek caizdi; bir lütuf ya da armağan konusunda hesap sormak gibi bir şeydi.

Masadan kalkıp tuvaletlere doğru yürürken üzerime çökmüş olan ağırlık hissi o anda arttı; başından beri hiç yakamı bırakmamıştı zaten, ama şimdi iyice belirginleşmiş, ezici hale gelmişti; bu his çeşitli nedenlerin bir araya gelmesiyle oluşabilir: şok ve aciliyet, sonuna kadar götürmek zorunda olduğumuz soğuk bir misilleme karşısında hissedilen tiksinti, bir tehditle karşı karşıya kalındığında duyulan, üstesinden gelinmesi imkânsız ürkeklik. Bu sonuncu neden henüz Rafita için geçerli olamazdı, o bir tehdit hissetmiyordu. Buna karşılık o anda benim için geçerli olan neden, birinciden çok ikincisiydi; Rafita'yla Flavia'yı aramak üzere ayağa kalkıp iskemlemi iterken hissettiğim şok ve aciliyeti artık hissetmiyordum; daha ziyade bir misillemenin tehdidini sezinliyordum (öngörü derecesinde değildi ama), kaçınılması çok zor bir misilleme, sanki ok yaya takılmış, yay bıkkınlıkla, ade-

ta esneyerek de olsa son noktasına kadar gerilmişti. Bütün bunları hisseden ben olsam da, aslında Tupra'dan yayılan şeyler olmaya devam ediyordu: rahatsızlık, uğursuzluk hissi, göğüste iğne batması, felaket önsezisi. Evet, Reresby belli ki önceden uyarmayan insanlardandı ya da artık yararı olmayacakken, nasıl desem, uyarı zaten gerçekleştirilmekte olan ceza eyleminin bir parçasıyken uyarıyordu.

"Beklemene değecek," dedi tatlılıkla, henüz bir mesaj iletmiyordu, en azından sözel olarak. Ataşe dediklerini anladı mı bilemiyorum, zaten önemli de değildi, çünkü Tupra aynı anda parmaklarını eleştiri konusu yeleğinin üst cebine sokup güzelce katlanmış bir kâğıt parçası çıkardı içinden. Ve aynı iki parmağıyla, işaret ve orta parmaklarıyla De la Garza'ya uzattı; uzattı denemez aslında, ileri doğru bir adım atmadı, kolunu da uzatmadı, yani sadece gösterdi, ödül kazanan bir çocuğun mükâfatını bir an havada tutan yetişkin misali, diplomasi fukarası diplomat yaklaşıp alsın diye havada asılı tuttu; "*Help yourself*," diyerek onu yaklaşmaya davet etti; bunu İngiltere'ye ayak basmış en aptal insan bile anlar: "Buyur." "Çok fazla da kaçırma. Bütün gece idare edecek." Sesinde hâlâ bir dalgınlık vardı, formaliteleri yerine getiren ya da hâlâ birtakım hazırlıklarla uğraşan birinin tonuydu. İngilizcede sen-siz ayrımı olmadığı halde onunla senli benli konuştuğundan kuşku duymadım.

"Demek doğruymuş, yanında kokain varmış," diye düşündüm şaşırmadan; gerçekten de onun gibi bir adamın bir-iki gram, hatta daha fazla kokaini kolaylıkla bulmasında şaşılacak bir şey yoktu; hatta polisin el koyduğu bir mal da olabilirdi; üstelik kendi kullanımı için bulundurmuyor da olabilirdi; belki sırf şimdi yaptığı gibi yem olarak ya da sembolik rüşvet olarak, karşılığında bir şey kazanmak için ikram etmek amacıyla taşıyordu. "Comendador bir zamanlar karı tavlamak için yem olarak kullanırdı," diye hatırladım birden, "karılar arabasına biner ya da onunla birlikte evine giderdi, her zaman değilse de çoğunlukla ya arabada ya da evinde becerirdi onları; ilk anda, otomobile binerken öyle bir niyetleri olmasa bile. Comendador'un kullandığı kelimeler bunlardı, ikisi birbirlerinden çok farklı oldukları halde, kısmen bu geri zekâlının ifadeleriyle çakışıyordu, daha genç olduğum, daha öznel zamanlarda bazen ben de aynı ifadeleri kullanırdım, şimdi de tek tek olaylarda kullanabilirim (hiçbir konuşma biçimi unutulmaz,

bildiğim bütün konuşma biçimlerini hatırlıyorum), şayet bir kadın sadece karı olmaya razıysa ya da sadece karı olmak, öncesinde laf kalabalığı, sonrasında ani bir sevgi olmadan becerilmek ya da karşısındakini becermek (ikisi aynı kapıya çıkar) istiyorsa; hayatında tek bir gece olsun sırf katışıksız, düşüncesiz et rolü, yağmacı ya da yağma rolü (aradaki farkın önemi yoktur) oynamak istememiş kadın pek azdır; Luisa bile, ben ayrıntılarını bilmesem de, gençliğinde birden fazla bu tür gece yaşamıştı; şimdi de benim burada birkaç kere yaptığım gibi, kim bilir, belki kendisinin de bu gece, şu anda yaptığı gibi tekrar deneyebilir; Pérez Nuix de bu tür geceler yaşıyordur, henüz onlara bir son verecek yaşta değil, son dediysem, geçici olarak ya da görünürde demek istedim, çünkü hiçbir şey asla kesin olarak bir kenara bırakılmaz. Tupra yemiyle benim bu *cunt*'ı bir özürlü tuvaletine getirmemi ve orada şikâyetlerine maruz kalmadan on ya da on iki dakika boyunca ona tahammül etmemi sağladı, az şey sayılmaz. Yani şimdilik en acil olan şeyi elde etti, onu etkisiz hale getirdi, Bayan Manoia'yla durumu daha fazla karıştırmasını önledi, Arturo'sunun da endişelenmesini ve bilhassa öfkelenmesini engelledi, muhtemelen en önemlisi de bu." Ama şimdi küçük zarfı ikram ediyordu, kokaini verdiğine göre, karşılığında ne bekliyor diye merak ettim; belki rüşvet olarak kullanacak (daha sonra, "Hadi, sende kalsın" diyecekti), ortalıktan toz olmasını, tuvaletten doğruca, oyalanmadan sokağa çıkmasını sağlayacaktı; ama bu mümkün değildi, De la Garza'nın patırtıcı arkadaşlarını toplaması ya da onlara haber vermesi gerekirdi, meğerki arkadaşları zıvanadan çıkmış halini görünce onu beklemeden gitmiş olsunlar. Reresby ayrıca, "Bu *moron*'u iptal etmek lazım," da demişti; bu da kelimenin tam anlamıyla onu sıfırlamak demekti, yani imha etmek gibi bir şey.

De la Garza küçük zarfı Reresby'nin elinden aldı, zarf sıkıca katlanmış, belki henüz hiç açılmamıştı, şişkin görünüyordu. "*Thank you*," bile demedi, sadece mücevherlerle bezeli yumruğunun dış kenarıyla kapının kapalı, daha doğrusu iyice sıkıştırılmış olduğunu kontrol etti, sonra da sıra sıra musluklarının yan tarafında, siyah mermerin lavaboyu çevreleyen düz kısmında çizgisini hazırlamaya girişti. Ama daha cüzdanını çıkardığı anda fikir değiştirdi (belki her şeye rağmen Tupra'nın takozuna güvenmiyor, sağlam bir kilit gibi görmüyordu) ve elinde cüzdanı ve küçük zarfla birlikte bölmelerden birine girdi; elbette kapıyı ka-

pamadı, bunu hakaret olarak görürdük ya da ifrata kaçmaya niyetli olduğunu düşünebilirdik. Buraya yaptığım ilk süratli ziyarette etrafa fazla dikkat etmemiş –kaçakları ararken şöyle bir göz atmıştım sadece– yüksektekilerin, omuz hizasındakilerin dışında daha alçakta, kalça hizasında da üç-dört çubuk olduğunu görmemiştim; benim paltom bu alçak çubuklardan birinin üzerinde duruyordu, eğer gerçekten benim paltomsa; bölmelerin ne kadar geniş olduğunu da fark etmemiştim, sadece iki bölme vardı, ama küçük birer salon gibiydiler neredeyse; orada her şey geniş ve ferahtı, kuşkusuz engellilerin hareketlerini kolaylaştırmak, tekerlekli iskemlelerin (ani dönüşler de dahil) her türlü dönüşüne imkân sağlamak için; aydınlatmada aynı bolluk vardı, mutlaka sendelemelerini önlemek için ışıl ışıl aydınlatılmıştı içerisi, her şey tertemiz, yepyeni, pırıl pırıldı, hatta sıcak bir ortamdı, umumi tuvaletlerde yaygın olarak görülen pislikten eser yoktu. İngiliz engelsizlerin de buraya saygı göstermesi, burayı fütursuzca işgal etmemesi, bütün erkeklerin ve kimi kadınların yaptığı gibi çamura bulayıp batırmaması takdire şayandı. Mesela biz o anda şimdilik engelsiz üç kişi olarak mekânı gereksiz ve yarı kanunsuz şekilde meşgul etmekle kalmıyor, böyle bir tesadüf uzak ihtimal olsa bile, ihtiyacı olabilecek meşru özürlülerin girişini de engelliyorduk; ne var ki üç mütecavizin arasında ikimiz İspanyol'duk, bizden, en azından çoğumuzdan da beklenirdi; bir şey bize yasaklanmayagörsün, hemen emirleri, hatta talimat ve ricaları çiğneriz. Bununla birlikte fikir, orada buluşma ya da o mekânı kirletme fikri aramızdaki İngiliz'den çıkmıştı, her ne kadar soyadı Finlandiyalı, Çek, Türk veya Rus olsa da; o dört dörtlük bir İngiliz'di, belki yurtseverdi de, ayrıca o gece, o mekânda adı Reresby'ydi. Doğrusu adını değiştirdiğinde hatırlamakta zorlanıyordum; ben onu hep Tupra diye düşünüyordum, dilime de Tupra geliyordu, o kendisine daha samimi hitap etmemi teklif, hatta rica ettikten sonra Bertram ya da Bertie bile gelmiyordu aklıma.

De la Garza klozet kapağını kapatıp küçük zarfla cüzdanı klozetin arkasındaki rezervuarın üstüne koydu, ama hemen ardından durdu, rezervuarın beyaz olduğunu fark etmişti; bunun üzerine onları bakalit ya da benzer bir malzemeden yapılmış lacivert, temiz ve düz klozet kapağının üstüne aldı, önünde diz çöktü, poposu neredeyse topuklarına değiyordu ("Şuna bak, mızmızlığından eser kalmadı," diye düşündüm

hınçla, "bir dakika önce ayakkabılarını bağlamak için çömelmek bile istemiyor, bana bağlamamı söylüyordu, şimdi kokaini hazırlayıp çekmek için diz çöküyor; umarım kalkarken bağcıklarına basıp kafasını yarar; ayakkabılarına değil, boynuna düğüm atmak geliyor içimden"). Filesini önüne düşmesin diye, saçını arkaya atarcasına, bir boyun hareketiyle arkaya attı, file omzunun üstünden sarktı; cüzdanından bir kart çıkardı, *platinum* olduğunu gördüm; genelde hesaplarında bol para bulunduruyordu herhalde ya da büyükelçilik fonlarını, işlemlerini yönetiyordu; o Visa kartını herkese vermezler. Zarfı dikkatle, biraz beceriksizce açtı, çok sık kullanıyor olmasa gerekti; kartın bir köşesiyle az miktarda kokaini doğrudan kapağın üstünde ezdi, el altında tabla olarak kullanabileceği bir şey yoktu; beyaz toz kapağın üstünde net olarak görülüyordu, rezervuarın üzerinde aynı şey olmazdı. Sert kartla tozu iterek çizgi haline getirdi, ifrata kaçmadı, hatta aldığının bir kısmını zarfa geri koydu ve başkasının malı olduğunun aniden bilincine varmışçasına hemen kenara ayırdı, katlamış ama tam kapatmamıştı. Visa'yı pek ustalıkla kullanmıyordu, tozu üst üste birkaç kere yayıp tekrar toparladı; ben eşikten şaşkınlıkla onu izliyordum; Tupra dışarıda kalmıştı, arkamdaydı; daha doğrusu öyle olduğunu tahmin ettim, ona değil, sadece dizlerinin üstündeki Rafita'ya bakıyordum (ne kadar beceriksiz olursa olsun, işlem kısa bir işlemdi, genelde kısa olurdu). Hazırladığı çizgi eskiden Comendador'la arkadaşlarının çektikleriyle karşılaştırdığımda bana fazla kalın, fazla uzun görünmedi; onlar kadar gece kuşu olmayan başka insanları da hem İngiltere'de hem İspanya'da çeşitli partilerde, çeşitli tuvaletlerde kokain çekerken görmüştüm (tuvaletlerde gördüklerim özellikle seksenlerin sonlarında ve doksanlardaydı, ama yalnızca o zamanlar da değil); aralarında bir bakan, bir kodaman, bir futbol kulübünün başkanı, katılığıyla ün yapmış bir yargıç, hatta bunların çeşitli çevrelerde yetişmiş, çeşitli görüş ve yaşlardaki süslü püslü eşleri, iki kadın oyuncu, iki piskopos (ayrı ayrı: biri Katolik, biri Anglikan, ama ikisi de kılık değiştirmiş olarak), Opus Dei mi, İsa Lejyonerleri mi hatırlayamadığım bir tarikata mensup multimilyoner bir kadın da vardı; daha yakın tarihte de ünlülere verdiği yemek davetinin sonunda Dick Dearlove'ı ve o davetlilerin bazılarını görmüştüm; ABD'de bir keresinde Pentagon'dan bir subayı gördüm ama onu, yani kim olduğunu, nerede ve hangi koşullarda gördüğümü anla-

tamam; ben tamamen tesadüf eseri orada bulunuyordum, ayrıca bu olay daha sonra oldu, dolayısıyla o sırada henüz onu görmemiştim (sanıyorum ABD'de tutuklanmamı önleyen ya da tutuklama kararını anında geçersizleştiren şey, beni, o subayı, iki kadını ve iki adamı daha kelepçeleyen polisin "Susma hakkına sahipsiniz..." diye başlayan *Miranda kuralını* eksik söylemesinden çok, benim subayı kokain çekerken görmüş olmamdı; kesin olan şu ki, susma hakkımı kullanmasam, emrinde onca birlik olan o yüksek rütbeli subayı epeyce zor durumda bırakabilirdim).

De la Garza pantolonunun ve (etekleri yerlerde sürünen) kallavi ceketinin ceplerini yokladı, sonra başını tam çevirmeden, yüzüme odaklanamadan bana baktı; benden ya da Tupra'dan bir banknot isteyeceğinden korktum, ondan beklenirdi. "Burnuna bir banknot sokacaksan bari kendininkini kullan, hayvan," diye düşündüm peşinen, gayriihtiyari kafiye yaparak. Ama o nihayet bir cebinden beş sterlinlik bir banknot çıkardı ve hızla yuvarlayıp (bunu daha ustalıkla yapmıştı) talk pudrasını andıran tozu burnuna çekmek için ince bir tüp haline getirdi. "Aslında," diye düşündüm, "burada hafif bir talk pudrası kokusu var. Şu engelliler ne kadar temiz." Gerçi o diskotekte ne zamandır buraya kimsenin girmediğine giderek daha fazla ikna oluyordum; belki de o tuvalet sonradan eklenmiş, daha yeni açılmıştı. "Belki de Tupra buna talk pudrasını kokain diye yutturdu," diye de geçti aklımdan. De la Garza'nın başını eğip boynunu ileri doğru uzattığını gördüm; artık çekecekti kokainini ya da sol burun deliğine yarısını; sağ burun deliğini işaretparmağıyla tıkamıştı. "Eski zamanların idam mahkûmlarına benziyor," diye düşündüm, "mağlup ensesini, çıplak boynunu balta veya giyotine sunarmış gibi; klozet kapağı da kesme kütüğüne benziyor, kapağı açık olsa, kafanın yuvarlanmasını önleyerek tıpkı bir kusmuk gibi içeri, mavi suyun ortasına düşmesini sağlayacak bir sepete benzerdi."

O sırada Tupra'nın otoriter sesini duydum:
"Çekil Jack," derken bir yandan omzumdan sertçe değilse de sıkıca tutup beni kenara itti, ortalıktan, yani neredeyse küçük bir salona benzeyen tuvalet bölmesinin eşiğinden çekti; bölme belki de Os Prazeres mezarlığındaki sade dekorlu, sözde sıcak atmosferli, hem dolu hem boş minik anıt mezarlarla aynı boyuttaydı. "*Stand clear, Jack*," demişti, belki de "*Clear off*" ya da "*Step aside*" veya "*Out of my way, Jack*"; sonrasında çok daha fazlası olunca önemi kalmayan bir şeyi tam olarak hatırlamak zordur; her halükârda ne demek istediğini anladım, kullandığı ifade ne olursa olsun, anlamı buydu, ayrıca elinin omzumu sıkıca kavrayışı da sözlerine eşlik ediyordu; beni kenara itmesine izin verdim; sözleri iyi niyetli bir bakışla, "Kenara çekil" diye, kötü niyetle ise, "Çekil şuradan Jack, ayak altında durma, karışma, engellemeye çalışayım deme" diye anlaşılabilirdi; ama ses tonu ilkine yakındı, itaatsizliğe ya da oyalanmaya, yerine getirilmesinde herhangi bir gecikmeye, direnişe, sorgulamaya, itiraza, hatta korkunun dışa vurulmasına izin vermeyen bir emir olamayacak kadar yumuşaktı; çünkü elinde bir kılıç tutan ve kılıcı indirmek, hamle yapmak, kesmek üzere havaya kaldırmış birine itiraz etmek, karşı koymak imkânsızdır; hele silahı ortaya çıktığı anda görmemişseniz, nereden çıktığını bilmiyorsanız; ilkel bir kesici ağız, bir ortaçağ kabzası, Homeros sapı, arkaik bir uç, en gereksiz ya da zamanımıza en aykırı ateşsiz silah, oktan ve mızraktan bile daha aykırı, öyle bir tarih hatası, bir mesnetsizlik, bir aşırılık, bir yersizlik ki, sırf görüntüsü bile paniğe yol açar, biyolojik olmaktan çıkmış, atavik bir korku yaratır; insan sanki tarihin neredeyse bütün asırları boyunca en fazla sayıda insanı öldürmüş silahın kılıç ol-

duğunu bir anda kavrar (yakından ve ölenin yüzünü görerek öldürmenin silahıdır; katil, intikam alan ya da adaleti yerine getiren kişi kasıp kavururken, saplar, keser, parçalarken onu elinden bırakmaz, ondan ayrılmaz, her şeyi hiç fırlatıp atmadığı, aksine sıkı sıkı tuttuğu aynı demir silahla yapar, deler, doğrar, şişe dizer, hatta böler; hiçbir şeye direnemeyen, bir işe yaramayan, her şeyin yaraladığı, bir tırnağın deldiği, bir bıçağın yardığı, bir mızrağın yırttığı, havada savrulan bir kılıcın sırf değişiyle parçaladığı derimizin altında teslim olan, yarılan asla un çuvalı değil, hep et çuvalıdır); en tehlikeli, en dayanıklı, en korkulur silahın kılıç olduğunu anlar, çünkü fırlatılan silahın tersine, kılıç darbesini tekrarlayabilir, birbiri ardına, birbirinden beter, birbirinden acımasız darbelerle lime lime doğrayabilir; bir kez hedefe ulaştıktan sonra peşinden yenilerinin gelmesi ve hedefe ulaşması, aynı bedene saplanması şart olmayan, gerisi gelmeyen ve bazen, eğer ucuna ölümcül bir zehir sürülmemişse sadece tedavi edilebilir bir yara açan ok ya da mızrak gibi değildir; kılıç ısrarla saplanır, çıkar, tekrar saplanır ve keser, sağlam kişiyi öldürebilir, yaralının işini bitirebilir, ölüyü paramparça doğrayabilir, ta ki kılıcı tutan, kendisi ölmedikçe ya da kolu koparılmadıkça onu elinden bırakmayacak, kaybetmeyecek kişi bitkinlikten tükeninceye ya da yere yığılıncaya kadar; işte bu yüzden kılıcı kınından çekme hareketi bir mecburiyetti, beyhude değildi, o hareketi bir tehdit, şüphe, uyarı, tetikte olunduğunun görsel hatırlatması babında yarım bırakmak daha iyi olurdu, çünkü tamamen çekilmesi, ucunun havada asılı kalması, artık geri dönüşsüz biçimde kan akacağının kesin işaretiydi.

Tupra'nın kılıcı kınından çekişini görmemiştim, bir kını vardıysa elbette; ansızın çelik çıplak haliyle, adeta büyü marifetiyle elinde belirmişti; fazla uzun olmayan, ama kesinlikle acımasız ve keskin mi keskin bir kılıç; bir metreden kısa olduğuna kuşku yoktu, kabzası ortaçağ kabzası değildi, oysa ilk bakışta çanak siperli ya da balçaklı olanlar hariç, bütün kılıçlar ortaçağ kılıcına benzer; belki Rönesans dönemi kılıcıydı; o sırada da, daha sonra, eve dönmüşken, yarı uyku ya da uykusuzluk halimde hatırladığımda da bana bir *landsknecht* kılıcı gibi göründü daha ziyade; bu silahlar konusunda uzman olduğumdan değil, ama okutmanlık günlerimde, Oxford'da çevirmek zorunda kaldığım, hiçbir pratik uygulaması olmayan, iddialı ve kokuşmuş onca

pasaj arasında Sir Richard Francis Burton'ın –sahaflar arasında kısaca "Yüzbaşı Burton"– kılıç türlerine ilişkin bir metni de vardı, üstelik resimli bir metindi; bu isim ve ona tekabül eden resim aklımda kalmıştı, aklımda kalan birkaç tür daha vardı (mesela "*a la Papenheim*"); *landsknecht* kılıçları Almanca bir takma adla "*Katzbalger*" ya da ona benzer bir adla da biliniyorlardı; anlamı "kedideşen"di; fazla risk taşımayan, mütevazı ya da doğrudan kârlı ve aşağılık bir iş; eninde sonunda *landsknecht*'ler piyade sınıfından Germen paralı askerleriydi, bununla birlikte ülkem imparatorluk birliklerinde onlardan yararlanmayı ihmal etmemişti; belki de abes çeviri İngilizceden İspanyolcaya değil, İspanyolcadan İngilizceye yapılmıştı: *V. Karl'ın Viyana Kuşatması*, yoksa muazzam Lope de Vega'nın bu başlığı niye bana tanıdık geliyordu, niye şu dizeleri ezbere biliyordum (gerçi babamdan duymuş da olabilirdim, ihtimal dahilindeydi, babam ezberden şiir okumaya Wheeler kadar, hatta belki ondan daha meraklıydı, yaşıt sayılırlardı): "Gidiyorum, muzaffer İspanyol, şimşek ve ateş, senden ayrılıyorum. Ayrılıyorum artık sizden, güzel kırlar, titreyerek ayrılıyorum İspanya'dan; çünkü bu öfkeli adamlar gökgürültüsünden yoksun yıldırımlar gibi sessizce parçalıyor." Çok yurtsever, çok mağrur ve çok başarılı bir pasaj, kaçan bir istilacının ağzından yazılmış; ne var ki bir başka kuşatmada, Kanuni Sultan Süleyman yönetimindeki Osmanlıların Viyana kuşatmasını püskürtmek, ona son vermek amacını güden kuşatmada durum bu değildi; orada öfkeliden ziyade vicdansız paralı *landsknecht*'lerin elinde "kedideşen"ler göz açtırmıyor olsa gerekti; Dürer'in, Altdorfer'in gravürlerinde görürüz onları ve silahlarını, yani pek uzun olmayan, enlemesine taşıdıkları kılıçlarını; karınlarının üzerine takılı kılıçlar yaklaşık yetmiş santim uzunluğundadır; bazen de Velázquez'in Breda tablosundaki mızraklardan pek farklı olmayan mızraklar taşırlar; Tupra bir de mızrak peydahlamış olsa, iyice korku salardı içimize; elbette beni korkuturdu, ama kurbanını, kılıcını çektiği De la Garza'yı daha da çok korkuturdu; Reresby öne geçmek için beni kenara itip uzaklaştırırken kılıcı tek eliyle tutuyordu, ama havaya kaldırıp darbeyi indirmek için iki eliyle kavradı. İki kolu havaya kalkınca yeleğinin yukarı doğru sıyrıldığını gördüm; hareketine kuvvet kazandırıyordu; yeleğin altından, kemerinin üstünde incecik, zarif, açık renk çizgili gömleği göründü.

"Öldürecek onu," diye düşündüm, "kafasını uçuracak, boynunu vuracak, hayır, olamaz, yapmayacak, evet, şuracıkta kesecek kafasını, bedeninden ayıracak; ben de engel olamam artık, çünkü kılıç inmek üzere, üstelik çift ağızlı; korkutmak, ders vermek için sırtıyla kuvvetli de olsa vurması imkânsız, çünkü kılıcın sırtı yok, iki ağzı var, yani her durumda biçecek; De la Garza anında ölecek, onu bütün halinde, tek parça görmek için sonsuz bir süre beklememiz gerekecek, ta ki az sonra ayrılacak olan iki parça, Yargı önüne panayırdaki hilkat garibesi gibi, kafası top ya da coğrafi küre misali kolunun altında değil, derli toplu, omuzlarının üstünde çıkabilmesi için hürmeten birleşinceye ve orada haykırıncaya kadar: 'İngiltere'de, umumi bir tuvalette, eski Londra kentinde bir özürlü tuvaletinde öldüm. Bu adam beni kılıçla öldürüp iki parçaya ayırdı; şu öteki de oradaydı, gördü, parmağını oynatmadı. Başka bir ülkedeydi, beni öldüren kendi ülkesindeydi, ama benim için yabancıydı, çünkü benim memleketime yabancıydı; buna karşılık hazır bulunup hiçbir şey yapmayan benim dilimi konuşuyordu, aynı memlekettendik, daha güneyde, arada deniz olduğu halde pek de uzak olmayan bir ülkeden. Niçin katledildiğimi hâlâ bilmiyorum, çok kötü bir şey yapmamıştım, onlar için tehlike de teşkil etmiyordum. Önümde daha ömrümün yarısı, belki daha çoğu vardı, muhtemelen bakanlığa, en azından Washington büyükelçiliğine kadar yükselecektim. Nasıl olduğunu anlayamadım, canımı aldılar, her şeyimi aldılar. Gökgürültüsünden yoksun yıldırım gibiydiler: Biri parçaladı, öteki sessiz kaldı.' Ama De la Garza kıyamet gününde, her erkeğin, her kadının daha önce neyse o olacağı, hödüğün nazik, az konuşanın cerbezeli, kötünün iyi, vahşinin uygar, zalimin merhametli, hainin hakikatli olmayacağı günde bile böyle konuşamayabilir. Rafita'nın ithamını kendi küstah, münasebetsiz tarzında ifade edip Yargıca şu şikâyeti haykırması daha muhtemel: 'İngiltere'de bok yoluna gittim ulan; topallar için yapılmış bir heladaydım, şu herif geldi, klozet kapağının üstünde gırtlağımı kesti, düşünebiliyor musun? Orospu çocuğu bir İngiliz, belalı şerefsizin teki. Neye uğradığımı anlayamadım anasını satayım, ruhum duymadı, epeyce içmiştim, dans etmekten serseme dönmüştüm, kustu kusacak gibiydim, kendi dalgamdaydım, hiçbir şeyden haberim yoktu, ama yemin ederim ona bir şey yapmamıştım, herif psikopat mıdır nedir, anlaşılır gibi değildi, bir yerlerden bir kılıç çıkardı, tek hamlede

kafamı uçuruverdi hıyar; kendini Barbar Conan sandı herhalde ya da El Cid, Gladyatör, ne bileyim ben, manyak herif; bir de yelek giymiş üstüne, hayret bir şey, durup dururken kılıç sallamaya başladı, onun fantazisi yüzünden ben canımdan oldum, şansa bak, olacak iş mi, hayatım oracıkta son buldu. Öbürü de orada heykel gibi dikilmiş şaşkın şaşkın seyrediyordu, Madridli bir tip anasını satayım, memleketlim yani, hemşerim; herifin kolunu tutmaya bile yeltenmedi, yani kollarını, çünkü öteki şerefsiz kılıcı iki eliyle tutup vargücüyle indirdi boynuma; al sana ortaçağ dünya edebiyatı; aslında öylesi daha iyi oldu biliyor musun, yekten uçurdu kafamı, öbür türlü olsa düşünsene, kafam tam kopmamış, sallanıyor, ben yarı ölü, yarı diri, her şeyi görüyorum, yok yere öldürüldüğümü anlıyorum. Londra'da öldüm, eğlenmeye çıktığım bir gece, hem de tam tadına varamadan, sonunu getirecek vaktim olmadı, tuzak kurdular bana. Son yaptığım şey de diz çökmek oldu, ağzına sıçayım. Sonra da her şey bitti işte.' Evet, yapılacak bir şey yok," diye düşündüm, "öldürecek onu. Ses her şeyden hızlıdır, artık ancak bağırabilirim."

"Tupra!"

Adını haykırdım, fazlasına vakit yoktu, eski romanlardaki, çizgi romanlardaki gibi "Ne yapıyorsun!" ya da "Delirdin mi?" veya "Dur!" diye ekleyecek, gerçekleşmesi an meselesi bile olmayan, aslında başlamış, yola çıkmış olan, havada uçan ok olan şey karşısındaki nafile ünlemlerden herhangi birini haykıracak vakit dahi yoktu. De la Garza kısacık bir an kafasını döndürdü –birazdan coğrafi küre gibi yuvarlanacaktı– tıpkı az önce, kıvırıp burnuna sokmak üzere benden bir banknot istemek üzereyken yaptığı gibi, yani tam olarak, görebilecek kadar döndürmedi başını; tepesinde duran ya da üstünden geçen şeyi bulanık, bir anlık bir görüntü olarak algılayabilirdi ancak, ama çeliğin tehditkâr hareketini göz ucuyla, şöyle bir görmüş olmalı mutlaka, kılıcın ağzını, keskin kenarını tanımış, ama tanıdığının bilincine varmamış, inanamamış ama aynı zamanda inanmış olmalı, çünkü gerçek ölüm tehlikesi daima algılanır ve sonuçta sadece ölüm korkusu olarak kalsa bile, derhal inanılır ona. Aynı şekilde, rüyada ölüm tehlikesi içeren bir tehdit ya da uzun süren, hiç bitmeyen bir kovalamaca ve yakayı ele verme durumu fazlasıyla uzadığında uykudaki bilinç paniğe, kaderciliğe teslim olur, ama aynı zamanda işin içinde bir terslik olduğunu, ölü-

mün o kadar da kesin olmadığını anlar, çünkü rüya kesintisiz, aralıksız ve çözümlenmeden devam etmektedir, epey bir zaman önce başlamış olan hamle bir türlü tamamlanmaz, hamle, kılıç darbesi, rüya *delays and lingers and dallies and loiters*, oyalanır, gecikir, her şey ruhun üzerine kurşun gibi çöker, donar kalır, zaman kazanır; bu arada bilinç uyanıp bizi kurtarmak için, korkunç görüntüyü dağıtmak ya da parçalamak için, fışkırmaya can atan ama fışkıramayan, engellenmiş gözyaşlarını kurutmak ya da uzaklaştırmak için çabalayıp durur.

Yüzünde ölü ifadesini gördüm, kendini ölü sayan, öldüğünü bilen birinin ifadesini; ama hâlâ hayatta olduğundan sonsuz bir korku ve direnme ifadesiydi, direnişi sadece zihinseldi, belki bir arzuydu; çocukça, bariz bir dehşet ifadesi; ağzı bir anda kupkuru olmuştu herhalde, tıpkı yüzünün bir anda solduğu gibi; sanki hızlı birkaç fırça darbesiyle kirli beyaza, kül rengine ya da hastalık rengine boyanmış veya yüzüne un, belki de talk pudrası fırlatılmıştı; hızlı hareket eden bulutların kırları karartıp sürüleri ürpertişini, veba salgınını yayan ya da ölülerin gözlerini kapatan bir eli çağrıştırıyordu. Üst dudağı çekildi, neredeyse içine katlandı, kasıldı kaldı, kurumuş dişetleri açığa çıktı, ağzında hiç tükürük kalmadığından dudağının iç kısmı dişetlerine yapıştı; artık dudağını ayıramayacaktı oradan, kıyamete kadar böyle kasılı kalacak, ıstırap ifadesi bedeninden ayrılmış çehresinde donacaktı; havadaki, kendinin ve benim üstümüzdeki, ta tepedeki anlık, bulanık metal görüntüsünü, çift ağzı, iki eli ve kabzayı algıladığı anda başını eğdi, klozet kapağına yapıştırdı, adeta kapağın içine göçmesini, kendisinin de yok olmasını istermiş gibi; içgüdüyle boynunu kıstı, spazm geçirir gibi başını omuzlarının arasına gömdü; bu hareketi iki yüz yıl boyunca giyotinle idam edilenlerin hepsi, yüz asır boyunca da boynu baltayla vurulanların hepsi, uysal suçlularla masumiyet içinde teslim olanlar bile ister istemez yapmış olmalılar; tavuklarla hindiler dahi aynı hareketi yapmış olsalar gerek.

Kılıç büyük bir hızla ve güçle indi, o darbe kafayı ayırmaya, hatta klozet kapağını da parçalamaya veya yarmaya yeterdi, ama Tupra kılıcın ağzını havada, ensenin, etin, kıkırdakların ve kanın bir-iki santim yukarısında tuttu; güdüsünü denetleyebiliyor, ölçebiliyordu, bilerek frenlemişti. "Yapmadı, kafasını kesmedi," diye düşündüm rahatlayarak, bu şekilde kelimelerle formüle etmeden, ama bir an bile sürmedi,

çünkü kılıcı anında tekrar havaya kaldırarak atılmayan, fırlatılmayan, dolayısıyla tekrara imkân veren silahların bu korkutucu özelliğini kullandı; bu silahlar art arda defalarca hamle yapabilir, önce tehdit edip sonra kesebilir ya da boydan boya deşebilir, bir hata ya da ani bir pişmanlık nefes alınabileceği anlamına gelmez, anlık bir bağışlama ya da geçici bir ateşkes de değildir; oysa fırlatılıp hedefi şaşıran mızrak, yolunu şaşırıp gökyüzünde kaybolan veya dimdik yere saplanan ok bütün bu anlamlara gelebilir; sadaktan bir ok daha çıkarıp yaya takmak, daha iyi nişan alabilmek için konsantre olmak, kaslarını incitmeden yayı tekrar germek birkaç saniye gerektirir; bu kısacık arada insan kendisini avlamaya çalışan gergin okçunun pek fazla oku kalmamış olmasını (üç, iki, bir, sıfır) umarak saklanabilir, zikzaklar çizerek koşmaya başlayabilir. Tupra'nın her hareketi kararlıydı ya da öyle olmaya devam ediyordu, hiçbiri doğaçlama değildi; o tuvalete girmeden önce bütün hareketlerini ezberlemiş ya da hesaplamış olsa gerekti; hatta daha pistte, ataşeyi o tuvalete götürmemi, orada vadettiği kokaini getirmesini beklememizi emrettiği anda yapacağı her hareketi biliyordu belki de; sözünü tutmuş, kokaini getirmişti, elbette şu anda dağılmış, De la Garza'nın beyhude kaçırmaya çalıştığı, kaçacak, gizlenecek yeri olmayan kafasının üstünden uçup gitmiş olan toz talk pudrası değilse. Reresby atacağı adımları biliyor olabilirdi, ama ben bilmiyordum, De la Garza hiç bilmiyordu; dolayısıyla kılıcı havada durdurup tekrar kaldırdığında Afrikalı, daha doğrusu Hintli, belki de Slav dudaklarını andıran etli dudaklarında görür gibi olduğum yarım gülümsemeyi –yarım bile değildi, çeyrekti, hatta belki olağan alaycı ifadesinden ibaretti– nasıl yorumlayacağımı bilemedim; kılıcı tekrar kaldırınca yine ataşeyi öldürecekmiş gibi göründü, üstelik ilk seferinden daha çok inandım öldüreceğine, çünkü bir fırsat kaçtığında, kurtulmak için bir fırsat eksilmiş, fırsatlar azalmış demektir. Tam tersi değil, böyledir.

"*Tupra, don't!*" Bu sefer bir hece daha ekleyecek vakti buldum, "yapma"yı kendi dilimde söylesem dört hece olurdu: "*No lo hagas*!"; "*Tupra, no*!" desem de olurdu; hem yapabilirmiş, hem de yapamazmış gibi göründü bana; bu da –diye düşünmüştüm çok daha sonra, yatağıma uzandığımda– bu seferinde yapmayacağı, ama yapacak soğukkanlılığa sahip olduğu anlamına geliyordu (belki soğukkanlılık değil de acımasızlıktı ya da sadece mizaç, güç, kişilik, kayıtsızlık ya da "zanaat"

ının bir parçası); belki ayrıca daha önce, gençliğinde, uzak geçmişinde veya yetişkinliğinde, kısa bir süre önce, birkaç ay, birkaç hafta ya da birkaç gün önce, ben bilmesem, hayalimden geçirmesem bile aynı şeyi yapmış olduğu anlamına da; muhtemelen başka ülkelerde ve her şeyden önce kendi çıkarı uğruna olsa da hep kendi ülkesinin hizmetinde yapmıştı; bazen büyük yangınları söndürmek ya da körüklemek için, büyük gedikleri doldurmak ya da açmak için, savaş öncesi felaketlerini onarmak ya da başlatmak için, asileri yatıştırmak ya da kışkırtmak, her durumda kandırmak için doğramanın gerekli olduğu uzak yerlerde. Hem Wheeler'ın bir zamanlar yaptığı ya da yaptığını söylediği gibi kolera, sıtma ve veba salgınları çıkarıp yaymakla karşılaştırıldığında, ortaya savrulan ve tutup yayılan, söndürülemeyip her şeyi yakan alevlere dönüşen ya da salgına dönüşüp ortalıktaki, yakındaki, hatta sınırlardaki herkesi, gidemeyen, bir yere sığınamayan –çoğunlukla kaçılacak, saklanacak bir yer yoktur, insanın kendi başının üstüne gerebileceği bir kanadı bile yoktur– herkesi mahveden fesatça bir söz ya da davranışla karşılaştırıldığında, kılıçla doğramak neydi ki?

De la Garza her iki kanadından da medet ummuş, iki kolunu denizin ortasındaki bir fırtınada hiçbir işe yaramayan bir şemsiye misali, boynuna siper etmişti; gözlerini de sımsıkı yummuştu, gözkapakları titriyor, nabız gibi atıyordu –belki altında gözbebekleri çılgınca hareket ediyordu– bakmadığı halde durumun farkına varmış olmalıydı; kılıç acımasızca inmiş, ama boynuna varmadan durmuş, sonra da tekrar havadaki konumuna dönmüştü; belki bir milimetrelik bir düzeltme yaparak isabeti, kılıcın ağzının doksan derecelik açıda olmasını sağlamak ya da daha iyi nişan alabilmek için; tehdit devam etmekle kalmıyordu, artmıştı (gerçi ilk hamlede gerçekleşmiş olsa başka hamle olmayacaktı, başka hiçbir şey olmayacaktı). De la Garza yine hiçbir tarafa bakmamayı, bir göz bile atmamayı, göz ucuyla da olsa görmemeyi tercih etti; bir kez daha o bulanık, anlık görüntüyü, dünyaya ilişkin herhangi bir şeyi görmek istemedi; algıladığı son görüntü, kapağı kapalı bir klozet (bütün klozetler birbirine benzer), üzerinde cüzdanı ve kesici Visa kartıydı; öleceğini iyice anladı, kendini hepten ölmüş bildi; daha da çok korkmak ve başına gelen şeyin gerçekten olduğunu, kendi bildiği kadarıyla durumu bu kadar abartmak, bu seviyeye, belki de bu sona getirmek için bir neden olmadığı halde, beklenmedik biçim-

de, anlamsız şekilde o noktaya gelindiğini anlamak için birkaç saniyelik bilinci ya da ömrü daha olmuştu. Kendisine birkaç saniye daha verilse, oracıkta, başı bir yastık için fazlasıyla düz ve caydırıcı olan bakalite dayalı, yapışmış halde uykuya dalabileceğini düşündüm; uyku bazen acıdan kaçmanın, çaresizlikten kurtulmanın tek yoludur, bir tür narkolepsi, adı bu, ama o aniden bastıran zamansız, yersiz uykuyu bilmeyen var mıdır, en korktuğu ya da en acı çektiği anda uyumamış ya da uyumak istememiş kimse var mıdır; benzer biçimde, dişçi koltuğuna oturulduğunda, ameliyata girerken itinalı anestezi işleminden önce davranmaya çalışılır – nihai ret ve kaçış olarak karşı koyulamayan uyku; gerçekte olan şeyi rüyada görmek onu kurguya dönüştürecektir.

Tupra kılıcı öyle bir güçle salladı ki, havada şaklayan bir kamçı gibi ses çıkardı; ikinci defa da müthiş hâkimiyetiyle aynı şeyi yaptı, kılıcın ağzını canlı cansız hiçbir maddeye, ete, deriye, nesneye değdirmeden havada tuttu; her şey el değmemiş halde durmaya devam ediyordu: Kafa, klozet, fayans, boyun; henüz hiçbir şeyi kesmemiş, doğramamış, parçalamamış, biçmemiş, yarmamıştı. Kılıcın ağzını bir an kısılmış ensenin çok yakınında tuttu, De la Garza'nın onun varlığını –çeliğin nefesini– iyice hissetmesini, hatta nihai darbeden önce iyice tanımasını ister gibiydi; aynı şekilde sırtımızdaki kesik kesik nefesi, ısrarla bakan gözleri de bir süre sonra fark ederiz, o gözler testere ya da balta gibi açgözlü, bıçak gibi deliciyse, bizi sevmeleri ya da bizden nefret etmeleri önem taşımaz. De la Garza'nın o anda canlı olduğunu, bir saniye sonra, birkaç –bir, iki, üç, dört, ama henüz değil, demek ki beş– saniye sonra ise ölü olacağını anlamasını ister gibiydi; ataşe eğer uykuya dalıp rüya görmüyor, hâlâ düşünüyor idiyse şöyle düşünmüş olmalı: "Yapmasın ne olur, kararsız kalsın, kararsız kalmaya devam etsin, ama yapmamaya karar versin; şu manasız silahı kaldırsın, bir daha da indirmesin, ne sanıyor ki kendini, bir Sarazen mi, Viking mi, Mau Mau mu, korsan mı, çeksin şunu üstümden, kınına soksun, saklasın, ne anlamı var, Deza da bir şey yapsın, bir şey yapsa ya anasını satayım, elinden alsın, herifi yere devirsin ya da ikna etsin, böyle bir şeyin olmasına izin veremez, olmayacak, benim başıma gelmeyecek, benim başıma gelmesin, hâlâ düşünüyorum, demek ki olmadı, artık zaman ilerlemiyor, ama ben düşünmeye devam ediyorum, demek ki zamanım tamamen durmadı."

Ben sadece tanık ya da istemeyerek suç ortağı –ama neyin: henüz hiçbir şeyin suç ortağı– olduğum halde, benim canım tehlikede olmadığı halde, benim aklımdan, belki ataşeninki gibi yakaran, inanamamaktan ötürü uyuşmuş –*numbed*– ya da sersemlemiş zihnimden de buna çok benzer şeyler geçmiş olmalı. Kılıcıyla tehdit eden birinin elinden o kılıcı çekip almaya çalışmak ancak bir salağın aklından geçer; her ne kadar Tupra'da en ufak bir çıldırma, kendini kaybetme emaresi olmasa da, her zamanki gibi dikkatini yaptığı işte toplamış, sakin, uyanık, oldukça sistematik, hafif alaycı, hatta dünyanın en kötü ve antipatik eylemi olan adam öldürme eylemini gerçekleştirme ihtimali içinde biraz sempatik olsa da, çifte ağız, *landsknecht* kılıcı, "kedideşen" bana dönebilir, tehlikede olan, hatta sonunda o umumi tuvaletin zemininde yuvarlanan benim başım olabilirdi. Bana karşı bir hamle yapması ihtimali pek yoktu, ben onunla birlikteydim, onunla çalışıyordum, oraya birlikte gitmiştik ve birlikte ayrılacaktık oradan, güvenilir bir adamdı, paltom orada duruyordu, paltomu o gidip almış, bana getirmişti, şu korkunç acımasızlığı bir yana bıraksaydı da gitseydik artık o iğrenç mekândan, ben kan görmek istemiyordum, De la Garza'yı kafası kesik, boyunsuz, tavuk gibi görmek istemiyordum, cesedi ne yapacaktık, büyükelçiliktekiler ne diyecekti, İspanya'da soruşturma açılırdı, tarife sığmayan görünümüne rağmen nihayet bir diplomattı o, New Scotland Yard da soruşturma açardı, pistte onunla birlikte görülmüştük, özellikle ben ve Bayan Manoia. O zaman kesinlikle emin oldum: Tupra onu öldürmeyecekti, çünkü Bayan Manoia'nın başına böyle bir bela açamazdı. Meğerki ortada ceset kalmasın, cesedi de alıp götürelim. Ama nasıl?

"*Are you mad or what? Don't do it*!" Bu sefer bir şeyler daha söyleyecek vakit buldum, fazla bir şey değil, "Delirdin mi sen? Yapma!" diyebildim sadece; beklenmedik bir gaddarlık karşısında ağzımızdan çıkan fuzuli, faydasız, acınası cümlelerden biri; her türlü sözü aşan, şiddet, yumruk, dayak, öldürme, cinayet ya da intihardan ibaret eylem karşısındaki sözel tepki sadece; batıl inanca dayalı cümleler, neredeyse ünlemler; Tupra'da herhangi bir delilik emaresi görmediğim halde bu cümle çıkmıştı ağzımdan; o ne yaptığını, ne yapmadığını gayet iyi biliyordu, tutumunda öfke, hatta kızgınlık görmedim, olsa olsa bir bıkkınlık, tahammülsüzlük, usanç, kuşkusuz ertelenmiş bir sitem; bu so-

nuncusundan bana da pay düşüyordu mutlaka, o gece De la Garza'yla ben bağlantı kurmuştum; benim üstüme Wheeler yığmıştı onu, ama o başka bir güne aitti, oysa önemli olan hep bugündür. Mesele daha ziyade ders vermekti ya da bir borcun ödetilmesi; veya o yersiz kılıçla kayıtsızca bir ceza veriyordu ya da verecekti; kılıcın nereden çıktığını da, niçin bu kadar aykırı, hiç pratik olmayan –çok yer tutuyordu, baş belası sayılırdı neredeyse– günümüzde son derece şaşırtıcı bir silaha başvurduğunu da hâlâ bilmiyordum. İlk sorunun cevabını hemen öğrendim; ikincinin cevabını ise daha sonra, dışarı çıktığımızda.

Kılıcı kaldırdı, neredeyse değdiği enseden uzaklaştırdı; bu hem kötü bir andı, hem iyi; nihai ve öldürücü inişin habercisi, bir tehdit olarak yaşatılan darbe ve kafanın kesilişi için hız alma hamlesi olabilirdi; aksine vazgeçiş, geri çekiliş ve korkunun giderilmesi, kılıcı kullanmama, kafayı bedene bağlı bırakma kararı anlamına da gelebilirdi. Tupra kılıcın düz kısmını bir nöbetçinin ya da geçit töreninde bir askerin tüfeği misali sağ omzuna dayadı. Düşünüp taşındığını gösteren bir hareketti. Dümdüz aşağı, diz çökmüş De la Garza'ya baktı; ataşe spazma benzer istemsiz ve tatsız bazı ürperişler dışında kıpırdamıyordu, kalbi güm güm atarken nefesini tutuyor olmalıydı, dengeyi bozmamak için hiçbir şey yapmamaya çalışıyordu herhalde, konuşmamaya, bakmamaya, var olmamaya; tıpkı tehlike karşısında kıpırtısız kalan, kendilerini görünmez, hatta kokusuz kılabileceklerini, bir anda renk değiştirip düşman kendilerini yakaladığında üstünde bulundukları taş ya da yapraktan ayırt edilemeyeceklerini zanneden böcekler gibi. Tupra sonra sol elini indirdi, De la Garza'nın saç filesini tuttu ve sertçe çekti, takmaz olaydı o fileyi. De la Garza filenin çekildiğini hissedince gözlerini daha da sıkı, patlatmak istercesine yumdu, boynunu iyice kıstı, ama kabuğu yoktu, boynunu tamamen saklaması imkânsızdı.

"Ne yapmayayım Jack?" Reresby'nin bana bakmadan sorduğu soru buydu; hâlâ ayaklarının dibinde, bir klozetin önünde diz çökmüş, onun insafına kalmış kütleye bakıyordu. "Benim ne yapıp ne yapmayacağımı sana kim söyledi? Ben sana bir şey söylemedim Jack. Söylesene, yapmamı istemediğin şey tam olarak nedir?" Bunları söyledikten sonra gözlerini bana çevirdi. Her şeye her zaman baktığı gibi dümdüz, net bir şekilde odaklanarak, uygun yükseklikten, yani insan boyu hizasından baktı. Sonra kılıcı indirdi.

Tek hareketle saç filesini kesti; bir bıçak, makas ya da İsviçre çakısı da aynı işi görürdü, meydanları terk eden boğa güreşçilerinin saç örgülerini kesmek için ihtiyaçları olandan daha kısa bir keskin ağız iş görürdü; gerçi öylesi daha yavaş olur ve tehdit edileni de, tanığı da etkilemezdi; kılıcın çıkardığı sesi de çıkarmazdı, bu kez kılıç önceki gibi havada şaklayan bir kırbaç ya da kamçı sesi çıkarmadı, daha ziyade hafif bir tokat ya da cılız ama belirgin bir alkış, hatta fayansın üzerine düşen bir tükürük sesine benziyordu; her halükârda duyulur bir sesti, De la Garza'nın hayali bir korunma refleksiyle ellerini kulaklarına götürmesine yetti; bu hareketi yapabilmesinin hayatta olduğu anlamına geldiğini düşünmemiş olmalı; belli ki korkunç kılıcın üçüncü yaklaşmasından, geçişinden ya da turundan da sağ çıktığını, kılıcın bedeninde hiçbir sıyrık veya yara açmadığını kavramakta biraz gecikiyordu; belki de güvenmiyor –öyleyse iyi ediyordu– ve elde tutulan, fırlatılmayan silahın bir sonraki hamlesini, sonra ikincisini ve üçüncüsünü bekliyordu hâlâ; elbette bir sonraki hamleyi ben de birkaç saniye boyunca bekledim, ama benim bekleyişim daha kısa sürdü, çünkü onun henüz göremediği şeyi görmüştüm; Tupra'nın birkaç adım gerileyip kılıcı elinden bıraktıktan sonra geri geldiği kısacık süre boyunca De la Garza taş gibi kıpırtısız durmayı sürdürdü, yakaran, perişan, daha doğrusu teslim olmuş, kurban edilmeyi kabullenmiş, korku içinde, gözlerini yummuş, kulaklarını kapamış garip bir heykele benziyordu; bu haliyle Peter Wheeler'ı hatırlattı bana, ama sadece bu ayrıntıdan ötürü; o pazar sabahı, ırmağın kenarındaki bahçesinde bir Sikorsky H-5 zannettiği helikopterin patırtısından ve rüzgârından korunmak için o da aynı şekilde gözleriyle kulaklarını kapatmıştı; bana Tupra'dan ve kendisinin

de dahil olduğu adsız gruptan biraz daha uzun boylu söz ettiği gündü; şimdi ben de aynı gruba dahildim, o gece bu dile getirilmeyen dahlimden ötürü orada, aydınlık ve temiz tuvaletteydim ve bir adamın yaşadığı paniğin bir parçasıydım.

O gece Reresby olan şahıs bir elinde kılıcı, ötekinde kesinlikle saç kadar etkileyici olmayan, tere batmış bir paçavradan ibaret, acınası bir ganimet gibi tuttuğu saç filesiyle geri çekildi; bölmeden çıkarken bana göz kırptı –ama göz kırpışı yatıştırıcı değildi, "Bu daha başlangıçtı," diye yorumladım ben–sonra asmış olduğu, eskisi kadar katı görünmeyen paltosuna yaklaştı, işte o zaman, paltonun sırt kısmında, astarın içinde çok derin bir cep, onun içinde de bir kın bulunduğu sonucuna vardım; çünkü *landsknecht* kılıcını oraya soktu, kılıç içeri kayarken madeni bir ses çıkardı; zaten kın olmasa kılıcın ucu o dar ve uzun cebi delerdi; cep *Katzbalger*'in ağzını sığdırabilmek için en az yetmiş santim uzunluğunda olmalıydı; belki kabzası çekmesi kolay olsun diye dışarıda kalıyordu, iyice göremedim, ama başka bir ihtimal de yoktu. O öldürücü metalin en azından şimdilik ortadan kaldırıldığını görünce çok derin bir nefes aldım – hatta bununla da kalmadı belki. Kılıcı kınına sokmuş olması, tekrar kullanmayacağı anlamına gelmiyordu; orada, el altındaydı hâlâ; tipik bir Tupra önlemi de olabilirdi: bir silahı düşmanın erişebileceği yerde bırakmamak; gerçi "düşman" yerinde bir kelime değil, zavallı gülünç ataşe mücadele etmiyor, hatta direnmiyordu bile, ama Reresby kılıcı rezervuarın üstüne veya yere bırakmakla yetinmiş olsa, De la Garza'nın bir çaresizlik ve panik güdüsüyle kılıcın üstüne atılıp onu kapmayacağını kimse garanti edemezdi; o zaman ne olacaktı, durum tersine dönecekti, iki ağızlı kılıcı kullanmak kolaydır, ağır değildir, dünyanın en önemsiz, en zayıf, en korkak, en yenik insanı bile tehlikelidir, kimseyi hafife almamak gerekir, kimseye güçlenme, toparlanma, zayıflığını güce dönüştürme, intihar cesareti toplama fırsatı vermemek gerekir; bu Tupra'nın şiarlarından biriydi, bu yüzden bir gün bizleri çok güzel tanımlayan şu İspanyolca deyimi ona söyleyip çevirdiğimde çok iyi anladı – hoşuna gitti, aklının bir köşesine yazdı: "*Quedarse uno tuerto por dejar al otro ciego*"*; bundan ödü kopardı. "Kedideşen"i tutayım diye bana vermediğine şük-

* Başkasını kör etmek uğruna bir gözünden olmak. –*ç.n.*

retmem gerekir; kılıcı elimde bulmak, yani kavramak hoşuma gitmezdi, ama elbette iş oraya vardığında tutup sallardım da. Belki benim de kılıcı ne şekilde kullanacağıma, olayların gelişimine bağlı olarak yanlış kişiye karşı kullanmayacağıma güvenmiyordu; bana güvenip güvenmediğini hiçbir zaman tam olarak öğrenemedim, aslında bu asla bilinmez, herhangi biriyle ilgili olarak. Ayrıca hiç kimse de bizim güvenimizi tam olarak kazanmamalıdır.

Dediğim gibi kılıcı bıraktıktan sonra bölmeye geri döndü; paltosunun normal ceplerinden çıkardığı eldivenleri ellerine geçirmişti – siyah deriden, olağan, kaliteli eldivenlerdi; sağ eli boş, sol elinde saç filesi ya da ganimetiyle tekrar yanımdan geçti; tavrı önceki gibi kararlı, pragmatik ve soğukkanlıydı, sanki her an yapması gereken şey önceden programlanmıştı ve ayrıca daha önce denenmiş bir programın parçasıydı. Yine bana göz kırptı, bu da bir önceki gibi yatıştırıcı değildi; bunlar bir gülümsemeyi ima etmeyen, emir ya da talimata kaçan bir bildiri ya da uyarı niteliğindeki göz kırpışlarıydı; bu seferkini şöyle yorumladım: "Hadi bitirelim şu işi, fazla uzun sürmeyecek, sonra gideriz"; bu yüzden de şu sözler çıktı ağzımdan:

"Tupra, yeter, bırak artık, ne yapacaksın daha, korkudan yarı baygın halde zaten." Ama ses tonum haykırarak adını söyleyip başka pek bir şey ekleyemediğim zamanki kadar telaşlı değildi, çünkü kılıç aradan çıktıktan sonra telaşım da epeyce azalmıştı; hatta o kadar rahatlamıştım, sıkıntım, dehşetim ve üstümdeki ağırlık o kadar dağılmıştı ki, şimdi olabilecek herhangi bir şey bana hafif, önemsiz, memnuniyet verici geliyordu. Ne bileyim, birkaç tokat, birkaç yumruk, hatta bir-iki tekme (ağza bile olsa); daha birkaç saniye önce kuşku duymadığım şeyle karşılaştırınca bunlar Tanrı'nın nimeti gibi geliyordu neredeyse; doğruyu söylemek gerekirse, engellemeye çalışmak gibi bir niyetim de yoktu, ancak sözle engel olmaya çalışabilirdim sanıyorum. Evet, buydu: Ona dayak atacak olmasına –eldivenlerden ötürü öyle tahmin etmiştim– şükran duyuyordum. Sadece dayak. Onu ikiye bölmeyecek, paramparça doğramayacak, kolunu bacağını kesmeyecekti, ne şans, ne mutluluk.

"Bir dakikadan fazla sürmez. Kim olduğumu da unutma, bu üçüncü oldu."

Son cümlenin anlamını kavrayamadım, düşünecek vaktim de ol-

madı; hissettiğim endişe veren minneti, anormal yük azalmasını, hatta canice hafifliği düşünecek vakit de bulamadım, çünkü Tupra derhal işe koyuldu: Hamarat bir edayla küçük zarfı klozet kapağının üstünden aldı, kenarını kıvırdı ve tekrar yelek cebine koydu – zengin yelek koleksiyonundan özellikle o koyu karpuz yeşili yeleği hiç unutmayacağım; sonra aynı iki parmağıyla Visa kartını aldı, De la Garza'nın cüzdanına, çıktığı yere yerleştirdi ve cüzdanı da boru haline getirilmiş banknotla birlikte ceket cebine koydu. Geri kalan tozu, kokain ya da talk pudrasını elinin tersiyle süpürdü, toz uçuşup yere düştü; Rafita onu çekme fırsatı bile bulamamış, hazırladıktan sonra tadamamıştı. Ardından Tupra saç filesini ataşenin boynuna geçirerek arkaya doğru çekti; hissettiğim rahatlık o anda askıya alındı; "Boğazını sıkacak, boğacak," diye düşündüm, "hayır, olamaz, yapmayacak"; hemen ardından amacının bu olmadığını anladım, fileyi dolamadı, sıkmadı, burmadı; amaç onu başını kaldırmaya mecbur etmekti; ataşe klozet kapağına öyle yapışmıştı ki, az kalsın klozete sarılacaktı; ellerini kulaklarının üstünde tutmayı tercih etmese sarılırdı da bence; kendisine yapılanların çoğunu öğrenmemek gibi boş bir umut içinde hiçbir şey görmemeyi, işitmemeyi tercih etmişti; oysa dokunma duyusu sayesinde öğrenecekti, ağrı ve acı bildirecekti olanları.

Onu yeterince uzaklaştırdıktan sonra Tupra klozetin iki kapağını açıp kafasını şiddetle klozetin içine soktu; öyle bir şiddet kullanmıştı ki, ataşenin ayakları yerden kesildi, De la Garza'nın çözük bağcıklarının havada sallandığını gördüm; bağcıkları kendi de, ben de bağlayamamıştık sonunda. Başlangıçta klozetin dibindeki suda boğulmasından korkmadım, çünkü çanak dibine doğru doğal olarak daralıyordu, De la Garza'nın ay suratının tamamı deliğe sığmazdı; bununla birlikte Tupra kafasını hafifçe geriye çektikten sonra her içeri itişinde başı fayansa şiddetle çarpıyor ve biraz sıkışıyordu; Tupra ayrıca sifonu da üst üste üç-dört kere çekti, mavi su o kadar basınçlı ve uzun süre akıyordu ki, o müthiş telaş kısa bir süre tekrar içimi kapladı, "Boğacak onu, ciğerleri suyla dolacak," diye düşündüm, "hayır, olamaz, yapmayacak"; esasen bir insanın ağzıyla burnunu suya daldırıp soluk almasını önlemek için iki parmak sıvının, ufacık bir su birikintisinin yeterli olduğu geçti aklımdan; sifonun her çekilişinde su seviyesinin aniden yükselmesi Rafita'ya kesin bir boğulma duygusu, en azından tıkan-

ma duygusu yaşatıyordu mutlaka; burası engelli tuvaletiydi, şansı varsa kötü kokular olmayabilirdi, iyice şanslıysa hiç kullanılmamış olabilirdi.

"Tupra'yı *Sir Death*, Şövalye Ölüm olarak görmek istemiyorum," diye düşündüm, "soğuk, disiplinli çavuş kollarıyla her zaman enerjik ve meşgul; ama şimdiden öyle görmeye başladım bile onu, hem becerilerinin ısrarlılığı hem de tehditlerinin çeşitliliği yüzünden; kelle uçurma, boğaz sıkarak boğma, suda boğma, üç oldu bile, geriye kaç tane kaldı, eğer birinde karar kılacaksa hangisinde kılacak sonunda, eserini ya da uzmanlık çalışmasını noktalamak için hangisini seçecek, hangisi gözdağı ve kasıt olmaktan çıkıp gerçekleşme ve olguya dönüşecek?" De la Garza'yı suda fazla uzun süre tutmuyordu, yani seçtiği yöntem bu da değilmiş gibi görünüyordu, ama bir anda fikir değiştirebilir, saniyelerin geçmesine izin verebilirdi, birkaç saniye daha, fazla değil, genellikle çabucak geçiverdiklerinden farkına bile varmadığımız kadar sayıda zaman kırıntısı; yurttaşımın yüzünü –burun ve ağızdan fazlasına da gerek yoktu– suya yapışık tutarak o birkaç saniyeyi geçirmesi yeterliydi; çoğu kez ölüm ya da kalım işte bu şekilde, kolaylıkla harcanan, lafı edilmeye değmez birkaç saniyeye ya da çoğunlukla hediye edilen, rakibe karşılıksız bağışlanan birkaç santimetreye –kılıcın katetmekten vazgeçtiği birkaç santimetreye– bağlıdır. "İki yardakçı o iğrenç şarabınla dolu bir fıçıya baş aşağı daldırıp boğdular beni, zavallı ben, zavallı Clarence; bacaklarımdan tutup sarkıttılar, bacaklarım fıçının dışında kaldı, gırtlağımın nihai sarhoşluğuna kadar gülünç biçimde çırpınıp durdular; senin zifir, çatal dilinin sonu gelmeyen kurnazlıkları yüzünden ihanete uğradım, aşağılandım ve öldüm." Ama bu, fıçıdaki durgun şarap değil, oluk oluk fışkıran mavi suydu; adam Clarence Dükü George değil, haza geri zekâlı De la Garza'ydı; biz de iki yardakçı değildik, hele katil bir kralın yardakçıları hiç değildik. Belki ben Tupra ya da Reresby'nin yardakçısı sayılabilirdim; Tupra'dan her gün küçük emirler alıyordum, o geceyse Reresby'den daha büyük, beklenmedik nitelikte, işimin gereği olanlardan farklı emirler almaktaydım; o emirler yükümlülüklerimin dışına taşmış ya da taahhüdümü ihlal etmişti; gerçi bunlar hiçbir zaman yazıya dökülmemiş, maddelendirilmemiş, açıkça belirlenmemişti. Belki de ben bilmediğim halde ikimiz de yardakçıydık, devletin, krallığın, MI6'nın, ordunun, Dışişle-

rinin, İçişlerinin ya da donanmanın yardakçıları; tam anlamıyla bilincine varmasam da, belki kendi ülkeme hizmet etmeyi asla kabul etmeyeceğim bir biçimde yabancı bir ülkeye hizmet ediyor olabilirdim yabancılık rüyàmın içinde. İkimiz Arturo Manoia'nın yardakçıları olabilirdik (Pérez Nuix'in dediğine göre patronlarımız o sıralar değişkendi); Rafita'yı o istediği için ya da onun uğradığı zararı telafi etmek için tartaklıyor olabilirdik; karısının yanağında *sfregio* ya da kesikle masaya dönüşünü Manoia'nın nasıl karşıladığını bilmiyordum; karısı eğlenmek, dans etmek üzere çıkmış ve bir yara iziyle dönmüştü, Manoia'nın hiç hoşuna gitmediği kesindi. Makyaja güven olmazdı.

Ansızın gıcırtılı, teneke sesli bir müzik duyuldu, cep telefonu çalıyor gibiydi; tanımakta biraz geciktim –kolay değildi– ünlü, aşırı İspanyol bir pasadoblenin kabak tadı vermiş akorları, ülkemde romancıların, sinemacıların aşağılık, ucuz bir duygusallık yaratmak için sık sık başvurdukları bayat (gizli faşistler kadar damgalı solcuların da beğendiği) "Suspiros de España"ydı herhalde; dayanılır bir şey değildi, De la Garza'nın ırkçı ukalalığı cep telefonu için bu melodiyi seçmiş olmalıydı; zavallı De la Garza, daha biraz önce, "Şunun ağzını burnunu bir güzel dağıtsam," diye düşünmüştüm; hem pistte geçirmiştim aklımdan, hem de daha sonra, bağcık olayında, hatta belki daha önce de bir kere; ne var ki bu lafın gelişiydi, kalıp olarak söylenmiş bir cümleydi; aslında insanın söylediği, hatta (yeterince formüle edilmiş bir düşünceyse) düşündüğü şeyi gerçekten söylemek istediği pek nadirdir; hemen hemen bütün cümlelerimiz aslında kendi içinde birer istiaredir; dil bir yaklaştırmadan, denemeden, dolambaçtan ibarettir; en hödüklerin, en cahillerin kullandığı dil bile; hatta belki en istiareli olan onların dilidir ve bunun dışında kalabilenler sadece teknik ve bilimle uğraşanlardır, ki bunun da istisnaları vardır (mesela jeologlar son derece renkçidirler). Şu anda De la Garza'nın hırpalandığını görüyordum –ağzı burnu dağılmamıştı henüz, Tupra bir kez olsun doğrudan elleriyle saldırmamıştı ona, eldivenli elleriyle bile, eldivenler ıslanmaktaydı, çöpü boylayacaklardı– ve hem çok korkuyordum, hem de allak bullak olmuştum; sırf ona daha ne kadar zarar vereceğini, gözümün önünde tam olarak *Sir Death*'e ya da Çavuş Ölüm'e mi dönüşeceğini, yoksa az şey olmamakla birlikte *Sir Blow*-Şövalye Yumruk, *Sir Wound*-Şövalye Yara veya *Sir Thrashing*-Şövalye Dayak olarak mı kalacağını (her halükâr-

da şimdiden *Sir Punishment*-Şövalye Ceza'ydı) bilmediğim için değil, bunların hiçbirini bir yakınınızda keşfetmek hoş değildi, eylemlerini seyretmek daha da tatsızdı; ayrıca şu da vardı: Ekranlarda şiddet görme alışkanlığımız, ekranda her yumruğun ya da tekmenin şimşeksiz gökgürültüsü, dinamit patlaması ya da bina yıkımı gibi ses çıkarması şiddette bağışlanabilir bir yan bulmamıza sebep oluyor, oysa şiddet asla bağışlanabilir değildir; gerçekte şiddete tanık olmak, etkilerini yakından algılamak, yanımızda maddi, canlı bir şey olarak görüp hamle yapan, güç sarf eden kişinin terini, büzüşen, korkan kişinin terini koklamak, yerinden çıkan bir kemiğin gıcırtıcısını, kırılan elmacıkkemiğinin çatırtısını, etin yırtılışını işitmek, parçaları, yırtıkları görmek, kanın üstümüze sıçraması, bütün bunlar insanı dehteşe düşürmekten öte, kim olursa olsun herkesi hasta eder, kelimenin gerçek anlamıyla hasta eder, sadistler ve alışkın olanlar, her gün ya da sıklıkla bunu yaşayanlar ve elbette profesyonel olarak bu işi yapanlar hariç. Tupra'nın bu son gruba dahil olduğunu varsaydım ister istemez; çok kararlı ve becerikli görünüyordu, hareketleri neredeyse rutin gibiydi.

Babam bir keresinde bana bu konudan söz etmişti; geçmişe ilişkin sohbetlerimizden birinde, daha doğrusu benim değil, onun geçmişine, İç Savaş dönemine ve savaş sonrasında, Franco'nun ilk döneminde insanların nasıl çiğnendiğine ilişkin bir sohbetimizde; bu ilk dönem çok uzun sürmüş, bitmek bilmemişti, çünkü ne zaman bittiği belli değildi ve ayrıca zaman zaman geri gelmişti.

"Sizin kuşağınızla sizden sonraki kuşaklar," demişti (sık sık yaptığı gibi ikinci çoğul şahsı kullanıyordu; dört kardeş olduğumuzu hiç unutmaz, çoğu kez birimizle konuşurken sanki hepimize birden hitap eder ya da o sırada kendisini dinleyen çocuğunun daha sonra sözlerini diğerlerine ileteceğinden kuşku duymazdı), "şiddeti somut olarak pek fazla yaşamadığınız için şanslısınız; şiddet sizin gündelik hayatınızda yer almadı, şiddetle karşılaştıysanız istisnai biçimde karşılaştınız ve fazla vahim örneklere rastlamadınız; mitingde coplanma, barda bir kavga dövüş, ki o da genellikle engellenmeye çalışılır, desteklenmez ve genelde yayılmaz; belki bir saldırı, bir sataşma. Şiddetten kaçınmanın imkânsız olduğu durumlarda kalmadınız neyse ki, umarım ömrünüzün sonuna kadar da böyle devam eder. Bizim dönemimizde şiddet kaçınılmazdı, günün ya da gecenin bir ânında karşımıza çıkacağını bi-

lirdik, tesadüf eseri bir gün boyunca ortaya çıkmamışsa, onunla burun buruna gelmemişsek, sadece kulağımıza gelmişse –bundan, yani anlatılanlardan ve söylentilerden hiç kimse kurtulamazdı– bunun ertesi gün tekrarlanmayacak bir armağan olduğundan kuşku duymazdık, çünkü ihtimal hesabı bu kadar iyi tesadüfe izin vermezdi. Tehdit sürekliydi, alarm hali de öyle. Bir akşamüstü odam yerle bir oldu; obüs isabet etmişti, duvarda koca bir delik açılmış, içerisi harabeye dönmüştü. Ben dışarıdaydım; kısa bir süre önce çıkmıştım, az sonra da dönecektim. Ama başka bir yerde de bir obüs isabet edebilirdi, yolda yürürken, tramvayda, bir kafede, bir büroda, annenizi evinin kapısının önünde beklerken, radyoevinde ya da sinemada. Savaşın ilk aylarında her yerde insanların tutuklandığına, itilip kakıldığına, bazen dipçiklendiğine şahit oluyorduk; evlere baskınlar düzenleniyor, aileler ve evde bulunan konuklar götürülüyordu; en beklenmedik sokak köşelerinde kovalamacalara, silahlı çatışmalara rastladığımız oluyordu; geceleri şehir dışında *paseo** adı verilen infazların yaylım ateşi, özellikle ilk günlerde, akşamları ya da sabah çok erken saatte, *paco*'ların çatılardan açtığı ateşin boğuk, dağınık silah sesleri duyulurdu (*paco* orduya bağlı olmayan milislere verilen addı biliyorsun); şafak vakti işitilen silah sesleri, çok yakından şakağa ya da enseye ateş edildiği anlamına gelirdi, her zaman olmasa da çoğu kez yol kenarlarında; çok şanssızsan gözünle de görebilirdin, yere diz çökmüş birinin beyninin dağıldığını görürdün, mecaz anlamında söylemiyorum, beynin kafatasından çıktığını görürdün. Bu durumda yapılacak en iyi şey yoluna devam etmekti, bakmadan hızla uzaklaşmaktı, gördükten sonra yapılacak bir şey yoktu; sadece göz ucuyla gördüysen şanslı sayılırdın üstelik. Bazı cellatlar akşam karanlığı çökerken başlardı işe; ellerinin altında bir araba yoksa ya da benzinleri azsa uzaklaşmaya üşenir, trafiğin yoğun olmadığı bir ara sokakta işlerini görürlerdi; sabırsızdılar, kentin yarı uyku haline geçmesini bekleyemezlerdi; kentin tam uykuya geçmesi zaten söz konusu değildi, işgal, açlık ve soğuğun hüküm sürdüğü üç uzun yıl boyunca kent tam olarak uyuyamadı; daha sonra, 1939'dan itibaren de Franco'nun polisleri gecenin bir yarısında evleri basardı; aynı yıllarda Gestapo da Avrupa'nın diğer ülkelerinde aynı şeyi yapıyordu, kuzen sayılırlardı. Kur-

* gezinti –*ç.n.*

şuna dizmelerin çoğu daha örgütlüydü, doğrudan mezarlıklarda, kapanış saatinden sonra gerçekleşirdi ya da mezarlık bu amaçla kapatılırdı; dolayısıyla, barış ilan edildikten sonra, epeyce uzun bir süre boyunca, kimi bölgelerde geceyarısı silah sesleri duyulmaya devam etti. Barış ilan edilmişti, ama huzur yoktu henüz ya da sadece o taraf için vardı, onlar rahat uyuyordu. Onca kıyıma rağmen nasıl bu kadar huzurlu olabildiklerini asla anlayamamışımdır. Huzurlu olmakla da kalmıyorlardı. Aralarında birkaç dürüst adam vardı, ama çoğu gurur duyuyordu yaptıklarıyla."

Babamın bu sözler üzerine bir ara verdiğini hatırlıyorum; daha doğrusu ara olduğunu sonradan anlamıştım. Susmuştu, ben de anlatmak ya da söylemek istediği şeyi unuttu mu acaba diye geçirmiştim aklımdan; öyle olduğunu sanmıyordum, babam da konuştuğu konuya geri dönerdi genellikle ya da benim hafif bir dürtüşüm dönmesine yeterdi. Dümdüz karşıya bakıyor, hiçbir şey görmüyordu; duru bakışlı mavi gözleri o döneme dikiliydi ve onu kuşkusuz net olarak görüyorlardı, doğaüstü merceklerle gözleme melekesine sahipti sanki; zaman zaman Peter Wheeler'da gördüğüm bakışlara çok benzer bir bakıştı; somut bir örnek verecek olursam, gece vakti gördüğüm, uğraşıp didinerek temizlediğim, Wheeler'ın da, Bayan Berry'nin de bir açıklama getirmediği kan lekesinin yerini onlara göstermek için merdivenin ilk kat sahanlığına çıktığımda Wheeler'ın yüzünde gördüğüm bakıştı. Yanlarında birileri olduğunda ve hararetli hararetli konuştuklarında bile yaşlılarda sık sık görülen bir bakış; irisleri genişlemiş donuk gözler geçmişe doğru çok uzaklara ulaşır, sanki o gözlerin sahibi gerçekten, fiziksel olarak anıları görebiliyormuş gibi. Dalgın değil, yoğunlaşmış bir bakıştır, ama çok uzakta bir şeye yoğunlaşmıştır. Wheeler'ın öz soyadını korumuş olan kardeşi Toby Rylands'ın ikisi farklı renkteki gözlerinde de aynı bakışı gördüğüm olmuştu. Gözlerinin biri zeytinyağı rengi, diğeri açık kül rengiydi. Biri keskin, neredeyse zalim kartal ya da kedi gözü, öteki düşünceli ve dürüst köpek ya da at gözü. Ama bu şekilde baktıklarında, iki gözü rengin ötesine geçerek eşitlenirdi.

"Benim şansıma burada, Madrid'de olanları görmek düştü," diye devam etmişti babam, "üstelik gördüğümden fazlasını, çok daha fazlasını da işittim. Hangisi daha kötü bilmiyorum, anlatılanları dinlemek mi, olaya şahit olmak mı. İkincisi belki o anda tahammül edilme-

si daha zor, daha korkutucudur, ama daha sonra onu silmek ya da bulandırmak, bu konuda kendini kandırmak, gerçekte görülen şeyin görülmediğine kendini ikna etmek daha kolaydır. Olmasından korktuğu şeyi tahminen gördüğünü ve sonunda olmadığını düşünebilir insan. Buna karşılık anlatı kapalı bir bütündür, karıştırılması mümkün değildir, yazılı olduğu takdirde dönülüp sınanabilir; sözlü olduğu takdirde de tekrar anlatılabilir, anlatılmasa da kelimeler eylemlerden daha belirgindir, en azından işitilen kelimeler görülen eylemlerden daha belirgindir. Eylemler bazen bir görülüp bir kaybolurlar, bir görüntü kıvılcımı çakar adeta, çok kısa sürer, üstelik gözü köreden bir parıltı gibidirler; daha sonra hafızada oynanmaları, düzeltilmeleri mümkündür; buna karşılık hafıza işitilenlerin, anlatıların çarpıtılmasına pek izin vermez. Elbette anlatı demek bazı durumlarda biraz fazla kaçabilir; bir örnek vereyim: Bir sabah tramvayda kulağıma aldırışsızca söylenmiş iki-üç cümle çalındı; savaş başlayalı birkaç hafta olmuştu daha, katliam çılgınlığının ve mutlak bir denetimsizliğin hüküm sürdüğü günlerdi; birçok kişi duruma kendini kaptırmıştı, hiddet doluydular, silahları varsa canlarının istediğini yapıyor, siyasal bahaneyi kullanıp kişisel hesaplarını görüyor, abartılı intikamlar alıyorlardı. Neyse, bunları biliyorsun zaten. Her iki bölgede de durum aynıydı: Bizim tarafta buna daha sonra yetersiz olmakla birlikte bir sınırlama getirildi; öteki tarafta üç yıl boyunca ve daha sonra, düşman mağlup edildikten sonra da hiçbir sınırlama getirilmedi neredeyse. Ama bana aktarılan o şiddet –aslında bana değil de, işitebilecek mesafede olan herkese, işin korkunç yanı da bu zaten– beni o kadar etkiledi ki, sözleri işittiğim anda tramvayın nereden geçtiğini net olarak hatırlıyorum. Alcalá'dan Velázquez'e sapmak üzere dönüyorduk, ön sırada oturan bir kadın parmağıyla bir evi işaret etti, üst katlardan birini göstererek yanındaki kadına, 'Bak,' dedi, 'şurada zengin birileri oturuyordu, hepsini alıp *paseo*'ya götürdük. Küçük bir bebekleri vardı, beşiğinden çıkarıp ayaklarından tuttum, havada birkaç kere döndürüp oracıkta duvara yapıştırdım. Tekini bile sağ bırakmadık kahrolası ailenin.' Biraz kaba görünümlü bir kadındı, ama pazarda, kilisede ya da bir salonda yüzlerce kez gördüğümüz, yoksul ya da varlıklı, kötü ya da iyi giyimli, pis ya da temiz onca kadından daha kaba da görünmüyordu; her ortamda, her sınıfta canavarlar vardır, San Fermin de los Navarros'ta öğle ayi-

ninde komünyona katılan kürk mantolu, mücevherli canavarlar görmüşlüğüm de vardır. O kadın yaptığı vahşeti anlatırken ses tonu, 'Bak, bir ara şu evde çalıştım, ama birkaç ay sonra haber vermeden ayrıldım, dayanılır gibi değildiler. Öylece yüzüstü bırakıverdim,' der gibiydi. Son derece doğal. Fazla önemsemeden. O günlerde hüküm süren mutlak dokunulmazlık duygusuyla; söylediklerini kimin duyup duymadığı umurunda değildi. Hatta gurur duyuyordu. En azından böbürleniyordu. Elbette kurbanlarını müthiş küçümsüyordu. Sesinde bir nebze pişmanlık aramak hayal olurdu tabii ki, pişmanlığın izi bile yoktu. Donup kaldım, midem bulandı, onu daha fazla görmemek, marifetlerinin devamını dinleme riskini göze almamak için ilk durakta, ineceğim yerden bir-iki durak önce indim. Hiçbir şey söylemedim, o günlerde canını kurtarmak istiyorsan konuşmak imkânsızdı; herhangi bir nedenle tutuklanıp *paseo*'ya götürülebilirdin, cumhuriyetçi olsan bile, hatta Alfonso dayın gibi hiçbir şey olmasan bile, o sadece bir delikanlıydı, tutuklandığında yanında olan genç kız da öyle, hiçbir şey değildi. İnmeden önce göz ucuyla kadına baktım; sıradan bir kadındı, yüz hatları kaba olmakla birlikte çirkin sayılmazdı, gençti, ama bilinçsizliğin doğal kabul edilebileceği kadar genç de değildi, belki çocuğu da vardı ya da daha sonra çocuk doğurmuştu. Savaştan sağ çıkabildiyse, cezasız kaldıysa (benim yaptığını duyduğum olay yüzünden cezalandırılmadığı kesin; bir ihtimal, savaşın bitiminde izi daha kolaylıkla sürülebilecek birtakım eylemlerde önemli rol oynadıysa ya da o sıralar itibarlı mevkide olan biri ona garez besleyip sırf bu yüzden veya içgüdüyle ihbar ettiyse cezalandırılmış olabilir; aksi takdirde, ilk günlerin bütün vahşeti askıda kaldı), büyük ihtimalle normal bir hayat sürmüş ve olaya fazla kafa yormamıştır. O da herhalde birçok başka kadından farksızdı, belki güleryüzlü, arkadaş canlısı, sempatik biriydi, canından çok sevdiği torunları vardı, hatta diktatörlük boyunca hararetli bir Franco yanlısı olmuş ve olaydan dolayı en ufak bir ikilem yaşamamış bile olabilir. Geçmişinde insanlıkdışı suçlar işleyip vahşet örnekleri vermiş birçok kişi uzun yıllar boyunca huzur içinde yaşadı; burada da, Almanya'da da, İtalya'da da, Fransa'da da; biliyorsun insanlar ansızın geçmişte Nazi, faşist ya da işbirlikçi olmayıverdi; oldularsa da ne yapıp edip olmadıklarına ikna ettiler kendilerini, ayrıca şu açıklamayı getirdiler: 'Yo hayır, benim durumum farklıydı'; genellikle anah-

tar cümle budur. Ya da: 'O dönem öyleydi, yaşamayan bilemez.' Eğer insan ne pahasına olursa olsun vicdanını rahatlatmak istiyorsa ya da buna ihtiyaç duyuyorsa, kendi vicdanına kendini bağışlatmak çoğunlukla zor değildir; hele vicdanı daha büyük, kolektif bir vicdanın, hatta yığınların vicdanının bir parçasıysa, işi daha da kolaydır: 'Bir tek ben değildim, ben canavar değildim, başkalarından farklı değildim, göze batmadım; hayatta kalmak zorundaydım, neredeyse herkes aynı şeyi yaptı, o sırada hayatta olsa herkes de yapardı.' Belki dindar olanların işi herkesten daha kolaydır, özellikle de Katoliklerin; rahipler en yüce ve mahrem konularda onları temize çıkarmaya hazırdır; İspanyol rahipler hamilerinin ve yandaşlarının her tür rezilliğini, gaddarlığını aklamaya, hafifletici nedenler bulmaya ve haklı göstermeye her zamankinden de hazırdı, hiç kuşkun olmasın; unutma ki onlar da savaşanlar ve kışkırtanlar arasında yerlerini aldılar. Sonuçta bütün bunlar insanların işini kolaylaştırıyordu, ama gerekli de değildi. İnsanların kendi işledikleri suçları isteyerek unutma kapasitesi, yalnız başkaları nezdinde değil –bu konudaki kapasiteleri sonsuzdur, sınırsızdır– kendileri nezdinde de kanlı geçmişlerini silip atma kapasitesi inanılır gibi değildir. Olayların gerçektekinden farklı olduğuna, kesinlikle yaptıkları şeyi yapmadıklarına, kendi yadsınmaz katkılarıyla olmuş olanın olmadığına kendilerini ikna etmeleri kolaydır. Çoğumuz kendi biyografimizi allayıp pullama ya da yumuşatma sanatında ustayızdır; düşünceleri yerle bir etmek, anıları gömmek, sefil ya da canice bir geçmişi, gün geçtikçe, yani hayatımız devam ettikçe yoğun gerçekliğinden kaçıp kurtulduğumuz bir rüyadan ibaret görmek ürkütücü derecede kolaydır. Bütün bunlara rağmen, ben bunca yıldan sonra, Alcalá'yla Velázquez'in kesiştiği köşeden her geçişimde yukarıya, dördüncü kata, 1936 yılında bir sabah vakti tramvaydaki kadının parmağıyla işaret ettiği eve bakmaktan ve ne yüzünü ne adını bildiğim halde, benim için tesadüfen duyduğum korkunç bir-iki cümleden ibaret olan o ölü bebeği hatırlamaktan kendimi alamam."

Babam tekrar susmuştu, bu kez benim söyleyecek bir lafım vardı. Gözlerinin mavisi koyulmuş gibiydi. Aslında söylediğim şey, bir süredir düşünmekte olduğum şeydi:

"Belki ben de bundan böyle o köşeden geçerken, tam olarak hangi ev olduğunu bilmesem de o evlere bakacağım. Hikâyeyi senden duyduktan sonra."

Eliyle, daha doğrusu üç parmağıyla havada bir hareket yapmış, işaret ve orta parmaklarını hafif bir gecikmeyle taklit edercesine başparmağı izlemişti; işareti benim artık çok eskide kalmış, çoktan tartışılıp çözümlenmiş bir meseleye değindiğimi söyler gibiydi. Sanki konuyu umutsuz olduğu için uzaklaştırıyor ya da bir kenara atıyordu.

"Evet, biliyorum, belki hiçbir şey hiçbir zaman anlatılmamalı," diye cevap vermişti. "Yani kötü şeyler demek istiyorum. Siz birer birer doğduğunuzda, annenizle ben düşünüp taşındık: Burada, yaşadığınız yerde siz dünyaya gelmeden sadece on beş-yirmi yıl önce, kız kardeşin için biraz daha uzun zaman önce olanları size nasıl anlatacaktık? Olanlar bize çocuklara anlatılabilecek, hele hele açıklanabilecek şeyler gibi gelmiyordu; biz başından sonuna kadar hepsine tanık olduğumuz halde kendimize bile açıklayamıyorduk. Unutma kapasitemiz için yeterli bir süre geçmemişti, ayrıca her şey fazlasıyla uzun süre açık bir yara gibiydi, rejim öyle olmasını sağlıyordu. Hiçbir zaman zihin temizliği yapılmadı, ruhları yatıştırmak için de bir şey yapmadılar; rejimin yardım etme konusundaki ihmali sürekliydi ve diğer her şey gibi totaliterdi, çünkü hayatın bütün alanlarında ve aşamalarında geçerliydi, elle tutulamayan konularda bile. Ben kararı annenize bıraktım, o si-

zinle benden daha çok zaman geçiriyordu; siz hep benden çok ona ait oldunuz, bu yüzden de sonuçta sizleri benden çok daha az, daha kısa bir süre ve sadece çocukluğunuzda, nasıl desem, şimdikine göre çok daha biçimlenmemiş halde tanımış olmasına çok üzülüyorum; gerçi sizler hâlâ biçimlenmiş sayılmazsınız, özellikle de sen, yanlış anlama lütfen. Çocuklarınızı hiç görememiş olmasına da üzülüyorum. Onun kararını hep doğru bulmuşumdur. O sizlerin asla kendinizi tehdit altında hissetmemeniz, kişisel endişe duymamanız, kendi adınıza, başınıza feci bir şey gelecek diye korkmamanız gerektiğini düşünürdü. Gündelik hayatınızda, attığınız adımlar konusunda güvensiz olmanızı istemezdi. Genel olarak kendinizi korunmuş, korunaklı hissetmeniz gerektiği kanısındaydı. Öte yandan dünyanın nasıl bir yer olduğundan, olabileceklerden ve olmuş olanlardan bihaber olmanızı da istemez, doğru bulmazdı. Yavaş yavaş, iğrençlikleri, çirkin ve gereksiz ayrıntıları hariç tutarak, kendinizi doğrudan tehlikede hissetmeden öğrenirseniz geleceğe daha hazırlıklı, daha donanımlı olacağınızı düşünürdü. Elbette sizin soracağınız sorulara da bağlıydı. Size yalan söylemekten hiç hoşlanmazdı. Baştan sona demek istiyorum, gerçek olan şeyin olmadığını söyleyemezdi. Gerçeği biraz yumuşatabilir ya da değiştirebilirdi, ama yadsıyamazdı. Şimdi bilemiyorum, çocukları sersemletici bir mutluluk ve sahte huzur balonu içine hapsetme eğilimi var; onları endişe verebilecek şeylerden bile uzak tutmaya, korkuyla tanışmalarını, hatta korkunun varlığından haberdar olmalarını engellemeye çalışıyor anne babalar; sanıyorum klasik Grimm, Perrault ve Andersen masallarının sansürlü, üzerinde oynanmış, yumuşatılmış versiyonları var, çocuklara onları okutuyorlar ya da okuyorlar; kasvetli, acımasız, tehditkâr ve kötü ne varsa atılmış, hatta belki tatsızlıklar ve kandırmalar da. Bana sorarsan aptallığın dik âlâsı. Pimpirikli anne babalar. Sorumsuz eğitimciler. Ben bunu suç olarak görüyorum, çünkü çocukları yüzüstü bırakmak, onlara yardım etmemek anlamına geliyor bu. Çocukları koruyan şey, başkasının korkusunu algılamak, onu kendi temeldeki güvenli konumundan sükûnetle kavramaktır; korkuyu başkaları, özellikle de kurgu kişileri aracılığıyla, dolaylı olarak yaşamaktır, kısa süreli, üstelik geçici ama sahte olmayan bulaşıcı bir hastalık gibi. Bir şeyi hayal etmek ona direnmeye başlamak anlamına gelir; bu geçmişte olanlar için de geçerlidir; insan başına gelen dertleri daha sonra ha-

yal edebilirse onlara daha iyi direnir. Elbette bu bağlamda en yaygın çare dertleri anlatmaktır. Gerçi ben her şeyin anlatılabileceğini ya da anlatılması gerektiğini de düşünmüyorum katiyen. Yine de dünyayı aşırı derecede çarpıtmanın, çocukları dünyaya hiçbir itirazla karşılaşmamış, en ufak bir kaygı yaşamasına izin verilmemiş geri zekâlı, bön kişiler olarak salmanın kabul edilir yanı yok. Ben hayatım boyunca bir şeyi anlatmadan önce hangi ölçüde anlatılabileceğini ölçmeye çalıştım. Kime, nasıl ve ne zaman anlatılabileceğini. Dinleyen kişinin hayatının hangi döneminde ya da ânında olduğunu iyice düşünmek ve anlatılacak şeyi bundan böyle hep bileceğini unutmamak gerekir. Anlatılanlar dinleyen kişinin bilgisinin bir parçası olacaktır, tıpkı benim bir tramvayda öğrendiğim o somut katliamın o andan itibaren benim bir parçam oluşu gibi, üstelik o birçok örnekten biriydi sadece. Gördüğün gibi, ben o bilgiden hiçbir zaman kurtulmadım, aynı şekilde, savaşa ait bir başka hikâyeden de kurtulmadım asla; biliyor musun, bunu o sırada annenize anlatmak aklımdan bile geçmemişti, halbuki o dehşete alışıktı, ayrıca hikâyeyi duyduğum gün eve allak bullak halde dönmüştüm. Niye anlatayım, diye düşündüm, onun kaygılarına bir yenisini niye ekleyeyim; savaş bitti artık, geçer, yükü paylaşmadan, ona aktarmadan tek başıma unuturum. Yavaş yavaş geçti de, çünkü neredeyse her şey geçer. Ama unutmadım, unutmak boş bir umuttu, nasıl unutabilirdim ki? Bu armağan bednam bir falanjist yazar tarafından verilmişti bana; daha sonra hemen herkes gibi o da falanjistlikten vazgeçti; Franco'nun son yıllarında, hele hele ölümünden sonra, eski solcu geçinme yüzsüzlüğünde de bulundu, düşünebiliyor musun, yutturdu da. Hem de cahillere değil, basın mensuplarına, siyaset adamlarına yutturdu. Dolayısıyla, İspanya'ya özgü ahlaki yüzeysellikle, her iki cephe tarafından da daima el üstünde tutuldu."

Babam kısa bir ara vermişti, ama bu kez özellikle yoğun ve canlı anılara dalmamıştı, düşünüyordu ya da kararsızlık geçiriyordu, hatta belki söylediklerine pişman olmuştu. Kendini dizginlemişti.

"Düşünemiyorum," demiştim, susmasını fırsat bilerek, "ne kimden söz ettiğini biliyorum, ne de olayı. Neydi duyduğun hikâye? Adam kimdi?"

"Az önce tramvay olayını anlattığım için sitem ettin bana," diye cevap vermişti, biraz gücenmiş gibi gelmişti bana. "Konuşmaya devam

etmeli miyim bilmiyorum." Benden izin ister gibi söylemişti bu cümleyi. Tuhaftı.

"Yok canım. Sitem değildi, hiç olur mu? Tarihçilere öğrendiklerini ya da birinci elden bildiklerini yazdıkları için sitem etmek gibi bir şey olurdu öylesi. Hayatımız boyunca yaşanmış dehşetler kataloğunu genişletiyoruz, sürekli yenileri keşfediliyor, su yüzüne çıkıyor. Olayı benim senden duymam, senin o kadından duymanla aynı etkiyi yaratamaz. Sen eylemi yapandan duymuşsun, üstelik böbürlenerek anlatıyormuş. Ayrıca o sırada yeni bir olaydı. Hatta olmaya devam ediyordu, hem burada, hem başka yerlerde, yani durum çok farklıydı. Merak etme. Bana her istediğini anlatabilirsin, hiçbiri okuduklarımın ya da her gün televizyonda gördüklerimizin çoğundan beter olamaz. Bu saatten sonra başıma pimpirikli baba mı kesileceksin? Bir bu eksikti. Hem o zaman seni ihbar etmem gerekir. Senin deyiminle beni yüzüstü bırakmakla, bana yardım etmemekle suçlamam gerekir."

Babam gülmüştü, doğaçlama itirazını onun kendi mantığı ve az önce kullandığı ifadeleriyle çürütmem hoşuna gitmişti. Ama olayı anlatmaya başlamadan önce bir çoğul kullanmadan edememişti; dört kardeşi birden dahil etmek, aralarından birini azarlamayı yumuşatmanın da bir yoluydu.

"Bazen ne kadar zevzek oluyorsunuz," dedikten sonra tekrar tekil olarak bana hitap etmişti. "Pekâlâ. Kim olduğunu, adını söylemeyeceğim. Bildiğin takdirde, benim öteden beri yaptığım gibi kimseye söylemeyeceğinden emin olamam. Senin bakış açından, söylememen için bir neden yok. Ben rica etsem bile kendini susmaya mecbur hissetmezsin, risk almamayı tercih ederim Jacobo. Ona saygımdan değil, anlattıklarını dinledikten sonra onunla ilgili küçümseme ve hınçtan başka şey hissetmedim. Hatta daha da fazlası: iğrenme, müthiş bir tiksinti. İntikam alma isteğim olduğunu sanmıyorum, her şeyden çok, gerçekleşemeyecek bir şeyi istemek insanı yiyip bitirdiği için; ben cezalandırılmış biriydim, oysa nüfuzlu bir galip, düşünsene. Gel gör ki, elli yıl boyunca hiç durmadan kitaplar yayımladı, ödüller kazandı, alkışlandı, basında, televizyonda boy gösterdi; sanıyorum bu sürenin yarısı, hatta daha uzun süre boyunca ben yazdıklarının tek bir satırını okumadım, gazetede onunla yapılmış bir söyleşiye, bir kitabının eleştirisine rastladığımda sayfayı hızla çevirdim; gazetede yüzünü de, adını da gör-

meye tahammülüm yoktu. Ama daha sonra okudum; hiç utanmadan, alenen uydurduğu biyografi kurgusunu nereye kadar götürebileceğini merak ediyordum. Susmamın en önemli nedeni de, karısıyla tesadüf eseri, iş icabı tanışmış, görüşmüş olmamdı. Karısı son derece iyi ve neşeli bir insandı, kuşkusuz kocasının itici yönlerinden ya da savaştaki iğrenç eylemlerinden habersizdi. Ondan epeyce, on, belki on iki yaş gençti, 1950 civarında evlenmiş olmalılar; o dönemin anlayışına göre kocası için biraz geç bir evlilik sayılırdı, en azından otuz beşinde vardı. Kadın iyi kalpli, neşeli ve becerikli olmanın yanı sıra, bir keresinde bize büyük bir iyilikte de bulunmuştu, özellikle annenize. Neyse, konumuz bu değil. Ama kendisine hâlâ minnet duyarım, düşünceli davrandıysam, adama değil, karısına saygımdandır."

"Hâlâ hayatta mı? Hayattalar mı?" diye sormuştum.

"Hayır. Adam birkaç yıl önce öldü, karısı da ondan kısa bir süre sonra."

"Madem öyle?" Demek istediğim, "Madem öyle hâlâ düşünceli davranıp susmanın ne anlamı var?" idi, babam da anlamıştı.

"İki kızları var, çok sevimli, çok hoş çocuklardı, bir-iki kere görmüştüm. Onlar sadece o önemli adamın değil, karısının da evlatları. Önemli dediysem, yaşadığı ve konumunu savunabildiği sürece önemliydi, bunu başarmak için de bütün imkânlardan yararlandı. Ama daha üzerinden çok az zaman geçtiği halde artık sözü bile edilmez oldu; anısı daha da sönükleşecek, şişirilmiş bir figürdü. Yine de ben kadının çocuklarını üzmek istemem, o çocuklarını çok severdi, neredeyse rezil kocasını sevdiği kadar, çocukları ve özellikle de kocası için canını verirdi; hiç azalmayan, sorgulanmayan, zamandan ve sadakatsizliklerden etkilenmeyen sabit aşklardan biriydi (adamın sadakatsizlikleri affedilebilir şeylerdi, o da kendi bencil ve havai tarzında karısını çok severdi, onsuz yapamazdı; bu konuda bile şanslıydı, karısından önce öldü). Hayır, kızlarına asla bu utancı yaşatamam. Kızları olmasaydı da, o kadın kadar sevecen ve merhametli birini ölümünden sonra bu utançla damgalamazdım. Bana öyle geliyor ki, sizin kuşağınız ve sizden sonrakiler için ölülerin isminin lekelenip lekelenmemesi pek önemli değil, ama bizim için önemli. Öte yandan, ünlü biri olduğu için er veya geç birileri ifşa edecek mutlaka, kim bilir, belki o zaman kimse önemsemez, şerefsizlik, hatta leke gibi görülmez, savunucuları da

olayı bir anekdottan ibaretmişçesine es geçerler; bu ülke yalnız yüzeysel değil, aynı zamanda keyfi ve taraflıdır, birine imtiyaz tanımışsa nadiren geri alır. Her şeye rağmen anlatan ben olmayacağım, tedbirsizlik edip sana anlattığım için de bilinmeyecek, ne benim dikkatsizliğim ne de aracılığım yüzünden öğrenilecek. Gerçi bilenlerin çoğu ölmüştür herhalde, ben olayı onun ağzından dinlediğimde beş kişiydik, ama eminim ilk kez anlatıp böbürlenmiyordu; dolayısıyla hikâyeyi bilen birkaç kişi daha vardır (pek azımız hayatta kalmış da olabiliriz). Ama o son anlatışı olmuşsa şaşmam; o aperitiflerin başından kalktıktan sonra bir daha anlatmamış, hatta daha sonraki titiz gizleme sürecini de başlatmış olabilir. Büyük ihtimalle öyledir."

"Aperitif mi? Neydi anlattığı?" diye sormuştum, sorgular gibi görünmemeye çalışarak. Genelde merak etsem bile babamın ağzından laf almaya çalışmadığım, kendi isteğiyle anlatmadıkça anılarını kurcalamadığım halde, bu olayı öğrenmek istediğimi fark etmiştim. Ayrıca ona da, kendime de biraz yalan söylemiştim o anda; bana ne isterse anlatabileceği, yani ruhumu etkilemeyeceği, üzülmeyeceğim doğru değildi; onun aktaracağı tatsızlıkların tarih kitaplarında okuduğum eski gaddarlıklar ya da televizyonda gördüğüm güncel gaddarlıklar kadar kötü olamayacağı veya daha tahammül edilebilir olacağı da doğru değildi. Onun anlattıkları 1529 Viyana kuşatması kadar, Konstantinopolis'in 1453'te kâfir Türkler tarafından dehşetengiz biçimde alınması kadar; Wheeler'ın yurttaşlarının Gelibolu'da katledilmesi ve Birinci Dünya Savaşı'nın üç Ypres çarpışması ya da kırımı kadar; İkinci Dünya Savaşı'nda Lidice köyünün yerle bir edilmesi kadar, Hamburg, Coventry, Köln ve Londra bombardımanları kadar gerçek ve doğru olmakla kalmıyordu, üstüne üstlük burada, hayatımın büyük bölümünü ve çocukluğumun neredeyse tamamını geçirdiğim, bugün huzurlu, neşeli ve müreffeh olan kentlerde ve sokaklarda, "güzel kırlar"da olmuş şeylerdi; ayrıca –tıpkı İngilizlerin Yarımada Savaşı adını verdiği 3 Mayıs 1808 çarpışması gibi, MÖ 154-133 yılları arasında süren Numantia kuşatması gibi ve daha nice şiddet olayı gibi– burada gerçekleşmelerinin yanı sıra, babamın başına gelmiş şeylerdi, onun mavi gözlerinin görmüş olduğu, şimdi (artık matlaşmış, irisleri genişlemiş) aynı gözlerle tekrar gördüğü veya savunmasız kulaklarının duymuş olduğu, şimdi aynı kulaklarla (karışık ve huzursuz rüyalardaki gibi midesi bulana-

rak, göğsü sıkışarak, olanların hepsi ruhuna kurşun gibi çökerek) tekrar duyduğu şeylerdi. Onun kötü deneyimlerini öğrenmenin bana neredeyse herhangi bir geçmiş belayı ya da zulmü, hatta güncel ama uzaktaki felaketleri öğrenmekten daha ağır gelmesinin sebebi, onu bizzat etkilemiş, hayat hikâyesini hüzünlendirmiş olmalarıydı; hem bana çok yakındı, hem de hâlâ karşımda, hâlâ hayattaydı, hâlâ vardı –kim bilir daha ne kadar zamanı kalmıştı– ve zihni hiç bulanmamıştı. Hayır, tanımadığımız birinin –bir gazetecinin, bir tanığın, bir dinleyicinin, bir tarihçinin– birinci elden verdiği bilgiyi, doğduğumuzdan beri ilişkide olduğumuz birinin verdiği bilgiyle aynı şekilde algılamaz, sindirmeyiz. Bir dosyada kulağına ya da şakağına sıkılan kurşunla ölmüş bir delikanlının fotoğrafını kahrolarak gören, keşfeden gözleri görürüz; haberi ölünün ablasına iletmek zorunda kalan sesi işitiriz; aynı kişinin, kulakları istemeden bir tramvay ya da kafede hiç işitmemeyi tercih edecekleri şeyi işittiklerinde dehşetle, kederle ya da bastırılmış bir öfkeyle susuşunu hissederiz ("Sus, sus, hiçbir şey söyleme. Dilini tut, sakla, ısır, boğulsan da yut dilini, fare yuttu farz et. Sus ki kurtulasın").

"Bir sabah Gómez-Antigüedad yayınevine gitmiştim," diye cevap vermişti o ses, "kendi imzamla yayımlanamayacağı halde, bana yaptıracakları bir çeviri, yabancı kitaplara ilişkin tanıtım yazısı ya da buna benzer, isimsiz yapılabilecek geçici başka bir iş var mı ellerinde diye soracaktım. O dönemde yayınevinin işleriyle ağırlıklı olarak oğlu Pepito ilgileniyordu artık; onu üniversiteden ve gemi turumuzdan biraz tanıyordum; bildiğin gibi, galibiyetten sonra son derece dürüst ve cömert davranan az sayıda kişiden biriydi, bizlere, değer verdiği cezalandırılmış kişilere yardım eli uzatmıştı, üstelik ilk yıllarda, herhangi bir iş bulmakta iyice zorlandığımız dönemde; durum 1945'e kadar çok vahimdi, 1953'e kadar da epeyce zor olmaya devam etti. Annenizle ben onun verdiği Fransızca dersleri, varlığını iyi kötü koruyabilmiş vaftiz annesinin yaptığı küçük bir yardım ve *Revista de Occidente* dergisinin ara sıra bana verdiği işler sayesinde evlenebilmiştik; ama geçimimizi sağlayabilmek için hiç durmadan yeni işler aramak zorundaydım, çünkü peşine düştüklerimin dörtte üçünden, belki daha da fazlasından bir sonuç çıkmıyordu. Genç Antigüedad benimle görüşmeyi kabul etti, durumumu ona anlattım." ("Ne zaman bir şey istesek korumasız ve tehlikeye maruz kalırız," diye düşünmüştüm, "lütfeden ya da

reddeden kişinin neredeyse mutlak insafına kalırız.") "Siyasi görüş ayrılığımıza rağmen, bana yapılanları haksızlık olarak görüyordu, bana iki çeviri verdi; gayet iyi hatırlıyorum, biri Almanca, Schnitzler'in bir kitabı, öteki Fransızca, Hazard'ın. O sırada ücreti düşük bile olsa para karşılığı bir iş yapabilmek, benim için piyangodan para kazanmak gibi bir şeydi. Ne iş bulursak heyecanla üstüne atlıyorduk, size hep söylemişimdir, daha iyisi yoksa hiçbir iş kötü değildir. Antigüedad bana dostça davrandı, yeni iş ilişkimizi kutlamak için Serrano sokağındaki eski Café Roma'da bir kadeh bir şey içmeye davet etti beni; yayınevi çok yakında, Ayala sokağındaydı."

"Café Roma'yı çok iyi hatırlıyorum," demiştim, "en azından benim üniversitedeki ilk yılıma kadar hâlâ vardı."

"Olabilir," diye cevap vermişti babam, konuyu daha fazla dağıtmak istemeyerek. Bir daha sözünü kesmemenin daha iyi olacağını düşünmüştüm; anlatmakta zorlandığı bir şeyi anlatmaya başlamıştı, tekrar düşünmemesi ya da şüpheye düşmemesi daha iyi olurdu; zamanında, olayı duyduğu gün anneme anlatıp anlatmamayı düşünmüş ve susmaya karar vermişti. "Daha içeri girer girmez, birtakım ahbapları ya da arkadaşları bir masadan Antigüedad'a seslendiler ve bizi masalarına davet ettiler. Beni tanıyorlar mıydı, yani tanıştırıldığımızda ismim onlara bir şey ifade etti mi bilmiyorum, ama ben aralarından ikisinin kim olduğunu biliyordum, öbür ikisini tanımıyordum. Biri söz konusu yazardı, taze falanjistti o sıralar; ötekiyse hiç acelesi olmayan, sabırlı monarşistlerden, yani o sırada ateşli bir Franco yanlısıydı. Her ikisinin de konumu sağlamdı. Aslında yazar yeni yeni adını duyuruyordu; eski moda bir şiir kitabı çıkmıştı, hatta belki ikincisi de basılmıştı; malum nedenlerle göklere çıkarılıyordu; daha sonra şiiri bırakıp romana verdi kendini, asıl ününü de romanla yaptı; sıradan bir-iki oyunla sıradan bir deneme de yazdı. Bu ikisi diğerleriyle çok uzun bir aradan sonra ilk kez görüşüyorlardı anlaşıldığı kadarıyla; o dönemde insanlar hâlâ birbirlerine savaşta başlarına neler geldiğini, çektikleri ya da çektirdikleri acıları anlatıyorlardı. O gün de öyle oldu. Karşılıklı deneyimler, anekdotlar, kahramanlıklar, cezalar, gaddarlıklar anlatılıyordu. Gómez-Antigüedad az da olsa konuşmalara katılıyordu, ben hiç katılmıyordum. Bir ara yazar benim gayet iyi bildiğim ve epeyce takdir ettiğim bir ismi zikretti, eski bir üniversite arkadaşımın ismini. Yakın ar-

kadaşım değildi, benden bir küçük sınıftaydı, ama onunla ara sıra güzel sohbetlerimiz olurdu, ayrıca sevilen biriydi: Emilio Marés, Endülüslüydü, çok sempatik, zeki bir çocuktu, gururlu ama zarifti, kasıtlı biçimde havaiydi, ciddiye almadan anarşist geçinirdi, söylevleri bile hep espriliydi, ayrıca her zaman iki dirhem bir çekirdek dolaşırdı, romanlardaki klasik anarşist tipiyle hiç ilgisi yoktu; çok hoş bir adamdı, keyfi hep yerindeydi. Savaş başladığında memleketindeydi, Temmuzun 18'inde Madridli olmayan öğrencilerin çoğu yaz tatilini geçirmek üzere memlekete, ailelerinin yanına gitmişlerdi; o ya Málaga'nın ya Granada'nın bir kasabasındandı, hatırlamıyorum; babası belediye başkanıydı, sanıyorum sosyalistti; Grazalema'nın, Casares'in ya da Manilva'nın, oralarda bir yerin belediye başkanı. Savaşın ortasında, Málaga'da milliyetçiler tarafından öldürüldüğü haberini almıştık; kentte öldürüldüğünü varsaydık, Málaga on binin üzerinde İtalyan Kara Gömlekli'nin belirleyici müdahalesi sonucu, Şubat 1937'de düşmüştü. Sorgusuz sualsiz kurşuna dizildiğini düşündük. Orada baskı ve intikam özellikle vahşi olmuştu, çünkü kent yedi ay boyunca direnmiş, insanlar çok zalim davranmıştı; *paseo*'lar, yağmalar gırla gitmiş, kiliseler yakılmış, kişisel hesaplar görülmüştü, başlangıçta burada da olduğu gibi. Kent düştükten sonra milliyetçiler, başlarında Sevilla Dükü, karşılığını fazlasıyla vermişlerdi, birinci haftada dört bin kişinin kurşuna dizildiği söyleniyordu. Belki o kadar fazla değildi sayıları, ama önemi yok, sonuçta bol bol kahve verdiler; biliyorsun Franco ve taraftarlarının infaz emri için kullandıkları deyim buydu, 'Kahve verin' denir ve tutuklular kurşuna dizilirdi. Málaga'da birçoğu sahile götürüldü. Öyle bir vahşet hüküm sürüyordu ki, İtalyanlar isyan etti, dökülen kan üstlerine sıçramıştı; o kadar ki, büyükelçi Cantalupo Franco'yla görüşüp durumu dizginlemek için olay yerine gitti. Bir yerlerde okumuştum, çılgınlığa varan vahşeti görünce dili tutulmuş, zengin Katolik hanımefendiler cumhuriyetçilerin mezarlarına saldırıyorlarmış." Babam sözlerine ara verip eliyle, dört parmağıyla alnını sıvazlamış, hatta sıkmıştı, oradan bir şeyleri koparıp atmak ister gibiydi, belki görüntüler, belki anlatılar. Seksen küsur yaşındaydı. Ama suskunluğu çok kısa sürmüş, hemen sözüne devam etmişti: "Eski Café Roma'daki konuşmada lafın o anekdota nasıl geldiğini tam hatırlamıyorum. Ama Marés'le ilgili söylenenler kafama kazıldı. Yanılmıyorsam aralarından biri, gücenmiş bir

tonda, cumhuriyetçilerin birçoğunun teslim olduklarında ya da tutuklandıklarında 'bir de asalet tasladıklarını' ya da buna benzer bir şey söyledi. Galiba bunun üzerine, bu küstahlığın kışkırtmasıyla, yazar o cumhuriyetçilerden birine nasıl ders verdiklerini anlatmaya koyuldu. Bir keresinde, Ronda'da (Ronda Málaga'dan çok önce, 1936'nın Eylül ya da Ekiminde düşmüştü) üç tutukluyu şafakta kurşuna dizmek üzere şehir dışına götürdüklerini anlattı; âdet olduğu üzere, tutuklulara kendi mezarlarını kazmalarını emretmişler (bu âdet her iki tarafta da geçerliydi, korkarım bütün savaşlarda da öyle). Aralarından biri, onun ifadesiyle, 'Emilio Marés diye bir züppe, oralarda bir kasabanın kızıl belediye başkanının oğlu', kazmayı reddetmiş ve cellatlarına, 'Beni öldürebilirsiniz, öldüreceksiniz de. Ama boğa gibi oynatamazsınız,' demiş. Yani adamların işini yapmak istememiş. Bu çıkış benim tanıdığım adamın kişiliğiyle çakışıyordu, ama elbette o gün keyfi yerinde değildi; son bir küstahça çıkış yapmıştı, belli ki son dakikalarını elinde kürek, toprağı kazarak, terleyip üstünü başını kirleterek geçirmek istememişti. 'Herif tutup bize hava atmaya kalktı,' diye devam etti yazar; 'sanki şart koşacak durumdaymış gibi. Kızıl olmasına kızıldı, ama hanım evladı olduğu belliydi, küçük bey iki dirhem bir çekirdekti. Üstüne üstlük iki arkadaşını da kışkırttı, kazmasınlar diye. Ama onlar kulak asmadılar, kendileri için daha iyi oldu. Ödleri patlamıştı, kazdılar. Öteki herhalde çukur kazıldıktan sonra işi uzatmayıp üçünü birden öldüreceğimizi zannediyordu. Bizimkilerden biri oralıydı, zaten çok önceden beri mimlemişti onu, suratına bir tekme patlatıp yere devirdi, sonra tekrar kazmasını emretti. Herif yine reddetti, aynı lafları tekrarladı, onu istersek döve döve öldürebileceğimizi, ama boğa gibi oynatamayacağımızı söyledi. 'Kendimi boğa yerine koydurursam bana da Emilio Marés demesinler,' diye ısrar etti. Aynen böyle söyledi, ismini filan da ileri sürerek, ne sanıyorsa kendini. Size bir şey söyleyeyim mi, o ifadeyi kullanmakla hiç iyi etmedi, ne yaptık biliyor musunuz?' Yazar sözlerine ara verdi sonra, sanki gerilim yaratmak ister gibi, gerçekten, 'Hayır, ne yaptınız?' diye sormamızı bekler gibi; bununla birlikte çok da beklemedi, çünkü soru tamamen retorik, dramatik bir soruydu. İşaretparmağını hızla masaya indirdi, ama masaya değdirmedi, nokta koyar ya da altını çizer gibi, cevabıyla böbürlenir gibi; aynı anda cevabı da söyledi: 'Boğa gibi oynattık,' dedi gururla. Verdikleri ders onu

tatmin etmişti. Hatırlıyorum, masaya ani bir sessizlik çöktü, şaşkındık, anlamamıştık. Sanıyorum hiçbirimiz tam anlayamadık, en azından ilk anda, çünkü o âna kadar 'boğa gibi oynatmak' ifadesinin sadece mecaz anlamını algılamıştık doğal olarak; başka türlüsü düşünülemezdi. Sonunda Antigüedad şaşkınlıkla, ürkmeye başlayarak sordu: 'Ne demek istiyorsun, nasıl boğa gibi oynattınız?' 'Aynen öyle, onun dediğini yaptık ve resmen boğa gibi oynattık. Boğa güreşi yaptık,' diye cevap verdi yazar. 'Fikir önceden onu mimlemiş olan Málagalının fikriydi. 'Ya, öyle mi?' dedi. 'Görürsün sen.' Sonra da kamyonete atlayıp kente gitti, yarım saate kalmadan bütün malzemeyle birlikte geri döndü. Oracıkta önce *banderilla*'ları sapladık, sonra kamyonetle ağır ağır yanından geçerek kamyonetin tepesinden ensesine mızrak sapladık, en sonunda da hemşehrisi kılıçla işini bitirdi. Hain, fesat bir adamdı, boğa güreşinde tecrübeli olduğu da anlaşıldı, gayet iyi becerdi, tek hamlede kalbine kadar sapladı kılıcı. Ben sadece sırtına iki kısa *banderilla* sapladım. Emilio Marés bey gördü göreceğini. Öteki ikisini de seyirci yaptık, *ole* diye bağırttık. Mezarlarını kazmalarına ödül olarak güreş bitene kadar da öldürmedik onları. Böylece nasıl bir sondan kurtulduklarını gördüler. Málagalı ille de bir kulağını almak istedi. Çizmeyi biraz aşmıştı, ama biz de mani olmak istemedik doğrusu.' İşte yazarın aperitifini yudumlarken anlattığı buydu," diye eklemişti babam, anlatısı biter bitmez sesi de cılızlaşmıştı, "ama gerçekten meşhur olduktan sonra bir daha bu olayı anlatmadı. Öldüğünde şaşaalı bir cenaze töreniyle gömüldü. Hatta sanıyorum tabutunu taşıyanlar arasında son derece demokrat bir bakan da vardı."

Babam bu kez daha uzun bir süre susmuştu; gözlerinde yaşlıların hatırlayan bakışı vardı, sanki gerçekten Serrano sokağındaki eski Café Roma'ya veya aslında orada olmadığı halde (yani arkadaşının boğa gibi oyhatılıp öldürülmüş olacağı 1936 Eylülünde orada olmadığı halde) Ronda'ya gitmiş gibi. Daha sonra öğrendiğime göre, muazzam uçurumu ya da yarıyla ünlü "kahraman ve olağanüstü" kent, Eylülün 16'sında düşmüştü; kenti alan, her daim beyaz eldivenli General Varela'ydı –belki de o sıralar henüz albaydı; söylentiye göre madalyalarıyla uyurmuş– Málaga'yı ele geçiren, o savaşa katılmış birçok kişi gibi adından olarak ya da vazgeçerek "Mancini" takma adını, yani benim koruyucu bestecimin adını kullanan, Kara Gömleklilerin başındaki İtalyan Albay Roatta'dan çok daha kana susamış bir adamdı; Málaga düştükten sonra kentin başına geçip yöneten, uygunsuz bir unvana sahip olan Sevilla Dükü de en az onun kadar kana susamıştı; ah bu kimi sessiz, kimi cerbezeli, daima parçalayan İspanyollar; ah "bu öfkeli adamlar", sayıları ne çok ve ne çok döneme yayılmışlar.

Şair Rilke kentin düşüşünden yirmi dört yıl önce birkaç ay Ronda'da kalmıştı; 1912'nin sonuyla 1913'ün başlarında, henüz Wheeler bile –dünyanın öbür ucunda ve Peter Rylands adıyla– dünyaya gelmemişken. Ronda'da bir otelin bahçesinde şairin kapkara, gerçek boyutlarda bir heykeli vardır; otelin yüksek terasından geniş, güzel kırlar görülür, belki boğanın yerine insanın konduğu o kısa boğa güreşi o kırlarda yapılmıştır; pek ihtimal dahilinde gibi gelmese de imkânsız değil, şafak vakti kimse terastan kırları seyretmez; belki o sırada otel muzaffer birlikler tarafından işgal edilmişti, bir nöbetçi olayı görmüş olsa da itiraz etmezdi; Varela'nın rahip kılığına girip gülünç "Pepe Anı-

ca" takma adıyla Navarra'da köy köy dolaşarak eğittiği gönüllü monarşist milisler de vardı belki aralarında; lejyonerler ve Mağripliler de olsa gerekti: birlikte ortalığı kırıp geçiren, laik toprakları yakıp yıkan fanatik Katolik gönüllülerle Müslüman paralı askerlerden oluşan grotesk Haçlılar (Varela'nın en sevdiği deyim). Rilke'nin ifadesiyle "şeytanın, İngilizleri burada inşa etmeye kışkırttığı" otelin adı, yanlış hatırlamıyorsam Reina Victoria; Rilke'nin kaldığı oda da ziyaret edilebiliyor; minik bir müzeye ya da anıt mezara dönüştürülmüş: şairin bir portresi, az sayıda mobilya, birkaç eski kitap, kendi dilinde, Almanca, elyazısıyla tutulmuş notlar, belki bir büst (yıllardır görmedim, emin değilim). Belki şu dizeleri, daha doğrusu sık sık hatırladığım şu bölük pörçük satırları orada yazmaya başlamıştı: "Tuhaf şey elbette, artık yeryüzünde oturamamak, daha yeni öğrenilmiş âdetlerden temelli vazgeçmek; eski kimliğine sahip olmamak ve kendi adını bile terk etmek zorunda kalmak tuhaf. Tuhaf şey, arzularım artık arzulamamak. İlgilendiğimiz her şeyi uzayda tek başına asılıymış gibi görmek tuhaf. Zahmetli iş ölü olmak..." Kim bilir, belki Emilio Marés bu kelimelerle formüle etmeden de olsa bunu düşünmüştü.

"Peki ne oldu, sen ne yaptın, nasıl tepki gösterdin?" diye sormuştum babama; sorumun tek amacı onu suskunluğundan, uzun yolculuğundan koparmak değildi. Ne yaptığını ya da dediğini merak da ediyordum; eğer bir tepki gösterdiyse tabii. O yıllarda en ufak bir şey tutuklanıp tekrar hapsi boylamasına sebep olurdu; üstelik ilk seferki gibi şansı yaver gitmeyebilirdi, o istisnai bir durumdu; hem de yıl 1939'du, yenilenlerin neredeyse hiçbirinin şansı yoktu.

Babam biraz zorlanarak gittiği yerden dönmüştü. İçini çekmişti. Hiç çıkarmadığı alyansı parmağında, elini alnına götürmüştü. Boğazını temizlemişti. Sonra bakışlarını odaklamıştı. Bana bakmış ve cevap vermişti. Başlangıçta, sanki ansızın ihtiyata, belki o zamanlar Café Roma'da mecburen gösterdiği ihtiyatlılığa gerek duymuş gibi ağır ağır konuşuyordu.

"Aslında," demişti, "Marés adını duyduğum anda en kötü ihtimal geldi aklıma, temkini iyice artırdım. Zaten sohbetin gidişatı hiç mi hiç hoşuma gitmiyordu. Ama o anlatırken hiçbir şey yapmadım. Sözünü kesmek aklımdan bile geçmedi. Dinledikçe midem bulanıyordu, öfkeleniyordum, kâh bir duygu kâh öteki değil de, ikisi karışıktı. Orada

olmamayı, o adamların değer verdiğim fakülte arkadaşıma yaptıklarını öğrenmemeyi tercih ederdim. Yok yere öldürüldüğünü biliyordum, o kadarı zaten yeterince kötüydü, ama çok yakın arkadaşım olmadığından ara sıra unutuyor, sonra tekrar hatırlıyordum. Ne var ki, o dehşet öyküsü anlatılmaya başladığında yarıda kesilemeyeceğini anlamıştım. Yüzüm bembeyaz oldu herhalde ya da kıpkırmızı, bilemiyorum, buz kesmiştim, al basmıştı, ikisi bir arada. Yüzümün rengi ne olursa olsun, kimsenin dikkatini çekmezdi, beni şüpheli duruma düşürmez, ele vermezdi, çünkü masadaki diğer dört kişi de Franco yanlısı oldukları ve kuşkusuz birtakım hunharlıklara şahit oldukları, hatta belki katıldıkları halde benizleri solmuş, kireç gibi olmuşlardı." Babam bir an susup etrafına bakınmıştı –onun evinde, salondaydık, XX. yüzyılın sonu, belki XXI. yüzyılın başıydı, öğlen olmak üzereydi; yavaş yavaş kendini konumluyordu– sonra daha akıcı bir tempoda konuşmaya devam etmişti: "Bana kalırsa yazar durumu iyi hesaplayamamıştı. Anlatmaya başladığında neredeyse böbürleniyor, gösteriş yapıyordu, ama devam ettikçe, olayın özüne hemen değinmekle birlikte, öyküsünün hiç hoş karşılanmadığını, aşırı olduğunu, hepimizi aştığını fark etmiş olsa gerek. Savaşın şamatası ve hıncı sürerken öyküsünü komik bulan olurdu belki (lafın gelişi söylüyorum), ama artık kimse için komik olamazdı. Böyle bir olayı güneşli bir Madrid sabahında, üstünde zeytin ve biralar duran bir masanın etrafında anlatmak fazla kaçmıştı. 'Boğa gibi oynattık,' diyerek parmağını bir *banderilla*, mızrak ya da kılıç saplarmış gibi masaya doğru indirdiğinde çöken sessizlik anlatının sonuna kadar sürdü, öykü sona erdiğinde de değişmez biçimde sabitlendi. Öykü şiddetle bittiği ve yazar muhtemelen oradaki en nüfuzlu kişi olduğu için, daha önce ismen bile tanımadığım adamlardan biri, aralarında en kibar olanı, son derece bayağı bir espriyle sessizliği bozdu; belki dilini tutamadı, belki de fazla parlak biri olmadığından, sessizliği bozup anekdota arka çıkacak başka laf gelmedi aklına: 'Nasıl oldu da iki kulakla kuyruğu mükâfat olarak almadı? Hazır başlamışken...' dedi, Málagalı'yı ve kestiği tek kulağı kastederek. Yazar bir hesaplama hatası daha yaptı; belki de öyküsünün yarattığı soğuk hava yüzünden rahatsızlık hissetti, nasıl desem, inandırıcı olmadığını düşündü; bu da neredeyse her zaman durumu düzeltmek isterken herhangi bir şey yapıp daha da kötüleştirmeye sebep olur, en iyisi susup otur-

maktır. Yazar önüne bir fırsat çıkmışçasına gülümsedi. Belki başlangıçtaki fikrine tutunuyordu hâlâ, anlattığı öykünün gerçekten de beklediği etkiyi yarattığını, ama verilen ders çok etkileyici olduğu için biraz gecikerek ortaya çıktığını düşünüyordu, belki de bir kahramanlık gibi görüyordu olayı. Pek zeki bir adam değildi, becerikliydi sadece. Çalımından da geçilmezdi, ister sahte nedenlerle olsun, ister kendi çabaları ve ısrarları sonucu, gördükleri takdir yeteneklerini aşan bütün insanlar gibi. Bunlar her durumda iyi bir izlenim bırakmaya ya da zeytinyağı gibi üste çıkmaya çalışırlar; her şeyleri o kadar temelsiz ve sahtedir ki, en ufak bir ilgisizlik, en ufak bir itiraz onları allak bullak eder. Yazar da yarı işveli, yarı hınzır bir tonda cevap verdi: 'Aslında fazla ileri gitmek istemedim de ondan. Yoksa sonunda hepsini kesmedi diyemem. O arkadaşımızdan korkulurdu. Halini görecektiniz, avcılar gibi kırmızı beresini sallıyor, üç ganimetini sergiliyordu.' Bu son söyledikleri doğru muydu, yoksa ötekinin sorusuyla tahrike kapılıp anekdotu süslemek için uydurmuş muydu, bilemiyorum; belki öykünün zayıf kaldığını ve dinleyicilerin soğuk tepkisinin bundan kaynaklandığını düşünmüştür. Ama benim için şöyle ya da böyle, fark etmiyordu; hatta kendi anlayışına göre bizi memnun etmek ya da iyice irkiltmek için uydurmuşsa daha da kötü sayılabilirdi. Daha fazla dayanamadım. Zaten bir süredir dayanamıyordum. Ama o anda Marés'in, tanıdığım o hoş adamın işkenceden geçirilip öldürüldükten sonra kesilip biçilmesi bulanık bir resim halinde hayalimde canlandı. O zarif ve gururlu adam insan denilemeyecek hale, hayvani bir ganimete dönüştürülmüştü. Ayağa kalktım ve sadece Gómez-Antigüedad'a hitap ederek, 'Benim gitmem gerek, geciktim bile. Bara uğrayıp bu biraları öderim giderken,' diye mırıldandım. Hesabı istemek üzere bara gittim. Çıkmadan önce bu şekilde oyalanmak, doğrudan kapıdan çıkmak kadar dikkat çekici ve sert olmayacaktı. Herhangi bir ödeme yapacak durumda değildim, tahmin edersin, ayrıca benim için fazlasıyla pahalı bir yerdi; üstümdeki paranın yetip yetmeyeceğinden bile emin değildim; her şey bir yana, o dört adama içki ısmarlamak bana tahmin edemeyeceğin kadar itici geliyordu. Ama bu şekilde onları görmekten, zorlanıa, alaylı gülüşlerini, o alçak katilin sesini işitmekten derhal kurtulacaksam ve elbette vahim bir aksilik olmadan oradan çıkabileceksem, harcadığım paraya değerdi. Sabıkam düşünülürse, bir o gün tu-

tuklanmam eksikti. Sırtım onlara dönük, barın önünde ayakta durmuş, barmenin ya da bir garsonun benimle ilgilenmesini bekliyordum; onların masasına fazla uzakta sayılmazdım; yazarın Antigüedad'a, 'Buna ne oldu ki böyle? Deza demiştin, değil mi? Nereden çıktı bu? Nedir derdi?' dediğini duydum. Canilerkadar otoritelerin de ismini öğrenmesi, dikkat edip hatırlaması kötüdür, hele bir de otoriteler caniyse. Başaramayacağımı, yazarın benim rahat rahat çıkıp gitmeme izin vermeyeceğini, niye gittiğimi açıklığa kavuşturmak isteyeceğini ve o zaman da kesinlikle kendimi tutamayacağımı düşündüm. Hesap sorarsa, tek kelime etmeden boğazına sarılabilecek durumdaydım. Onun için iyi olmazdı, ama benim için çok daha kötü olurdu. O gece bir hücrede sıkı bir dayaktan kurtulamazdım, sonra da bir sebep uydurup tekrar hakkımda dava açabilirlerdi. Neyse ki Antigüedad anında cevap verdi, bundan dolayı da ona ölünceye kadar minnet duydum. 'Hassiktir, bana ne olduysa ona da aynı şey olmuştur, hasta ettin anlattıklarınla,' dedi. Küfürbaz bir adam değildi, ama karşındaki adama göre bazen küfre başvurmakta yarar vardır. Bazen bir otorite meselesidir. O da bu otoriteyle yazara karşı çıktı, onu neredeyse azarladı: 'Bu vahşetin böyle rahat rahat anlatılabileceğini mi sanıyorsun? Komik mi sanıyorsun? Aklını başına topla yahu. Hepimizin bu hıncı bir kenara bırakmamızın vakti geldi artık.' Yazarın rejim içindeki konumu daha sağlam olmakla birlikte Antigüedad öteden beri varlıklı ve sağcı bir ailenin evladıydı, savaşta yüzbaşı rütbesine ulaşmıştı ve kendisinden şüphelenilmesi imkânsızdı; ayrıca günün birinde yayınevi sahibi olacaktı ve zaten o dönemde de dizginler büyük ölçüde onun elindeydi; meslek hayatının başındaki bir yazar bunu daima hesaba katar, çünkü ileride ihtiyacı olabilir. Dolayısıyla o da gururuna rağmen azarlanmaya itiraz etmedi. 'Tamam canım, kızma Pepito, o kadar önemli değil. Hepimizin bir vahşet hikâyesi var. Ama belki barış zamanına uygun değil hikâyelerimiz, kabul ediyorum,' dedi. Antigüedad da hemen yumuşadı. Yazarın omzuna babacan bir tavırla pat pat vurup, 'Tamam, tamam. Hadi, başka gün rahat rahat görüşürüz. Görüşmek üzere beyler,' diye cevap verdi. Diğerleriyle bu şekilde toplu halde, tokalaşmadan vedalaştı ve yanıma geldi; tam o sırada bize bakan garson da gelmişti. 'Ver şunu Deza, ben davet etmiştim seni,' dedi ve garsonun bana uzatmasına fırsat tanımadan hesabı aldı. Ben o arada kaygıyla elimdeki parayı sayıyordum, yetme-

yeceğinden korkuyordum. Bardan birlikte çıktık, o kapıda tekrar dönüp dörtlüye el salladı. Sonra, sokağa çıktığımızda kendisinin hiçbir suçu olmadığı halde benden özür diledi. 'Ne kadar üzüldüğümü bilemezsin Deza, hiç bilmiyordum,' dedi. 'Marés senin ahbabındı, değil mi? Ben sadece ismen tanıyordum.' Galipler arasında durumu yumuşatmaya çalışan, Franco'nun sürekli öfke ve yenilenlerin inatla cezalandırılması yolundaki talimatlarını harfiyen izlemeyen az sayıda insandan biriydi. Ona yaptıklarının karşılığı olarak hatırı sayılır bir iyilikte bulunabilmek beni ne kadar sevindirmişti bilemezsin; seksenli yıllarda hapse girmesini engellemeyi başarabildim, şirketlerle ilgili bir muhasebe meselesiydi, yasadışı bir fon aktarımı meselesi, her neyse, konu bu değil. Zor durumda kalmamış olmasını tercih ederdim elbette, ama ona yardım eli uzatma ve kurtarma durumunda olmak benim için bir nimetti. Gerçekten kötü bir dönemde biri sana yardım ederse, üstelik yardım etmesi için bir neden yoksa, yok sayılabilirse... (siz gerçekten kötü bir dönemi hiç yaşamadınız)... asla unutmazsın. Elbette dürüst bir insansan ve bu yardımı bir aşağılanma gibi, bir hakaret tanıklığı gibi algılamazsan."

Bu son cümleyi söylerken babamın Del Real'i, gelecekteki, 1939' daki yüzünü otuzlu yıllar boyunca öngöremediği hain arkadaşını hatırladığını anlamıştım.

"Yazarla daha sonra hiç karşılaştın mı, yüz yüze geldiniz mi?" diye sormuştum.

"Çok daha sonra, otuz küsur ya da kırk yıl sonra, ikimizin de davetli olduğu iki toplantıda. Birincisinde yanında karısı da vardı, dolayısıyla, karısı üzülmesin, endişelenmesin diye el sıkıştım, üçümüz arasında havadan sudan birkaç nezaket cümlesi geçti. İkincisinde yalnızdı, daha doğrusu her zamanki gibi maiyetinden birileri vardı yanında, tek başına adım atmayan bir adamdı. Beni gördü, karşılaşmaktan kaçındı, gözlerini kaçırdı. Ben göz göze gelmek isteyeceğimden değil, zinhar. Ne olur ne olmaz diye. O benim kim olduğumu öteden beri biliyordu. Ne iş yaptığımı, karısıyla karşılıklı takdire dayanan saygılı bir ilişkimiz olduğunu bilmesini kastetmiyorum sadece. Ayrıca o sabah kafede adımı ezberlemiş ve sonra da öyküsünü dinlemiş olduğumu hiç unutmamıştı. O gün birasını içerken dilini tutmamış olduğuna, yaptıklarıyla böbürlendiğine defalarca pişman olmuştur herhalde. Bu yüz-

den öyküyü bir daha kimseye anlatmamış olabileceğini düşünüyorum. Boğa güreşine iğrenç biçimde katıldığını son kez o sabah anlatmış olabilir. Özellikle Antigüedad'ın tepkisi onun için bir uyarı işlevi görmüş olmalı. Öyküsünü izleyen sessizlik de. Şimdi olayı annenize anlatmamış olmamı anlıyorsundur; oysa içimden anlatmak geliyordu, her şeyden çok, üzerime çökmüş olan ezikliği paylaşabilmek için, üstelik de iki çeviri işi almışken. Anneniz de Marés'i üniversiteden tanır, çok severdi, hemen herkes gibi; katıldıkları her toplantıyı ışıl ışıl aydınlatan, daha iyimser ve değerli kılan insanlardandı. Annenize bir keder daha yüklemenin, değiştirilmesi mümkün olmayan, tesellisi ve elbette telafisi olmayacak yeni bir dehşet sunmanın anlamı yoktu. Üstüne üstlük anneniz boğa güreşinden hoşlanırdı, siz bunu pek bilmezsiniz; boğa güreşi merakı ona babasından geçmişti, ama size aktarmamayı tercih ederdi. Birçok akşamüzeri sizlere tiyatroya ya da sinemaya gittiğimizi söyleyip aslında arenaya giderdik." Babam çocuklarına söylediği o küçük ve zararsız yalanı hatırlayınca kısaca, içtenlikle gülmüştü elinde olmadan. "Onun boğa güreşinden aldığı zevki kaçırmam söz konusu olamazdı, anlatsam muhtemelen öyle olacaktı. Ben boğa güreşinden çok daha az zevk aldığım, daha kayıtsız kalabildiğim halde, Marés'in anlatılan ölümünün boğa güreşlerinin zevkini tamamen kaçırmaması benim için bile zaman ve çaba gerektirdi; başlangıçta her seferinde onu hatırlıyordum, her şey kararıyordu, her hamlede onun gölgesini görüyordum. Anlatması zor. Alcalá ve Velázquez sokaklarının kesiştiği köşeden her geçişimde o kadın milisin anlattığına göre duvara çarptığı bebeği düşünmem gibi bir şeydi." Babam yorulmuştu, sözlerine tekrar ara verdiğinde fark etmiştim; fazlasıyla uzun süre fazlasıyla uzaklara bakmaktan ağrımış gibi gözlerini kapamıştı. Ama öğle yemeği saati gelmemişti, saate bakmıştım, daha yemekleri yapan kadının gelip haber vermesine ya da kız kardeşimin gelmesine yirmi dakika vardı, kız kardeşim işlerini bitirebilirse yemeğe geleceğini söylemişti. Ayrıca babam asıl konuya dönmemişti henüz, dolayısıyla kısa bir aradan sonra devametmeye karar vermiş, ama gözlerini hemen açmamıştı. "Çok şey gördüm, belki daha beterlerini de gördük," demişti, yanılgıya yer bırakmayan tekilden sonra belirsiz bir çoğul kullanarak. "Bombardımanlarda aynı anda kimi tanıdık, kimi tanımadık çok fazla ölü; bu durumda insan o ölülerin herhangi birine bir saniye bile yoğunlaşamıyor, ge-

nellikle mutlak bir tükenmişlik, genel bir teslim oluş, tamamlanan bir imha duygusu hâkim oluyor insana o anda; birbirine zıt iki güdü iç içe giriyor: ne pahasına olursa olsun hayatta kalma, cesetlerin üstünden atlayıp sığınacak bir yer arama, kendini sağlama alma güdüsüyle, onlarla kalma, yani onlara katılma, yanlarına uzanma, kıpırtısız yığının bir parçası olup her şeye son verme güdüsü, neredeyse bir imrenme. Garip bir şey, ama patırtının, yıkıntının ve kargaşanın ortasında, bir yaralıya yardım etmek için koşuştururken ya da korunmaya çalışırken umutsuz vaka olanlar hemen anlaşılıyor. Kimseye zararı olmayanlar, aynı zamanda rahata, huzura ermiş olanlar, göz açıp kapayıncaya kadar. Aslında büyük ihtimalle insan ikinci güdüye uygun hareket etse, istemeden ilk güdünün yaratacağı sonucun aynısına ulaşırdı, çünkü bir sonraki bomba hiçbir zaman öncekilerle aynı noktaya düşmezdi: İşgalciler savurgan değildi, belki de en güvenlisi, ölülerin yanına uzanmaktı. Ama bak. Sana az önce görmediğim, görmediğimiz, bana anlatılmış olan, daha doğrusu istemeden işittiğim iki olay anlattım; iki olay da bizzat bana ya da sırf bana hitaben anlatılmamıştı; buna rağmen gözümüzle gördüğümüz olaylar kadar, hatta belki daha canlı kaldılar hafızamda; insanın dayanılmaz bir görüntüyü hatırlamayı kendine menetmesi, ne kadar korkunç olurlarsa olsunlar, kendisine aktarılmış olan olayların görüntüsünü hatırlamayı menetmesinden daha kolaydır, çünkü bütün anlatılar görünürde daha dayanılırdır. Bir bakıma gerçekten öyledirler; insanın gördüğü şey o anda olmaktadır, duyduğu şey ise olmuş bitmiştir; ne olursa olsun, bitmiş olduğunu bilir, aksi takdirde anlatılması mümkün olamaz. Sanıyorum benim bu iki öyküyü, iki vahşeti bu kadar net hatırlamamın nedeni, o vahşeti gerçekleştirenlerin ağzından duymuş olmam. Bir tanıktan ya da hayatta kalabilmiş bir kurbandan değil; öyle olsa, anlatının tonu haklı bir sitem ve yakınma içerirdi ve bu yüzden de doğruluğu şüphe götürürdü; bir acının tasvirinde abartıdan daima şüphelenilebilir, çünkü acıyı çeken kişi onu bir fazilet, bir meziyet, soylu bir özveri olarak sunma eğilimindedir, oysa bazen bunların hiçbiri değil, sadece talihsizliktir. Benim dinlediğim olayları anlatanların her ikisi de böbürlenerek ve hiç tereddüt etmeden konuşmuşlardı. Bilemiyorum, evet, öyle, övünüyorlardı. Ama benim gözümde sanki falanjist yazarla tramvaydaki kadın kendilerini suçluyorlardı, üstelik mecbur olmadıkları halde. Ya da kulaklarım böyle al-

gıladı, aktarılan vahşeti eğlenceli bulmadılar, takdir etmediler, aksine dehşete düştüler ve tiksindiler; aklım da pasif biçimde vahşeti lanetledi." ("Dili susarak," diye düşünmüştüm.) "Şiddeti birçoklarının nasıl yaşadığı konusunda bu anlattıklarım sana bir fikir verebilir; daha yüzeysel ve basit insanlar –daha ilkel ya da cahil olmaları şart değildir– şiddete alışır ve o zaman da şiddetin sınırlarını algılamazlar ya da kendilerine sınır koymazlar; bunlar ne kadar çok şiddet olduğu konusunda da bir fikir verebilir. O kadar çoktu ve kanıksanmıştı ki, şiddeti en acımasızca, en gereksiz şekilde, en anlamsızca, temelsiz bir nefretle uygulayanlar böyle rahat rahat, şişinerek, ortalık yerde anlatabiliyordu. Ana sütünden kesilmemiş bir bebeğin beynini dağıtmanın ne gereği vardı, bir hükümlüye *banderilla*'lar, mızraklar saplayıp öldürdükten sonra doğramanın ne gereği vardı, söyler misin? Ama şiddete hiç alışmayanlarımız da oldu; insan eğer bakış açısını korursa, yazara kuyrukla öteki kulağı soran adamın dediği gibi, 'Ne fark eder? Hazır başlamışken..' diye düşünme tembelliğine düşmezse şiddete alışamaz. Somutu soyutlaştırmazsa yani; bugün başta teröristler ve yöneticiler olmak üzere birçok kişi bunu yapıyor; onlar harekete geçirdikleri çarkın somut yanını görmüyorlar, görmek de istemiyorlar elbette. Bilemiyorum. Bizim toplumlarımızda insanların çoğu ekranlarda hem gerçek hem de kurgu çok fazla şiddet gördü. Bu yüzden insanların kafası karışıyor, şiddeti sıradan bir sorun sanıyor, fazla önemsemiyor. Ama aslında ekranda gösterilenler ne kadar korkunç olursa olsun, iki boyutlu resimde hiçbiri gerçek değil. Haberlerde gördüklerimiz bile. 'Evet, ne korkunç, bunlar gerçekte olmuş,' diye düşünülüyor, 'ama burada değil, benim mahallemde değil.' Kendi salonumuzda olsa o kadar farklı olurdu ki, görmek, solumak, kokusunu almak, koku her zaman vardır, her zaman kokar. Ne kadar allak bullak olunur, paniğe kapılınırdı. İnsanlar buna katlanamazdı, ister kendi korkusu olsun, ister başkasınınki, korkuyu bütün bedeninde hissederdi, ikisinin etkisi ve sarsıntısı çok benzerdir, ayrıca dünyanın en bulaşıcı şeyidir. İnsanlar kaçar, bir yerlere sığınmaya çalışırdı. Düşünsene, bir barda ya da sokakta, metroda birinin bir başkasını şiddetle itip kakması, iki hırçın sürücünün birbirinin yakasına yapışması, yakında bulunanların etkilenerek, endişelenerek titremesine, gerilmelerine, çoğu kez denetlenemeyecek, manevi olduğu kadar maddi bir telaşa kapılmalarına yeter; çoğu kişi bunu

yaşar. Kalabalık içinde bir itiş kakıştan hiç söz etmiyorum. Sen var gücünle bir yumruk atarsan muhtemelen karşındakine epey zarar verirsin, ama senin de elin morarır, birkaç gün şiş kalır. Tek bir yumrukla. Şaka değil." ("Öyle oluyor," diye düşünmüş, ama onu endişelendirmemek için söylememiştim, "bir kez geldi başıma, sonradan elimi oynatamamıştım neredeyse.") "Hayatının bir döneminde şiddeti her gün yaşamış olan kişi onunla asla oyun oynamaz, hafife de almaz. Dikkatle, büyük özenle filan değil, müthiş bir cimrilikle kullanır. Kaçınabileceği hiçbir durumda şiddete başvurmaz, kaçınmak da neredeyse her zaman mümkündür. Öte yandan, tekrar şiddetle karşılaştığı takdirde, ona karşı daha dayanıklı olur." Babam bu sözler üzerine açık renk gözlerini tekrar açmış, anılarla kederlenen gözleri eski sükûnetine kavuşmuştu. "Kurgu hariç, o farklıdır, gerçi insanlar bunun daha çok farkında olmalıydı. Abartılı şiddet eğlencelidir, filmlerdeki şiddet akrobasi ya da havai fişek gösterisi seyretmek gibi bir şeydir; o havaya savrulan bedenler, sıçrayan kanlar beni güldürür, bütün bunların, yayların ve delindiğinde içindeki sıvı fışkıran torbaların marifeti olduğu o kadar bellidir ki. Gerçekten mermiyle vurularak ölen insanlar havaya sıçramaz, düşer ve hareketsiz kalırlar. Bu şiddet zararsızdır, daha doğrusu insanların sağduyusu bu kadar azalmamış olsa, zararsız olurdu. Benim kadar yaşlı biri için insanların bu kadar aptallaşmış olması çok şaşırtıcı bir şey. Açıklanamayacak bir şey. Müthiş bir düşüş dönemi, sizin anlayabilmeniz mümkün değil. Entelektüellikten değil, idraktan söz ediyorum sadece. Her neyse. Bütün bunlar *Don Quijote*'deki dayaklardan ya da çocukken pek sevdiğiniz Tom ve Jerry'deki dayaklardan pek farklı sayılmaz; insan içten içe kimsenin ciddi bir zarar görmediğini, hepsinin sonra sağ salim kalkıp birlikte yemeğe gittiklerini bilir. Bu konuda da bağnazlığa, klasik masalları sulandırıp şekerlendirenler gibi nazeninliğe gerek yok aslında. Buna karşılık gerçek şiddet konusunda... En ufak bir hataya yer vermemek gerekir. Oysa bak durumlar, tutumlar ne kadar değişti: Hitler'e savaş ilan edildiğinde, ki o güne kadar savaşın en gerekli olduğu, en haklı nedenlere dayandığı bir durumdu belki, bizzat Churchill, sırf o noktaya gelinmiş, bu bozguna uğranmış olmasının bile, amaçları ne kadar onurlu olursa olsun, sorumluları tarih karşısında suçlu duruma düşürdüğünü yazmıştı. Tahmin edebileceğin gibi hem İngiliz hem Fransız hükümetlerinden, dolayısıyla kendisin-

den de söz ediyordu; oysa bu suç ve bozgunu daha önce, o kadar dezavantajlı durumda değillerken, muhtemel savaş o kadar kanlı ve vahim olmayabilecekken yaşamış olmalarını tercih ederdi. 'Yetkin ve iyi niyetli insanların hatalı yargılarından oluşan bu acı tarih...' demişti. Oysa şimdi, görüyorsun, Tom ve Jerry'nin dayaklarından, türevlerinin dayaklarından dehşete düşenler gereksiz, çıkara dayalı, hiçbir onurlu amacı olmayan savaşlar çıkarıyorlar, başka çarelere başvurmaktan kaçınıyorlar, hatta o çareleri baltalıyorlar. Ve Churchill'in tersine, bundan utanç bile duymuyorlar. Üzülmüyorlar. Ve elbette özür dilemiyorlar, artık özür dilemek diye bir şey kalmadı dünyada... Bizim ülkemizde bu akımı başlatanlar Franco yanlılarıydı. Aralarından biri olsun özür dilemedi, onlar da gereksiz bir savaş başlattı. Olabilecek en berbat savaşı. Öte yandan hasımlarının birçoğu da hiç tereddütsüz işbirliği yaptı... Her şey o kadar abartılıydı ki..." Babamın artık benimle konuşmaktan ziyade yüksek sesle düşünmekte olduğunu fark etmiştim; kuşkusuz bunlar 1936'dan beri ve kim bilir belki her gün düşündüğü şeylerdi; aynı ya da benzer şekilde ölmüş yakınlarımızın, onlarla vedalaşmamızın veya onların bizimle vedalaşmasının üzerinden ne kadar zaman geçmiş olsa da, bir fikir ya da görüntü olarak bir an karşımıza çıkmadığı bir gün ya da gece yoktur: "Elveda hoşluklar; elveda zarafet; elveda şen dostlar; ben ölüyorum, pek yakında, sonraki hayatta sizleri memnun mesut görmeyi diliyorum." Babam yüksek sesle düşünmeye devam ederken, daha sonra savaşlardan söz ettiği sırada Wheeler'dan da duyduğum bir kelimeyi kullanmıştı, ama Wheeler İngilizcesini kullanmış, yanılmıyorsam "*waste*" demişti. "Ve inanılmaz bir israf... Bilemiyorum. İnsan hem hatırlıyor, hem inanamıyor. Bazen bütün bunları yaşamış olduğuma inanamıyorum. İnsan özellikle de sebebini anlayamıyor, aradan yıllar geçtiğinde anlamak iyice zorlaşıyor. Zaman geçtiğinde en vahim şeyler bile o kadar vahim gelmiyor insana. En azından bir savaşa yol açacak kadar vahim gelmiyor, geriye bakıldığında savaşlar hep aşırı görünüyor... Hiçbir şey bir insanın diğerini öldürmesini gerektirecek kadar vahim de görünmüyor." (O zaman en merhametli ve keskin hükümlerimiz bile boş ve naif olarak damgalanacaktır; seninle ilgili olarak, bunu niye yaptı diyeceklerdir; onca sıkıntı, onca çarpıntı niyeydi, onca kaygı ve onca heyecan niyeydi; benimle ilgili olarak da, niçin konuştu ya da sustu, niçin onca zaman sadakatle

bekledi, o baş dönmesi, onca şüphe ve o işkence niyeydi, niye o adımları attı ve o kadar çok adım attı. Ve ikimiz hakkında da: Niye çatıştılar, niye onca çaba gösterdiler, bakmak ve sakin olmak yerine niye savaştılar, niye görüşmeyi ya da görüşmeye devam etmeyi beceremediler, onca rüya ve o sıyrık, benim acım, benim sözüm, senin ateşin, dans ve onca şüphe, onca işkence niyeydi?)

O teneke sesli müzik, "The Streets of Laredo"nun doğruluğundan emin olmadığım, zihnimde tekrarlanıp duran dizelerini derhal uzaklaştırdı; geçirdiğim korkulara ve telaşıma rağmen o ezgi tam olarak hiç silinmemişti zihnimden; şimdi, De la Garza'nın mavi suları yuttuğunu gördüğümde sanıyorum üçüncü bir versiyon gelmişti aklıma; baladlara istendiği kadar değişik söz yazılır; Laredo ve Armagh baladını, unutulmuş bir şarkıcının kaprisi yüzünden "Doc Holliday"e dönüştürülmüş olarak da dinlemiştim; bu versiyonda O.K. Corral'da iki çete arasında yapılan ünlü düelloda, daha doğrusu meydan savaşında Wyatt Earp'e eşlik eden Doc Holliday'in, tıp mezunu (yoksa Dick Dearlove gibi diş hekimi miydi), veremli, alkolik, Shakespeare'i çok iyi bilen kumarbazın öyküsü anlatılıyordu; en azından Earp'le Holliday'in Laredo'da değil, İrlanda'nın o meçhul Armagh'ında hiç değil, Tombstone kentindeki icraatı konusunda gördüğüm en iyi filmde Holliday böyle tasvir edilmişti; "*But here I am now alone and forsaken, with death in my lungs I am dying today*"; Rafael De la Garza da şu anda kendine özgü kaba saba, münasebetsiz ifade biçimiyle aynı şeyi geçiriyor olabilirdi içinden; fakat o öksürerek, ağzında mendil, kan tükürerek hastalıktan değil, sular altında kaldığından ya da suda boğulduğundan ölmekteydi, "Ama şimdi burada yalnız ve terk edilmiş, ciğerlerimde ölüm, can veriyorum."

Gıcırtılı pasadoble Reresby'yi rahatsız etti, hatta belki sinirlendirdi; hiç şaşırmadım, çünkü beni de çileden çıkarmıştı.

"*What's this shit*?"* dedi, tam ben, "Yine mi bu?" diye düşünürken.

Israrlı çağrı onun dayağa ve De la Garza'nın kafasını klozete dal-

* Bu saçmalık ne? –*ç.n.*

dırmaya ara vermesine yol açtı. Münasebetsiz cep telefonunu bulmak için ataşenin üstünü hızla, hoyratça aradı, rapçi ceketinin cebinde bulduğunda da eline alıp hem şaşkınlık hem öfkeyle baktıktan sonra var gücüyle duvara fırlattı, telefon paramparça oldu ve pasadoble anında kesildi. "Hiç değilse boğmayacak onu," diye düşündüm, "şimdilik"; ayrıca şunu fark ettim ki, kılıç haricindeki her şeyi daha az tehlikeli, daha az ölümcül görüyordum; belki birini boğmak, nefessiz bırakmak az da olsa bir zaman gerektirdiği için; bu zaman da bir başkasının müdahalesine fırsat tanır; o bir başkası bu durumda ben olabilirdim ancak, ama nasıl? Orada başka kimse yoktu, girmeye çalışan da yoktu; niyetlenen olduysa da kapıyı kilitli bulunca o tuvaletin kullanılmadığına hükmetmiş olmalıydı; öte yandan kılıçla kafayı kesmek, göğsü deşmek için zamana ihtiyaç yoktur; Tupra ilk hamlede kılıcı durdurmamış olsa ataşenin kafası şimdi kesilip yere yuvarlanmış, kendisi de iki parçaya bölünmüş olurdu, yani şu anda var olmazdı. Dolayısıyla ben bir yandan Reresby'nin yaptıklarını korku içinde seyrederken bir yandan da çubuğa asılı paltosuna göz atıyordum arasıra; *landsknecht*'lerin korkunç silahının orada muhafaza edildiğini ve Tupra'nın aniden öfkeye ya da hınca kapılacak olsa, tekrar dönüp kılıcı kınından çıkararak savurabileceğini biliyordum artık.

Tupra daha sonra Rafita'yı yakasından, daha doğrusu göğsünden kavrayarak aşağı yukarı cep telefonuna yaptığı şeyi yaptı, yani duvara yapıştırdı; duvara raptedilmiş tuhaf madeni çubuklardan birinin sırtına mıhlandığını gördüm. Neyse ki çubuklar sivri değildi, ama yine de müthiş acı vermiş olmalıydı; Tupra var gücüyle itmişti onu. Çubuğa çarptıktan sonra De la Garza boğuk boğuk uluyarak perişan halde yere yığıldı. Gömleği sıyrılıp pantolonunun dışına çıkmıştı; şaşkınlıkla –aynı zamanda utançla, hatta belki üzülerek– diplomatın göbek deliğinde bir hızma olduğunu fark ettim; küçük, parlak bir elmas ya da inci, mutlaka ucuz, sahte bir taklit. "Yüce Tanrım," diye düşündüm, "ne pahasına olursa olsun modern hissetmek istiyor kendini; çingene küpesiyle saç filesi de yetmemiş; acaba bunu sürekli mi takıyor, büyükelçilikte bile taşıyor mu, yoksa sadece gece eğlenmeye çıktığında mı takıyor?" Tupra onu tekrar göğsünden kavrayarak ayağa kaldırdı, arkaya doğru sürükledi ve bir kez daha kötürümlerin madeni çubuğuna, sabit çubuğa doğru itti; çubuğun bu kez kürekkemiklerine saplan-

dığını hissettim. De la Garza bir kuklaya, çuvala dönüşmüştü, her tarafı ıslanmış, mavi lekelerle dolmuştu; çenesinde ve alnında yaralar, bir elmacıkkemiğinde bir kesik, *uno sfregio* vardı; üstü başı dağılmış, giysileri yırtılmıştı, çığlıkları pek zayıf çıkıyordu, sırtı o çubuğa her çarptığında ister istemez inliyordu sadece; evet, Reresby aynı hareketi düzenli ve seri biçimde tekrarlayıp duruyordu: Onu ayağa kaldırıyor, duvardan uzaklaştırıyor ve çubuğa doğru savuruyordu; muhtemelen her defasında kaburgaları kırılıyor, belki daha vahim iç kanamalar oluşuyordu; ataşenin göydesi gümbürdüyor, çatırdıyordu, her defasında sanki nefesi kesiliyordu. Reresby aynı şeyi beş kere, sanki sayarmış gibi, sabırla ve disiplinle, planlamış gibi tekrarladı. De la Garza bir an olsun kendini savunmaya kalkmadı (artık büzüşecek, kulaklarını kapatacak hali bile kalmamıştı); bilemiyorum ama herhalde insan hangi durumda kendini savunamayacağını anlıyor, karşısındakinin kuvveti ve kararlılığı –birden fazla kişi varsa sayıları, silahsızsa diğerinin silahları– çok üstün olduğundan yapılacak tek şeyin yorulmasını ya da bir son vermesini beklemek olduğu durumları kavrıyor; Rafita her hamlede, dayak yediği sırada, kılıcı da korkuyla ve biraz umutla düşünüyor olmalıydı; belki Emilio Marés de Ronda kırlarında *banderilla*'lar, sonra mızrak bedenine saplandığında, "Resmen yapıyorlar," diye düşünmüştü. "Resmen benimle boğa güreşi yapıyor bu orospu çocukları, hayvan herifler. Bana boğa muamelesi yapıyorlar, bir an önce kılıcı saplayıp öldürseler, ıskalamasalar bari, akıllarına gelen başka bir şeyi batırmak zorunda kalmasalar, bunlar çiviyle bile öldürmeye kalkabilirler insanı."

Tupra işini bitirdiğinde bana dönüp konuştu:

"Jack, söyleyeceklerimi tercüme et, iyice anlasın, hiçbir şüphesi kalmasın istiyorum." Söyleyeceğini söylemeden ekledi: "Yanında tarak var mı?"

De la Garza nihayet yerdeydi, hareketsiz hale getirilmişti, *Sir Blow, Sir Punishment* ya da *Sir Thrashing* onu bir daha zorla ayağa kaldırmayacaktı, en azından karşımda Şövalye Ölüm'e dönüşmemişti. Reresby konuşurken bir yandan aynaya bakıyordu; gömleğini pantolonunun içine iyice sıkıştırdı, ceketini düzeltti, yeleğini aşağı doğru çekti, bunun dışında görünüşü her zamankinden farksızdı, saçları bile pek dağılmamıştı. Kravatını düzeltip düğümünü biraz sıktı; bütün bunları

sırılsıklam olmuş eldivenlerini tiksintiyle lavabonun kenarına bıraktıktan sonra yapmıştı. Eldivenler elindeyken tek bir yumruk ya da tokat atmamıştı, tekme de atmamıştı; dayağın tamamı araya sokulan nesneler aracılığıyla gerçekleştirilmişti: klozetin çanağı, madeni çubuk ve hatta saç filesiyle sifondan akan su; babamın o zamanlar bana söylediği şeyi, doğrudan yumruk atıldığında yumruğu atanın elinin de morarabileceğini gayet iyi biliyor olmalıydı. İspanya'da şiddetin bu püf noktaları öteden beri bilinmiştir: Örneğin 1808'de, Yarımada ya da Bağımsızlık Savaşı sırasında, İtalyan kökenli oluşuyla da şüpheyi üzerine çeken ("şimşek ve ateşten bir İspanyol" değildi) La Coruña valisi Filanghieri, Bağımsızlık bayrağını açmakta biraz gecikti diye birlikleri onun davaya ihanet ettiğine hükmetmişti (sırf stratejik ihtiyat nedeniyle geciktiğini –*he lingered*– ileri sürdüyse de artık çok geçti); bunun üzerine, süngülerini uçları havaya bakacak şekilde toprağa saplamışlar (olayın Villafranca del Bierzo'da geçtiği söylenir, niçin orada bulunduklarını bilmiyorum); sonra başkomutanlarını üst üste birkaç kez süngülerin üzerine fırlatmışlar, sonunda hayati organlarından biri deşilmiş ve tekrara gerek kalmamıştı; asiler böylece süngü saplama zahmetinden kurtulmuşlar ve Filanghieri'nin kendi kendini süngülemesini sağlamışlardı. Görünüşe bakılırsa, bu tembellik yöntemine ilk kez başvurulmuyordu; yöntemi keşfeden, aynı işi MÖ III. yüzyılda mızraklarla Romalı general Atilius Regulus'a yaptıran Kartacalılardı belki; İspanya'yı gezen bir İngiliz seyyah, tarih boyunca yarımadamızda yetkiyi ellerinde tutmuş olan suistimale eğilimli, zorba, beceriksiz, berbat (her zaman iyi vasal, kötü senyör olan) generallerle komutanları katletmenin "yerleşik bir İber icadı" olduğunu söylemişti. Aynı seyyah, "İspanya'dan yardım ya geç gelir ya hiç gelmez" gözlemini de yapmıştı (Filanghieri'nin imdadına koşan, onun yerini alacak kişiydi, ama vali Hint fakirliğinde iyice sınanıp başarısız olduktan çok sonra yetişebilmişti ancak). De la Garza'nın perişan durumuyla beyhude ve belli belirsiz ilgilenmek üzere ona yaklaştığımda bunu hatırladım; artık yapılacak pek bir şey yoktu, koca sersem yarı baygın, hırpalanmış halde yerde yatıyordu, belki uzun bir süre de kötürüm kalacaktı; temelli olmayacağını umuyordum, yoksa bu tuvaletleri kullanmaya alışması gerekecekti. Acaba Tupra soyadının kökeninde, çok gerilerde benim tembel yurttaşlarım mı bulunuyordu diye merak ettim.

"Tarak mı?" dedim Tupra'ya, biraz sinirlenerek. Wheeler'ın bahçesinde, ırmağın kıyısında, helikopterin marifetlerinden sonra İspanyollarla ilgili yaptığı yorum gelmişti aklıma. Gösteriş meraklısı olarak şöhret yapmıştık. "Üzerimde tarak olabileceğini nereden çıkarıyorsun?"

"Siz İspanyollar genellikle tarak taşırsınız, öyle değil mi? Bak bakalım şunun üstünde var mı?" Kafasıyla yerde yatan ataşeyi işaret etti.

Neden bilmem, Reresby'nin bütün olanlardan sonra bir de De la Garza'nın muhtemelen üstünde bulundurduğu taraktan (tabii eşitsiz kavgada veya daha önce ateşli dans sırasında kaybetmediyse) yararlanması bana aşırılık gibi geldi. Yediği dayaktan, tamamen savunmasız alt edildikten sonra tutup üstünü aramaya utandım. Bu yüzden de, Tupra'yı haklı çıkarma pahasına kendi tarağımı verdim.

"Çok uyanıksın," diyerek tarağı uzattım. Görünüşe bakılırsa, bizim taraklar büyük adada yaygın bir kanıydı.

Ama bu kanıyı doğrulamış olmak pek de umurumda değildi; ansızın müthiş bir hafiflik hissetmiştim, çünkü olay bitmişti ve benim ölü gözüyle baktığım De la Garza hayattaydı. Ölü ne kelime, ikiye bölünmüş, kafası gövdesinden ayrılmış. Esas tehlike geçmişti, öyle görünüyordu, daha çok yeni olmasına rağmen geçmişte kalmıştı; bir şeyin durmasıyla birlikte sanki olanların anlık ve yalancı bir iptale uğraması hem olağanüstüdür, hem de sinir bozucu. "*Artık* dayak atmadığına göre, *neredeyse* hiç dayak atmamış sayılır," diye düşünürüz, çılgınca ve sürekli bir artış gösteren şimdiye tapınma halimizde. "*Artık* yanmadığına göre, *neredeyse* hiç yanmamış sayılır. *Artık* bombalamadıklarına göre, *neredeyse* hiç bombalamamışlar sayılır. Evet, ölülerle sakatlar, yanmış, yıkılmış evler karşımda, ama bu zaten oldu, geçti, artık *önceden* oldu, geri dönüşü yok, çaresi yok, şu anda *en azından* öldürmüyorlar, sakatlamıyorlar, yıkmıyorlar, ben işimde gücümdeyim, nefes alıyorum." Büyük ölçüde televizyondan yayınlanan günümüz savaşlarının her birinde bu düşünceler kafamızdan geçer; ağırlığı olan eski savaşlara katılmış babam gibi, Wheeler gibi yaşlıların aşağıladığı savaşlar: Körfez savaşı, Kosova savaşı, Afganistan savaşı, namussuzca amaçlarla, sahte çıkarlar uğruna yapılan, savaşı çıkaranların sınır tanımayan kibri dışında kesinlikle gereksiz Irak savaşı. Çarpışmalar sürer, bombalar hem askerlerin hem sivillerin üstüne yağarken müthiş bir

kaygı kaplar içimizi, her gün haberleri seyrederken kalbimiz sıkışır; bu dönem günümüzde kısa sürüyor, bazen sadece birkaç hafta, olsa olsa birkaç ay; bu yüzden alışmaya, dolayısıyla yeterince duyarsızlaşmaya, ister haince olsun, ister dürüst, her savaşın böyle olduğunu, bununla her an bu kadar önemsemeden, başkaları adına, özellikle tanımadığımız, uzaktaki insanlar adına kahrolmadan yaşanabileceğini kabullenmeye vaktimiz olmuyor; oysa insan kendisi ve yakınları adına bile kahrolmadan yaşayabilir, insanın sırası gelmişse gelmiştir, kıyım bir kez başladı mı ötesi yoktur. Bir merminin üzerinde senin adın yazılıysa; yanılmıyorsam bunu ilk söyleyen Diderot'ydu. Günümüzde barışı kavramayı imkânsız kılan savaş haline yerleşmeye vaktimiz yok; bunun tersi de doğrudur, Wheeler bu konuya değinmişti ("İnsanlar savaşla barışın birbirlerini ne kadar dışladığının, hafızamızdan ne kadar uzaklaştırdığının, kovduğunun, yok ettiğinin, hayalimizden ve düşüncemizden çıkardığının bilincinde değildir," demişti); böylece ekranda görülen dehşetin kısa süresince durumun istisnai olduğu gerçeği çok yoğun biçimde yaşanır ve bu dönem bittiğinde garip biçimde bütün olanların sona erdiğine ve bir ölçüde silindiğine inanırız. "Hiç değilse artık olmuyor," diye düşünürüz, hatta iç çekeriz; bu "hiç değilse", önemli bir adaletsizlik barındırır içinde: Olan bitenler sırf *artık* olmadığı için vahametini, şiddetini yitirir ve o zaman, olay *sırasında* bizi etkileyen, kahreden yaralılarla ölüleri *neredeyse* inkâr ederiz. Artık hepsi geçmişte kalmıştır, dolayısıyla birileri, tercihen olaya sebebiyet verenler konuyla ilgilensin, inşa etsin, tedavi etsin, gömsün, evlat edinsin diye düşünürüz; böylece mahvedenler bu kez de onaranlar olarak boy gösterirler: abesliğin ve palavranın dik âlâsı. Dünyanın çocuklaşmasının bir belirtisi daha. Anneler bir kâbusun, yaşanan bir korkunun ya da bir kazanın ardından, çocuk parmağını kıstırdığında, herhangi bir yerini incittiğinde, onu yatıştırmak için, "Geçti, bitti, geçti artık," derlerdi, adeta "Artık olmayan şey olmamış sayılır," der gibi; acı devam etse, daha sonra tene batan bir kabuk oluşsa, parmak morarıp şişse, bazen çocuğun yetişkin olduğunda elini üstünde gezdirip o kazayı ve o günü hatırlayacağı bir yara izi kalsa bile.

Korkak, her şeyden habersiz, yarı sarhoş birinin dayak yemesine şahit olup bir şey yapmaya cesaret edememiş ya da engellemeyi becerememişken, arkadaşımın bir kılıç darbesiyle o kafayı uçuracağını, bir

fileyle ya da rezervuar suyunda o kişiyi boğacağını düşünmüş olduğum için hafiflik hissetmek ne mantıklı bir duyguydu, ne de elbette soylu. Ama gerçek buydu, Tupra işini bitirmişti ve ben memnundum, üzerimden kaldırdığı yük, omuzlarıma bindirdiği yükten çok daha belirleyiciydi, üstelik yüklediği ağırlık da az sayılmazdı katiyen. De la Garza artık tehlikede değildi, esas düşüncem buydu ve abesti, çünkü tehlike zaten acımasızca çökmüştü üzerine. Elbette ölüm derecesinde değil, ama bununla, onu canlı görmekle yetinmek, hatta buna sevinmek gülünçtü; onu o tuvalete götürürken buradan bütün bu yaralarla, kuşkusuz kırık kemiklerle ve belki başka birçok hasarla çıkacağı hayalimden bile geçmemişti. Tabii oradan çıkacaksa eğer; çünkü Reresby üstünü başını düzeltir, koyu renk, gür, yaşadığı krallıkta (Galler haricinde) pek rastlanmayan kıvırcık saçlarını ve neredeyse bukle denebilecek, muhtemelen boyalı favorilerini düzelttiğini zannederken (tarağı üç-dört kere gezdirdi sadece, pek bir değişiklik olmadı), tekrar bana çevirmemi emretti ve şunları söyledi:

"Jack, tercüme et," dedi tekrar, "yanlış anladığı için başı derde girsin istemiyorum, çünkü yanlış anlarsa bizim değil, onun başı derde girer, açıkça anlat, söyle, bu söylediklerimi çevir önce." Dediğini yaptım, De la Garza'ya yanlış anlama konusunu kendi dilimde söyledim; gözleri yarı kapalı, bakışları donuktu, ama beni duyabiliyordu kuşkusuz. "Söyle ona, şimdi senle ben buradan sakin bir şekilde çıkacağız, o yattığı yerde yarım saat daha kalacak, olduğu yerde, hiç kıpırdamadan bekleyecek; hatta sıkıştırmayalım, kırk dakika yap şunu, daha dışarıda halledecek işlerim var. Buradan çıkmayı aklından bile geçirmesin, ayağa kalkmaya bile yeltenmesin. Bağırmasın, yardım istemesin. Bu süre boyunca yattığı yerde kalsın, zeminin soğukluğu iyi gelecektir, bir süre yatar vaziyette kıpırtısız kalması da fena olmaz, soluklanır. Söyle bunları." Söylediklerini aktardım, zeminin soğukluğunu da atlamadım. "Paltosu şurada," diye devam etti Reresby ve yanında getirip alçaktaki çubuklardan birine astığı ikinci, koyu renk paltoyu işaret etti; geçici şefimin her şeyi ne kadar ayrıntılı biçimde öngörmüş olduğunu o zaman anladım; tuvalete gelmeden önce vestiyerden alma zahmetine katlandığı ikinci palto benimki değil, Rafita'nınkiydi; o manasız şık mekânda sözü geçiyordu herhalde ya da ikna etme gücünü kullanmıştı; paltoyu soru sormadan arayıp bulmuş ve teslim etmiş olma-

lıydılar, hatta saygıyla eğilmiş de olabilirlerdi karşısında. "Paltoyu üzerine giydiğinde durumu, giysilerinin hali fark edilmez, dikkat çekmez. Yürümekte zorluk çekse de sarhoş zannederler. Gerçekten kafası dumanlı değilse bile sarhoş taklidi yapsın. Buradan çıktığında, pistte katiyen oyalanmadan doğrudan sokağa çıksın ve evine gitsin. Bir daha da buraya ayak basmasın. Hadi, çevir." Tekrar çevirdim, "kafası dumanlı" diye çevirdiğim laf "*sloshed*" idi. "Polise haber vermeyi de, büyükelçilikte olay çıkarmayı da aklından geçirmesin, büyükelçilik aracılığıyla herhangi bir şikâyette bulunmaya kalkışmasın, aksi takdirde başına neler gelebileceğini biliyor. Hesap sormak için seni de aramasın, rahat bıraksın seni, unutsun. Hesap sorulacak bir şey olmadığı fikrine alışsın, şikâyet için, itiraz için hiçbir sebep yok. Olanları anlatmasın, sussun. Bir serüven niyetine bile anlatmasın. Ve hatırlasın." "Sus, sus, hiçbir şey söyleme, kendini kurtarmak için de olsa. Sus ki kurtulasın," diye düşündüm bir kez daha ve talimatları De la Garza'ya ilettim. Ama Tupra birkaç talimat daha ekledi hızlı hızlı, sanki ezberden bir listeyi sayar gibi ya da bunlar tamamlanmış bir planın bilinen sonuçlarıymış, bir tedavinin maddeleriymiş gibi. "Söyle ona, iki-üç, en fazla dört kaburgakemiği kırılmıştır. Çok acı verse bile iyileşir, kendi kendine kaynar. Daha vahim bir şey çıksa da şansına dua etsin. Kellesi uçmuş da olabilirdi, ramak kalmıştı. Kafasını kaybetmediğine göre, söyle ona, hâlâ buna vakit var, başka bir gün, pek yakında bir gün olabilir, onu nerede bulacağımızı biliyoruz. Bunu unutmasın, kılıcın hep yerinde olacağını söyle. Hastaneye gitmesi gerekirse, bütün sarhoşlarla borçluların anlattığı hikâyeyi anlatsın, garaj kapısının ansızın üstüne indiğini söylesin. Buradan çıkmadan önce saçını ıslatsın, durulasın, gerçi o mavi rengi burada kimse yadırgamaz ya, neyse. Aslında bu hali o file kadar acayip ve gülünç değil. Söyle bunları, hadi söyle de gidelim. Her şeyi iyice anladığından emin ol. Tarağını da alabilirsin, teşekkürler."

Tarağı geri verdi. Tupra Wheeler'ın aksine, tarağı verdiğimde temkinli davranıp ışığa tutarak temiz mi diye bakmamıştı. Buna karşılık tarak tekrar bana döndüğünde ben baktım, saç yoktu üstünde. Son talimat dizisini de ataşeye tercüme ettim, ama kılıç bölümünü atladım; yani kellesini şimdilik kurtardığını, ileride kaybedebileceğini söyledim, ama kılıçtan söz etmedim. Her şeyi, herhangi bir çılgınlığı, laneti, iftirayı, müstehcenliği ya da vahşeti sorgulamadan, yargılamadan,

yadsımadan tercüme etmesi hiç kimseden istenemez. İnsan bizzat konuşmasa, söylemese de, sadece bir aracı, başkasının kelimeleriyle cümlelerini yeniden üreten biri olsa da, onları anlaşılır hale getirip tekrarlarken, o sözleri başlangıçta sanılabileceğinden çok daha büyük ölçüde kendine ait kılar. Cümleleri işitir, anlar, bazen onlara ilişkin bir fikri olur; hızla karşılığını bulur, yeniden biçimlendirir ve telaffuz eder. Altına imza atar bir bakıma. O tuvalette olanların hiçbiri benim hoşuma gitmemişti. Tupra'nın yaptığı şeylerin hiçbirinden hoşlanmamıştım. Kendi pasif duruşumdan ya da şaşkınlığımdan da hoşlanmamıştım, belki de korkaklıktı, öte yandan ihtiyatlılık da olabilirdi, belki daha büyük felaketlerden kaçınmaya yaramıştı. Reresby'nin o yersiz çoğul kullanımı, "onu nerede bulacağımızı biliyoruz" ise hiç mi hiç hoşuma gitmemişti; beni fazla tanımadığı ve benden onay almadığı halde bu olaya beni de dahil etmesi beni hem endişelendirmiş hem rahatsız etmişti. Bütün bunların üstüne bir de aktif olmam, en korkutucu, atavik bir korku yaratan, asırlar boyunca en çok insan öldürmüş, yakından ve ölenin yüzünü görerek öldürmüş silahla, kınından çekilmiş ve havada asılı haldeyken beni o kadar korkutmuş olan silahla tehdit etmem istenemezdi benden.

Tercümeyi bitirdikten sonra kendi adıma, kendi dilimde ekledim: "De la Garza, söylenenlerin hepsini yapman hayrına olur, iyice anladın mı? Gerçekten. Senin buradan sağ çıkmayacağını zannettim. Bu adamı ben de o kadar tanımıyorum. İyileşirsin umarım. İyi şanslar."

De la Garza çenesiyle belli belirsiz bir hareket yaparak onayladı; bulanık bakışları başka yöne çevriliydi, bizi görmek bile istemiyordu. Sanıyorum acı çekmenin dışında korkmaya da devam ediyordu; biz gözden kaybolmadan önce korkusu geçmeyecekti, hatta sonra da temelli bir korku kalacaktı içinde. Söylenenleri yapacaktı mutlaka, soruşturmaya, benim peşime düşmeye, aramaya cesaret edemezdi. Belki İngiltere'deki teorik akıl hocası Wheeler'a telefon açıp sızlanacak cesareti bile bulamazdı. Peter'ın eski arkadaşı olan İspanya'daki babasına da. Babasının adı Don Pablo'ydu ve oğlundan kat kat üstündü, hatırlıyordum.

Tupra saygı uyandıran, kaskatı, açık renk paltosunu asılı olduğu yerden alıp omuzlarına attı; artık içeri giren adamla dışarı çıkan adam arasında bir fark yoktu. Islak eldivenleri alıp sıktı, kat kat kâğıt havlu-

ya sardı ve paltosunun cebine koydu. Kapının altından takozu çıkardı, kapıyı açıp geçmem için tuttu.

"Hadi gidelim Jack," dedi.

Yerde yatan adama bir göz bile atmadı. O yerde yatan bir adamdı sadece, Tupra'yı ilgilendirmiyordu artık, o işini yapmıştı. Bende onu böyle gördüğü izlenimini uyandırdı, muhtemelen ne garez besliyordu ne de acıyordu ona. Tupra her şeyi böyle görüyor olsa gerekti; icap ettiğinde yapılıyorlardı, insan onlarla ilgileniyor, bir çare buluyor, etkisiz hale getiriyor, tutuşturuyor ya da dengeliyordu ("*Don't linger or delay*"); sonra unutuluyorlardı, onlar geçmişte kalıyor, daima ilgilenilmesi gereken başka konular oluyordu, söylemişti zaten, daha dışarıda bazı konuları halletmesi gerekiyordu ve otuz ya da kırk dakikaya ihtiyacı vardı; bu şekilde yarıda kesildiğinden, Bay Manoia'yla görüşmelerini, rüşvetlerini, şantajlarını ya da anlaşmalarını noktalamamış olmalıydı. Ya da onu mesele neyse, inandıramamış, ikna edememiş veya Manoia'nın kendisini inandırması, ikna etmesi için yeterince fırsat verememişti. Yerdeki kütlenin, De la Garza'nın yanından geçerken vedalaşma niyetine ya da âdet yerini bulsun diye bir tekme de atmamıştı. Tupra'nın *Sir Punishment* olduğu su götürmezdi, ama *Sir Cruelty* değildi belki. Ya da hiçbir zaman, ne olursa olsun, herhangi bir uzvuyla doğrudan temas ederek vurmuyordu. Sadece boğa güreşçisi pelerini gibi dalgalanan paltosunun eteği, yanından geçerken yerde yatan adamın yüzünü okşadı.

İkinci kapıdan, doğrudan diskoteğe açılan kapıdan çıkmadan önce, yine "The Streets Of Laredo"nun bir dizesi, akla takılan inatçı ezgisi geldi aklıma. Bu dize münasebetsizce geldi bana, çünkü o anda bir bakıma benim de imzamı taşıdığı söylenebilirdi, bir yemini tercüme ederken ya da tekrarlarken olduğu gibi; belki de o gece bu dize, benim baştan sona yetersiz bulduğu tutumum yüzünden Tupra'nın ağzına yakışırdı: "*We all loved our comrade although he'd done wrong*", yani, "Yanlış yaptığı halde hepimiz arkadaşımızı severdik". Elbette "Zarara yol açtığı halde..." diye de çevrilebilirdi ve belki doğru yorum buydu.

Reresby zamanını iyi hesaplıyordu; dördümüz, Bay ve Bayan Manoia, o ve ben diskotekten çıkmadan önce masada otuz beş dakika oturmak zorunda kaldık. Manoiaları yalnız bıraktığımız süre bundan çok daha kısaydı; tuvaletteki operasyonun tamamı, yani Tupra'nın şiddetli müdahalesi on dakika bile sürmemişti; o âna kadar da Tupra Flavia'yla ilgilenmiş, önce kadınlar tuvaletine, sonra da masaya kadar ona eşlik etmişti; Flavia'yı, dolayısıyla kocasını da ihmal etmemiş sayılırdı, yokluğumuz konusunda fazla bir şikâyetleri olamazdı. Gerçekten de Manoia özellikle sabırsızlanmış ya da siniri bozulmuş gibi görünmüyordu; ya da karısının yüzündeki *sfregio*'ya o kadar öfkelenmişti ki, biz (bu kez ben çoğul kullanıyordum) belki onun adına, belki onun emriyle dangalağı cezalandırırken mecburen sakinleşmiş, ilk andakine kıyasla öfkesinin şiddeti azalmış, ateşi düşmüştü.

Bu arada Tupra paltosunu tekrar vestiyere vermemiş, silah yüzünden sırtı dimdik inen paltoyu omuzlarında pelerin gibi taşıyarak oturmuştu; buna alışık görünüyordu (paltonun etekleri kirlenmiş olmalıydı, yere değiyordu). Acaba Manoia şefimin gizlice taşıdığı şey hakkında fikir sahibi mi diye merak ettim, hoşuna gitmeyebilirdi. Tupra kılıcı gelirken üzerinde taşımamış da olabilirdi, belki sürekli yanında gezdirmiyordu, paltosunu alırken vestiyerden istemiş, onlardan almış olması ihtimali de vardı; kılıç o mekânda deyim yerindeyse emanet olarak tutulup gerektiğinde paltonun uzun astar cebine konuyor olabilirdi. Oranın gedikli ve ayrıcalıklı bir müşterisiydi mutlaka, gittiğimiz bütün mekânlarda öyleydi herhalde; en azından kendisine çok iyi tanınan, el üstünde tutulan, saygı ve hatta biraz korku duyulan biri gibi davranılıyordu; bazılarında adı Reresby, bazılarında Ure, geri kala-

nında da Dundas'tı. Ama her mekânda uzun, ateşsiz birer silah bulunduruyor ya da gerektiğinde temin ediyor olamazdı.

O otuz beş dakika boyunca Tupra kendini tamamen Manoia'yla konuşmaya verdi; masaya geldiğimizde önce bir işaret yaptı, hareketini "Tamamdır" ya da "Karşılığı verildi" veya "Rahatsızlık için özür dilerim, konu kapanmıştır" olarak yorumlama cüretinde bulundum. Daha önceden geçmiş isimler çalınıyordu kulağıma tek tük: Pollari, Letta, Saltamerenda, Valls, "*the Sismi*"; bu sonuncunun ne demek olduğunu bilmiyordum. Manoia benim suratıma bile bakmadı; herhalde üzerinde berbat bir izlenim bırakmıştım ve görsel temas da dahil, benimle her tür temastan kaçınıyordu. Bana da tekrar Flavia'yı oyalamak düştü, sanki hiçbir şey olmamış gibi; ama o somurtuyordu, canı konuşmak istemiyordu, çökmüştü adeta; vakit geçirmek için sıkıntıyla etrafına göz gezdiriyor, bir ayağıyla tembel tembel, usulca tempo tutuyordu; yanağına ustalıkla makyaj yapmıştı, ama yara izi hâlâ belli oluyor, kendisi de perişan görünüyordu; dans sırasında saçları dağılmıştı, muhtemelen postişler kullanılarak oluşturulmuş karmaşık saç modelini eski haline getirebilmek için kendi tarağı da, bir başkasının tarağı da yeterli olamazdı. Birden yaşlanmış gibiydi, hatta yapay, çocukça birkaç damla gözyaşı da dökmüş olabilirdi; biri yaşını küçültmeye ya da gizlemeye çalışıyorsa gözyaşları (gerçek olanlar değil, sahte olanlar) yaşını birden vurgular. Aradan epey bir süre geçtikten sonra, kocası Tupra'nın kulağına uzun uzun bir şeyler fısıldarken o bana İtalyanca sordu:

"Arkadaşınız nerede?" Ansızın sizli bizli konuşmaya dönmüş olması keyifsizliğinin belirtilerinden biriydi.

Göz ucuyla o *brutali capezzoli*'ye, delici meme uçlarına baktım, böyle *piolet*'lerle* silahlanmak kimin aklına gelirdi? Başta benim ihmalkârlığım olmak üzere neredeyse her şeyin sorumlusu dolaylı olarak onlardı.

"Gitti," diye cevap verdim. "Sıkılıyordu, saat de ilerledi, sabahları çok erken kalkar." Korkarım son cümleyi kötü niyetle söylemiştim, o anda canım çok sıkkındı, hanımefendiye de katlanamıyordum.

* buz baltası –*ç.n.*

Bunun üzerine gözlerim De la Garza'nın şamatacı İspanyollar grubunu aradı; seslerini duymuyordum, dolayısıyla görmemem de doğaldı, masaları boşalmıştı. Onlar De la Garza'yı beklemeden, aramadan, gerçekten gitmiş ya da dağılmışlardı muhtemelen, onun iş tuttuğunu ya da tutmak üzere olduğunu varsaymışlardı herhalde; onlar yüzünden, arkadaşlarını kurtarmaya gidecekler ve Reresby'nin sıkı talimatlarıyla mühletlerine uymasını engelleyecekler diye endişe etmeye gerek yoktu.

O dakikalar, geriye dönüp iyice sinirlenmeme yetecek kadar uzun bir düşünme süresi ya da ölü zaman oluşturuyordu. Nasıl olabilir, diye soruyordum kendi kendime; saniyeler geçtikçe, olanlar bana saçma, tatsız bir rüya gibi gelmeye başlamıştı, geçip gitmeyen, oyalanıp uzayan türden bir rüya. Tupra niçin De la Garza'yı ekmekle yetinmemişti? Bize kuyruk olmamasını sağlayıp dördümüz tüyebilirdik. Herhangi bir engelle, müdahaleyle karşılaşmayacağımız bir yere gideceğimize sohbete orada, o sosyetik, gürültülü mekânda devam etmek niçin bu kadar önemliydi? Kentte, bulunduğumuz Knightsbridge semtinde de bu tür bol bol yer vardı, Tupra onların hepsinde rahat edebilirdi; dayağa, hele hele kılıca niçin gerek duyduğunu anlamıyordum. Peki ben niçin Tupra'nın kolunu tutmamıştım? (Kılıcı titreyen tenin üzerine indireceğini sandığım anda.) Bu son sorunun cevabını derhal buldum, çok da basitti: Çünkü benim kellemi uçurabilirdi ya da kılıç omzumdan aşağı dikey bir çizgi çekip ciğerime saplanabilirdi. Tek bir hamlede. ("*And in short, I was afraid.*" "Kısacası, korkmuştum.") Bu cevabımdan ve gördüklerimden yola çıkarak, adsız binadaki hayat yorumu seanslarında Tupra'nın beni sorguya çektiği gibi Tupra konusunda kendimi sorguya çektim; herhangi bir toplantının ya da gece çıkışının, buluşmanın ya da gözlemin ertesi günü, konuştuğumuz, hatta sırf bir arada bulunduğumuz, sadece gözleyip dinlediğimiz herhangi biriyle ilgili olarak buna benzer–ilk anda, konuşmaya başlamadan önce cevaplanması neredeyse imkânsız– soruları pekâlâ o bana sormuş olabilirdi:

"Sence bu adam birini öldürebilir mi, yoksa farfaranın teki mi, bol bol tehdit savuran, ama iş icraata gelince ürkenlerden mi? Sence kılıcı niye indirmedi?"

Ben de şöyle cevap vermiş olabilirdim:

"Belki her şeyden önce kılıcı niye ortaya çıkardığını sormak gerekir. Gereksiz bir gösterişti, sonunda kullanmadı sayılır kılıcı, bir tek saç filesini kesti, bir de kurbanın ve elbette tanığın korkudan ödünü patlattı. Her şeyden çok ben görüp telaşlanayım, etkileneyim diye ortaya çıkardığından bile şüphelenilebilir; sonuçta öyle de oldu. Ne bileyim. Onun gerçekten, gözünü kırpmadan, hunharca, neredeyse sebepsiz yere adam öldürebileceğine inanmamı istemiş olabilir. Ama belki kılıcı indirmemesinin sebebi de benim bunun tersine inanmamı istemesiydi; her şey onun lehinde olduğu, nasıl desem, hazır girişmiş olduğu halde yapamayacağına inanmamı istiyordu belki. Beni sınamak, böyle bir durumdaki tepkimi görmek, onu onaylayacak mıyım, elimi eteğimi mi çekeceğim, yoksa böyle bir vahşet karşısında ona meydan mı okuyacağım, bunu öğrenmek istemiş de olabilir. Aslında sonuncu ihtimal geçersiz, onu biliyor. Silahım yoksa meydan okuyamayacağımı biliyor. Önemli bir bilgi sayılmaz; benim elimde silah varken öğrenmek daha çok işine yarayabilirdi."

"Ee, kesin fikrin ne peki? Soruma cevap vermedin Jack; sana bunu soruyorsam, cevap vermeni istediğim için soruyorum; yanılman ya da isabet kaydetmen önemli değil, çünkü çoğu zaman bunu sınama fırsatımız olmaz. Sence bu Reresby adam öldürebilir mi, yoksa aslında yanaşmaz mı? Sadece bu örneği düşünme, adamı bir bütün olarak düşün."

"Evet, bence öldürebilir," derdim. "Herkes adam öldürebilir, bazı insanlar daha fazla, bazıları daha az; bu örnekte çok daha az, kesinlikle daha az." İçimden şunları da düşünürdüm: "Comendador öldürebilir, bunu öteden beri biliyorum, Wheeler öldürebilir, ben de öldürebilirim, çok daha sonra öğrendim; Luisa öldüremez, Pérez Nuix'i bilemiyorum, onu tam anlamıyorum, Manoia'yla Rendel da öldürebilir, Mulryan, De la Garza ve Flavia öldüremez, aslında De la Garza istemeden, paniğe kapılıp öldürebilir, arkadan vurabilir; Beryl ve Karafa Lord Rymer öldüremez –sarhoşluk onu saldırganlaştırmıyor, ayıkken saldırganlaşsa da ayık halini hatırlayan yok– buna karşılık Bayan Berry öldürebilir, tıpkı Dick Dearlove gibi, ama farklı bir dehşet yüzünden, tam olarak bilemiyorum, fakat starlara özgü anlatısal ya da biyografik dehşet yüzünden değil. Babam, kız kardeşim ve ağabeylerim öldüremez, annem de öldüremezdi; Cromer-Blake ve Toby Rylands da

öldüremezdi, daha doğrusu Toby sadece savaşta öldürebilirdi, öldürmüştür de mutlaka. Üç ayaklı köpeğin sahibi Alan Marriott öldüremez, ama eski, yapışkan Oxfordlu sevgilim Clare Bayes öldürebilir. Oğlum öldüremeyecek, kız öngörebildiğim kadarıyla öldürebilir, pek fazla da öngöremiyorum. Her ne kadar tersini ileri sürdüysem de, Incompara kesinlikle öldürebilir." Ve düşünmeye devam ederdim: "Aslında düşünecek olursam, tanıdığım hemen bütün insanların adam öldürüp öldüremeyeceğini biliyorum ya da tahmin edebiliyorum; ayrıca kimin beni öldüreceğini, Emilio Maréş ve daha niceleri gibi *paseo*'ya götürebileceğini de bildiğim kanısındayım; eğer mümkün olsa, İspanya'da bir İç Savaş daha çıksa, aynı kargaşa ve bahaneler geçerli olsa, cinayetlere kılıf uydurulsa. İngiltere'de olmak daha iyi." Ardından Reresby'yi yorumlamaya devam ederdim: "O herhalde adam öldürmüştür. Birkaç kere kendi eliyle, daha çok da entrikayla, komployla, kara çalarak, zehirleyerek, imalarla, kısa ve özlü emirlerle ya da lanetleyen suskunluklarla. Kolera, sıtma, veba salgınları çıkarıp yaymış olduğuna, ardından da duruma ve keyfine bağlı olarak, maskesini takmaya devam etmek mi, atmak mı istediğine bağlı olarak şaşırmış gibi yaptığına ya da ukalalık ettiğine hiç kuşku yok. Maskeyi atıp korkutmak mı, maskeyi takmaya devam edip güven telkin etmek mi istediğine bağlı olarak. Her ikisi de önemli avantajlar sağlar ve garantilidir."

"Demek ki onunla çok dikkatli olmak gerekir," derdi Tupra, Reresby'yle ilgili olarak. "İşte o tehlikeli bir adam, mutlaka korkmak gerekir ondan."

Adsız binadaki dosya dolabında bulup okuduğum benimle ilgili muğlak rapor aşağı yukarı böyle noktalanıyordu; raporu kimin yazdığını bilmiyordum, yazan kişi somut birilerine gönderme yapmıştı, onların da kim olduklarını bilmiyordum (belki de örnektiler) ve belirli birine yazılmıştı: "Herhangi birinin başına gelenler onun için pek önemli olmayabilir..." deniyordu, İngilizce kaleme alınmış, hakkımdaki metinde. "Olaylar oluyor, o kaydediyor, çoğu kez kendisiyle bağlantılı görmüyor olayları, kendi meselesi olduğunu hiç düşünmüyor. Belki bu yüzden bu kadar çok şeyi algılıyor. Gözünden hiçbir şey kaçmıyor, o kadar ki, neler bildiğini, ne çok şey görüp bildiğini düşünmek neredeyse korkutuyor insanı. Benimle, seninle, onunla ilgili. Bizimle ilgi-

li kendimizden çok şey biliyor..." Biraz ileride şöyle deniyordu: "Bilgisini kullanmıyor, çok tuhaf. Ama ona sahip. Bir gün kullanacak olsa, ondan korkulur. Bana kalırsa affetmez." Ve rapor bu noktayı vurgulayarak son buluyordu: "Kendini anlamadığını ve anlamayacağını biliyor. Dolayısıyla anlamaya da kalkışmıyor. Bence tehlikeli değil. Ama korkulması gerekir."

İlk yorum, etrafımda olup bitenlerle nadiren ilgilendiğim doğru olabilirdi (belki Reresby *landsknecht* kılıcını havaya kaldırdığında kolunu bu yüzden tutmamıştım). İkincisi bana kalırsa abartılıydı; ben ne kadar bildiğimi zannetsem de o kadar çok şey bilmiyordum, sürekli karıştırılan bu iki şey arasında, bildiğini zannetmekle kesin olarak bilmek arasında her zaman muazzam bir fark vardır. Peki o rapordaki "ben" kimdi, "sen" kimdi, dişi zamiriyle belirtilen "o" kimdi? "Ben" Tupra mıydı? "Sen" Pérez Nuix miydi, yoksa Pérez Nuix "o" muydu? Ansızın "ben"in, o raporu yazanın, fikir yürütenin, beni gözlemiş olanın, beni iş arkadaşlarımdan daha uzun süre ve daha derinlemesine tanıyor olması gerektiği geldi aklıma (gerçi bunu düşünürken onların müthiş bir keyfilik ve cüretle neyle uğraştığını ya da bizim neyle uğraştığımızı bir an unutmuş oluyordum). Raporun yazarı Wheeler mıydı, Bayan Berry miydi, bizzat Toby Rylands mıydı, yıllar önce, ben henüz Oxford'da yaşarken, evli bile değilken ve üniversitedeki sözleşmem bitince İngiltere'ye döneceğim öngörülmezken ne olur ne olmaz diye mi kaleme almıştı ya da dikte etmiş, hazırlamıştı? Bu kadar çok lüzumsuz şeyi biriktiyorlar mıydı? Bu kadar uzağı öngörebilmiş miydi? O zaman "sen" ağabeyi miydi, Oxford'da yaşarken ancak bir-iki kere görüşmüş olduğum Wheeler mıydı? "O" ise, o zamanlar bana ait tek dişi "o" olan Clare Bayes'den başka kim olabilirdi? "Bizimle ilgili kendimizden çok şey biliyor." Belki bu Cemaat'e değinmenin bir yoluydu, üniversite profesörleri topluluğu, güçlü kilise gelenekleri uyarınca kendilerine bu adı verirdi, iki kardeş Cemaat üyesiydi. Peter kendisine ilk kez benden ve sözde yeteneğimden bahsedenin Toby olduğunu söylemişti: "Aslında bir bakıma bu yüzden tanıştık sayılır, merakımı uyandırmıştı. Senin belki de bizim gibi olduğun konusunda..." Orada da bir "biz" vardı ve bu "biz" Oxford'la ilgili değildi, ikisinin de insan yorumcusu ya da hayat çevirmeni olmasıyla ya da geçmişte bu işi yapmış olmalarıyla ilgiliydi. "Daha önce de söylemişti bunu, sonra, eski grubu-

muzdan laf açıldığı bir gün doğruladı." Ben kahvaltı ederken Wheeler'ın söylediği sözler bunlardı, daha sonra açıkça da söylemişti: "Toby bana, senin dostlarınla tanıdıklarının çoğu kez kendilerinin bile farkında olmadıkları, bilmedikleri kişilik özelliklerini, hatta temel özelliklerini, hem fiziksel hem manevi özelliklerini kavrama konusundaki özel yeteneğini daima takdir ettiğini söylemişti..."

Yani her şey olabilirdi, her şey mümkündü, o ses Rylands'ın mezar ötesinden benimle ilgili Wheeler'a ya da bizzat Tupra'ya bilgi veren sesi bile olabilirdi; ne de olsa Tupra onun şu ya da bu alanda eski çömeziydi, bunu unutmamalıydım. (İnsan kendisini çevreleyenler tarafından, görünürde nesnellikten çoktan vazgeçmiş olan, onu değişmez, bildik, sağlam, dürüstlük timsali kabul eden, ona sonsuz müsamaha gösteren en vefalı yakınları tarafından hangi ölçüde ve hangi şekilde gözlendiğini hiçbir zaman bilemez; karımızın, kocamızın, annemizle babamızın, çocuklarımızın, en yakın dostlarımızın sessizce vermeye devam ettikleri ve ister istemez değişen hükümlerini bilemeyiz; onları sonsuza dek sağlam ve güvenilir kabul ederiz, sanki hep böyle kalacaklarmış gibi, oysa yüzlerinin değiştiği, bizim yüzümüzün de onların gözünde değiştiği su götürmezdir; onlara olan sevgimiz nefrete dönüşebilir, onlar kayıtsız şartsız bizden yanayken günün birinde kancayı bize takabilir, bizi mahvetmekten, rezil etmekten, batırmaktan, bize acı çektirmekten başka şey düşünmeyebilirler. Hatta bizi dünyadan ve zamandan dışlamak, yani yok etmek isteyebilirler.)

Üçüncü yoruma, tehlikeli olmadığım, ama benden korkulması gerektiği, üstelik de affetmeyeceğim (gerçi bu sadece bir kanı olarak belirtiliyordu) yorumuna gelince, daha da abartılıydı bence. Elbette herhangi bir insanın kendisinden korkulması gerekip gerekmediğini bildiğinden emin değilim; meğerki insanların iradesi üzerinde hâkimiyet kurmak, kuralları belirlemek, söz geçirmek için, bir plan ya da strateji gereği ya da, aslında düşünüyorum da, oldukça yaygın bir yaşama biçimi olarak, bilinçli şekilde korkutucu olmak istesin, bunun için uğraşsın. Aksi takdirde, nasıl desem, insan kendini korkutucu görmez, çünkü kendinden korkmaz. Bunun için, yani korkutucu olmak, korkutmak için uğraşanlardan da sadece birkaçı gerçekten başarır. Tupra'yla Wheeler, her biri kendi tarzında, iyi birer başarı örneğiydiler; ikisi arasında bağlantılar varsa, her biriyle hoca, dost ya da ölmüş kardeş ara-

sında bağlantılar varsa, üçü arasında benzerlikler, ortak kişilik özellikleri ya da ortak beceriler, onların bilgece değerlendirmelerine göre bende de bulunan ortak bir yetenek varsa, o zaman benden de, bunun için çaba göstermediğim halde, gerçekten korkulması gerekebilirdi belki, o rapor doğru olabilirdi. Tupra'nın karşısında bir kere, Incompara'yı yorumlarken dürüstlükten ayrılmıştım; Pérez Nuix'in ricasını yerine getirmiş, böylece gizlemiş, ihmal etmiş ya da yalan söylemiştim. Belki sırf bu yüzden bile korkunç ya da güvenilmez sayılırdım, ikisi aynı kapıya çıkar; hain de sayılabilirdim, bu da ikisine çok benzer. (Rica etmek, istemek, anlatmaktan sonra en yaygın lanet; keşke bizden hiçbir zaman ricada bulunulmasa, sadece emir verilse.)

"Bence de," diye cevap verirdim Tupra'ya, Reresby'yle ilgili olarak. "Oysa başlangıçta insanı korkutmuyor, dikkatli olma gereği hissettirmiyor; aksine, kalkanını indirip miğferini çıkarmaya, ona, sıcak, sarmalayıcı ilgisine, geçmişe nüfuz eden ve karşısındakini yücelten bakışına teslim olmaya teşvik ediyor; ilk karşılaşmada dostane, güleryüzlü, İngiliz olmasına rağmen açık ve sempatik bir adam; ılımlı ve samimi gururu karşısındakini rahatsız etmemekle kalmıyor, ona biraz ironiyle ve içgüdüsel bir sevecenlikle yaklaşmayı sağlıyor; buna rağmen müthiş tehlikeli biri ve ondan çok korkmak gerekiyor, kesinlikle. Kendisinin doğru, gerekli, uygun ya da iyi olduğuna hükmettiği bir şeyin yapılmamasına hiç tahammülü olmayan bir adam muhtemelen. Özellikle yapılabilecek bir şeyse."

Bunun üzerine Tupra bana cevaplaması en zor soruyu sorardı:

"Peki Jack, sence topallar için yapılmış tuvalette kolunu tutsaydın, soytarının kellesini uçurmasını engellemeye çalışsaydın seni öldürebilir miydi? Sen onu öldüreceğini zannettin ve bundan hiç mi hiç hoşlanmadın. Söz konusu şahıstan nefret etmene rağmen dehşete düştün. Niye mani olmadın ona? Bir kişi yerine iki kişiyi öldürebileceğini, o zaman da hepinizin daha zararlı çıkacağını mı düşündün? Bir yerine iki ölü, biri de sen, öyle mi? Sormak istediğim şey şu: Seni, yani dostu değilse de emrinde çalışan birini, bir memurunu, elemanını, iş arkadaşını, meslektaşını, kendisiyle aynı grupta yer alan bir ortağını öldürebilecek biri mi sence? Ne düşündüğünü söyle, hadi artık, ne dersen de, söyle. Görecek cesareti topla. Görecek sorumsuzluğu edin. Böyle bir konuda insan bildiği kanısındadır."

Bense yine başlangıçta, ilk seanslarda içimden gelen cevabı vermek isterdim; o ilk seanslarda, video görüntüsünü, tren vagonu taklidi bölmeden ya da yüz yüze kendisini gözlediğim ünlü ya da tanınmamış kişilerle ilgili sorguya çekiyorlardı beni; insanların, en yakınlarımızın bile genellikle ilk görüşte, hatta son görüşte dahi kavranamayan yönleriyle ilgili fazlasıyla ayrıntılı sorular sık sık karşıma çıkıyordu; insan bütün hayatını biriyle yan yana geçirebilir, o insan kucağında ölebilir, ama son anda bile, onun neyi yapıp neyi yapamayacağından emin olmayabilir, gerçek arzularından bile emin olmayabilir, o arzularını yeterince tatmin edip etmediğini, hayatı boyunca bazı özlemlerle yaşayıp yaşamadığını bilmeyebilir, genellikle kimi özlemler hayat boyu çekilir, eğer insan özlemden tamamen yoksun değilse, ki buna da nadiren rastlanır, mütevazı da olsa bir özlem sızar mutlaka araya. (Evet, insan bir şeye inansa da kesin olarak bilmeyebilir.)

Yani "Bilmiyorum," diye cevap vermek isterdim; adsız binada, eski grubun düşük rütbeli uzantısı olan yeni grupta–bundan giderek daha emin oluyordum– hiçbir zaman ilgi çekmeyen, neredeyse kabul görmeyen kelime; bu kelime hoşa gitmiyor, aşağılanıyor ve boşa gidiyordu. Sadece Tupra değil, Pérez Nuix, Mulryan ve Rendel tarafından da kabul görmüyordu; muhtemelen Branshaw ve Jane Treves tarafından da kabul görmüyordu, onlar müstakil işler için istihdam edildikleri halde, en düşük seviyedeki muhbirlerinin ve casuslarının bile kelimeyi telaffuz etmelerine izin vermiyor olsalar gerekti. "Belki"ye izin veriliyordu –ne yapalım– ama kötü izlenim uyandırıyordu, takdir edilmiyor, sonuç olarak hiçbir katkıda bulunulmamışçasına, bir gelişme kaydedilmemişçesine görmezden geliniyordu; boş ya da çekimser oy kullanmakla aynı etkiyi yaratıyordu; nasıl desem, neredeyse hiçbir zaman sözlerin eşlik etmediği bir tavırla karşılanıyordu, ama bu tavır, "Aman ne kadar yararlı oldu. Öyleyse başka konuya geçelim," diye homurdanmak şeklinde tercüme edilebilirdi; bazen kaşlar çatılıyor, bıkkınlıkla dudak bükülüyordu. Teşvik edilen cüretimin ve işlenmiş ya da geliştirilmiş kavrayışımın ulaştığı seviyede, bitmeyen gecesinde Reresby'ye ilişkin son soruya bu şekilde, "Belki. Pek ihtimal vermiyorum. Kesinlikle hayır diyemem. Kim bilir? Bilmiyorum," diye cevap vermem düşünülemezdi. Dolayısıyla riski göze almam gerekir, birkaç saniye düşündükten sonra en samimi, gerçekten ya da yay-

gın deyişle içten içe inandığım hükmü ya da kanıyı telaffuz ederdim:

"Bence kolay kolay yapamazdı, zorlanırdı, kaçınmaya çalışırdı, evet, kılıcı indirmeden önce bana bir, hatta iki fırsat daha verirdi, vazgeçme fırsatı tanırdı. Belki bir yara, bir kesik, bir ya da iki uyarı. Öte yandan, benim ısrar ettiğimi, ciddi olduğumu görürse, verdiği infaz kararını engellemeyi başarabileceğimi düşünürse beni de öldürebilirdi bence. Baş belası olduğum için, ısrarlı olduğum için öldürebilirdi. Ne var ki, görüldüğü kadarıyla, henüz infaza karar vermemişti."

"Senin yüzünden kafasının karışacağını, kontrolünü kaybedeceğini, bir sabırsızlık, gurur ya da öfke buhranında bu kadar aşırı bir tepki verebileceğini mi söylemek istiyorsun?" diyebilirdi Tupra, belki bu ihtimal gücüne giderek, kesinleştirmeye çalışarak.

"Hayır, öyle değil," derdim ben. "Daha önce söylediğim nedenle yapardı, kendi kanısınca yapılması gereken şey, yapılabilecek bir şeyken yapılmamasına tahammülü olmadığından. Onun bir sebebe istinaden, kendine ait ya da benimsediği sebeplerle, bazen uzun uzun düşünüp planladıktan sonra, bazen de büyük bir süratle, şimşek gibi, sanki kavrayıcı gözleri anında gerekli noktaya çevrilip tek bakışta ne olması gerektiğini anlamış gibi karar vermiş olduğu bir şey. Net biçimde odaklanan, geri dönüşsüz tek bir bakışla. Nasıl açıklayacağımı bilemiyorum; beni insanların vazgeçmiş olduğu bir şey uğruna, disiplin uğruna öldürebilirdi; kararlılık adına, pratik aciliyet adına, bir plan gereği; engelleri aşma alışkanlığıyla ve ben beklenmedik, gereksiz, fuzuli, tasarlanmamış, onun bakış açısına göre varoluş nedeni olmayan bir engele dönüştüğüm için." Ama sonradan içimde uyanan şüpheyi de dile getirmeden edemezdim, çünkü gerçek bir şüpheydi, bu yüzden eklerdim: "Belki de hayır, öldüremezdi, bütün bunlara rağmen yapamazdı, tek bir sebep yüzünden: Fazlasıyla hoşuna gidiyor olabilirim ve henüz bundan sıkılmamış olabilir."

Hep birlikte masadan kalkıp vestiyere, Manoiaların ve benim paltolarımızı almaya giderken Tupra maluller tuvaletine tekrar uğramak istedi. Söylemedi, ama gördüm. Benim Flavia'yla birlikte vestiyere gitmem için bir işaret yaptı; paltoları alayım diye fişlerini bana verdiler; sonra Manoia'yla Tupra'nın oraya yöneldiklerini, ilk kapıdan geçtiklerini gördüm; ikinci kapıdan da geçtiklerini varsaydım, ama daha fazlasını kesin olarak bilemiyorum. Tekrar telaşlanmaya halim kalmamış-

tı, ancak içten içe köpürmeye devam edebiliyordum; olanlar yeterliydi, De la Garza'nın ölmemiş olması –fark ediyordum ki– durumu hafifletmiyordu. Ben onu öyle görmüştüm, ölü ifadesiyle, kendini ölü sayan, öldüğünü bilen birinin ifadesiyle. Kalbi üç-dört kere, beş kere sekteye uğramış olabilirdi. "Bakarsın Reresby şimdi gidip öldürür onu," diye düşündüm pek ihtimal vermeden, "kılıcı hâlâ sırtında. Belki sadece itaat edildiğinden emin olmak için gidiyordur. Belki de eserini Manoia'ya göstermek, kendine ya da ona bu zevki tattırmak istiyordur. Yapılan işi görmeyi Manoia da talep etmiş olabilir, "*Basta cosi*,"* diyerek onaylamak ya da "*Non mi basta*,"** diyerek onaylamamak üzere. Belki de Sicilyalı'nın ya da Napolili'nin veya Calabrialı'nın niyeti denetlemek değil, bizzat sonuçlandırmaktır." Pek az oyalandılar, neredeyse girer girmez tekrar çıktılar; yanımıza geldiklerinde, Bayan Manoia'yla benim paltolarımız hâlâ bankonun üstünde duruyordu. Dördüncü ya da üçüncü ihtimal doğruydu demek ki, hesap verme ya da böbürlenme; ikincisi aklıma yatmıyordu, De la Garza'nın yattığı yerde milim oynamamış olacağını Tupra da benim kadar iyi biliyordu. O manasız mekânda kimse hesap ödemedi, en azından ben ödemedim, ödendiğini de görmedim. Reresby'nin orada hesabı olabilirdi, tüketimi her zaman şirketin ikramı olabilirdi ya da mekâna ortak olabilirdi. Kim bilir, belki de De la Garza biz farkına varmadan, yarıda kesilen son dansına kalkmadan önce, hanımefendiyi bir jestle tavlamak amacıyla ödemişti hesabı. Ama ona yakıştırdığım bir hareket değildi, ayrıca o dangalak, Flavia'nın buna değeceğini düşünmezdi.

Dördümüz dalkavukluk ya da şişinme gecelerine özgü Aston Martin'e bindik, bu gece dalkavukluk gecesiydi; biraz sıkıştık, ama Manoiaları taksiyle gönderecek değildik, o gece biz ev sahibiydik, ayrıca yolumuz çok kısaydı. Onları otellerine bıraktık, şatafatlı Ritz'te kalıyorlardı, aşağısı kurtarmazdı; otel eski ve seçkin ustaların, Byron, Wellington, Wilde, Thackeray, Shaw ve Chesterton'ın izini sürmek üzere sık sık ziyaret ettiğim Piccadilly meydanındaki Hatchard's kitapçısına yakındı; Oxford'da yaşarken daha çok gittiğim Heywood Hill kitapçısına ve muhtemelen Tupra'nın Rameses II'lerini aldığı, benim de ara sıra o kadar değerli olmayan Karelia marka Peloponnesos sigaralarımı

* "Bu yeterli." –*ç.n.* ** "Benim için yeterli değil." –*ç.n.*

aldığım, St. James sokağındaki Davidoff ve Fox tütüncülerine de uzak sayılmazdı.

Flavia'yla vedalaşırken, olaydan ve kavalyesinin ortadan kaybolmasından ötürü henüz hayal kırıklığı içinde ya da sıkkın olsa da, bir süre sonra, karanlıkta, kocasıyla kendisi her biri kendi yataklarında ya da çift kişilik yataklarında sessizce yatarlarken, daha çok kavalyesinin gece boyunca kendisini nasıl pohpohladığını hatırlayacağı, o sabah uyandığındaki haline kıyasla daha sakin ve doyumlu bir ruh halinde uykuya dalacağı ve dolayısıyla ertesi sabah yine, "Dün gece hâlâ iyiydi, evet, peki ya bugün?" sorusuyla uyanabileceği hissine kapıldım – belki de bir öngörüydü. Yani en azından bir tek bu bakımdan görevimi yerine getirmiş, ona dolaylı ve şaşaalı yoldan –en güzeli; bir şiddet eylemine yol açtığını bilse ne kadar sevinirdi– bir mühlet daha sunmuştum. Sabah ilk düşüncesinin, "Dün gece iyi değildi, öyleyse bugün...?" olacağı güne kadar bir mühlet daha. Flavia Tupra'yı ve beni öptükten sonra, kapıyı açıp geçmesi için tutan üniformalı görevliyle ilgilenmeden, kocasının bizlerle vedalaşmasını beklemeden içeri girdi. Manoia bu yüzden kızmazdı nasılsa, ayrıca *sfregio*'suna büyüteçli aynada, daha kuvvetli bir ışıkta bakmak ve bir an önce uzun gecenin en hoş dakikalarını hatırlamaya başlamak istiyordu mutlaka; henüz bana yalandan sitem ederek, "*Su,va, signor Deza, non sia così antipatico, mi dica qualcosa di carino, qualcosa di tenero. Una parolina e sarò contenta. Anzi, mi farà felice,*"* diyecek kadar keyifli olduğu dakikaları.

Manoia'ya gelince, bu kadar silik, Vatikansı ve yumuşak –sahte yumuşak– biri için hararetli sayılabilecek bir tavırla Reresby'nin elini sıktı; sonuçta her ikisinin de işine gelen bir anlaşmaya vardıklarını ya da birbirlerinden istedikleri, birbirlerine önerdikleri veya örtük tehditlerle dayattıkları şeyi koparmış olduklarını varsaydım.

"Sizinle görüşmek çok çok çok büyük bir zevkti, Mr. Reresby," dedi, ağdalı İngilizcesiyle, "*grandissimo*"yu başka şekilde tercüme edememişti belli ki. "Biraz maceralı bir geceydi, ama yine de zevkliydi. Lütfen beni haberdar edin." Ardından bana karşı soğuk davrandı; uzat-

* "Hadi ama Bay Deza, öyle somurtup durmayın. Bana hoş, tatlı bir şeyler söyleyin. Bir tek iltifat etseniz ben memnun olurum. Hatta mutlu olurum." *–ç.n.*

tığım elim havada kaldı, eski âdetlere uyan bir diplomat gibi başıyla sert bir selam vermekle yetindi, (selam verdi demek bile aşırı kaçıyor). Yüzüme bakmadı bile, belki de her şeyi yansıtan geniş gözlük camlarının ardındaki mat ve fıldır fıldır gözlerini ben göremedim. Yerinden oynamamış olan gözlüğünü son bir kez başparmağıyla itip, "*Buona notte*,"* dedi.

Ardından karısına yetişmek için gülünç bir koşu tutturdu; kuşkusuz ondan ayrı kalmaya dayanamıyordu. O anda bana tecavüzcüden çok gayretkeş bir memur, Mafya, Camorra ya da 'ndrangheta üyesinden çok Opus Dei, İsa Lejyonerleri, belki de (her ne demekse) Sismi üyesi gibi göründü. Ne var ki lobide Flavia'dan eser yoktu, sokaktan, Picadilly'den bakıldığında görünmüyordu. Asansöre binmiş, odasına çıkıyor olmalıydı; orada muhtemelen bir süre tek başına banyoya kapanacak, kocasının ortalıkta tanık yokken yapacağı sitemleri böylelikle erteleyecekti. Ona kapalı kapının ardından kendisiyle konuşmamasını tembihlemiş olsa gerekti, bu tür konularda kocası onun sözünü dinliyordu mutlaka.

Manoia vedalaşırken bir "*E grazie*"** bile eklememişti. Aslında eklemesi de gerekmezdi, o benim giderek artan öfkemin, allak bullak olduğumun farkında değildi. Hatta denetlemek üzere tuvalete uğradığında sonucundan muhtemelen memnun kaldığı dayağın benim eserim olduğunu zannetmiş bile olabilirdi. Belki beni sadece bir yamak, bir yardakçı, bir kabadayı, bir tetikçi olarak görüyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, gerçekten de kendimi yamak ve yardakçı, hatta kabadayı gibi hissediyordum; Tupra'nın kurbanını onun istediği yere götürmüştüm. Ama bir *thug*, bir *hitman* ya da *goon*, yani tetikçi gibi hissetmiyordum, çünkü henüz kimsenin kılına dokunmamıştım, dokunmayı da düşünmüyordum. Aynı şekilde kılıçlı kılıçsız, taraklı taraksız kimsenin de benim kılıma dokunmayacağını umuyordum.

* İyi geceler. –*ç.n.* ** Ve teşekkürler. –*ç.n.*

Onunla ilgili bütün tahminlerim ya da bildiklerim, onun da benimle ilgili tahminleri ya da bilgileri, mecburen özdeş becerilerle ve aynı ya da benzer, belki daha güçlü silahlarla karşılıklı yapılan gözleme dayanıyordu, çünkü insan kendisini inceleyen ve deşifre eden kişiyi evinden seyreder gibi ya da bir hayalet gibi keyfince, serbestçe, gizlice ya da görünmeden deşifre edemez; belki de bu durumda varılan sonuç karşılıklı kısır bir sıfırlama, nüfuz edilemeyiş, blokaj, iptal ve körlük –soğuk savaşın sükûneti ve caydırıcılığı– lanetlerin ya da yeteneklerin karşılıklı etkisiz hale getirilmesidir; eğer Wheeler ve o haklılarsa, yalan söylemiyorlarsa ve ben gerçekten onların tahmin ettiği düzeydeysem, bu lanetlerden mustarip ya da bu yeteneklerle donanmış iki zihin karşı karşıya geldiğinde, o lanetler ya da yetenekler felce uğrar, beyhudedir. Bu tür bir yeteneğe sahip olduğumdan o kadar şüphe ediyordum ki, aslında buna inanmıyordum; oysa Wheeler bu konuda artık kendisini yalancı çıkaramayacak Rylands'ı da referans göstererek beni bir yeteneğim olduğuna ikna etmişti, ayrıca adsız binada, körü körüne yerine getirdiğimiz görev sırasında, diğerlerinin inancı ya da talepleri tarafından kışkırtılarak her geçen gün biraz daha cesaretlenmiştim; "Söyle, daha başka, ara verme, başka ne görüyorsun, ne olursa olsun, söyle, geciktirme, *don't delay or linger*, ketum olmanı, şüphe etmeni, arkanı kollamanı istemiyoruz, sana tedbirli ol diye ücret ödemiyor, seni bunun için istihdam etmiyoruz; en istemediğimiz şey ise hiçbir şey bilmeyip hiçbir şey söylememen. Unutma, her şeye inanılan bir zaman vardır, onun için asla susma, kendini kurtarmak için de olsa; burada susmaya yer yok, kimsenin, beşimizden herhangi birinin dilini yutacak fare de yok, kendi dilini yutmanın

da âlemi yok. Boğulmak istesen bile..." Ya da: "Daha yeni başladın, devam et. Hadi çabuk, acele et, düşünmeye devam et. Önemli olan, zor olan, devam etmektir; artık düşünecek ya da bakacak bir şey kalmadığı, devam etmenin vakit kaybetmek olacağı hissine kapıldığında devam etmektir. Önemli olan hep orada, kaybedilen vakittedir, insanın artık hiçbir şey olamayacağını düşündüğü yerdedir. Onun için devam et bakalım, başka ne geliyor aklına, ne sunabilirsin, ne var başka elinde, düşünmeye devam et, çabuk, durma, hadi, devam et..." Daha çocuk denecek yaştan itibaren, tartışmalarımız sırasında babamın bizlere söylediği şey buydu.

Bu olası berabere kalma, pata olma, vazgeçme, çekişmeme, emsaller arasında kendini tutma durumu yalnızca Tupra ve elbette Wheeler' la değil, diğer üçüyle de, genç Pérez Nuix, Mulryan ve Rendel'la, hatta icabında Branshaw ve Jane Treves'le de ortaya çıkabilirdi. Kim bilir belki Bayan Berry'yle de.

Manoia (tırıs tırıs) gözden kaybolduğunda Tupra kaldırımda, ışıklı Ritz Hotel, Ritz Restaurant ve Ritz Club yazılarının altında durup bana çok ciddi, neredeyse meşum bir ifadeyle baktı. Sonra ağzı kulaklarında gülümseyerek sordu:

"Seni bırakmamı ister misin? Dorset Square ya da ona yakın bir meydanda oturuyorsun, değil mi? O civarda bir yerde."

Tupra'nın benim tam adresimi bildiğini biliyordum örneğin; yaklaşık bir adres söylerken numara yapıyordu; diğer çalışanların hepsi gibi benim de kaçıncı katta, kaç numara ve harfli dairede oturduğumu bile biliyordu mutlaka. Nezaketin ötesinde bir nedenle beni evime bırakmak *istediğini* de anladım. Herhalde konuşmak, olanlarla ilgili biraz yorum yapmak istiyordu. Belki de beni uyarmak istiyordu. Ya da tanık sıfatıyla ve ateşsiz silah karşısında ilk kez milli oluşumun ardından, gelecek seferler için tavsiyelerde bulunmak, talimat vermek. Bana açıklamada bulunmak ya da özür dilemek niyetinde olduğunu düşünmüyordum, olsa olsa pürüzleri törpülemek niyetinde olabilirdi. Ama bir şey istediği kesindi. Dolayısıyla istesem de istemesem de, sonunda beni Aston Martin'iyle evime bırakacağını anladım. Ben teklifini geri çevirirsem ısrar edecekti. İnat edersem o da inat edecekti.

"Gerek yok, taksiyle giderim," diye cevap verdim, kızgınlığımın sürdüğünü fark etmiş olmalıydı.

İkimiz Ritz'in önündeki kaldırımda, kemerlerin, arkadın altında ayakta duruyorduk; Katolik çiftle aceleyle vedalaştığımız sırada arabanın bize yakın kapısını, soldaki, yani sürücünün yanındaki, benim indiğim kapıyı açık bırakmıştı. Üniformalı görevli ayakları üşüyormuş gibi durduğu yerde ayak değiştiriyordu. Sabırsızlıkla bizi izliyordu, orada park etmek yasaktı elbette, hatta durmak bile yasaktı.

"Hadi canım, benim için zahmet değil, zaten uykum kaçtı. On dakika sürmez, ne olacak, hak ettin bunu. Hadi, bin, burada durmak yasak."

Bir taksiye binerdim, konu da böylece kapanırdı, ama o sırada yoldan taksi geçmiyordu, otele ait taksi durağı da yan sokaklardan birinde olmalıydı, görünmüyordu; belki de oradaydı ama taksi yoktu. Ne var ki şimdi onun beni evime bırakmak istediği, hatta bırakmaya kararlı olduğu iyice açığa çıkmıştı.

Bu fikirden hoşlanmamıştım. O gece onu daha fazla görmek istemiyordum, onunla yüzleşme, ona sitem etme, hesap sorma riskini göze almamayı tercih ederdim; yalnız başımıza arabada giderken bunları yapmamam da zordu. Ertesi sabah –işe geç gidecektik, bir gece önce iş yüzünden geç yatmışsak âdet öyleydi, zaten genelde iş saatleri esnekti– biraz sakinleşmiş ve daha uyumlu olacağımı sanıyordum. Nerede oturduğumu gayet iyi bildiği halde, benim mekânıma yaklaşması, benim bilgim dahilinde ve benimle birlikte yaklaşması hiç mi hiç hoşuma gitmiyordu. Biri bizi evimize bıraktığında ya da izlediğinde veya peşimize düşüp gözetlediğinde, akşam olurken, hava kararırken kapıdan içeri girişimizi gördüğünde, görünürden ve görmesi gerektiğinden çok daha fazlasını görmüş demektir; bizi –deyim yerindeyse– köşemize çekilirken, muhtemelen yorgun argın, çabalamayla, rol yapmakla ve sahte bir uyanıklıkla geçen uzun bir günün sonunda gevşemek üzereyken görmüştür; ayrıca her gün tekrarladığımız bir şeye, belki dışarıyla bağlantılı en gündelik hareketimize şahit olmuştur. İnsanlar evlerine kadar götürülmekte ya da kendilerine eşlik edilmesinde bir sakınca görmezler, hatta bazı kişiler, örneğin birçok kadın bundan hoşlanır ve bunu bekler; ama sanki o andan itibaren o kişi bizi nerede ve aşağı yukarı hangi saatte bulacağını bilir – kendi gözüyle gördüğü ve bu görüntüyü hafızasında sakladığı için bilir, ki kuru kuru bilmekten farklıdır bu. (Zaten hırsızların, adam kaçıranların, tecavüzcülerin, ca-

nilerin, casusların ve polislerin de ilk saptadığı, gözlediği şey budur: amaçlarına ve söz konusu şahsın evde olmasının mı, olmamasının mı işlerine geldiğine bağlı olarak, birinin eve hangi saatte döndüğü, ne zaman evde olduğu ya da evde ne zaman kimsenin bulunmadığı.) Evet, insanın kendi mekânlarında ya da civarlarında görülmesi çok önemlidir; hele Londra'daki evimizin kapısını sokaktan ayıran dört-beş basamağı çıkarken, kapımızı kendi anahtarımızla açarken, içeri girerken, yorgunlukla istemeden de olsa ağır ağır kapıyı arkamızdan kapatırken görülmek iyice önemlidir. Bir-iki dakika sonra ışıklarımız ve balkonlarımız –bu örnekte pencerelerimiz– kaldırımdan, ağaçların oradan ya da heykelin yanından saptanacaktır; artık bizi evimizin içinde hayal etmek ya da tahmin etmek daha kolaydır, hangi tür ışıklandırmadan hoşlandığımız bellidir, hatta cama yaklaşacak olursak siluetimiz de görülür; bir sigara içmek, güneşin batışını seyretmek, biraz hava almak, çiçekleri sulamak ya da yağmurlu bir gecede uzun süre, bizim gibi şemsiyesiyle, yanında tis, tis, tis diye neredeyse uçarcasına yürüyen beyaz bir köpekle bizi izleyen ve sonra kapıyı çalan kişinin kim olduğunu görmek için pencereden dışarı eğilecek olursak, çehremiz mahrem çerçevesinde seyredilebilir. İkimiz konuşurken, genç Pérez Nuix benden yerine getirilmesi hiç de kolay olmayan tatsız bir ricada bulunurken, artık müşterilerimizin niçin her zaman devlet olmadığını, mutlaka ordu, donanma, bir bakanlık, bir büyükelçilik, New Scotland Yard, yargı, parlamento, merkez bankası, gizli servis, MI6, MI5, hatta Buckingham, Kraliyet olması gerekmediğini açıklarken birileri meydandan, uzaktan, bilhassa da karşıdaki evlerin birinden, mesela şen dansçının evinden bizi görmüş olabilirdi; Pérez Nuix benim çeşitli sorularıma cevap verirken de görmüş olabilirlerdi, bazılarına daha ben sormadan, bazılarına da beni dinledikten sonra: "Sen katillerle ilgili ne biliyorsun", "*Wet gambler* dediklerin kim", "Seni memnun etmek için kiminle ilgili olarak yalan söylemem ya da susmam gerekiyor", "Ricanı henüz dile getirmedin, tam olarak ne istediğini hâlâ bilmiyorum", "Kaç yıldır buradasın, kaç yaşında başladın, daha önce kimdin ya da nasıldın", "Kim bu özel özel şahıslar ve nasıl oluyor da bu kez, bu işle, kaynağıyla, nereden geldiğiyle ilgili bu kadar çok şey biliyorsun?" Artık başta, sokaktan "Benim" dedikten sonra ileri sürdüğü gibi "birkaç dakika" olamazdı, olmadı da. (Her şey anında uzar, karmaşıklaşır ya da yapışır

kalır; sanki her eylem uzantısını beraberinde taşır, her cümle havada asılı bir yapışkan iplik bırakır, kesmeye kalkıldığında bir şey daha mutlaka yapışkanlaşır. İnsan geri çekilmeyi tercih etse bile her şey ısrar eder ve tek başına sürer.)

Bekârken ya da Londra'da yaşarken eve ne zaman bir kadın getirdiysem (geceyi geçirmek üzere ya da yatağımdan geçmek üzere demek istiyorum), daha önce gelmiş olduğu yerde davet edilmeden, istenmeden, sadece oraya adım atmış, içeride beni ve nasıl yaşadığımı görmüş olduğu, hafızasında o görüntüyü sakladığı için tekrar boy göstermesinden korkmuşumdur. Birçok kez de korkum doğrulanmıştır. Aralarından biri ben istediğim için, benim iznimle, hatta çağırdığım, gelmesini arzuladığım için tekrar mekânıma geldiyse, eğer yerleşmesini istemiyorsam, o kadarına hazır değilsem, asla girmemesi gereken bir bölümü vardır evin, içecek ya da atıştıracak bir şeyler almak için gittiğimde bana eşlik etmek için bile olsa; bu bölüm yatak odası değildir, oraya girebilir, hatta geceyi orada geçirebilir, banyo da değildir, tek başına yaşayan erkeklerin banyoları hayal gücünden yoksundur; o bölüm mutfaktır, çünkü bir kadın ben bir şeyler yaparken konuşmaya devam etmek üzere ya da ben rica ya da teklif etmediğim halde yardım etmek üzere mutfağa girerse, kendi inisiyatifiyle veya ördek gibi neredeyse içgüdüyle peşimden mutfağa gelirse, büyük ihtimalle sonu belirsiz bir süre yanımda kalmak istiyordur –birlikte yaşantıyı mutfakta bir an hisseder ya da koklar– kendisi bunu bilmeyebilir, evime ilk kez gelmiş olabilir, hatta biri bu yolda tahmin yürütecek olsa içtenlikle itiraz edebilir. Belki de bu, yeteneğim ya da lanetim sayesinde edindiğim eften püften bilgilerden biriydi, tabii eğer öyle bir şeye gerçekten sahipsem.

Tupra kadın değildi, kalmayacaktı, hatta eve çıkmayacaktı bile, sadece süratli Aston Martin'iyle meydana kadar gelip beni kapının önünde bırakacaktı. Yine de bu fikirden hoşlanmamıştım, çünkü onu daha sonra ya da başka bir gece, başka bir akşamüstü, başka bir gün ya da şafak vakti ağaçların ya da heykelin oradan evimi, penceremi gözetlerken, karşıdaki otelden izlerken, ışıklarıma, sürme pencereme, ziyaretime gelmiş olabilecek, yatağımdan geçmesi şart olmayan kadına dikkat kesilmişken hayal edebiliyordum pekâlâ. Kadının çıkmasını bekleyişini canlandırabiliyordum kafamda. Başından beri bana daha

çok halılar üzerinde değil sokaklarda gezinen, bürolardan çok dışarılarda çalışan biri gibi görünmüş olması boşuna değildi.

Arabanın aralık duran kapısını açıp tek kelime etmeden bindim. O da arabanın etrafını dolaşıp öteki tarafa geçti ve bindi. Taksi şoförüne söyler gibi tam adresimi söyledim, sanıyorum ses tonum biraz alaylıydı, başka bir şey demedim. Baş başa geçireceğimiz o birkaç dakika boyunca kendimi tutamayacağımı biliyordum, ama nasıl başlayacağımdan emin değildim; çok kızgın olmama rağmen, fazla acele etmesem daha iyi olurdu belki, ağzımdan aceleyle çıkacak ilk suçlama aslında ikincil olabilirdi, asıl suçla kıyaslandığında bir ayrıntı olabilirdi. Henüz işi bırakmaya karar vermemiştim, bunu daha sakin kafayla düşünmem, BBC radyosundaki düşük ücretli, sıkıcı işe geri dönme ihtimalini iyice tartmam gerekirdi. Bir-iki dakika boyunca, otomobil çalışıp hız kazanırken, o bir şey söyleyip konuyu açar mı diye bekledim. "Konuşmayacak," diye düşünüyordum, "o kendi yarattığı suskunlukları korumayı bilir." Beni evime bırakmayı o istemişti, ama belki niyeti bana ders vermek ya da beni azarlamak (De la Garza benim yüzümden bize askıntı olmuştu) ya da bir açıklamada bulunmak değil, henüz feveran halindeyken, Don Quijote'nin deyimiyle "daha kurumadan" sitemlerimi dinlemek ve bu sayede öfkelenme kapasitemi ölçmekti. Kısa süre sonra sessizlik birbiriyle konuşmak istemeyen iki kişinin sessizliğine dönüştü.

"Oturduğun semt pek ucuz bir yer sayılmaz," diye mırıldandı sonunda; bundan, sessizliğin onun kararı ve arzusu olmadığı sonucunu çıkardım; bu durumda sessizliğe pek tahammülü yoktu; aralıksız enerjisi ya da gerginliği, zamanın tamamını elle tutulur, işitilir, tanımlanabilir ya da hesaplanabilir bir içerikle doldurmasını gerektirirdi. Artık Flavia'nın kokusal müdahalesi ya da rekabeti ortadan kalktığından, arabanın içi buram buram tıraş losyonu kokuyordu; sanki losyonun kokusu üstünden hiç çıkmıyormuş ya da sürekli gizli gizli sürüyormuş gibiydi. Kötürüm tuvaletinde ayna karşısında süründüğünü görmemiştim. Penceremi azıcık indirdim.

"Hayır, ucuz değil, hatta pahalı," diye cevap verdim isteksizce. "Ama paramı buna harcamayı tercih ediyorum, sefalete hiç tahammülüm yok." Ansızın Tupra'nın bir süredir paltosuz olduğunu fark ettim; ne omuzlarındaydı ne de kolunda; paltoyu ne zaman çıkardığını, nere-

ye koyduğunu fark etmemiştim; diskotekten ayrılırken çıkarmış olmalıydı; belki de ben fark etmeden vestiyerde çabucak değiştirmişti. Acaba arka camın önündeki çıkıntıya mı serili diye başımı döndürüp baktım. Ama göremedim, peki neredeydi kahrolası kılıç. "Kılıcı merak ettim," dedim.

Tupra–gece bitmemişti ama herhalde artık Reresby değildi–bir sigara çıkarıp arabanın çakmağıyla yaktı; pürüzsüz, neredeyse yaldızlı yanakları bir an aydınlandı, yeni tıraş olmuş gibiydi. Bu kez değerli Mısır sigaralarından ikram etmedi bana. Ben de bunu vurgulamak için kendi Peloponnesos sigaralarımdan birini çıkardım, hemen yakmadım.

"Kılıç bagajda."

"Onu sormuyorum, kılıç neyin nesiydi demek istiyorum. Yanında nasıl olup da kılıç taşıyorsun. O ne gaddarlıktı, ne vahşetti, gerçekten kafasını uçuracaksın sandım, korkudan ölüyordum, delisin sen, nedir bu, nerede yaşıyoruz, hayvansın, ne gerek vardı..."

Sonunda hepsi bir anda fışkırdı ağzımdan, kendimi tutamamıştım; oysa onun cevabı ("Kılıç bagajda"), nihai ya da noktalayan bir tonda söylenmişti, tıpkı bir keresinde ofisinde, Venezüela'da Chávez'e darbe girişiminden haberi olup olmadığını sorduğumda, "Evet, gördüm," dediği gibi (ardından da, "Başka bir şey var mıydı Jack?" diye eklemişti). Benim ses tonum henüz hiddetli değildi, ama o bağlantısız soruları peş peşe dizmeye devam etseydim sesim giderek yükselecekti; insan kendi kendine kızışır ya da kendini kaptırır, çoğu kez her şey kafada olup biter, özellikle olaylarla patlama arasına bir boşluk, zorunlu bir bekleyiş, bir mayalanma süresi girerse. Tupra görünüşe bakılırsa benim sözel saldırımdan etkilenmemişti, henüz etkilenmemişti –hatta rahatsız dahi olmamış, hafifçe bozulmamıştı bile– daha ben yeni başlamışken, sakin bir tonda, konuyu saptırarak, ancak kısmen anlayabildiğim bir cümleyle araya girmişti. İnsanı en kolay durduran şey anlamamaktır, anlama arzusuysa her şeyden acil, her şeyden güçlüdür.

"Bunu Kraylerden öğrendim." İngilizce "*The Krays*" demişti, İngilizcedeki çoğul eki, İspanyolcada toplu halde anılan soyadlarını ya da aileleri belirtmekte fuzulidir (çoğulu tanımlık belirtir, "*los Manoia*"); ne var ki bu çoğul kullanımını cahilce, taklitle dilimize aktaran geri zekâlı yurttaşlarımızın sayısı giderek artıyor; sonunda "*los Lópeces*", "*los Santistébanes*", "*los Mercaderes*" de demeye başlayacaklar. Ama ben

o sırada kelimeyi anlamamış, büyük harfle yazıldığını düşünmemiştim, bir soyadı olduğunu bilmiyordum, hele yazılışı konusunda hiçbir fikrim yoktu (*crase*, *craze*, *kreys*, *crays*, *crease*, *creys*, hatta *krais* diye yazılabilirdi. Çoğu İspanyol farklı *s* seslerini birbirinden ayırt etmekte zorlanır). Bu yüzden de, tam o bir trafik lambasında durduğunda, ben de laf kalabalığını kestim.

"Nelerden?"

"Kimlerden olacak," diye cevap verdi. "Kray kardeşler, k-r-a-y." İngilizcede âdet olduğu üzere yazılışını belirtti. "Onların bahsini duymamış olman normal; ikizdiler, Ronnie ve Reggie; ellili ve altmışlı yılların ilk gangsterlerindendiler; East End'de faaliyete geçmişlerdi; Bethnal Green'liydiler ya da o civarda bir yerde yetişmişlerdi; İtalyanlarla Maltalıları saf dışı bıraktılar, para yaptılar, yayıldılar, nihayet, altmışların sonunda hapsi boyladılar; biri orada öldü, öteki sanıyorum hâlâ hapiste, artık epey yaşlanmış olmalı, herhalde çıkamayacak. En çok şiddet kullanan, en korkulan gangsterlerdendiler, öfkeli tiplerdi, zalimlikleri denetimsizdi, biraz sadisttiler, ilk ortaya çıktıklarında kılıç kullanıyorlardı. Elbette onlar mecburiyetten kullanıyordu, başlangıçta terör salmak için daha pahalı silah alacak paraları yoktu. Kılıçlarıyla panik yarattılar, kurbanlarının yüzünü enlemesine, sırtını boydan boya kesen, hatta daha aşağıya inen tek bir kesik atarlardı. Bazen ikinci bir kesik de atarlardı. Kadının birine dört kesik attıkları söylenir. Onlar hakkında yazılmış bir-iki kitap var, bir film de vardı, sen sinemaya gidiyorsun sanıyordum. Belki de İspanya'da gösterime girmemiştir, başka ülkelerde gösterilmeyecek kadar yöresel bir hikâyeydi, küçük bir Londra öyküsü. Ama ben o filmi görmüştüm, bir-iki sahnede kılıçlarıyla dehşet yaratırlarken görülüyorlardı. Birini hatırlıyorum, bir bilardo salonundaydılar. Fena film değildi, epeyce belgelendirilmişti, oyuncular da ikizdi. Biyografik sinema diyorlar." Bu terimi hiç duymamıştım. "*Biopic*"i biliyordum, ama "*biographical cinema*"yı duymamıştım, o bu terimi kullandı.

Beni en azından şimdilik susturmuştu. O böyle konuşurdu işte, bir cümleden diğerine geçer, her cümleyle çıkış noktasından, sohbetin ya da söylevinin kaynağından biraz daha uzaklaşırdı. Bu kez çıkış noktası beni canavarlığına bulaştırdığı ya da şahit olmak zorunda bıraktığı için duyduğum öfke ve hınçtı; filmlerde ve romanlarda insanlar yok

yere öldürülür ve kimsenin kılı kıpırdamaz, yazarın da, kahramanların da, seyircilerin ya da okurların da; hep çok kolay, çok olağan, çok yaygın bir şey izlenimi uyandırır. Oysa gerçek hayatta öyle değildir, ne kolaydır, ne olağan, ne de yaygın; en azından insanların büyük –hem de çok büyük– çoğunluğunun hayatında; bu çoğunluğu oluşturan bizlerin hayatında, ilk kez bu duruma şahit olan kişinin hayal bile edemeyeceği muazzam bir rahatsızlık, bir sıkıntı ve bir acı yaratır. (Evet, sanıyorum daha önce de söylediğim gibi, insan tir tir titrer, hem de uzun bir süre. Ardından çöker, bitkin düşer ve bu daha da uzun sürer.) Neyse ki o silah ortaya çıkınca tahmin edilebileceğinin aksine biz kimseyi öldürmemiştik, en azından ben öldürmediğimizi düşünüyordum (sonuçta dangalağın hâlâ hayatta olup olmadığını, daha sonra bir iç kanama yüzünden ölüp ölmediğini öğrenmek için ben Tupra'dan habersiz –öylesi daha iyi olurdu– De la Garza'yı arayacaktım muhtemelen). Esasen biraz dayak yemiş, hırpalanmış, boğulma tehlikesi geçirmişti, o kadar, önemli bir şey değildi, insan parçalayan psikopatlarla, analitik, hatta aritmetik seri katillerle ilgili bir filmde veya daha ağdalı Amerikan romanlarının taklidi olan, taklitçi İspanya'da da bol bol yazılan romanlarda lafı bile edilmeyecek bir şeydi. Buna rağmen, kurguda fasafiso sayılacak bu olay beni hasta etmişti, ateşlenmiştim sanki, midem bulanıyordu, ara ara terliyordum, uzun sürmüyordu ama geçmiyordu da, araba kırmızı ışıkta her durduğunda, pencereden hava girmeyince tekrar ter basıyor, birkaç saniyede sırılsıklam oluyordum. Yol boyunca devam etti. Aslında yol kısaydı, gece vakti daha da kısa sürüyordu, benim meydana yaklaşmıştık bile.

Tupra'nın ikiz Kray kardeşlere ilişkin açıklamalarından sonra bir şey söylememiştim, allak bullak olmuştum, ama huysuzluğum ve merakım daha baskındı; açıklamanın çıkış noktasını değilse de, en azından genel konuyu hatırlamak için geriye doğru düşünmem gerekti: kılıç.

"Onlardan öğrendim derken neyi kastediyorsun? Kılıçtan mı söz ediyorsun? Ayrıca nasıl öğrendin, kitaplardan mı, filmden mi, yoksa onları tanıyor muydun?"

Tupra 1950 civarında doğmuştu, belki biraz önce, belki biraz sonra. Onlara hapse girmelerinden önce çıraklık, çömezlik, yamaklık yapmış olabilirdi, bazı çevrelerde bu işlere çok gençken, neredeyse çocuk-

ken başlanır. Victoria döneminde Londra'nın en berbat semti olan ve sefaleti kraliçenin saltanatından çok daha uzun süren Bethnal Green'e daha önce de değinmişti. Uzun yıllar boyunca faaliyet gösteren Bethnal House tımarhanesi bu semtte bulunuyordu; semtin Old Nichol sokağı civarındaki, "Jago" (Tupra bana bazen takılarak bu adla hitap ederdi) adı verilen mahallesi de aşırı yoksulluğu ve sonu gelmeyen cinayetleriyle ünlüydü. Böyle bir yerde doğup büyüdüyse –ama ayrıca, belki yetenekleri sayesinde Oxford'da eğitim görmüştü– yüksek seviyelerde olduğu kadar yeraltı dünyasında da bu kadar rahat hareket etmesinin açıklaması bu olabilirdi; birincisi öğrenilebilir ve herkesin ulaşabileceği bir şeydir; buna karşılık ikincisinin öğrenimi yoktur, tek yolu oraya batmaktır. Yaşı tutuyordu. Ama Tupra bana doğrudan bir cevap vermedi, zaten âdeti de değildi.

"Film DVD ya da video olarak vardır herhalde. Ama epeyce kasvetli bir filmdi, biraz sefalet de vardı. Yani sefalete tahammülün olmadığına göre, seyretmemen daha iyi olur," dedi, sorularımı duymamış ya da manasız bulurmuş gibi; ayrıca sefalete tahammülüm olmayışı konusunu yorumlayışı biraz alaylıydı. "Filmde çok iyi tanıdığım, eski dostum olan bir oyuncunun küçük bir rolü vardı; film çekilirken bir gece sahnesinin provasında ona yardımcı olmuştum. Sanıyorum daha sonra filmi görmeye de bu yüzden gittim, benim tarzımdan çok şey kapmıştı. Askerde, o sırada çok genç olan ikizlerle aynı hücreyi paylaşıyordu; onları gözlüyor ve askerliği bitirdiklerinde, sivil hayata döndüklerinde ne yapmaları gerektiği konusunda onlara kısaca ders veriyordu. Bir şeyler elde etmek için verilebilecek en özlü dersti, aslında her zaman ve her konuda geçerli bir ders. 'Soyadınız Kray, biliyorum,' diyordu onlara." Bu kez Tupra ismi *cockney* aksanıyla ya da cahil birinin telaffuzuyla söyledi, yani duruma göre "Çığlık" ya da "Ağıt" anlamına gelen "*Cry*" gibi telaffuz etti. Bir an için rolü o üstlenmiş gibiydi; ılımlı ve samimi gururu ortaya çıkmıştı yine. Bu arada benim meydana gelmiştik, karanlığın çökmesiyle birlikte sessizleşip sakinleşen meydanıma; Tupra arabayı ağaçların karşısına park edip hemen motoru kapamıştı, ama benim derhal inmeme izin vermeye niyetli değildi, hâlâ konuşuyordu. Beni eve bırakmak için niye ısrar ettiği de henüz anlaşılmamıştı. "Kendi kendime diyorum ki, George diyorum," diye monoloğa devam etti, repliği oyuncu arkadaşıyla prova yaptığı

gece, herhalde yıllar önce ezberlemiş gibiydi; "bu çocuklar bir başka, bunlar kimseye benzemiyor. Sizde *o* var. Siz *onu* bulmuşsunuz. Ben bunu görebiliyorum." –Bu ve buna benzer cümleler bizim işimizin sloganıydı: "Görebiliyorum, senin yarınki yüzünü görebiliyorum."– "Onu kullanmayı öğrenmeniz lazım. Şimdi bakın, bazı insanlar vardır ki, kılına dokunulsun istemez, hem de çok var bunlardan. Kendilerine de, mallarına da zarar gelmesin isterler. İşte bunlar, kılına dokunulsun istemeyenler, kendilerine zarar vermesinler diye bazı insanlara para öderler. Ne demek istediğimi anladınız, değil mi? Anladınız tabii. Evet çocuklar, buradan çıktığınızda gözünüzü dört açın, zarar görmek istemeyen insanları gözleyin. Çünkü benim bile sizden ödüm patlıyor çocuklar. Harika." – "*Cos you scare the shit out me, boys. Wonderful*," demişti Tupra İngilizce, belki de gerçek aksanı olan sahte aksanıyla; sessiz, süratli arabasının içinde, sokak lambalarının ay taklidi ışığında sağımda oturuyordu, elleri hâlâ hareketsiz direksiyonun üzerindeydi, direksiyonu sıkıyor ya da boğuyorlardı, eldivenleri yoktu artık elinde, kirli, ıslak, kâğıt havluya sarılmış halde, kılıçla birlikte paltosunun cebindeydiler. "Olay budur Jack. Korku," diye ekledi ve bu dört kelime (kendi dilinde bir kelime fazlaydı), sanki hâlâ taklit ettiği rolün repliğine aitmiş gibi geldi kulağıma; belki o rolü çalmıştı, belki de ondan çalmışlardı, her halükârda, arkadaşı aracılığıyla o rolü kendinin oynadığı kanısındaydı. Ama tam olarak *onun* tarzı gibi de gelmiyordu kulağa, benim tanıdığım Bertram Tupra'nın her zamanki tarzı değil de, bir Shakespeare oyuncusunun taklidi, kesinlikle kasvetli bir tarz, içinde sefalet var mıydı bilmem, daha ziyade meşumdu, tekinsizdi, durup durup başlayan terlemelerim ve yüksek ateş hissimle birlikte ürpermem tuhaf sayılmazdı.

Her şeye rağmen, Tupra arabayı park ettiğinden beri rahatsızlığım azalmaktaydı. Evimin yanan ışıklarını görüyordum; bütün ışıkları olmasa da birkaçını sık sık açık bırakırdım, uyumadığım ve kasten–müzik dinlerken– hepsini kapatmadığım zamanlarda, beni karşıdan ya da sokaktan gözetleyen birinin gözüne hep evdeymişim gibi görünürdü.

"Şu ışıklı daire mi seninki?" diye sordu Tupra, baktığım yöne başını çevirerek; görmek için benim alanımı işgal edip yüzünü açık duran pencereme yaklaştırması gerekti; her şeyi kontrol altında tutmaktan hoşlanıyordu ya da rengi ışığa göre maviyle ela arasında değişen ve hiç doymayan gözlerinin her gördüğü şey merakını uyandırıyordu.

"Evet, geç saatte döndüğümde evi karanlık bulmaktan hoşlanmıyorum."

"Belki de yukarıda seni bekleyen biri var, öyle mi? Ben de iyice geciktiriyorum seni."

"Hayır, bekleyen yok Bertram. Biliyorsun yalnız yaşıyorum."

"Bir misafir olabilir, sık sık gelen, anahtarı olan biri. Belki bir İngiliz sevgili? Yoksa illaki İspanyol mu?"

"Kimsede evimin anahtarı yok Bertram, ayrıca bu gece geç saat randevuları için hiç uygun değildi. Seninle çıktığımızda ne zaman döneceğimiz hiç belli olmuyor. Bu gece çok geç olmadı, ama De la Garza karşı koysaydı ya da kaçmaya kalksaydı veya umumi bir yerde kavga çıkarmaktan, senin kendine has silah taşıma merakından ötürü karakola gitmek zorunda kalsaydık epey gecikirdik, sabahı bile bulabilirdik."

Belki benim hafif olmakla birlikte tekrarlanan sitemkâr tonumun hatırlatmasıyla, Tupra kendi sitemini dile getirdi; ya benimkini bas-

tırıp sıfırlamak için ya da zaten fırsat kolladığı, zaten bu yüzden, sitem etmek üzere beni eve bırakmak istemiş olduğu için. İkinci ihtimal doğruydu herhalde, Tupra hataları da hoşnutsuzluklarını da atlamazdı.

"Kaçmaya çalışması imkânsızdı. Hiçbir durumda karşı koymayacağı da kesin, sen de biliyorsun zaten," diye vurguladı. "Ama demin bana Bertram dedin ya, ben de şunu söyleyecektim." Yüzü sertleşti, gerçekten canını sıkmış olmalıydım. "Bu gece o geri zekâlı hemşerinin yanında bana üç kere, üç, belki de dört kere Tupra diye seslendin. Nasıl yaparsın böyle bir şeyi Jack? Kafan çalışmıyor mu?" Hatta avucunun yumuşak iç kısmıyla alnıma bir jimnastik hocası gibi hafifçe vurma cüretinde bulundu. "Ben bu gece Reresby'yim Jack, bu gece başka bir adım yok, istisnası olamaz, açıkça belirtmiştim. Ayrıca hepiniz gayet iyi biliyorsunuz ki koşullar ne olursa olsun, ben size bir değişiklik bildirmediğim takdirde bu kural değişmez. Nasıl bu kadar dikkatsiz olabildin? O ahmak adımı işitti. Başkaları da işitebilirdi. O önemli değil, bir şey olmaz, ismimin şu veya bu olması onun için fark etmez, zaten beni, suratımı ya da adımı hatırlamak, en istemeyeceği şey. Yaşadığı kâbusun tamamını unutmak isteyecek, intikam almaya kalkışacak tip değil. Ama bir düşün, ya Manoia'nın yanında ağzından kaçsaydı, ben onun için beni tanıdığı günden beri Reresby'yim. Yıllardır Jack, anlamıyor musun? Tutup bir anda onca yılı heder edemezsin, benim ne yapıp ne yapmayacağım konusunda tahmin yürüterek kendini kaybedip kriz geçiremezsin; gözünle görünceye kadar benim ne yapacağımı asla bilemezsin, hatta bazen görsen de bilemezsin, anlıyor musun? Zaten yapmayacaktım. Ayrıca benim ne yaptığım seni ilgilendirmez. Yakında benimle seyahate çıkacaksın Jack, yurtdışına gideceğiz; bizimle çalışmaya devam ettiğin takdirde başka yolculuklar da olacaktır mutlaka. Bundan böyle beni ne yaparken görürsen gör, asla karışma. Düşünmek bile istemiyorum: Manoia'nın yıllar boyunca, ağır ağır, hiç emin olamadan, hep sınanarak kazanabildiğim güveni bir anda yok oluverecekti. Birlikte iş yaptığı birine, ortağına, onun bildiğinden farklı bir adla seslenildiğini duyunca insan nasıl tepki verir sence?"

Kısmen, hatta büyük ölçüde haklıydı, hata yapmıştım. Ama belli bir koşulda, geri zekâlıyı öldüreceğini zannettiğim anlarda yapmıştım, herhangi bir koşulda değil. Yine de derhal savunmaya geçmeyip (üç

kere çok fazlaydı) merak ettiğim bir sorunun cevabını almak için bu fırsattan yararlandım:

"Demek eskiden beri tanışıyorsunuz ve buna rağmen seni Reresby diye biliyor," dedim. "Bilmiyordum, o kadar da açıkça belirtmemiştin. Sorabilir miyim, Sismi ne?"

Tupra güldü, bu kez bir tek o gülüyordu, sertçe, neredeyse alaylı, hatta daha da beteri, küçümseyerek.

"Sorabilirsin tabii," diye cevap verdi, "hatta sorman bile gerekmez. Herhalde sözlükte bile vardır, İtalyanca-İngilizce ya da senin için İtalyanca-İspanyolca sözlüklerde. Oranın istihbarat örgütü. Askeri Emniyet ve İstihbarat Servisi ya da ona benzer bir şeyin baş harfleri, İtalyanca SISMI, s-i-s-m-i, sır değil. Zannettiğimden daha dikkatli dinlemişsin."

"Demek öyle. Bundan Manoia'nın SISMI'den olduğu sonucunu mu çıkarmam gerekiyor? Öyleyse Berlusconi'nin kölesi. O ülkenin memurlarına, askerlerine yazık, hepsi bir soytarının uşağı. Üstüne ne giyerse giysin, zihinde pullu, kırmızı saten ceketle canlanan bir adam. Hayır, dikkatli dinlemiyordum, ama o kelimeyi herhangi bir dilde bilmiyordum."

Esprimi duymazdan geldi, ama söz konusu başbakana saygısından olmasa gerekti, Tupra'nın da onu pullu, kırmızı saten ceketli bir soytarı olarak gördüğünü biliyordum.

"O sonucu çıkarmak aşırıya kaçmak olur Jack. Dolayısıyla soruyu da sorma. CIA'den, MI6'dan ya da MI5'ten söz etmek mutlaka bu örgütlerin üyesi olmayı gerektirmez, öyle değil mi? Üstelik nasıl ki birçok Mafya üyesi 'Mafya' adını anmazsa, bu örgütlerin üyeleri de örgütlerinin adını nadiren telaffuz ederler; başkalarının, sivillerin ağzından duymaya bile tahammülleri yoktur. Ayrıca seninle sonuç çıkarman ve soru sorman için sözleşme yapmadık, dolayısıyla karşılığında ücret almadığın bu işleri yapmana gerek yok. Eğer ki kendini alamıyorsan, kendine sakla. Ama benim kafamı bozma, beni bunaltma."

Tupra şimdi antipatik ve küstah olmuştu. "*But don't piss me off, don't pester me*," gibi bir cümleydi söylediği ve son derece aşağılayıcı bir tonda söylemişti. Benim kendi öfkem zaten tekrar kabarmaya hazırdı; esasen içimdeki öfke uzun süre geçmeyecekti, yaşadığım kötü tecrübeyi, Tupra'nın içime yerleştirdiği çaresizlik ve suistimal, güç-

süzlük ve rezillik, hatta analojik faşizm duygularını da asla unutmayacaktım. Eğer analojik denebilirse tabii; çok gerilerde kalmış, 1936 Ekiminde ya da Eylülünde Ronda kırlarında bir adamla boğa güreşi yapan sağcı milisler ya da falanjistler çetesini hatırlatmıştı bana. Canımı sıkmıştı, aynen karşılık verdim.

"Bana bir açıklamada bulunacaktın," dedim. "Şu kahrolası kılıçla ilgili. Krayler filan. Neydi öğrendiğin önemli şey, Zorro gibi olmak mı? D'Artagnan mı, Gladyatör mü, Barbar Conan mı, Spartaküs mü? Romantik Şövalye mi, Yedi Samuray mı, Aragorn mu, Scaramouche mu? Yoksa Darth Vader mı? Hangisini örnek aldın?"

Ellerini tekrar sabit direksiyonun üzerine koydu. Başını bana, sola doğru eğdi; cılız –ve ay taklidi– ışıkta gözleri ilk kez siyah ve mat görünüyordu; belki de her kadını kıskandıracak, her erkeği şüpheye düşürecek kadar uzun ve gür kirpiklerinin baskın etkisi yüzünden öyle görünüyordu. Ben erkeğim ve benim de kirpiklerim kısa ve seyrek sayılmaz. Tupra hafifçe, bu sefer daha iştahla güldü, çıkışım hoşuna gitmişti. İşte bir kez daha onu eğlendiriyordum, neredeyse herhangi bir şeyden (nefret ve intikamdan değilse de misilleme ve öfkeli tehditlerden, ki bu da az şey sayılmaz) kurtulmanın en garantili yolu.

"Evet, şimdi gül bakalım Iago," dedi, bana takılmak istediğinde, şaka yollu Iago diye hitap ederdi. Ardından ciddileşti. "Şimdi gülüyorsun, oysa bir saat önce, kılıç elimdeyken, sen de Garza kadar paniğe kapılmıştın." Garza'yı İngilizce, yani "Gaatsa" diye telaffuz etmişti. "Şimdi ben arabadan inip bagajı açsam, kılıcı tekrar elime alsam, şuracıkta korkudan ölürdün, kılıcı havaya kaldırsam evin kapısına kadar koşardın, anahtar denen şeye lanet okurdun, çünkü anahtarı cepten çıkarıp bir deliğe sokmak gereklidir, hayatın buna bağlıysa ve çaresizsen, nefes nefeseysen kolay iş değildir. Yeterince hızlı hareket etmek imkânsızdır. Sen kapıyı açamadan yetişirdim sana. Açmış olsan da kapatıp beni kılıcımla dışarı bırakamadan yetişirdim, kılıç araya girerdi, kapıyı suratıma çarpamazdın. Bunu, insanın her zaman yakalandığını rüyalar bile bilir, hem de *İlyada*'dan beri." Bir an sözlerine ara verip kapıya döndü, parmağıyla işaret etti; sanki ikimiz de tasvir ettiği farazi sahneyi görebilirmişiz gibi: oraya doğru deli gibi koşan, tek sıçrayışla basamakları aşan, anahtarı deliğe sokmaya çalışan, aklını oynatmış bir adam; peşinde de, elinde çift ağızlı bir "kedideşen" tutan,

bir *landsknecht* kılıcını kavrayıp havaya kaldırmış bir başka adam. Gerçekten de ürperdim, belli etmemeye çalıştım. *İlyada*'dan söz etmesi beni telaşlandırmıştı. "Korku, Jack. Korku. Sana bir keresinde söylemiştim, korku dünyanın en büyük kuvvetidir, yeter ki insan ona uyum sağlasın, onun içine yerleşsin, onunla barışık yaşasın. O zaman korkudan yararlanabilir, onu kullanabilir, rüyasında bile göremeyeceği kahramanlıklar yapabilir, cesurca savaşabilir, direnebilir, hatta kendisinden daha güçlü birini yenebilir. Sizlere söylemiştim, çocukları yanlarında cepheye gönderilseler, anneler en iyi savaşçılar olurlardı. İşte bu yüzden insan başkasına yaşattığı korku konusunda çok dikkatli olmalıdır, çünkü o korku aleyhine dönebilir. Başkasına yaşattığın korku oturtulması, benimsenmesi, adapte olunması, razı olunması imkânsız bir korku olmalıdır; onunla birlikte yaşamaya izin verecek bir dengeye ya da araya fırsat tanımamalı, bir saniye bile aman vermemelidir ki o korkuyu yaşayan kişi onu benimseyip ona yer açmasın, böylece bir an bile ondan kaçmak için harcadığı müthiş çabadan kurtulmasın. İnsanı felç eden, perişan eden, bütün enerjisini tüketen şey budur, kavrayamamak, inanamamak, inkâr etmek, mücadele etmek. Eğer mücadele buna karşı verilmiyorsa (bu beyhude bir mücadeledir), insan daha da güçlenir. Hiç kimse öleceğini düşünmez, en umarsız durumda, en karanlık koşullarda, yadsınamayacak tehlike karşısında bile. Dolayısıyla, insanın yaşattığı, saldığı korku bilinmeyen, hatta hayal edilemeyen bir korku olmalıdır. Alışılmış, öngörülebilecek, nasıl desem, basmakalıp bir korkuysa, korkuyu yaşayan kişi onu anlayabilir, zaman kazanabilir, ona alışabilir ve belki sonra onunla başa çıkabilir. Korku geçmez, insan ondan kurtulmaz, başa çıkmanın yolu bu değildir; korku etkisini sürdürür, insanı dürtmeye, işkence etmeye devam eder, ama insan korkuyu kısmen üstlenebilir, kendini yeniden konumlayabilir, bir yol bulabilir; korkunun hâkimiyeti altındayken bir yol hızla bulunur, hayal gücü keskinleşir, birtakım çözümler çıkar ortaya, bunlar belki gerçekleşmesi mümkün olmayan, fiyaskoyla sonuçlanmaya mahkûm çözümlerdir, ama en azından ihtimal olarak belirirler, zihin ve onunla birlikte her şey canlanır. İnsan başka herhangi bir anda aşılması imkânsız gibi görünen bir duvarın üstünden atlayabilir, eskiden hareket eden otobüse yetişmeye nefesi yetmezken saatlerce koşarak kaçabilir. Veya konuşmaya, ilgi uyandırmaya, anlatmaya, mantık yürütmeye,

kendisini tehdit eden kişiyi oyalayıp vazgeçirmeye çalışır, oysa hayatı boyunca belagatten yoksun olmuş, bardaki garsona sipariş vermeyi bile becerememiştir. Hayatta kalma güdüsünün değil, süratli hünerinin hâkimiyet kurmasına izin verecek süre tanınırsa, korku insanı değiştirir."

Bu sözler üzerine Tupra sustu; artık Reresby değildi kuşkusuz, söylevini kesti; korkuyu iyice incelemiş, iyice tecrübe etmiş, iyice yaşamış, hayatı boyunca burada, başka yerlerde, kim bilir belki yurtdışı misyonlarında ya da görevlerinde, alan çalışmaları sırasında korkuyu bol bol kullanmış olmalıydı; dünyanın her yerinde asiler vardır, hele insan artık parçalanmış, geri çekilmekte olan, ardında sadece stok yapmak, iktidarı devretmek, tamamen namussuzca sayılmayacak ayrılışları, geleceğe yönelik iş anlaşmalarını ve gecikmiş çekilişleri örgütlemek amacıyla çok güçlü birkaç ileri karakol bırakan eski bir imparatorluğun hizmetindeyse. Aklımdan uğursuz bir düşünce geçti: Orlov, Bielov ve Contreras'ın (birincisinin asıl adı Nikolski, üçüncününki Vidali, sonra Amerika'da Sormenti'ydi, Tupra'nın da takma adları vardı) bir zamanlar Cervantes'in doğum yeri Alcalá de Henares'teki Rus sömürgesinde bir bodrum, kışla, ev, hapishane ya da otelde Andreu Nin'e yaptıkları işkenceyi belki Tupra da oralarda yapmış, şahit oldukları korkuya o da şahit olmuştu; adı belirtilmeyen bir muhbirin hazin raporunda, üç yoldaşın Nin'in derisini diri diri yüzdükleri söyleniyordu; ama bu ihtimal ya da fikir beni o kadar korkutuyordu ki, sırf bu yüzden, inanamayışım ya da o korkuyla mücadelem yüzünden doğrudan reddediyordum; aynı şekilde yoldaşım Tupra'yla ilgili uğursuz düşüncemi de hemen reddettim, sonuç olarak o, Londra'da yaşadığım sırada hemen her gün, en azından hafta içi günlerde gördüğüm biriydi.

Tupra ansızın sanki konuşacak nefesi kalmamışçasına susmuştu, elleri hâlâ direksiyonun üstündeydi, oyuncak bir arabada ya da babasının çalışmayan arabasında oyun oynayan bir çocuk gibi. Boşluğa bakarak dalıp gitmişti, gözleri muhtemelen baktıkları şeyleri, evimin kapısını, meydanımı, ağaçları, ofis binalarını, oteli, sokak lambalarını, heykeli, az önce hayal ettiği, beni öldürmek üzere peşimden gelip yetiştiği sahneyi görmüyordu – genelde son derece kavrayıcı ve hamarat olan o gözleri başıboş görmek tuhaftı; dansçı komşumun yanan ışıklarını da görmüyor olmalıydı, onun varlığından Tupra'nın haberi yok-

tu; iki, zaman zaman bir üçüncü kadın partneriyle mutlu, kaygısız dansçının ben evde yalnızken, yorgun, bitkin ya da özlem doluyken beni eğlendirdiğini, bazen sakinleştirdiğini bilmiyordu. Meydan orada olduğumuz sürenin neredeyse tamamı boyunca boş kalmıştı, birkaç dakikada bir, tek tük otomobiller ya da yayalar geçiyordu sadece; ıssız, vaha gibi bir yer olduğundan, geçen yayaların ayak sesleri kaldırımda yankılanıyordu. Bazıları bunu fark edip daha sessiz yürümeye çalışıyordu, sanki ansızın münasebetsiz ayaklarının altında bir halının eksikliğini hissedermiş gibi. Ama arabalar öyle değildi, onlar her yerde düşüncesizdir. Yavaşlamıyorlardı bile. Biz de Aston Martin'le meydana geldiğimizde yavaşlamamıştık.

"Evet, sonra?" dedim, tıpkı Wheeler ve Tupra'nın kendisi gibi ben de anlatılan şey ilgimi çekiyorsa ipin ucunu bırakmazdım. "Öğrendiklerin, kılıç." Kırıcı ya da dostça alaycı ses tonumu bir yana bırakmıştım.

Tupra miskinliğinden anında sıyrıldı, bir Rameses II daha yaktı ve bu sefer hâkim rengi kırmızı, firavunlu paketi açık olarak bana da uzattı; bana kalırsa az önce ikram etmediğini fark etmeden, düşünmeden uzattı. Bir önceki sigaralarımızı özenle küllükte söndürmüştük, Londra'da kibritlerle izmaritler pencereden dışarı fırlatılmaz. Tupra önceki enerjisi ve inancıyla tekrar konuşmaya koyuldu. Kuşkusuz yöntemlerini incelemiş, tartmış, enine boyuna düşünmüştü, belki de onun adına kimi uzmanlar düşünmüş, o da açıklamaları dinledikten sonra, meseleyi bütün yönleriyle bilerek benimsemişti; söylediklerinden, neredeyse hiçbir şeyin tesadüfi, kapris ya da aşırılık olmadığı anlaşılıyordu (ve bu sefer bir cümleden diğerine atlarken konudan o kadar da sapmamış olduğu ortaya çıktı):

"Ben de oraya bağlayacaktım. Ben adamın birine tabanca ya da bıçak çekersem hiç kuşkusuz korkar, ama bu alışılmış ya da daha önce dediğim gibi basmakalıp bir korku olacaktır, doğru kelime bu belki de. Çünkü günümüzde, hatta iki asırdır alışılmış olan şey bu, artık eskidi sayılır. Biri bize saldırdığında, bizi kaçırdığında, ötmemiz için tehdit ettiğinde, bir şeye zorlamak istediğinde veya cezalandırmaya hazırlandığında, hemen her zaman tabanca ya da bıçak çekerek yapar bunu; insanların bulabildiği budur, ayrıca pratik ve kolaydır; bir cebe sığar, tek elle hızla çekilebilir; bir belaya çatacağımızı sezdiğimizde kar-

şılaştığımız kişinin yanında taşıdığını farz ettiğimiz şey de bunlardan biridir. Bir holigan ya da dazlak çetesiyle karşılaştığımızda, kaldırım değiştirmeyi düşünecek zamanımız varsa kafamızdan geçen muhtemelen budur; genellikle artık çok geçtir, eğer bizi gözlerine kestirmişlerse kaldırım değiştirmenin anlamı olmaz, hatta şansımızı azaltır. Biri bizi şüpheli niyetlerle izlediğinde de aynı şey geçerlidir: Kendisine tecavüz etme niyetiyle izlendiğini hisseden kadın, göğsüne ya da boğazına bıçak dayanacağı fikrine kendini alıştırır; evine hırsız giren adam şakağına ya da ensesine tabanca dayanmasını bekler, normal ve öngörülebilir olan budur ve deyim yerindeyse bu fikre kendini alıştırır. Fikre alışmak pek önemli bir şey değildir, ama yine de bir şeydir, çünkü insan istemeden de olsa bundan kaçmanın ya da göreceği zararı azaltmanın yollarını aramaya başlamış demektir; koşullar düşünülecek olursa hepsi hayalden ibaret bile olsa o bir adım öndedir ve her şeyden önemlisi, o kadar paniğe kapılmaz, şaşırmaz ya da şaşırdığı şey, bu duruma düşenin kendisi olmasıdır, çünkü hep böyle bir şeyin onun başına gelmeyeceğini sanmıştır, kuraya dahil olduğunu bile düşünmemiştir; başkalarının, yakınlarının bile uğradığı talihsizlikler karşısında, acıyıp üzüldükten sonra içlerinden, 'Ama benim başıma gelmedi,' diyebildikleri sürece insanlar müthiş iyimserdir. Şimdi birtakım çeteler var, gazetede okumuşsundur, çoğu Doğululardan oluşuyor, Arnavutlar, Ruslar, Ukraynalılar, Kosovalılar, Polonyalılar; ellerinde mitralyözler, zorla evlere giriyorlar, kapıyı kırıp evdekileri yere yatırıyor, işe dipçiklemekle başlıyorlar, barbarca dövüyorlar, bazen ölçüyü kaçırıp öldürüyorlar. Bunlar eski KGB'nin ve daha önceki NKVD'nin yöntemleri, ki her ikisi de Gestapo yöntemlerinden farklı değildi." Aklımdan Wheeler'ın evinde, Nin'in esrarengiz ortadan kayboluşuna ilişkin araştırmalarla geçirdiğim uzun gecede okuduğum bir cümle geçti: "Orlov'la NKVD'nin adamlarının çevirdiği numaralardan habersizdiler." "Bu daha korkutucu bir durum, demek istediğim, yarattığı korku daha beklenmedik; sıradan, kendi halinde, direnebilecek durumda olmayan bir aileyi etkisizleştirip evlerini soymak için aşırı bir şiddet; bu şiddete maruz kalan kişi her türlü aşırılıktan korkmaya başlar. Sanıyorum İspanya'da da bu nankör Slavların dışında Kolombiyalılar ve Perululular da aynı şeyi yapıyorlar; burada pek fazla değiller, sizin diliniz onlar için büyük avantaj, çok çekici geliyor onlara, senin ülkende dil

sorunu yaşamadıklarından oradan kıpırdamıyorlar. Bu da şimdilik bizi onlardan büyük ölçüde kurtarıyor. Bize Araplar, Çinliler, Rastalar ve Pakistanlılar geliyor, onlar başka hikâye. Her şeye rağmen mitralyözün uyandırdığı korku tam anlamıyla dehşet değildir ya da benim dehşet adını verdiğim şey, yani her şeyi iptal eden, ele geçiren, insanın bütün benliğine hâkim olan korkudan başka hiçbir şeyle ilgilenmeye imkân tanımayan bir korku değildir. Çünkü bu silahın kullanılması zordur. Çok mecbur kalınmadıkça kullanılmaz. Hem gürültülüdür, hem teferruatlı, sarsıntısı çoktur, geri tepişi çok güçlü olduğundan insanı yorar, ayrıca koşarak kaçmak zorunda kalındığında gizlemesi zordur. Sonuçta işlevi gerçek kullanımdan çok korkutmaktır ve kurban daha ilk andan itibaren bunu bilir ya da sezer, bu düşüncede teselli bulur, saldırganların çok mecbur kalmadıkça ateş açmayacaklarını düşünerek kendini toparlar." Tupra tekrar sözlerine ara verdi, ama bu kez çok kısa bir araydı, sanki sadece bir nokta koymak ve aynı paragrafa devam etmek ister gibi. "Buna karşılık kılıç..." diye ekledi hemen. "Tabii, şimdi aşırılığına, çağdışılığına, hatta antikalığına gülebilirsin. Sen kılıcı benim elimde gördüğünde suratının ne hale geldiğini görmedin. Ama makağın suratını gördün, o da senin için yeterli olmalı." Aslında "*monkey*" demişti, yani "maymun", bir İngiliz'in hakaret olarak *macaque* kelimesini kullanması imkânsızdı. "Kılıç tam da bu sebeple, neredeyse hiç kimsenin yakın mesafeden savaşmadığı, olsa olsa ilginç bir spor olarak çarpıştığı günümüzle bağdaşmadığı için en çok korkutan silahtır şüphesiz. Artık hayal bile edilemeyecek mesafelerden bombalar ve roketler fırlatılıyor, sanki tek başlarına gökyüzünden yağarmış gibi, emin ol, çoğu kez uçaklar bile görülmüyor, duyulmuyor ya da pilotsuz uçuyorlar veya aşağıdaki insanlara öyle görünüyor. Korkunç bir kıyım yaşanıyor, ama kıyımı gerçekleştirenler nadiren görülüyor artık; arbalet icat edildiğinden beri genel eğilim bu; Aslan Yürekli Richard ve çağdaşları, fazlasıyla avantajlı ve kullanan için pek az riskli olan arbaleti ok ve yaydan bile daha onursuz bir silah sayıyorlardı, çünkü yay hiç değilse daha fazla beceri ve çaba gerektiriyordu, bir mekanizmaya sahip değildi ve erimi bir insanın kolunun erimiydi, insan kolunun mesafesiyle, süratiyle ve isabetiyle sınırlıydı. Yüzyıllardır eğilim hep öldüren'in gizlenmesi, hatta isimsizleşmesi ve genel bir onursuzluk yönünde ilerliyor; işte bu yüzden kılıç diğer bütün silahlardan daha cid-

di görünüyor." Kullandığı ifade "*in earnest*" idi. "Kılıcı boşuna kuşanmak imkânsız sanki; bilmem anlıyor musun, kılıcı kullanmaktan, üstelik derhal kullanmaktan başka bir ihtimal yok."

Kılıcı onun elinde gördüğüm anda bunu düşündüğüm doğruydu (belki de daha sonra düşünmüştüm –o sırada, yolda giderken ya da arabayı park ettiğinde değil– nihayet evime temelli döndüğümde ve bir türlü uyuyamazken; dolayısıyla düşünceyi o formüle etmiş, arabada o ifade etmiş olabilirdi, düşüncem onun sözlerinin bir yankısı olabilirdi), şöyle düşünmüştüm: "Nereden çıktı bu şimdi, ilkel bir kesici ağız, bir ortaçağ kabzası, Homeros sapı, arkaik bir uç, en gereksiz ya da zamanımıza en aykırı ateşsiz silah, oktan ve mızraktan bile daha aykırı, öyle bir tarih hatası, bir mesnetsizlik, bir aşırılık, bir yersizlik ki, sırf görüntüsü bile paniğe yol açıyor, biyolojik olmaktan çıkmış, atavik bir korku yaratıyor; insan sanki tarihin neredeyse bütün asırları boyunca en fazla sayıda insanı öldürmüş, yakından ve ölenin yüzünü görerek öldürmüş silahın kılıç olduğunu bir anda kavrıyor."

Tupra Homeros'a değinmişti, şimdi de Plantagenet'lerin ikincisi, Richard'ların ilki olan hükümdardan bahsediyordu: Kral Oxford'da doğmuştu, ama İngilizce bilip bilmediği, hatta çat pat konuşup konuşamadığı şüphe götürürdü, tahtta kaldığı on yıl boyunca bu dilin konuşulduğu topraklarda –toplam– birkaç ay kalmıştı sadece, zamanın geri kalanını ya Üçüncü Haçlı Seferi'nde ya da Fransa'da aile içi savaşlarda geçirmiş ve 1199'da, Châlus'yü kuşatırken ölmüştü, onu öldüren de –ironik biçimde– bir arbalet okuydu; bunları daha sonra birkaç kitapta okuyup hatırlamıştım; o da bir yabancı İngiliz, sahte İngiliz'di ve onun da takma adları vardı: çok bilinen "*Coeur de Lion*"un* yanı sıra "*Yea and Nay*", yani "Evet ve Hayır"ın eski söylenişleri, bu lakaba o kadar itibar edilmemesi anlaşılırdı; sürekli, savaşın ortasında bile aniden fikir değiştirdiği, planlarda değişiklik yaptığı için bu lakapla anılmış olsa da (acımasız hükümdar etrafındakileri çileden çıkarıyordu herhalde), Evet ve Hayır Richard kulağa biraz komik geliyor. Tupra'nın bu kültürel değinmelerinin beni biraz şaşırtması kaçınılmazdı, genelde konuşurken ne tarihi değinmelerde bulunurdu ne de edebi, ama belki bunun nedeni genelde onlara ihtiyaç duymayışımızdı; genellikle ko-

* Aslan Yürekli –*ç.n.*

nuşmalarımızın konusu başka insanlardı, çoğu karşımızda olurdu ve ben çoğunu tanımasam da hiçbiri kurgusal değildi. Belki sebep mesleğinden ötürü silahların tarihi konusunda çok bilgili olmasıydı. Belki de sonuç olarak Oxford'da eğitim görmüş olması, İngiliz dili ve edebiyatı kıdemli profesörü Toby Rylands'ın çömezi sıfatıyla göründüğünden daha tahsilli olmasıydı. Ne var ki, Rylands'ın Tupra'ya verdiği eğitimin hepimizin ait olduğu ünlü üniversitedeki öğreniminden çok adsız gruptaki pratik eğitimi olduğu şüphesini de taşıyordum. O üniversiteye, artık çok gerilerde kalmış, o sıralarda, henüz orada yaşarken, geçici olduğumu ve benden iz kalmayacağını bilerek kesinlikle öngörmüş olduğum gibi pek iz bırakmadığım iki yıl boyunca ben bile ait olmuştum. Şimdi bu ikinci İngiltere dönemimde, Londra'da da bazen aynı şeyi, üstelik daha yoğun olarak düşünüyordum; oysa dönüp dönmeyeceğimi, gidersem nereye gideceğimi pek bilmiyordum: "Buradan ayrıldığımda, İspanya'ya döndüğümde, bu gerçek –ve bazıları ağır ağır geçen– günlerde yaşadığım hayat bir "Evet ve Hayır"a ya da önemsiz bir rüyaya dönüşecek; bütün bunlar, hatta en vahim olaylar, bu kışkırtma, bu panik, bizzat benim yol açtığım bu iğrençlik ya da şiddet ve ruhuma çöken kurşun hiçbir önem taşımayacak. Ve daha önce, Wheeler'a ırmak kenarındaki bahçesinde hatırlatmak isteyip tam cesaret edemediğim, Cervantes'in yazılı vedasına benzer biçimde bu günlere veda ettiğim gün gelmiş olacak. Benim vedam kuşkusuz onunki kadar neşeli olmayacak, ama ben kesinlikle daha fazla hafiflemiş olacağım. Örneğin şöyle bir şey: "Elveda kahkahalar, elveda aşağılanmalar. Ne ben sizleri göreceğim bir daha, ne de sizler beni. Elveda hararet, elveda anılar."

Oxford'da ne okumuştun Bertram?" diye sordum ansızın; halbuki bu soru için en uygun an bu değildi büyük ihtimalle, hele seanslarımız ve konuşmalarımız, bir karara varmak ya da düşünmek için verdiğimiz aralar ve boş zamanlarımız sırasında bu konuyla ilgilenebileceğim onca başka an olmuşken (ve olacakken). Doğrusu daha önce bu soruyu niye hiç sormadığımı, soracak kadar ilgilenmediğimi de bilmiyordum; üstelik İngiltere'de birbirini tanımayan kişiler, hatta meslektaşlar arasında buzları eritmek için ilk başvurulan konulardan biri bu olduğu halde. Oxford'da eğitim ya da yönetim faaliyetleri dışında, iki ders arasında ya da konferans, seminer aralarında, Taylor Enstitüsü'nün öğretmenler odasında kahve içerken bir profesörle karşılaştığımda öyle olurdu; aynı şekilde üniversitenin otuz dokuz fakültesinin *high table*, yüksek masa adı verilen tahammülfersa şölenlerinde de; bu yüksek ve bitmek bilmeyen yemekler sırasında insan genç bir ekonomistin yanına düşmüşse, saatler boyunca hiç kıpırdamadan, sofra arkadaşının tez konusunu, İngiltere'de 1760-67 yılları arasında elma şarabına konmuş garip vergi hakkında anlattıklarını dinlemek zorunda kalabilirdi (bu benim eski tecrübelerimden gerçek bir örnek; sohbetine doyum olmayan şahsın adı Halliwell'di); söylevi tetikleyen de, benim kibarca o mahkûm edici açılış cümlesini telaffuz etmiş olmamdı: "*What is your field?*", harfiyen çevrilirse "Alanınız nedir?", serbest çeviriyle "Uzmanlığınız nedir?", "Neyle uğraşıyorsunuz?" ya da o bağlamda "Ne hocasısınız?" Bunlardan hiçbiri kılıca ilişkin bir söylev verdiği sırada Tupra'nın sözünü kesmeye uygun değildi.

Obez, kızıl saçlı, askeri ama seyrek bıyıklı Halliwell'i bile hatırladıktan sonra, o döneme ait diğer herkesi nasıl hatırlamam: zamanın içinde gidip gelen, açık renk gözlü, berrak bakışlı yaşlı kapıcı Will;

yırtıcı görünümünün ve haksız lakaplarının ardında fedakâr Dickens profesörü Kasap, Karındeşen, Engizisyoncu ya da Çekiç Alec Dewar *– the Butcher, the Ripper, the Inquisitor* ya da *the Hammer*; şimdi tekrar ortaya çıkan, haklı lakaplı *–the Flask*, Karafa– ayyaş Lord Rymer; Nabokov'la dost olduğunu ileri süren, bin yıldır Anna Karenina'yı hakkını vererek çevirmekte olduğu halde ortaya bir şey çıkaramamış olan, iri kafalı, cılız bedenli –yani koca kafalı– şakacı Slav dili ve edebiyatı profesörü Rook; sahaf dükkânlarının bodrum katına, tozları solumaya indiğimde kapalı devre televizyonlarından endişeyle beni izleyen karıkoca Alabasterlar; bir keresinde daima yelek giyen şefim Tupra gibi yelekle ama içinde gömleksiz ya da kolsuz, garip bir gömlekle gördüğüm bölüm başkanım Aidan Kavanagh; birlikte bir gece geçirip devamını getirmediğim, Evenlode Irmağı'yla Windrush Irmağı arasında, bir zamanlar Wychwood ormanı olan bölgede oturduğunu söyleyen şişman –ama aslında şişman olmayan– Muriel; çiçekçi çingene Jane ve uzun çizmeleri; Alan Marriott ve yıllar sonra gece geç vakitte sahibiyle ziyaretime gelen Pérez Nuix'in beyaz puanteri gibi bir sabah vakti sahibiyle birlikte ziyaretime gelen üç bacaklı uysal köpeği; kentteki rehberim, orada bana hem annelik hem babalık etmiş, ben oradayken kâh hasta kâh iyi olan ve ayrıldıktan dört ay sonra ölen (günlüklerini hâlâ sakladığım) en yakın arkadaşım Cromer-Blake; Wheeler'a çok benzeyen ama o sıralar aralarındaki akrabalığı bilmediğim ve belki yazdığı, ne olur ne olmaz diye arşivlenmiş bir raporla daha o zamandan beni bu işe bulaştırmış olan büyük otorite Toby Rylands; Didcot istasyonundan geç vakitte bindiğimiz metroda yanında hissettiğim heyecanı dile getirmeye cesaret edemediğim güzel ayakkabılı, ahenkli yürüyüşlü, ayak bilekleri kusursuz genç kız ve sevgilim Clare Bayes. Bütün bu insanlar Luisa'dan bile önce hayatımda yer almıştı, onunla dönüşümde tanışmıştım. Ben orada, Oxford'da bir iz bırakmamış olsam da, o günlerin bende izi kalmıştı. Bu Londra' daki yalnızlık dönemimden de bende bir iz kalacaktı muhtemelen, her ne kadar günün birinde bana yaşamadığım bir rüya gibi görünecek, sonuçlarının önemi azalacak olsa da, bu dönemle ilgili olarak kendi kendime her sabah Milton'ın dizelerini biraz değiştirerek söyleyebilecek hale gelsem de: "Uyandım, bu zaman dağıldı ve günümü geri getirdi gün."

Hayır, şimdi, yabancı bir ülkede, adsız bir binada kim olduklarını bilmediğim ya da genç Pérez Nuix'in evimde açıkladığına göre sadece bazen bilebildiğim kişiler için çalıştığım bu zamanda olup bitenlerin önemli olmadığı tam da doğru değildi. Tupra'ya arabada o soruyu, Oxford'da ne okuduğunu sorduğum sırada bir yandan da yukarıya, artık ardında olmayı istediğim ışıklı pencereme bir göz attım; Pérez Nuix sokakta zilimi çalıp çalmamak konusunda tereddüt ederken de pencerem aynı görüntüyü sunmuştu, daha sonra, yağmur aralıksız, şiddetle yağmaya devam ederken, o koltuğuna yerleşmiş konuşur, hatta söylev verir ve sonunda, birkaç gün sonra yerine getirdiğim tatsız ricasını açıklarken de penceremin görüntüsü değişmemişti; şimdi o rica yüzünden Tupra'ya karşı zımnen –belki de gizlice ve kıvranarak– borçlu hissediyordum kendimi; o ricayı yerine getirmiş olmam öfkemi, neredeyse gazabımı dizginliyordu; Reresby'nin o tertemiz kötürüm tuvaletinde (onun deyimiydi) yaptıklarını ve yapmadıklarını –yapacağını zannettiğim şeyi– hazmedemiyordum; kim bilir, belki o tuvalette bir kötürüm bırakmıştı ve gözlerimin önünde bir ceset, karşımda kesik bir kafa bırakmanın kıyısından geçmişti.

"Modern Tarih bölümünde ortaçağ tarihi okudum," diye cevap verdi, bildik ifadeyi kullanarak: "*I read medieval history*." "Ama hiçbir zaman bu konuyla uğraşmadım, yani profesyonel olarak. Niye sordun?"

Düşünecek zamanım oldu, ama şunları formüle edecek kadar da değil: "Keşke bunu bilseydim. Şık ortaçağ fantastik dünya edebiyatı konusunda uzman olan De la Garza'yı pataklayacağına onunla dost olabilir, hatta bir ikili oluşturabilirdi. En azından ona karşı biraz daha merhametli olabilirdi."

"Ya, demek kılıç bir nostalji. Bir gençlik fantazisi belki," dedim onun yerine.

Başlangıçta ironimden hoşlanmadı, dudak büktü, sabırsızlıkla dilini şaklattı; soyadını üç kere hatalı söyledikten sonra ona sitem edecek, şakalaşacak konumda olmadığımı düşünüyor olmalıydı.

"Olabilir, o dönem tarihinden hep hoşlanmışımdır, daha sonra okuduğum askerlik tarihinden de," diye sakin bir tavırla cevap verdi; ne de olsa bir durumun komik bir yanı varsa onu görebilen bir adamdı. "Sen yine de hayal gücünden kaynaklanan fikirleri küçümseme Jack, bu tür

fikirler bol bol düşünmenin, ölçüp biçmenin, incelemenin ve hatırı sayılır bir cesaretin sonucu olarak ortaya çıkar. Herkesin harcı değildir. Sadece biz görebilenlerin ve gördükten sonra da bakmaya devam edenlerin harcıdır." Wheeler kahvaltı sofrasında, "Günümüzde bu son derece az bulunan bir yetenek, giderek de seyreliyor," diye açıklamıştı, "insanları doğrudan, dolambaçsız, ahlaki kaygıları bir yana bırakarak, ne iyi niyetle ne kötü niyetle, kendini zorlamadan görmek." Tupra devam etti: "Senle ben gibi, Patricia ve Peter gibi insanların harcı." Wheeler ardından eklemişti: "Toby senin bu bakımdan bizim gibi olabileceğini düşünüyordu Jacobo, şimdi ben de onunla aynı fikirdeyim. Biz ikimiz bu şekilde görürdük. Görürdük. Ve bunu başkalarının hizmetine sunduk. Ben hâlâ görmeye devam ediyorum." Tupra genç Pérez Nuix'e bu şekilde, adıyla değindi; zaten ona hep adıyla Patricia diye ya da kısaltılmış haliyle Pat diye hitap ederdi; tıpkı Wheeler'ın ara sıra eşi Valerie'yi hatırladığında ağzından Val diye kaçırması gibi; onun genç yaştaki ölümünü bana henüz anlatmamayı tercih etmişti ("Senin için sakıncası yoksa," diye fısıldamıştı neredeyse, benden bir ricada bulunur gibi, susmasına izin vermemi rica eder gibi). Bu iki kısaltma Tupra'nın ve Bayan Berry'nin bana Jack diye hitap etmesiyle eşdeğer değildi; o kolaylık içindi, Jacobo ve Jaime değil, Jacques olan, artık kimsenin kullanmadığı gerçek adımla ses benzerliği olduğu içindi. Tupra ardından açıklamasını sürdürdü ya da noktaladı: "Bu atavik korku o kadar müthiştir ki, Jack, bugün yaşayan biri kafasının üzerinde sallanan ya da göğsüne saplanmak üzere olan bir kılıç görürse, kılıç ortadan kaldırılıp tekrar kınına sokulduğu anda Tanrı'ya şükreder, ondan sonra başına ne gelirse gelsin razı olur, direnmeden kabullenir, kendini savunmadan, hatta muazzam bir hafifleme duygusuyla. Neredeyse minnetle, çünkü zaten aldığı ilk darbeden önce öleceğini zannedip teslim olmuştur. Sonra da istediğin her şeyi yapar: İhanet eder, gammazlar, gerçeği itiraf eder ya da bir yalan uydurur, olmuşu olmamış sayar, sözünü geri alır, evlatlarını reddeder, af diler, istediğin bedeli öder, tartaklanmaya boyun eğer, cezayı yakınmadan kabullenir. İtiraz etmeden, pazarlık etmeden. Çünkü dediğim gibi günümüzde bu silahın sadece kullanılabileceği düşünülebilir, onunla tehdit edilebileceği, birinin etkisiz kılınabileceği ya da gözdağı verilebileceği değil. Bunun için bir tabanca ya da bıçak yeterlidir, kullanmaya niyeti olmasa hiç kimse kılıç

kadar kullanışsız, bu kadar külfetli bir şeyi taşıma zahmetine katlanmaz, en azından kendisine kılıç çekilen kişi mutlaka bunu düşünecektir. Krayler bu yüzden ta başından beri, henüz acemiyken, gerçek bir nüfuz ve güce sahip değilken bile o kadar korku salıyorlardı; çünkü her yerde kılıçlarıyla boy gösteriyor ve kılıçlarını kullanıyorlardı. Kesip biçiyorlar, doğruyorlardı, Londra'nın göbeğinde. Yarattıkları panik, barbarlık çağlarından kalma arkaik şiddetlerinin yarattığı dehşet sürdü ve kalıcı oldu, efsaneleşti. Kabul et Jack, sen bile kılıcı ortadan kaldırdığımda rahat bir nefes aldın. Ardından gelen her şeye şükrettin, öyle değil mi Jack? Kabul et."

Kabul etmek zorundaydım, ama yüksek sesle etmedim. Yaptıklarıyla bir de böbürlenmesi dayanılmazdı.

"Peki bu sefer amaç neydi Bertram?" diye sordum cevap vereceğime. "Sen sonuçta o kahrolası kılıcı kullanmadın, sadece gözdağı verdin neyse ki; ne işe yaradığını da anlamıyorum, kılıcı çıkarıp bizi korkutmanın da, sonradan yaptığın her şeyin de. De la Garza'yı sorguya çekmek için yararlanmadın gördüğüm kadarıyla, ondan bir şey koparmaya da çalışmadın, af dilemesini de istemedin, olmuşu olmamış saymaya, para ödemeye de mecbur etmedin. Sorabilir miyim, amacın neydi? Beni korkutmak mı? Gerek yoktu, beyhudeydi. Son derece yersizdi. Çift ağızlı bir *landsknecht* kılıcına gerek yoktu. Klozetin içinde adamı neredeyse boğmaya da. O çubuğa çarpıp tartaklamaya da. Senin yoluna çıktı diye cezalandırmaktan başka amacın yok idiyse, o başka. Kabul ediyorum, adam dangalağın teki –bu kez dangalak karşılığı ağzıma gelen kelime '*asshole*' oldu– ama zararsız biri. Önüne geleni tartaklayamazsın, önüne geleni öldüremezsin. Hele beni de bulaştırıyorsan."

Tupra tekrar arabanın benim oturduğum tarafını bukleleriyle işgal ederek pencereden benim ikinci kez baktığım yere baktı yine; ışıklı penceremde ansızın birinin belirip belirmediğini kontrol etmek istemişti belki.

"Ben öyle bir şey yapmıyorum," dedi. "Ayrıca bakıyorum kılıçtan anlıyorsun. Evet, gerçek bir *landsknecht* kılıcı ya da *Katzbalger*," diye ekledi ukala, biraz da gururlu bir edayla. "Peki söyler misin, sence niçin yapamam?"

Bu çıkışı beni şaşırttı, o kadar ki, ilk anda neden söz ettiğini bile anlayamadım, oysa neyi yapamayacağını daha demin ben söylemiştim.

"Neyi niçin yapamazsın?"

"Niçin önüme geleni tartaklayamam, önüme geleni öldüremem. Sen öyle dedin ya."

"Ne demek niçin? Ne demek istiyorsun?"

Şaşkınlığım giderek artıyordu, insan bazen en aşikâr şeylere cevap veremez. Herhalde aşikârlıkları yüzünden onları verili kabul ettiğimiz için; sorgulamanın ötesinde, düşünmeyiz bile, on yıllar boyunca hiç kafa yormaz, şöyle bir aklımızdan bile geçirmeyiz. İnsan niçin önüne geleni öldüremez, Tupra'nın bana sorduğu saçmalık buydu. Bence. Benim o anda bu saçmalığa verilecek cevabım yoktu ya da verebileceğim cevaplar saçma, çocukça, başkasından alınmış, kendim bulmadığım cevaplardı: çünkü doğru değil, çünkü ahlaka aykırı, çünkü kanunen yasak, çünkü insan hapse girebilir, bazı yerlerde idam edilebilir, çünkü sana yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapmaman gerekir, çünkü suç, çünkü günah, çünkü kötü bir şey. Onun bana bütün bunların ötesinde bir şey sorduğu açıktı. Derhal cevap vermedi. Ona cevap veremeyeceğimi, en azından hemen bir cevap veremeyeceğimi anladı. Bir Rameses II daha çıkardı paketten, bu kez ikram etmedi, bu kadar kısa aralıkla iki sigara ikram etmeyi savurganlık sayıyordu herhalde; sigarayı dudaklarına götürdü ama hemen yakmadı, buna karşılık kontak anahtarını çevirip motoru çalıştırdı. Bana inebileceğimi söyleyeceğini, nihayet vedalaşıp gideceğini bir an bile düşünmedim. O da avını elinden kaçırmayanlardandı, ne diyalektik ne de başka türden olanları.

"Umarım yukarıda gerçekten seni bekleyen biri yoktur, onun adına umarım," dedi nihayet ve işaretparmağını havaya kaldırıp sonra da saate baktı; ben de neredeyse refleksle onu taklit edip kendi saatime baktım; hayır, her şeye rağmen çok geç değildi, Londra için bile; Madrid'de ise gecenin daha ortasına gelinmiş, eğlenceler dorukta olmalıydı; "çünkü henüz çıkıp onu göremeyeceksin. Her şeye rağmen saat pek geç sayılmaz, ayrıca yarın işe gitmeyebilirsin istersen. Ama bu konuları biraz daha konuşmamız iyi olur, seni çok etkilediğini, aşırı etkilediğini görüyorum; niçin gerektiğini sana açıklayacağım. Benim evime gideceğiz, fazla uzun sürmez, bir, bir buçuk saat. Sana evde birkaç video göstermek istiyorum, evdeler, ofiste değil, herhangi birinin göreceği şeyler değil. Ayrıca sana iki olay da anlatacağım, biri ortaçağdan

bir olay. Örneğin Konstantinopolis'ten bahsedeceğim sana. Belki Tanca'dan da, o kadar eski olmamakla birlikte birkaç yüzyıl öncesinden bir olay. Bu arada sen de söylediğin şeyi düşün biraz. Niçin yapamayacağımı bana açıklayabilmek için."

Saçma sorusuna cevap bulamayınca susmuştum. Belki de o kadar saçma değildi ve kolay bir cevabı yoktu. İtiraz etmem mümkün gibi görünmüyordu. Ayrıca o gece bütün olanlardan sonra itirazın anlamı da yoktu.

"Konstantinopolis'te 1453'te neler olduğunu biliyorum," dedim, söyleyecek başka laf bulamayarak. Yıllar önce, Oxford'da yaşadığım dönemden de önce, Oxford değil, Cambridge üniversitesinden Sir Steven Runciman'ın olağanüstü bir kitabını okumuştum Konstantinopolis'in düşüşüyle ilgili: *The Fall of Consantinople 1453*. Olanları bildiğim de doğru değildi; hatırlamıyordum, insan okur, öğrenir, sonra okumaya, düşünmeye devam etmezse unutur.

"Ya," diye cevap verdi Tupra, "*I see*," dedi. "Ama ben biraz öncesinden de bahsedeceğim."

Arabayı çalıştırdı, meydanın etrafını dolaşıp kuzeye yöneldi. Nerede oturduğunu bilmiyordum, "Hampstead olabilir," diye düşündüm. Başımı çevirip tekrar evimin ışıklarına, sonra da özgüvenli dansçımın ışıklarına baktım. Tupra iki bakışımı da göz ucuyla izledi. Hepsi ışıklıydı hâlâ, dansçının geniş pencereleri de, benim sessiz pencerem de. Benimkinin ışıkları yanmaya devam edecekti mecburen, ta ki ben dönünceye kadar; insan Tupra'yla birlikteyken ne zaman döneceği belli olmazdı. O ne kadar ısrar etse de, neyse ki evde beni bekleyen, benim yokluğumda, ben evde değilken ışıkları söndürebilecek biri yoktu. Kimsede anahtarım yoktu ve o evde hiçbir zaman beni bekleyen biri yoktu.

Temmuz 2004

JAVIER MARÍAS
YARINKİ YÜZÜN
roman

Usta İspanyol yazar Javier Mariás'ın başyapıtı Yarınki Yüzün'ün ikinci cildi Dans ve Rüya da ilki kadar yoğun ve etkileyici. İlk ciltte tanıştığımız "insan tercümanı ya da yorumcusu" Jaime Deza, İngiliz Gizli Servisi'ndeki görevini sürdürürken etrafında olup biteni gözlemeye ve geçmiş olaylarla bağlantılandırarak çözümlemeye devam ediyor. Konumunu ve nelere kadir olduğunu tam olarak kestiremediği gizemli amiri Tupra'nın bir gece şiddete başvurduğuna tanık olması, Deza'yı İç Savaş döneminde kendi ülkesi İspanya'da yaşananları düşünmeye sevk ediyor. Normalde şiddete meyilli olmadığı halde sıradışı koşullarda korkunç şeyler yapabilen sıradan insanlar, daha sonra hayatlarını nasıl sürdürürler? Deza'nın dönüp dolaşıp geldiği soru bu – tarihe baktığımızda hepimizin kaçınılmaz olarak sorduğu soru.

Ne var ki Dans ve Rüya'yı bir nevi "geçmişle hesaplaşma"ya veya insanın "karanlık" tarafını, içindeki şiddet potansiyelini anlama çabasına indirgemek haksızlık olur. Zira Mariás bir yandan insan zihnini ve psikolojisini tüm karmaşıklığı ve zenginliği içinde resmederken, bir yandan da Gizli Servis çevresinde dönen olayları saran gizem perdesini yoğunlaştırarak okurun merakını beslemeye, bu heyecanlı bekleyişi tırmandırmaya devam ediyor.

Metis Edebiyat | Roman
ISBN-13: 978-975-342-824-8

Metis Yayınları
www.metiskitap.com